

CSEFKÓ FERENC

A TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK MŰKÖDÉSÉNEK, KAPCSOLATRENDSZERÉNEK TAPASZTALATAI

NEMZETI KÖZZSZOLGÁLATI EGYETEM
BUDAPEST

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú,
„A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű
kiemelt projekt keretében készült el és jelent meg.

Szerző

Csefkó Ferenc

Szakmai lektor

Bencsik András

A kézirat lezárásának dátuma

2018. október 20.

A kiadás éve 2020

© Szerző, 2020

© Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

TARTALOMJEGYZÉK

I. A TANULMÁNY TEMATIKAI, MÓDSZERTANI ALAPJAI	6
1. A tanulmány főbb céljai	6
2. Megválaszolendő kérdéscsoportok	7
II. A MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN ÉLŐ NEMZETISÉGEKRŐL	9
1. A magyarországi bolgárok	9
2. A magyarországi cigányok/romák	11
3. A magyarországi görögök	12
4. A magyarországi horvátok	13
5. A magyarországi lengyelek	14
6. A magyarországi németek	15
7. A magyarországi örmények	17
8. A magyarországi románok	18
9. A magyarországi ruszinok	19
10. A magyarországi szerbek	20
11. A magyarországi szlovákok	21
12. A magyarországi szlovének	22
13. A magyarországi ukránok	23
14. Új nemzetiségi várományosok? (székelyek, oroszok)	24
III. A TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZÁST (IS) ÉRINTŐ KÖZPONTI JOGSZABÁLYOK	26
1. Az Njtv. szabályozása, és annak előzményei	26
2. A települési nemzetiségi önkormányzás működést érintő fontosabb rendelkezések	29
3. A települési nemzetiségi önkormányzást közvetlenül/közvetetten érintő jogszabályhelyek	31
IV. A TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK MŰKÖDÉSÉNEK HELYI SZABÁLYOZÁSA	33
1. Települési önkormányzat képviselőtestületének Szervezeti és Működési Szabályzatai	33
2. Belső nemzetiségi szervezeti egységet érintő szabályozás	35
3. Belső szabályzatok	36
4. Munkaköri leírások	37
5. Belső ellenőrzési jelentés	38
6. Nemzetiségi referens	39
7. Nemzetiségi önkormányzatok szervezeti és működési szabályzatai	40

8. Együttműködési megállapodások	41
9. Egyéb dokumentumok	41

V. KÖZPONTI ÁLLAMI SZERVEK TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOKKAL VALÓ

KAPCSOLATRENDSZERE	42
1. Országgyűlés	43
2. Köztársasági elnök – nemzetiségi önkormányzás	49
3. A Kormány nemzetiségi önkormányzást érintő tevékenysége	50
4. Állami Számvevőszék, Magyar Államkincstár	60
5. Alkotmánybíróság, Kúria (bírósgok)	63
6. A nemzetiségi biztoshelyettes szerepe a jogszerű települési nemzetiségi önkormányzás megvalósításában	68

VI. MEGYEI TÁJÉKOZTATÓK, TÖRVÉNYESSÉGI FELÜGYELETI VIZSGÁLATOK 74

1. Jász-Nagykun-Szolnok megye (2015)	74
2. Somogy Megye (2015-2017)	75
3. Partneri viszonyra való törekvés Baranya megyében (2015–2017)	77
4. Összefoglaló a nemzetiségek helyzetéről – Békés megye (2015–2017)	79
5. Tájékoztató a Csongrád megyében működő települési nemzetiségi önkormányzatok tevékenységéről (2015–2017)	79
6. Beszámoló a Fejér megyei települési nemzetiségi önkormányzatok tevékenységéről (2015–2017)	80
7. Tájékoztató a Magyarországon élő nemzetiségek helyzetével összefüggésben – Győr-Moson-Sopron megye (2017)	81
8. Összefoglaló a Hajdú-Bihar megyében működő nemzetiségi önkormányzatok tevékenységéről (2015–2017)	82
9. Összefoglaló a Heves megyei nemzetiségi önkormányzatokkal kapcsolatos törvényességi felügyeleti tapasztalatokról (2014–2017)	82
10. Összefoglaló a Tolna Megyei Kormányhivatal nemzetiségekhez kapcsolódó tevékenységéről (2014–2018)	83
11. Kodifikációs észrevételek a Fővárosi Kormányhivatal felülvizsgálati tevékenységének tapasztalatai alapján (2015–2017)	84

VII. A TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK TEVÉKENYSÉGE

TESTÜLETI ÜLÉSEIK ALAPJÁN	86
1. Jegyzőkönyvek és a „mindennapok”	86
2. Testületi ülések jegyzőkönyvei	87

VIII. A TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZATOK MŰKÖDÉSE SAJÁT

ÉS TELEPÜLÉSVEZETŐI SZEMSZÖGBŐL	97
1. Bevezető megjegyzések	97
2. Települési nemzetiségi önkormányzatok elnökeivel készített interjúk	98
3. Interjúk a települési polgármesterekkel, jegyzőkkel	106

IX. NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK ÉS AZ ÖNKORMÁNYZATOK KÖZÖTTI

KAPCSOLATOK ÉRTÉKELÉSE	112
1. A két önkormányzat és a civil szervezetek közötti kapcsolatok minősítése	112
2. Együttműködés a feladatellátásban, döntéshozatalban	114
3. Rendezvényekkel kapcsolatos együttműködés	116
4. Minősítés	118
5. Szöveges észrevételek, javaslatok	119
6. Országos és területi nemzetiségi önkormányzatokkal való kapcsolatok	120

X. ÖSSZEGZŐ ÉRTÉKELÉS, JAVASLATOK 125

1. A törvényes működés szervezeti garanciái	125
2. Működésük elemzéséből levonható néhány következtetés	126
3. A szabályozási környezet fontosabb elemei	127
4. Néhány kodifikációs tartalmú javaslat	128

IRODALOMJEGYZÉK 131

I. A TANULMÁNY TEMATIKAI, MÓDSZERTANI ALAPJAI

1. A TANULMÁNY FŐBB CÉLJAI

A tanulmány arra vállalkozik, hogy áttekintse és *elemesse a hazai 13 nemzetiség települési nemzetiségi önkormányzatai majd fél évtizedre visszanyúló működési tapasztalatait*; rövid történeti visszapillantást adjon a korábbi kisebbségi önkormányzatok működéséről, a kisebbségi önkormányzati rendszer kialakításáról (1993. évi LXXVII. tv. – Nektv.) A munka terjedelmében is meghatározó, érdemi része a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosító számú „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című kiemelt program keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Önkormányzati Kutatóintézet 2017/18. Operatív Kutatási Terv 6. számú „Szabályozási” alprogram egyik területének, a települési nemzetiségi önkormányzatok működése, kapcsolatrendszere részprogramjának kutatási eredményeit kívánja megjelentetni.

Az általunk végzett vizsgálódások eredményeként a 2014–2017/18 közötti helyzetkép feltárása mellett értelemszerűen megfogalmazunk értékelő elemzéseket, s teszünk javaslatokat a gyakorlati jogalkotók és jogalkalmazók számára a szervezet, a működés és a helyi, központi jogi szabályozás továbbfejlesztése érdekében.

Az elemzések során értelemszerűen jelentős szerepet kap a joganyag feldolgozása, így különösen a 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól (Njtv.), a 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól (Mötv.)¹, valamint a nemzetiségi célú előirányzatokból nyújtott támogatások feltételrendszeréről és elszámolásának rendjéről szóló jogszabályok.²

A hangsúlyozottan gyakorlatorientált megközelítésünk fontos eszközeként a települési nemzetiségi önkormányzatok és az adott települések önkormányzatai, képviselő-testületei szervezeti és működési szabályzatainak, együttműködési megállapodásaiknak, a települési nemzetiségi önkormányzatok jegyzőkönyveinek, az általuk hozott határozatoknak, valamint egyéb dokumentumainak összehasonlító elemzése alapján tanulmányunkban – néhány konkrét „minta” illusztrálásával – a mindezekből levonható következtetések jelennek meg.

E munkában (éppúgy, mint kutatásaink során) – kiemelt jelentőségére is tekintettel – terjedelmüket is nézve jelentős szerepet kapnak a tanulmányban példálózó jelleggel feldolgozott megyei, Budapest fővárosi kormányhivatalok települési nemzetiségi önkormányzatokkal való kapcsolatai, a törvényességi felügyeleti vizsgálati tapasztalataikat összegző dokumentumokból kivonatolt részek.

A tanulmány jelentős terjedelemben érinti a különböző állami szervek, így az Országgyűlés, a Köztársasági Elnök, a Kormány, a miniszteriális szervek, a Kúria, az Alkotmánybíróság, a bíróságok témakörünket érintő tevékenységét. Az Állami Számvevőszék, a Magyar Államkincstár, a *Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó Biztoshelyettes* vizsgálatai úgyszintén fontos következtetések levonását engedték meg.

¹ A tanulmány témájára tekintettel elsősorban a működésre vonatkozó rendelkezések.

² Talán meglepő, hogy a bevezetőben az „alapszabályok” között finanszírozással kapcsolatos jogszabályok is szerepelnek, ennek indokaira a későbbiek során visszatérünk – a Szerző.

Mindezen dokumentumok lényege, hogy a megfogalmazott kritikai észrevételek, felhívások, megállapítások, ajánlások hogyan igazolódtak vissza, „mi lett ezek sorsa”, azaz hogyan épültek be általában egy adott települési nemzetiségi önkormányzat szervezeti-működési rendjébe, továbbá miként tudják/tudták befolyásolni a nemzetiségi önkormányzati rendszert érintő szabályozást.³

2. MEGVÁLASZOLANDÓ KÉRDÉSCSOPORTOK

Tanulmányunkban a fentebb röviden összefoglaltak mellett valamennyi nemzetiségre és az adott önkormányzatra azonosan érvényes kérdéssor, illetve egy, a nemzetiségi önkormányzatok kapcsolatrendszerének minősítését jelentő kérdőív alapján lefolytatott felmérés, valamint jelentős számú interjú tapasztalatainak ismertetésére is sor kerül. Ezek célja: képet adni arról, hogy a „mindennapok gyakorlatában” miként jelennek meg a központi és helyi szabályozások rendelkezései, hogyan valósulnak meg működésük sajátosságai, milyen eredmények és problémák jelentkezhetnek feladataik ellátása során. Fontosnak tartottuk közülük a lényegesebbek alábbiak szerinti rögzítését, így:

- mit jelent az adott nemzetiség számára a „nemzetiségi közügy”; ha több nemzetiség él a településen, mennyiben azonos és mennyiben más hozzájuk képest a nemzetiségi önkormányzásuk; mi a nemzetiségi önkormányzatuk működésének legfontosabb célja. E kérdés elvi fontosságát nem hisszük, hogy külön indokolni kellene, mivel (egyetértve a szerzővel) „a nemzetiségek államalkotó tényezői mivoltából kiindulva nehéz amellet érvelni, hogy a »köz«-be a nemzetiségek tagjai ne tartoznának bele [...]”⁴;
- hogyan történik a saját nemzetiségi társadalmukkal, nemzetiségi civil szervezettel való kapcsolattartás; a település lakossága és nemzetiségi lakossága miként értékeli a nemzetiségi önkormányzat tevékenységét;
- miként értékelhető a települési önkormányzattal, ahol alakult, a megyei nemzetiségi önkormányzattal, az országos nemzetiségi önkormányzattal, egyházzal való kapcsolatrendszerük;
- milyen nemzetiségi szolgáltatásokat nyújt az önkormányzat; hogyan fejtenek ki érdekérvényesítési tevékenységet; milyen feladatok ellátása minősül meghatározónak munkájuk során;
- mi jellemzi üléseiket; melyek (évente visszatérően) az ülések fontosabb napirendi pontjai; milyen nyelven készülnek az ülésekről a jegyzőkönyvek és milyen nyelven folyik az ülés;
- van-e a nemzetiségi önkormányzatnak vagyona, ha igen, melyek azok; milyen bevételekkel gazdálkodik; mennyire jellemző tevékenységükben a pályázati forrásszerzés; hogyan értékelik a feladatalapú költségvetési támogatási rendszert.

³ Kutatási programunk kidolgozása során alaposan áttanulmányoztunk több, kifejezetten gyakorlati megközelítésű kiadványt. Közülük elsőként jelezzük a *Nemzetiségi Önkormányzatok Kézikönyvét*, Szerzők: Dr. LATORCAI Csaba, Dr. MOLNÁRNÉ Dr. ASBÓTH Erika, PAULIK Antal, Szerk. Dr. MOLNÁRNÉ Dr. ASBÓTH Erika (2013) Budapest, Emberi Erőforrások Minisztériuma Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága; *Nemzetiségi képviselők képzése* (2017) Budapest, Főváros Kormányhivatala. Kézirat; valamint: *Kézikönyv a magyarországi német nemzetiségi önkormányzatok számára* (2014) Szerk. PFISZTERER Angelika. Szerzők: ALMÁSI Ibolya, APPEL László, Dr. BUZÁL Attila, Dr. GUTAI Hajnalka, SAX Ibolya.

⁴ ERDŐS Csaba (2017): A közérdek és a törvényhozó hatalom. In: LAPSÁNSZKY András – SMUNK Péter – SZIGETI Péter (szerk.): *Köz/érdek*. Budapest, Gondolat Kiadó. 307.

Az interjúk, szóbeli és írásos „megkérdezések” végén javaslatokat kértünk a nemzetiségi önkormányzati rendszer gyakorlati működésének, szabályozásának továbbfejlesztésére, országgyűlési képviselőtől „minősítésére”, a nemzetiségi civil szervezetekkel való kapcsolataik értékelésére, és arra, hogy milyen következményekkel járna, ha megszűnnének a nemzetiségi önkormányzatok; feladataikat nemzetiségi civil szervezetek, avagy valamilyen állami szerv látná el.

A tanulmány az önkéntes válaszadásra tekintettel, és a megkérdezettek többsége kérésének eleget téve a lefolytatott egyedi interjúk, kérdéssorok, felmérések lényegét, összefoglalását úgy adja, hogy az interjúalany/válaszadó anonim maradjon.⁵

A fentiek mellett a polgármesterekkel, jegyzőkkel készített kérdéssorra adott válaszok és interjúk tapasztalatai alapján érzékeltetni kívánjuk, hogy a *helyi önkormányzat szemszögéből hogyan értékeli a települési nemzetiségi önkormányzatokkal való kapcsolatokat, együttműködést, így:*

- a szervezeti és működési szabályzatok milyen részletességgel szabályozzák a nemzetiségi önkormányzattal/ önkormányzatokkal és a nemzetiségi civil szervezettel/szervezetekkel való kapcsolatokat;
- milyen konkrét feladatokat, kötelességeket, jogosultságokat rögzítenek az önkormányzat (hivatal) számára együttműködési megállapodásaik; szerepelnek-e bennük az Njtv.-ben kötelezően előírtak;
- milyen helyi önkormányzati normában jelenik meg, és a gyakorlatban hogyan érvényesülnek az önkormányzatokat érintő feladatok közül a jogok érvényesülése; kulturális szolgáltatások, hagyományápolás, könyvtári ellátás; nemzetiségi intézmények létesítése, fenntartása, átvétele, megszüntetése; közművelődés; szellemi, épített és tárgyi örökség; írott és elektronikus sajtó; szociális alapellátás; helyi közfoglalkoztatás; tájékoztatás;
- hogyan szabályozzák, és gyakorlatban miként érvényesül a nemzetiségi önkormányzat(ok) kezdeményezési, javaslattevési, véleményezési és egyetértési joga;
- hogyan oldja meg az önkormányzat a helyiség, infrastruktúra, eszközök, kötelező feladatok közé sorolandó rendezvények biztosítását, finanszírozását;
- a nemzetiségi önkormányzatok feladatalapú támogatási rendszerének bevezetését, illetve az e gyakorlatra való áttérést hogyan értékeli a települési önkormányzat;
- miként működnek együtt a helyi rendezvények szervezésében; a nemzetiségi önkormányzat tevékenysége milyen elismertséggel bír a település társadalmában;
- gyakorlati tapasztalatok alapján hol lehetne (kellene) változtatni a helyi és a központi jogi szabályozásban a nemzetiségi önkormányzatok vonatkozásában; milyen hatása lenne az önkormányzati feladatellátásra, a helyi társadalomra, ha megszűnne a nemzetiségi önkormányzati rendszer; ha a településen megszűnne/megszűnének a nemzetiségi önkormányzatok.

Az előzőekben írtak mellett – a hozzánk visszajuttatott kérdőívek alapján – kifejezetten a kapcsolatrendszer értékelését végeztük el községi, városi és fővárosi kerületi önkormányzatokra az adott nemzetiségi önkormányzatok tekintetében. Ennek során *e kapcsolatrendszer minősítésére*, az elvégzendő feladatok típusára, nagyságrendjére, a közös feladatellátásra, és általában a nemzetiségi önkormányzattal való együttműködés (példákkal illusztrált) jelentőségére kérdeztünk rá.

⁵ A Szerző ezúton jelzi, hogy a kérdéssorokra adott írásos válaszok, valamint az interjúk, mélyinterjúk rendelkezésére állnak. Az interjúk felvételére beszélgetések formájában került sor, a tanulmányban az interjúalany által elmondottak Szerző általi írásos feljegyzései jelennek meg.

II. A MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN ÉLŐ NEMZETISÉGEKRŐL

A következőkben azokat a nemzetiségeket mutatjuk be „felvillanásszerűen”, amelyek az Njtv. (és annak idején a Nek. tv.) hatálya alá tartoztak és tartoznak, és amelyeket a törvény 1. sz. melléklete felsorol, figyelemmel arra, hogy legalább egy évszázada honosak; számszerű kisebbségben vannak; saját nyelvük, kultúrájuk és hagyományaik megkülönbözteti őket a lakosság többi részétől; összetartozás-tudatról tesznek tanúságot, amelyek mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségeik érdekeinek kifejezésére és védelmére irányulnak.⁶

Rögzíteni kell, hogy a mellékletben felsorolt nemzetiségeket – és csak őket (a Szerző) – illeti meg egyebek mellett a helyi (esetünkben kiemelve a települést) önkormányzás joga.

A nemzetiségekről következőkben írtak olyan citátumok, amelyek a megjelölt forrásokból kerültek kigyűjtésre, összeállításra. Ennek során törekedtünk arra, hogy nagyban, egészében azonos szempontrendszert alkalmazzunk, erre azonban – éppen a különböző nemzetiségek sajátosságai, illetve történelme miatt – csak részben volt lehetőség.

1. A MAGYARORSZÁGI BOLGÁROK

1.1. Visszapillantás⁷

A magyarországi bolgárok szétszórtan élnek az ország mintegy 170 településén. Hazánkba a bolgárok több hullámban telepedtek be. *Többségük a XV. században a törökök elől menekülve, a török hódoltság után, az 1699-ben kötött karlócai Békét követően kereskedőként érkezett az országba.* (Itt és a következőkben is olvashatjuk majd, hogy csaknem minden nemzetiségre való történeti visszatekintés érinti történelmi kapcsolódásukat Magyarországhoz. Ez természetes is, hiszen ahogyan ezt a szakirodalomban is megfogalmazza az egyik szerző, „[e]gyértelműnek tűnik, hogy csak olyan népcsoportnak adja meg a jogalkotó a nemzetiségi státuszt, amely rendelkezik egyfajta történelmi múlttal és kötődéssel ahhoz a területhez kapcsolódóan, ahol jelenleg is él”⁸)

A bolgár kisebbséget – létszáma alapján – a legkisebbek egyikeként tartják számon, ám létezésének történelmi jelentőséget ad, hogy *meghatározó szerepet játszott a magyarországi zöldségtermelés fellendülésében.* Ez annak tulajdonítható, hogy a bolgárok magukkal hoztak egy új zöldségtermesztési módot. A Magyarországi Bolgárok Egyesületét (MBE) a Magyarországon élő bolgár kertészek alapították 1914-ben.

⁶ Njtv. 1. § (1) bek.

⁷ <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszag-bolgarak>
http://www.kisebbségiombudsman.hu/word/01-15-2009_11_19_47/bolgarak.html

⁸ Kis Kelemen Bence (2014): A helyi önkormányzati képviselők választása nemzetiségi szemszögből. In: CSEFKÓ Ferenc – HORVÁTH Csaba szerk.: *Választások Magyarországon – 2014.* Pécs, PTE ÁJK – A Jövő Közigazgatásáért Alapítvány. 235.

1.2. Adalékok mai helyzetükről⁹

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a bolgár nemzetiséghez tartozók száma 6272 fő volt, közülük bolgár nemzetiségűnek 3556 fő, bolgár anyanyelvűnek 2899 fő vallotta magát. A 2014-ben megtartott nemzetiségi választások eredményeként 22 budapesti kerületben és 11 vidéki településen alakult bolgár nemzetiségi önkormányzat. Középszintű önkormányzatot a magyarországi bolgárok csak Budapesten alapítottak. A Bolgár Országos Önkormányzat közgyűlése 15 tagú testületének minden tagja Magyarországi Bolgárok Egyesülete jelöltjeként szerzett mandátumot.

Szakmai és politikai körökben egyaránt komoly viták folytak, és folynak azóta is (miként azt más vonatkozásban már említettük) a nemzetiségi regisztrációról és a 2011-es népszámlálási adatok meghatározó szerepéről a választások kitzúzése tekintetében. Ezt hangsúlyozza a *Nemzeti Választási Iroda elnökének beszámolója* is a következők szerint: „Szükséges továbbá felhívni a figyelmet a nemzetiségi regisztrációval kapcsolatos törvényekre is, amelyek során – visszaélve a nemzetiségi választás adataival – ismeretlenek a nemzetiségi névjegyzékbe vételre, illetve az abból való törlésre kérelmet nyújtottak be a választópolgárok nevében. Átgondolásra érdemes, hogy a nemzetiségi önkormányzati választás is a népszámlálási adatok alapján kerüljön-e kiírásra. A 2014. évi választás során mintegy 50 olyan település volt, ahol ugyan 25-nél több választópolgár regisztráltatta magát, de a 2011-es népszámlálás adatai alapján nem állt fenn a nemzetiségi önkormányzati választásokhoz szükséges 25 nemzetiségi lakos törvényi feltétele.”¹⁰

A *Magyarországi Bolgárok Egyesülete* központi szerepet tölt be a magyarországi bolgárok kulturális életében, az itt élő bolgárok identitásának, kultúrájának megőrzésében, hagyományaik ápolásában. A bolgárok közösségi és kulturális életének központja a Bolgár Művelődési Ház, amely színvonalas kulturális műsorok és hagyományörző rendezvények szervezésével segíti a magyarországi bolgár közösség nemzeti identitásának megőrzését, hozzájárul az anyanyelvhasználat fejlesztéséhez.

Az önállóan működő Malko Teatro alternatív színház bolgár nemzetiségi színházként is definiálja magát. A bolgár közösség *ortodox vallás szerinti*, anyanyelvű hitéletének zavartalan gyakorlására a budapesti Szent Cirill és Szent Metód Bolgár Pravoszláv Templom szolgál. Az országos önkormányzat tevékenységének fontos részét képezi a Bolgár Hírek című havilap és a Haemus című folyóirat kiadása.

⁹ Magyarország Kormánya B/6626 számú BESZÁMOLÓ a Magyarország területén élő nemzetiségek helyzetéről (2013. február – 2015. február) Előadó: Balog Zoltán az emberi erőforrások minisztere. Elfogadta a Parlament a 61/2015. (XII.16.) Országgyűlési Határozattal (a továbbiakban: Beszámoló). 77–79.

¹⁰ PÁLFFY Ilona: A nemzeti választási iroda elnökének beszámolója a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint a nemzetiségi önkormányzati választások tapasztalatairól. Új Magyar Közigazgatás 2015. 8. évf. 1. sz. 51.

2. A MAGYARORSZÁGI CIGÁNYOK/ROMÁK

2.1. Visszapillantás¹¹

A romák a legnagyobb transznacionális kisebbség Európában, egyben az egyik legszegényebb közösség. A roma népcsoport nem rendelkezett írásbeliséggel, így nem hagyott maga után forrásokat. A cigányok a *XV. század végéig* Magyarországon és Kelet-Európában a megtűrt népek közé tartoztak. Számos történelmi feljegyzés tanúskodik üldöztetésekről, a cigányok ellen folytatott hajtóvadászatokról, száműzetésükről, billogozásukról. A *XVIII. században* *Mária Terézia* és *II. József* több rendeletet is hozott a romák letelepítésére. A szabadságharc idején a magyar cigányok a magyar ügy mellé álltak. A szocializmus évtizedeiben a pártállam nem etnikai, hanem kizárólag szociális problémának tekintette a „cigánykérdést”. Az 1960-as évek végétől megkezdődött a cigány telepek felszámolása.

A magyarországi nemzetiségek közül ők az egyedüliek, akik nem rendelkeznek anyaországgal. Hivatalosan az tekinthető cigánynak, aki identitását felvállalja; népszámláson, szavazásnál, önkormányzatnál vagy egyéb hivatalos szerveknél roma származásának vallja magát. Magyarországon a romák/cigányok alkotják a legnépesebb nemzetiségi csoportot. Három nagy nyelvi közösségüket ismerjük, ezek a magyarul beszélő „romungrók”, a magyarul és romani nyelven egyaránt beszélő „romák” (oláh cigányok), valamint a magyarul és az archaikus román nyelven beszélő „beás” cigányok.

2.2. Adalékok mai helyzetükről¹²

A 2011. évi népszámlálás során összesen 315 583 ember vallotta magát csak romának vagy más – túlnyomórészt magyar – nemzetisége mellett romának is. (Tényleges számuk a különböző becslések alapján ennek minimálisan kétszerese – a Szerző.) Közülük mintegy 54,3 ezer fő vallotta magát romani vagy beás anyanyelvűnek. A *2014. évi választások* során leadott 84 709 érvényes szavazólap eredménye alapján a Lungo Drom Országos Cigány Érdekvédelmi és Polgári Szövetség szerezte meg a mandátumok többségét mind az országos, mind pedig a települési és területi szinteken. A választások eredményeképpen megalakult a 47 fős országos, a 20 megyei és az 1175 helyi roma nemzetiségi önkormányzat.

A közművelődés, a hagyományőrzés és az amatőr művészeti tevékenység területén tapasztalható a roma nemzetiség legnagyobb aktivitása és sokszínűsége. A romák jelentős része magyar nyelvű, ezért a nemzetiségi nevelést, oktatást szabályozó dokumentumok lehetővé teszik a magyar nyelvű roma kulturális nevelést és a *magyar nyelvű* roma nemzetiségi oktatást.

A Cinka Panna Cigány Színház Közhasznú Alapítvány 1992-ben jött létre Érden; 1995 és 2007 között Duende Színház néven a Roma Parlament fogadta be, új befogadó otthona a Rajkó Művészegyüttes (Talentum) színházterme.

A hazai romák túlnyomó többsége *római katolikus vallású, kisebb része görög katolikus és református*. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia évek óta kiemelt figyelmet szentel a romák hitéleti feladatainak. A hitéleti alapte-

¹¹ <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-romak>

¹² Beszámoló 79–120.

vékenységet támogatva minden megyében felelőst neveztek ki a romapasztoráció koordinálására. Megalakult a Református Cigánymissziós Tanács is. A Magyarországi Evangélikus Egyház szolgálataként több formában folyik a cigánymisszió. A Magyarországi Baptista Egyház cigánymissziója közel 30 településen van jelen. Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség Országos Cigánymissziója a romák felemeléséért, életminőségének javításáért dolgozik.

A roma nemzetiség írott sajtójának megjelentetését az országos önkormányzat biztosítja. Az önkormányzat saját lapja az Európai Út, emellett a Szolnokon szerkesztett Lungo Drom című lap megjelentetését is támogatja.

A romák a többi nemzetiségtől eltérő sajátosságaikkal, kirekesztettségükkel, társadalmi felzárkóztatási problémáikkal, stb. és az ezek megoldását segíteni kívánó kormányzati intézkedésekkel tanulmányunkban több helyütt is foglalkozunk. Példaként viszont álljon itt egy olyan ritkaságszámba menő kezdeményezés, amelyet érdemesnek tartottunk közreadni a fölvetődött problémák lehetséges megoldásaira vonatkozóan. „A mediáció és a konfliktuskezelés kapcsán felhívjuk a nemzetiség figyelmét arra, hogy a problémákat és a konfliktusokat hogyan kezeljék a közös együttélés írott és íratlan társadalmi szabályainak betartása mellett. [...] Szeretnénk az előítéleteket elfojtani és a felszínre hozni, hogy a tisztességes és józan emberi értékeket tartsák szem előtt, példát kell mutatnunk, hogy egy gyűlöletmentes és biztonságosabb jövőt biztosíthassunk közös hazánk és városunk polgárai számára.”¹³

3. A MAGYARORSZÁGI GÖRÖGÖK

3.1. Visszapillantás¹⁴

A görögök Magyarországon – akár most, akár az elmúlt évszázadokban – kis létszámú közösséget alkottak. Egyes korszakokban számukat mindössze 4–10 ezer főre becsülték. Magyarországon nagyobb számban megjelenő görög kisebbség történelmi gyökerei a törökök balkáni hódításaihoz nyúlnak vissza.

A török kiűzése után a görög kereskedők az egész országot behálózták, a XVII. század végére szerepük az ország gazdaságában is jelentőssé vált. A beilleszkedési folyamatot nagyban elősegítette Mária Teréziának a hűségeskürről szóló rendelete 1769-ben, amely a görögöket végleges letelepedésre kötelezte. A II. világháború után a polgárháborújuk miatt több mint százezren a volt szocialista országokban, köztük Magyarországon találtak menedékre.

A görögség szempontjából korszakalkotó esemény volt a görög falu – Beloiannis- felépítése. Egy fél évszázad elteltével a község 1 200 lakosa közül mindössze 360 görög, illetve szláv-makedón.

¹³ Hosszú János: Dunaújváros Megyei Jogú Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata és Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata együttműködése. Új Magyar Közigazgatás 2016. IX. évfolyam 1. sz. 70., 73.

¹⁴ Megjelent: EPERJESSY Ernő szerk. (1996): *Tanulmányok a magyarországi bolgár, görög, lengyel, örmény és ruszin nemzetiség néprajzából*. 1-es kötet, Budapest

http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/gorogok/mikent_a_madarak_1/pages/magyar/002_magyarorszag_i_gorogok.htm

3.2. Adalékok mai helyzetükről¹⁵

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a görög nemzetiséghez tartozók száma 4642 fő volt; közülük görög nemzetiségűnek 3916 fő, görög anyanyelvűnek pedig 1872 fő vallotta magát Magyarországon. A 2014-ben megtartott nemzetiségi önkormányzati választások eredményeként összesen 35 görög települési nemzetiségi önkormányzat működik. A választási eredmények alapján a görög közösség 2014-ben egy középszintű (fővárosi) önkormányzatot hozott létre. A Magyarországi Görögök Országos Önkormányzatának (a továbbiakban MGOÖ) 15 tagú a testülete.

Az országos önkormányzat fenntartásában három – két oktatási és egy kulturális – intézmény működik. Az MGOÖ Manolisz Glezosz Tizenkét Évfolyamos Kiegészítő Görög Nyelvoktató Iskola néven intézményhálózatot működtet Budapesten, Miskolcon, Pécsen, Tatabányán Szegeden és Budaörsön; keretein belül 2004 óta működik a Neaniki Szkini (Ifjúsági Színpad).

Magyarországon számos görög kulturális egyesület, táncegyüttes, zenekar, kórus tevékenykedik. A közösség legjelentősebb civil szervezete az 1982-ben létrehozott *Magyarországi Görögök Kulturális Egyesülete*. Számos táncsoport (Ellinismos, Helidonaki, Pyrgos, Ilios) és egy kórus (Kariatidák) működik egyesületi keretek között, illetve egy-egy regionális egyesülete is van a közösségnek. A görög nemzetiség fiataljait kívánja közösséggé formálni a 2001-ben létrejött Görög Ifjúsági Egyesület. A MGOÖ intézménye a Görög Kutatóintézet. Havonta megjelenő kiadványa a magyarországi görög közösségnek az Ellinismos (Görögség).

A magyarországi hívő görögség a keleti keresztény (*görög ortodox*) vallást gyakorolja. A közösség egyházi szervezete a Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus egyházi főhatóságát ismeri el.

4. A MAGYARORSZÁGI HORVÁTOK

4.1. Visszapillantás¹⁶

A magyarországi horvátság egyike hazánk eredeti, nyelvjárás és néprajzi sajátosságok szempontjából legösszetettebb kisebbségi közösségeinek.

A magyarországi horvátság különböző korokban és a horvát etnikai terület más-más vidékeiről érkezett mai lakóhelyére, elsősorban a törökök elől menekülve, illetve a török hódoltság korában (vagy azt követően) a XV. és a XVIII. század között. A Magyarországra költöző horvátság viszonylag gyorsan beilleszkedett a magyar társadalomba.

A hazai horvátok első politikai szervezete Bácskában alakult meg 1913-ban Bunyevác-Sokác Párt néven. A két világháború közötti időszakban jelentős asszimilációs nyomás nehezedett rájuk. A II. világháború utáni rövid demokratikus kísérlet kulturális megújulást hozott számukra. Amikor a 1960-70-es években a magyar–jugoszláv kapcsolatok javulni kezdtek, a hazai horvát kisebbség is kapcsolatba került az anyanemzettel.

¹⁵ Beszámoló 120–122.

¹⁶ Sokcsévits Dénes; *A magyarországi horvátok rövid története* <http://www.horvatok.hu/index.php/hu/aktualitasok/horvatokrol/tortenelem>

4.2. Adalékok mai helyzetükről¹⁷

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve hazánkban 26 744 fő tartozott a horvát nemzetiséghez. Közülük 23 561 fő tekintette magát horvát nemzetiségűnek, és 13 716 fő nevezte meg anyanyelvül a horvát nyelvet, melyet az akkori adatok alapján családban, baráti körben 16 053-an beszéltek. A magyarországi horvát közösségben általánosan elfogadott becslés szerint ma Magyarországon 70-80 ezer horvát él. A 2014. október 12-én megtartott önkormányzati választások eredményeképpen 112 települési és 7 területi önkormányzat alakult meg. Az Országos Horvát Önkormányzat képviselőtestületének 23 tagja van.

A hazai állami oktatási hálózat szerves részeként a horvátság nemzetiségi oktatási/nevelési programja szerint működő óvodától az egyetemig terjedő intézményekkel rendelkezik. A 2014/2015-ös tanévben a horvát nyelvet 28 óvodában és 39 általános iskolában oktatták. Három óvoda működött anyanyelvű és 24 kétnyelvű horvát program szerint. Két tannyelvű horvát oktatási program szerinti általános iskolai oktatás 9 intézményben folyt, míg horvát nyelvoktató program szerint 29 intézményben. Az ország első nemzetiségi önkormányzati fenntartásba átvett oktatási intézménye a hercegszántói Horvát Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola és Diákotthon.

A médiamegjelenés háttérintézménye, a "Croatica" Kulturális, Információs és Kiadói Nonprofit Kft. székhelyén kialakításra került a Multifunkcionális Közösségi Színtér. A Pécsi Horvát Színház Európa egyetlen horvát nemzetiségi színháza és az egyetlen anyaországon kívüli horvát színház. A civil szervezetként működő regionális és helyi hagyományörző együttesek 79 felnőtt, ifjúsági és gyermek (kórus, zenekar, tánc- és színjátszó) csoportban tevékenykednek.

A Magyarországi Horvátok Szövetsége a hat magyarországi régióban élő nyolc horvát népcsoport (bosnyákok, bunyevácok, Dráva menti horvátok, gradistyei horvátok, Mura menti horvátok, rácok és sokácok) országos szervezete.

A magyarországi horvát hívők római katolikus vallásúak.

5. A MAGYARORSZÁGI LENGYELEK

5.1. Visszapillantás¹⁸

A magyarországi lengyelség szóróanyagban él, körülbelül egyharmaduk Budapesten. A lengyelség magyarhoni története egy évezredes. Többnyire a két ország közötti jószomszédi dinasztikus kapcsolatok, az együtt vívott harcok és az ennek köszönhetően megszilárdult fegyverbarátság következménye mindez.

A magyarországi lengyelség történetének legjelentősebb és legfényesebb fejezetei közé tartozik a *magyar forradalom és szabadságharc időszaka* 1848/49-ben. A másik fontos fejezetet a II. világháború évei jelentették, amikor Lengyelországot lerohanták a hitleri Németország és a sztálini Szovjetunió csapatai; ekkor több mint 100 000-en találtak menedéket Magyarországon.

A Magyarországon élő lengyel kisebbség népi gyökerei elsősorban Derenken (1717 óta) és környékén, valamint Kőbányán (XIX. század második felétől) találhatóak. Derenk a magyarországi lengyelség történelmi em-

¹⁷ Beszámoló 123–126.

¹⁸ <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszag-i-lengyelek>

lékhelye. A Lengyel-Magyar Barátság Emlékmű 2006. márciusi avatása Győrött kiinduló pontja lett az évente március 23-án felváltva magyar és lengyel helyszínen megrendezendő állami ünnepségnek, a lengyel–magyar barátság napjának.

5.2. Adalékok mai helyzetükről¹⁹

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a lengyel nemzetiséghez tartozók száma 7001 fő volt. Közülük 3049 személy vallotta anyanyelvének a lengyelt, magát lengyel nemzetiségűnek pedig 5730 fő tartotta. A lengyel nemzetiség érdekképviselőinek becslése szerint a lengyel kultúrához kötődő magyarországi közösség létszáma 10 000 főre tehető. A lengyel közösség egy középszintű és 44 települési önkormányzatot alakított meg 2014 októberében. Az országos önkormányzatnak 15 tagja van.

Országos önkormányzatuk 3 nemzetiségi intézményt tart fenn: a Magyarországi Lengyelség Múzeumát és Levéltárát, a Lengyel Közművelődési Központot és a Lengyel Nemzetiségi Nyelvoktató Iskolát. Középiskolai szinten ma Lengyel Nemzetiségi Nyelvoktató Iskola oktatja a lengyel nyelvet.

A Lengyel Közművelődési Központ 3 telephelyen végzi munkáját. A kulturális sokszínűség két kiemelkedő ünnepe a Szent László királyhoz kötődő Magyarországi Lengyelség Napja és a legősibb hagyományokat ápoló Derenki Búcsú.

A Magyarországon legrégebben működő országos lengyel civil szervezet a Magyarországi Lengyelek Bem József Kulturális Egyesülete. Derenk Szövetséggé alakult a korábbi Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzatok Szövetsége. Rajtuk kívül a békéscsabai, budapesti, győri kórusok, a néptáncgyűttesek, a hagyományörző egyesületek és a nyíregyházi, pécsi, szegedi, veszprémi szervezetek emelendők ki.

A magyarországi lengyelség hitélete szempontjából jelentős összetartó erő a kőbányai *Lengyel Perszonális Plébania* és a mellé szerveződött *Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete*.

6. A MAGYARORSZÁGI NÉMETEK

6.1. Visszapillantás²⁰

A mintegy 1200 évvel ezelőtt megindult német bevándorlás a Kárpát-medencébe több-kevesebb megszakítással egészen a XIX. század végéig tartott, s oroszánrészt vállaltak a magyarországi városfejlődésben és a városi (nyugati) kultúra megteremtésében.

¹⁹ Beszámoló 126–127.

²⁰ FATA Márta; http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/altalanos/nemzeti_es_etnikai_kisebbsseg_k Magyarorszagon/pages/008_nemetek.htm

UDVARI István (1998): *Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon*. Budapest, Auktor Könyvkiadó 1998. (Szaklektorok: NIEDERHAUSER Emil – SZÁSZ Zoltán)

A XVIII. században a Német-római Birodalom különböző tartományaiából, bevándorló földművesek és falusi kézművesek a magyar köznyelvben a sváb nevet kapták. Az első világháborút lezáró békeszerződések a németek által lakott területeket 5 állam között osztották fel. A Magyarországon maradt németek száma 2 millióról 500 ezerre csökkent.

Az 1945 nyarán megkötött potsdami egyezmény alapján 1946 és 1948 között mintegy 180 ezer németet Németország nyugati zónájába, míg 50 000 németet a keleti zónába telepítettek át. Még a kitelepítés előtt a szovjet parancsnokság – 1944. december 22-i parancsában – a magyarországi német nemzetiségű polgári lakosság oroszországi munkára való mozgósítását rendelte el. A németek kollektív büntetése és exlex állapota 1950-ben egy általános amnesztia-rendelettel ért véget. Az 1980-ban végzett tanácsi minősítések szerint mintegy 138 000 német nemzetiségű élt az országban. A németek érdekképviseleti szerve 1955 és 1992 között a Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége volt; a magyarországi német kultúra a folklór szintjére szűkülte le.

6.2. Adalékok mai helyzetükről²¹

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a német nemzetiséghez tartozók száma 185 696 fő volt. Közülük 38 248 személy vallotta anyanyelvének a németet, német nemzetiségűnek pedig 131 951 fő jelölte magát. A 2014. évi helyhatósági választások után 406 települési német nemzetiségi önkormányzat alakult. A Magyarország területén élő nemzetiségek helyzetéről szóló 2018. évi Kormánybeszámoló adatai alapján a területi önkormányzatok száma 13 (12 megyei és a fővárosi). A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata 39 tagú testület. Az MNOÖ a nemzetiségi önkormányzatok munkáját 11 regionális irodán keresztül segíti, bizottságai révén szorosan együttműködik a németországos egyesületeivel, intézményeivel.

A magyarországi közoktatási-köznevelési intézményhálózatból 291 német–magyar kétnyelvű óvoda, 395 német nemzetiségi általános iskola, 19 gimnázium és 4 szakközépiskola működik. 2 oktatási intézményt, a Koch Valéria Iskolaközpontot (Pécs) és a Schiller Gimnáziumot (Pilisvörösvár) a MNOÖ tart fenn. Az MNOÖ alapítója továbbá a bajai Magyarországi Németek Általános Művelődési Központját fenntartó közalapítványok.

A magyarországi német egyesületek száma több százra tehető. Ezek között kultúrsoportok, énekkarok, zenekarok, táncegyüttesek működnek bejegyezve. Országos egyesületként működik a pécsi Nikolaus Lenau Közművelődési Egyesület, valamint a Magyarországi Német Írók és Művészek Szövetsége. A magyarországi németiség intézményhálózatának fontos eleme a Német Nemzetiségi Néprajzi Múzeum. A Magyarországi Németek Könyvtára speciális gyűjtőkörű nyilvános szakkönyvtár. A Deutsche Bühne Ungarn – Magyarországi Német Színház, Magyarország egyetlen állandó, német nyelven játszó és saját épülettel rendelkező színháza, egyúttal Tolna megye egyetlen kőszínháza (Szekszárd).

A magyarországi németek kutatását a Magyarországi Németek Kutatási és Tanárképzési Központja koordinálja. Itt került elhelyezésre hetilapjuk szerkesztősége, illetve a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ. A magyarországi németek közszolgáltató hetilapja a Neue Zeitung, amely hetente 16 oldal terjedelemben jelenik

²¹ Beszámoló 128–132.

meg. Emellett több országos, illetve regionális jelentőségű egyesület jelentet meg újságokat, kiadványokat. Sok településen a helyi lap rendelkezik német nyelvű melléklettel.

A Magyarországon élő németiség nagyjából *római katolikus vallású; evangélikus* gyülekezetek leginkább Bács-Kiskun, Békés, Győr-Moson-Sopron, Tolna és Baranya megyében található. A hazai legnagyobb katolikus német szervezet az 1991-ben alapított *Szent Gellért Katolikus Egyesület*.

7. A MAGYARORSZÁGI ÖRMÉNYEK

7.1. Visszapillantás²²

Magyarország örmény kapcsolatai *több mint 1000 évre nyúlnak vissza*. Az 1200-as évekből származó oklevél tanúsítja Örményfalu – Terra Arminium – létezését. Az 1800-as évek közepére több mint 50 örmény család kapott, illetve vásárolt nemességet. Az 1915-ös örmények ellen elkövetett Genocídium után sok menekült érkezett az országba.

1920 áprilisában Maszisz (Ararát) néven megalakult, majd 1952-ben megszűnt a Magyarországi Örmények Egyesülete, és megalapították az első örmény nyelvű folyóiratot Nor Tar (Új Század) címmel.

1987-ben megalakult az Arménia magyar-örmény baráti kör. Ebből nőtt ki 1992-re az Arménia Népe Kulturális Egyesület a magyarországi örmények vallási, oktatási, kulturális identitást megőrző szervezete. Az erdélyi örmény gyökerekkel rendelkező közösséget fogja össze az 1997 februárjában alakult Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület.

7.2. Adalékok mai helyzetükről²³

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve az örmény nemzetiséghez tartozók száma 3571 fő volt. Közülük 444 fő vallotta magát örmény anyanyelvűnek, 3293 fő örmény nemzetiségűnek. 2014-ben az október 12-i nemzetiségi önkormányzati választások során 32 eredményes települési választást tartottak (11 megye 11 településén és 21 fővárosi kerületben), amelyek mellett egy területi, a fővárosi önkormányzat alakult meg. Az Országos Örmény Önkormányzat létszáma 15 fő.

A magyarországi örmények 2007-ben budapesti székhellyel megalapított első, saját működtetésű intézménye az *Örmény Kulturális, Dokumentációs és Információs Központ*. A nyelvoktató tevékenység hétvégi együttlétek alkalmával művészetoktatás, vasárnapi örmény óvodai foglalkozás keretében válik biztosíthatóvá.

A Magyarországon élő örmények egyik csoportja vallási szempontból az örményországi központtal bíró Örmény Apostoli Egyházhoz tartozik, amely Parlamenti határozattal azonban 2012-től átalakult egyesületté. A magyarországi örmények *másik csoportja katolikus*, akiket az Örmény Katolikus Templom fog össze.

Az Örmény Kultúráért Alapítvány kiadásában jelenik meg évente 4 alkalommal az *Arménia* című örmény nyelvű kulturális, közéleti folyóirat. Szintén évi 4 száma van a *Diaszpóra 21* című magyar nyelvű kulturális közéleti lapnak. Magyar nyelven kerül még kiadásra az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület „*Füzetek*” című kulturális és információs havi lapja.

²² <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszag-i-ormenyek>

²³ Beszámoló 132–133.

8. A MAGYARORSZÁGI ROMÁNOK

8.1. Visszapillantás²⁴

A hazai románság olyan *őshonos nemzeti kisebbség*, amelynek 1918-ig – mesterséges okok miatt – nem kellett a Kárpátoktól nyugatra élő nagy erdélyi román tömbhöz fűződő nyelvi, kulturális, történelmi, érzelmi vagy vallási kapcsolatait megszakítania. Ennek a spontánul kialakult természetes állapotnak vetett véget az 1880-as évektől folytatott restrukturációs nemzetiségi politika, majd a trianoni döntés. Jelentősebb román népességről csak *a törökök XVII. század végi kiűzését követő betelepítések óta beszélhetünk*.

A hazai románság túlnyomó többsége valamilyen felekezet tagja. Legtöbbsen a jelenleg 20 egyházközséggel rendelkező *ortodox egyházhoz tartoznak*. A hazai románság legjelentősebb emlékhelyeit, műemlékeit az ortodox templomok jelentik.

A hazai román kultúra megteremtésének korszaka a XIX. század második fele. E nemzeti kisebbség legnagyobb kulturális értéke minden bizonnyal a jeles ünnepekhez, az élet sorsdöntő eseményeihez, az évszakokhoz és a mezei munkákhoz kapcsolódó szokások, az ezeket tükröző epikus és lírai alkotások.

8.2. Adalékok mai helyzetükről²⁵

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a román nemzetiséghez tartozók száma 35 641 fő volt. Közülük a román anyanyelvűek 13 886 főt, míg a magukat román nemzetiségűnek vallóké 26 345 főt tett ki. (Ez az egyetlen olyan nemzetiség, amelynek minden tekintetben jelentősen nőtt a létszáma a 2001. évi népszámlálási adatokhoz képest.) A közhiedelem szerint a magyarországi románok döntő többsége ortodox vallású.

A 2014 októberében megtartott nemzetiségi önkormányzati választások eredményeként 43 településen, illetve Budapest 18 kerületében alakult meg a helyi önkormányzat. A Fővárosi, a Békés és a Hajdú-Bihar megyei testületek mellett középszintű képviselő alakult Csongrád és Pest megyében is. A Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának 15 fős a testülete. Méhkeréken a 2014. októberi önkormányzati választások során a települési önkormányzat az Njtv. alapján átalakult nemzetiségi önkormányzatnak nyilvánította magát.²⁶

A *közoktatás valamennyi szintjén van román nemzetiségi képzés*; 14 településen folyik román nemzetiségi óvodai nevelés, általános iskolai, valamint Gyulán középiskolai oktatás is. A Magyarországon működő két tannyelvű középiskola, általános iskola és óvoda – Méhkerék kivételével – az MROÖ fenntartásában működik.

A *Dokumentációs és Információs Központ* számos kulturális programot valósít meg (amelyek közül kiemelkedő az országos szintű találkozók szervezése), és működteti az országban egyedülálló román nemzetiségi életmódtörténeti múzeumot. Az országos önkormányzat működteti a „Cronica” *Román Lap- és Könyvkiadót*. A *Magyarországi Románok Kulturális Szövetsége* gondozásában jelenik meg a *Foaia românească*.

²⁴ PETRUSÁN György – MARTYIN Emília – KOZMA Mihály (2000): *A Magyarországi Románok*. Győr, Széchenyi Nyomda Kft. http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/altalanos/nemzeti_es_etnikai_kisebbsenek_magyarorszagon/pages/010_romanok.htm

²⁵ Beszámoló 134–137.

²⁶ Figyelemmel ennek sajátosságaira, összegző javaslataink között érintjük ezt a nemzetiségi-települési önkormányzati típust.

A Magyarországi Románok Kutatóintézete a már közel két évtizede folyó tevékenysége során szervezett kereteket biztosít a román kisebbségkutatás számára.

Vannak görög katolikus, baptista és püünkösdi gyülekezethez tartozó románok is. A Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye Gyula városában található székhellyel rendelkező Püspöksége irányítja az egyházi életet és a 20 településen lévő 21 parókia működését.

9. A MAGYARORSZÁGI RUSZINOK

9.1. Visszapillantás^{27, 28}

A Duna medencében a magyarokkal szinte a kezdetektől együtt élő ruszinok sorsa sajátos: soha nem volt önálló államuk vagy bármiféle területi elhatárolódásuk. Nemzeti identitásukat, önálló entitásukat görögkatolikus vallásuk, egymáshoz közel álló nyelvjárásaik, gazdag szellemi és tárgyi néprajzuk, valamint a sok évszázados magyar– ruszin együttélésből fakadó történelmi tudatuk határozza meg. A XVIII. század elején a ruszinok nagy számban csatlakoztak a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharchoz. Hősies helytállásukért Rákóczi leghűségesebb népének – „gens fidelissima” – nevezte őket. Az 1848–49-es szabadságharc idején is együtt harcoltak a magyarokkal Kossuth zászlója alatt.

A ruszinok az évszázadok folyamán mindig is a rusz népnévvel jelölték magukat, de *saját nemzeti tudatuk csak a XIX. század második felében alakult ki*. A görögkatolikus vallás hagyományait és sajátos népi kultúrájukat sokan erősen őrizték, és így mindmáig sikeresen megmaradt a ruszin nemzeti öntudat is.

9.2. Adalékok mai helyzetükről²⁹

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a ruszin nemzetiséghez tartozók száma 3882 főt tett ki, közülük 187 fő nyilatkozott arról, hogy nem magyar állampolgár. A 2014 októberében kiírt nemzetiségi önkormányzati választások során 3107 ruszin nemzetiségi választópolgár iratkozott fel a ruszin választói névjegyzékre. A választások eredményeképpen a legtöbb szavazatot a Magyarországi Ruténok Országos Szövetsége kapta, akik részt vettek a 43 települési és 2 területi önkormányzat megalakításában. Az Országos Ruszin Önkormányzat 15 fős.

A 2013/14. tanévben összesen 2 intézményben volt ruszin nemzetiségi oktatás, illetve nevelés. 2014-ben több települési nemzetiségi önkormányzat döntött arról, hogy a helyi önkormányzattól, illetve a KLIK-től átveszi a nemzetiségi köznevelési intézmény fenntartását. A 2014/2015. évi oktatási statisztikai adatok szerint 4 Ruszin Nemzetiségi Általános Iskolában és 2 intézményben folytatnak ruszin nyelvoktatást.

Az országos önkormányzat keretei között elkezdtek a ruszin nyelvvizsga anyagának előkészítését és annak akkreditálását, valamint a *Ruszin Kutatóintézet* létrehozását. A *Magyarországi Ruszinok Könyvtárának* feladata a ruszin

²⁷ <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-ruszinok>

²⁸ https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1gi_ruszinok

²⁹ Beszámoló 137–141.

identitás megőrzésének segítése, amely fontos szerepet vállal a nyelvi örökség megmentése és a nyelvhasználat feltételei megteremtésének feladataiban. Az országos önkormányzat fenntartásában működik *Magyarországi Ruszinok Közérdekű Muzeális Gyűjteménye és Kiállítóhelye*.

A ruszinok túlnyomó többsége *görögkatolikus vallású*, szertartásaikat a nagyobb ünnepeik alkalmával, görög katolikus templomokban egyházi szláv nyelven tartják.

10. A MAGYARORSZÁGI SZERBEK

10.1. Visszapillantás³⁰

A szerbek jelenléte a mai Magyarország területén már a középkorra tehető. Számuk az *1690-es nagy népvándorlással* ugrott meg igazán. A Dunán és a Száván átkelő körülbelül 60 000 fős tömeg a Duna mentén haladva eljutott egészen Szentendrőig, valamint a Maros folyó környékére és a Bánságba is.

A XVIII. században kulturális központjukká Szentendre vált, majd e század vége és a XIX. század eleje között Budapest, azután pedig Újvidék. A budai szerbek ekkor már saját újsággal rendelkeztek, és egy jól szervezett közösséget alkottak. Az Antifasiszta Front megszervezése (1948), amely magát később a Magyarországi Déli Szlávok Szövetségévé nőtte ki, a szerb kultúra új időszakát jelentette.

10.2. Adalékok mai helyzetükről³¹

A *2011. évi népszámlálás* során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a szerb nemzetiséghez tartozók száma 10 038 fő volt. Közülük 7210 személy vallotta magát szerb nemzetiségűnek, 3708 fő pedig szerb anyanyelvűnek. A *2014-ben* megtartott önkormányzati választások eredményeként 46 települési szerb nemzetiségi önkormányzat alakult; a fővárosban és Pest megyében jött létre területi szerb önkormányzat. A Szerb Országos Önkormányzat testülete 15 fős.

A 2014/2015-ös tanévben a szerb nyelvet 8 óvodában és 8 általános iskolában oktatták. Anyanyelvű program szerint 4, két tannyelvű szerb oktatási program szerint 1, míg szerb nyelvoktató program szerint 3 intézményben folyik általános iskolai oktatás.

2013-ban a SZOÖ átvette a magyarországi szerb közösség országos beiskolázású oktatási és nevelési centruma, a budapesti Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium köznevelési intézmény fenntartói jogait. Ennek lett tagintézménye 2014-ben a lórévi összevont alsó tagozatos szerb tannyelvű iskola. Összevont alsó tagozatos szerb tannyelvű iskola működik Deszken is. További 5 településen pedig nyelvoktató szerb oktatás-nevelés folyik magyar oktatási intézmény keretein belül.

³⁰ <http://www.szerb.hu/hu/tortnelmi-attekintes.php>

³¹ Beszámoló 141–144.

A szerb népzene, népdal és néptánc hagyományainak ápolása céljával számos együttes működik. A népzene területén a legismertebb Vujicsics Együttes mellett már az új generációhoz tartozó fiatalokból álló zenekarok ápolják a magyarországi szerb népzenei hagyományokat. Az országos önkormányzat által fenntartott fontos intézmény a Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ, a Szerb Pedagógiai és Módszertani Központ, Könyvtár és a Szerb Intézet.

A magyarországi szerbek hetilapja a „Srpske narodne novine” 2009 óta új, „Srpske nedeljne novine” címmel jelenik meg. Meghatározó civil szervezetük az „Opanke” Szerb Hagyományőrző Kulturális Egyesület.

A magyarországi szerbek nyelvének és kultúrájának, identitástudatuk megőrzésében fontos szerepe van a *Szerb Ortodox egyháznak*, amely Magyarországon 45 templommal rendelkezik.

11. A MAGYARORSZÁGI SZLOVÁKOK

11.1. Visszapillantás³²

A mai Magyarország területén élő szlovákok elődei a *XVII. század végétől* több hullámban érkeztek a török hódoltság idején elpusztított, elnéptelenedett területekre a felső-magyarországi túlnépesedett, éhínségtől és vallási villongásoktól sújtott vármegyékből. Az úrbéri engedmények, a szabad vallásgyakorlás és szorgalmas munkájuk nyomán falvak és városok százait alapították, vagy telepítették újra.

A magyarországi szlovákok hajdan úgy váltak ki egy országban maradvá anyaezernikumból, hogy annak nemzeté formálódása, nyelvének szabályozása – a magyarságéhoz hasonlóan – még el sem kezdődött.

Az I. világháborút követően, Csehszlovákia létrejöttével, a földrajzi távolságot új államhatár is tetézte. A *II. világháborút* követő csehszlovák–magyar lakosságcsere során 73 ezer hazai szlovák települt át, ami nemcsak számbeli veszteséget jelentett, hanem a korábbi zártabb szlovák közösségek megbontását is.

11.2. Adalékok mai helyzetükről³³

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint a magukat szlovák nemzetiségűnek vallók száma 29 647 fő volt; a szlovák anyanyelvűek száma 9 888 főt, míg a szlovák nyelvet családi, baráti körben használók száma 16 266 főt tett ki. Így a szlovák nemzetiséghez tartozók száma az akkori adatok alapján 35 208 fő.

A nemzetiségi közösségben általánosan elfogadott, becsült adat szerint ma Magyarországon közel 110 településen mintegy 100-110 ezer evangélikus és zömmel katolikus szlovák él. A 2014. évi őszi nemzetiségi önkormányzati választásokat követően 112 helyi szlovák nemzetiségi önkormányzat és 6 területi önkormányzat alakult (a fővárosban és 5 megyében). Az országos önkormányzat testületének létszáma 15 fő.

³² <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-szlovakok>

³³ Beszámoló 144–148.

A magyarországi szlovák nemzetiségi óvodák száma 53, ebből 1 anyanyelvi nevelést folytat. A szlovák nemzetiségi általános iskolák száma 41, ebből 1 szlovák anyanyelvű általános iskola, 4 két tannyelvű, míg 36 nyelvoktató iskola. Szlovák gimnázium Budapesten és Békéscsabán rendelkezik.

Az országos önkormányzat intézményei közül a 3 iskola mellett a *Békéscsabán* működő *Pedagógiai Módszertani Központ* tevékenysége kapcsolódik közvetlenül a szlovák nyelvű oktató-nevelő munkához. Megjelentetik a *Slovenčinár* (Szlovák Tanár) című pedagógiai-módszertani folyóiratot. A *Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézete* néprajzi, nyelvtudományi, történettudományi és szociológiai kutatásokat végez. Pilisszentkereszten felépült a *Pilisi Szlovákok Központja*. Az *OSZÖ Dokumentációs Központja* saját gyűjtő, rendszerező és könyvtári szakemberek továbbképzését szolgálja. Az *OSZÖ Vertigo Színháza* hivatásos és amatőr tagozattal is működik.

A *Ludové noviny* című szlovák nyelvű hetilap és a napi frissítésű internetes változat kiadói feladatait 2010-től látja el a Legatum Kft. Kéthavonta megjelenő szlovák nyelvű lapot ad ki a Fővárosi Szlovák Önkormányzat. A Csabai Szlovákok Szervezete havonta jelenti meg a *Čabän* című lapot és *Čabiansky kalendár* című évkönyvet.

12. A MAGYARORSZÁGI SZLOVÉNEK

12.1. Visszapillantás³⁴

A magyarországi szlovének többsége egy viszonylag jól körülhatárolt térségben, a *magyar, szlovén, osztrák hármashatár szögletében*, a Szentgotthárdot és az azt déli irányból övező és egymással szomszédos 6 település – Felsőszölnök, Alsószölnök, Szakonyfalu, Apátisvánfalva, Kétvölgy, Orfalu – alkotta régióban él. Ezen a területen – a szlovén Rábavidéken – működik a szlovén szervezetek többsége. Az autentikus területen és a diaszpórában élők „egy nagycsaládot” alkotnak.

A magyarországi szlovének anyanyelvüket és hagyományos kultúrájukat őrzik, nagyszülőkről unokákra örökítik. Ebben segítségükre vannak: a kétnyelvű oktatás, a *Magyarországi Szlovének Szövetsége* által működtetett 17 felnőtt és gyermek kulturális csoport, a Szlovén Kulturális Központban rendezett kiállítások és Nemzetközi Művésztelep.

12.2. Adalékok mai helyzetükről³⁵

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint Magyarországon a szlovén nyelvet 1723 fő tekintette anyanyelvének, magát szlovén nemzetiségűnek pedig 2385 fő vallotta. A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a szlovén nemzetiséghez tartozók száma 2820 fő volt. A 2014. október 12-én megtartott nemzetiségi önkormányzati választások eredményeként összesen 10 szlovén települési nemzetiségi önkormányzat alakult. Az Országos Szlovén Önkormányzat 15 tagú.

³⁴ <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-szlovenek>

³⁵ Beszámoló 148–150.

A Szlovén Rádió és a Kühár Emlékház mellé az országos önkormányzat 2012. július 1-jei hatállyal saját fenntartásába vette a felsőszölnöki Kossics József Kétnyelvű Általános Iskola és Óvodát, valamint az Apátistvánfalvi Kéttannyelvű Általános Iskola és Óvodát. A 2014/2015-ös tanévben a szlovén nyelvet 5 óvodában és 4 általános iskolában oktatták. Az óvodák kétnyelvű szlovén program szerint működnek. Két tannyelvű szlovén oktatási program szerinti általános iskolai oktatás 2 intézményben folyik. Középfokú oktatási intézményekben (gimnázium és szakközépiskola) szlovén nyelvoktató programot indítottak a 2014/2015-ös tanévben.

A közművelődés és a művészeti tevékenység bemutatásában fontos szerepe van a szentgotthárdi *Szlovén Kulturális és Információs Központ*nak. A magyarországi szlovén kulturális örökség tárgyi emlékei 2 múzeumban – a szentgotthárdi *Pável Ágoston Múzeumban* és a mohácsi *Kanizsai Dorottya Múzeumban* – és a felsőszölnöki *Kühár Emlékházban* tekinthetők meg.

A *Magyarországi Szlovének Szövetsége* szentgotthárdi központtal koordinálja és segíti a szlovén kulturális csoportok és egyesületek munkáját, részt vesz a szlovén nyelv és kultúra ápolása, megőrzése érdekében végzett tevékenységben. A Szlovén Vidék Közhasznú Nonprofit Kft. hozzájárul a szlovén nemzetiség által lakott Rábavidék kulturális, turisztikai és gazdasági fejlesztéséhez.

13. A MAGYARORSZÁGI UKRÁNOK

13.1. Visszapillantás³⁶

A „határvidéken élő”, „határvidék lakója” jelentésű ukrán népnév az ukránok körében is viszonylag későn, a XIX. század végére, a XX. század elejére terjedt el. A kisoroszokként ismert ukránok nemzeti mozgalmának vezetői a XIX. század elejétől szükségesnek tartották egyértelműen elkülöníteni magukat az oroszoktól, s bevezették az ukrán nevet. A kárpátaljai ruszinokra vonatkoztatott ukrán népnév a kommunista sajtóban jelent meg először a 20-as évek közepe táján. Az ukrán népnév a kárpátaljai és a csehszlovákiai ruszinok körében csak 1945-től terjedt el.

Az ukránok története tárgyalásánál az oroszországi és lengyelországi ukrán területek históriáját kell tekintetbe venni. A magyarországi ukránok jelentősebb hányada a szovjet érában telepedett meg hazánkban, ezért hangsúlyozottan figyelembe veendő az egykori Szovjetunió politikai, társadalmi, nemzetiségi viszonyai is.

Az ukrán identitású keleti slávok a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesületbe tömörültek. A megalakuláskor az volt a célkitűzésük, hogy a Magyarországon élő ukránok összefogásával megvalósítsák az anyanyelv ápolását, az ukrán kulturális örökség megőrzését.

³⁶ UDVARI: i.m.

http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/altalanos/nemzeti_es_etnikai_kisebbsenek_magyarorszagon/pages/011_ruszinok.htm

13.2. Adalékok mai helyzetükről³⁷

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve az ukrán nemzetiséghez tartozók száma 7396 fő volt. Közülük 3384 fő az anyanyelvi csoporthoz tartozott, továbbá 5633 fő vallotta magát ukrán nemzetiségűnek.

A 2014. évi októberi választásokon a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület jelöltjeiből és mandátumot nyert képviselőiből 15 helyi, Budapesten pedig 1 területi nemzetiségi önkormányzatot hoztak létre. A korábbiakhoz hasonlóan a MUKÉ által támogatott jelöltek alakíthatták meg a 15 fős Ukrán Országos Önkormányzatot is.

Az ukrán nyelvi képzés lehetősége – középszinten – Baktalórántházán adott. Az Országos Önkormányzat az egységesség és a hatékonyabb működés biztosítása érdekében már 2000-ben átvette a Vasárnapi Ukrán Nyelviskola működtetését a MUKÉ-től. Azóta Budapest mellett Szegeden, Miskolcon, Várpalotán és Nyíregyházán kihelyezett tagozatokkal tevékenykedik egységes tanterv szerint.

Az országos önkormányzat által alapított *Magyarországi Ukrán Kulturális és Dokumentációs Központ* 1 központi és 3 regionális telephellyel működik. A komplex intézmény keretein belül végzi munkáját az *Országos Ukrán Könyvtár* és az *Ukrán Néprajzi Gyűjtemény*.

A *Magyarországi Ukránok Kulturális Egyesülete* a magyarországi ukrán közösségi életnek az elsődleges mozgatórugója – elsősorban az országos és a helyi önkormányzatok partnereként. Az ukrán közösség művészeti csoportjai a Veszélka Ifjúsági Táncegyüttes, valamint a Berehinya Asszonykórus, továbbá a MUKÉ keretein belül működik az Ukrán Műkedvelő Színház. A Magyarországi Ukránok Kulturális Egyesülete szerkeszti az ukrán–magyar kétnyelvű folyóiratot „*Hromada*” címmel. Ukrán anyanyelvű szentmisékre a Fő utcai *görök katolikus* templomban van lehetőség; itt elsősorban a vallási ünnepeken tartanak istentiszteleteket.

14. ÚJ NEMZETISÉGI VÁROMÁNYOSOK? (SZÉKELYEK, OROSZOK)

14.1. Kezdeményezések

Nem részletezve az Njtv. Alapvető rendelkezéseit, amely meghatározza mind a nemzetiségi népcsoport, mind a személy e törvény hatálya alá tartozás feltételeit³⁸, kutatásunk időszakában két olyan kezdeményezés történt, amely ma, legalábbis e tanulmány kéziratának 2018 október közepén történt lezárásáig, aktuális.

Ugyanis az Njtv.-re való *hivatkozással egy magyar állampolgár a székelyek, egy másik magyar állampolgár pedig az oroszok Magyarországon honos népcsoporttá nyilvánítását kérték az Országgyűléstől.* (Megjegyezzük, hogy az Njtv. immár nem köti általában magyar állampolgársághoz a nemzetiséghez tartozást, de a kezdeményezési jogot igen.) Íme a két kezdeményezés, amelyet a Nemzeti Választási Bizottság jogi-formai okokból vizsgálva megfelelőnek minősített az 1000 érvényes aláírás megléte tekintetében.

³⁷ Beszámoló 150–153.

³⁸ Njtv. 1. § (1)-(2) bek.

Az első kezdeményezés „A magyarországi székelyek a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (a továbbiakban: nemzetiségi törvény) 148. § (3) bekezdésének felhatalmazása alapján bizonytságot kívánnak tenni arról, hogy megfelelnek a nemzetiségi törvényben foglaltaknak. Ezen oknál fogva alulírottak kijelentjük, hogy a székely nemzetiséghez tartozónak valljuk magunkat!”

A második kezdeményezés „Alulírott magyar állampolgárok aláírásunkkal bizonytságot teszünk arról, hogy a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (a továbbiakban: Nektv.) 1. § (1) bekezdésében foglalt feltételeknek megfelelünk, és a (2) bekezdés alapján úgy nyilatkozunk, hogy a magyarországi orosz kisebbséghez tartozunk. A Nektv. 148. § (3) bekezdése alapján kezdeményezzük, és kérjük a Tisztelt Országgyűléstől az orosz nemzetiség Magyarországon honos népcsoporttá nyilvánítását, és ennek megfelelően indítványozzuk, hogy a Nektv. 1. sz. mellékletében megnevezett nemzetiségek felsorolását az orosz nemzetiséggel egészítse ki.”

14.2. Az eljárás; a döntés

A törvény előír azonban még egy (korántsem eljárásinak minősíthető – a Szerző) kötelezettséget, nevezetesen, hogy az NVB eljárása során ki kell kérni az MTA elnökének állásfoglalását a törvényi feltételek fennállásáról.³⁹

Az MTA elnöke hivatkozva egy egyébként kétségtelenül kompetens intézet állásfoglalására, a következőket írta az NVB elnökének (aki továbbította azt az Országgyűlés elnökének):

„Az uralkodó történettudományi, régészeti, néprajzi és nyelvészeti álláspontok a székelyeket etnokulturális értelemben vett modern magyar nemzeti részének tekinti. Ennek megfelelően az MTA nem javasolja a székelyek magyarországi nemzetiségként való hivatalos elismerését”. [...] „A Magyarországon élő orosz közösség nem felel meg maradéktalanul a nemzetiségek elismeréséről szóló törvényi feltételeknek. A Magyarországon élő oroszok ugyan rendelkeznek a nyelv és a kultúra fenntartását szolgáló intézményekkel, a legalább egy évszázados folyamatos, honos népcsoporti jelenlét nehezen igazolható, a XX. század folyamán inkább különféle migrációs hullámoknak köszönhető jelenlétük. A magyarországi orosz népcsoport 100 éves folyamatos jelenléte nem állapítható meg, ezért a magyarországi orosz közösség honos népcsoporttá nyilvánítását az Akadémia nem javasolja.”⁴⁰ Ennek kapcsán magunk részéről is aggályosnak tartjuk, s egyetértünk azzal, hogy „súlyos jogtechnikai hibaként kezelik a szakértők, hogy a törvényszöveg nem tartalmaz eligazítást annak érdekében, hogy mikortól számítandó a 100 év honosság.”⁴¹

A Parlament végül meghozta döntését, amely szerint a 26/2018. (X.31.) OGY határozatával nem támogatta az orosz, míg a 27/2018. (X.31.) OGY határozatával ugyancsak nem támogatta a székely közösség honos népcsoporttá nyilvánítását.

³⁹ Njtv. 148. § (5) bek.

⁴⁰ Részlet Lovász Lászlónak, az MTA elnökének Dr. Patyi András elnök úrnak (NVB) írt leveléből.

⁴¹ Lásd SÍPOS Mónika (2010): Kisebbségi joggyakorlás Magyarországon és Ukrajnában. In: KÁKAI László szerk.: *Születésnap vagy halotti tor – húsz évesek az önkormányzatok*. Pécs, Publikon Kiadó. 264.

III. A TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZÁST (IS) ÉRINTŐ KÖZPONTI JOGSZABÁLYOK

Ebben a fejezetben – korántsem a teljesség igényével – példálózó válogatással kívánjuk bemutatni, hogy milyen gazdag az a joganyag, amely feladatokat, kötelezettségeket, lehetőségeket rögzít a nemzetiségi önkormányzatok feladatellátására, avagy közvetetten/közvetlenül befolyásolja azt.

1. AZ NJTV. SZABÁLYOZÁSA, ÉS ANNAK ELŐZMÉNYEI

1.1. Visszapillantás a Nektv.-re

Tanulmányunk bevezető megjegyzései között érintettük a Nektv.-t is. Egyrészt területi korlátok következtében, másrészt e tanulmány alapvető céljára figyelemmel nem kívánunk e törvénnyel részletesen foglalkozni, a történelmi hűség miatt azonban néhány fontos elvi alapot érdemesnek tartunk kiemelni, ha másként nem, ezáltal emlékezve arra, miszerint 25 esztendővel ezelőtt fogadta el a Parlament a Nektv.-t. Az akkori időkben *többségi szakmai vélemények szerint* „a Magyar kisebbségi önkormányzati modell a progresszív európai trendekbe illeszkedik [...], önálló önkormányzatok, s nem az anyaönkormányzat szervei [...], személyi, illetve területi közösségek [...], viszont a kisebbségek önkormányzata a jelenlegi feladat és eszközrendszer alapján legfeljebb formai szervezeti, de nem funkcionális tartalmi értelemben vett önkormányzat.”⁴²

A törvény elfogadását követően a tényleges önkormányzatiságuk tekintetében komoly szakmai viták keletkeztek, melyekből alapvetően *kétirányú következtetést lehet levonni*: „vagy nincs szükség az önkormányzati státusra, s ebben az esetben a kisebbségek társadalmi szervezetei [...] plurálisabb keretek között szinte valamennyi eddigi

⁴² PÁLNÉ KOVÁCS Ilona (1999): A kisebbségi önkormányzatok jogállása. In: CSEFKÓ Ferenc – PÁLNÉ KOVÁCS Ilona (szerk.) *Kisebbségi önkormányzatok Magyarországon*. Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely, MTA Regionális Kutatások Központja. 39-41. A kiadvány egyébként egy országos empirikus kutatás tapasztalatait dolgozta fel, emellett pedig számos esettanulmányt tett közzé (például Kisebbségi önkormányzás egy nagyvárosban, Pécssett (Rozs András); A Rába-vidéki szlovén önkormányzatok tapasztalatai (Szesztay Ádám); Német kisebbségi önkormányzatok (Kovács Katalin, Várad Mónika Mária); Az abonyi cigány kisebbségi önkormányzat működése (Kállai Ernő); Egy magyarországi rác falu (Dusnok) horvát kisebbségi önkormányzatának működési tanulságai (Kovács Nóra); Szerb kisebbségi önkormányzat Pomázon (Popovics György); Piliscsévi szlovák kisebbségi önkormányzat (Janek István); Szegedi román kisebbségi önkormányzat (Jova Éva); A Budapest XI. kerületi lengyel kisebbségi önkormányzat (Szesztay Ádám).

kisebbségi jogosítványt gyakorolhatnának [...], vagy az önkormányzati kereteket ki kell tölteni tartalommal és meg kell alapozni eszköztárral. Mi természetesen ez utóbbi alternatívát támogatjuk.”⁴³

Még egy *elméleti alapvetést* ismertetünk, amely szerint „a kisebbségi önkormányzati rendszer formailag az önkormányzati modellt követte, tényleges feladat- és eszközkészletét tekintve már korántsem annak felelt meg. E téren alapvető jogosítványok hiányoztak, számos kérdés nem, vagy bizonytalanul volt szabályozva, és rendkívül sok múlott a helyi és a kisebbségi önkormányzat együttműködésén. Az egyik legtöbbet bírált utalásos rendelkezés az volt, amely szerint – ha a kisebbségi törvény másként nem rendelkezik – a kisebbségi önkormányzatok esetében is a helyi önkormányzatokra vonatkozó törvényt kell alkalmazni. Ez az utalásos szabály a későbbiekben több jogértelmezési problémát és ellentmondásos helyzetet tárt fel.”⁴⁴

Végül, a történelmi hűség kedvéért, szólni kell a törvény hiányosságairól is, mint például a két önkormányzat közötti viszony bizonytalanságai, feladat- és hatáskörök pontatlan szabályozása, jog- és érdekérvényesítés stb.

De közülük talán a társadalom számára a legellentmondásosabb az volt, hogy anyagi jellegű visszaélésekre adott lehetőséget. „Az *etnobiznisz* a kisebbségi törvény hiányos szabályozottságából fakad, mert lehetővé teszi olyanok részvételét a kisebbségi önkormányzati választásokon, akik valójában nem is tagjai annak az adott kisebbségnek, melynek politikai képviseletét kívánják ellátni. A visszaéléseket az tette lehetővé, hogy a kisebbségi önkormányzati választásokon bárki indulhatott és bárki szavazhatott. Ennek lehet politikai és anyagi természetű háttere (a kisebbségi önkormányzati képviselők állami támogatásban részesülnek, és beleszólhatnak a települési önkormányzat munkájába).”⁴⁵

1.2. Koncepcionális elemek

Az Alaptörvény jelentette kiindulóponton figyelemmel, amely szerint a Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelv használathoz, a saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz, valamint helyi és országos önkormányzatok létrehozásához,⁴⁶ ezen alkotmányos alapokon született meg az Njtv.

A Parlament – figyelembe véve a Nektv. továbbvihető rendelkezéseit, valamint az azóta eltelt időszak (1993–) változásait, a gyakorlati tapasztalatokat, illetve a több alkalommal (legfontosabbként 2005-ben) előforduló módosításokat és következményeit is – alkotta meg az új, 2011. évi CLXXIX. törvényt a nemzetiségek jogairól.

Nem csak szakmai körök által hangoztatott tétel hogy „a 2005-ös törvénymódosítás előtt hazánkban a kisebbségi önkormányzat a könnyű pénzmosás melegágya lehetett, hiszen annak fejében, hogy évente legalább hatszor összeül, jogosult különféle állami támogatásokra, pályázati részesedésre stb.”⁴⁷

⁴³ CSEFKÓ Ferenc: A kisebbségi önkormányzatok közjogi státusa, működésük meghatározó területei. *Régió* IX. évf. 1998. 4. sz. 44–45. Itt jegezzük meg, hogy a folyóirat eme számában igen kiváló, gazdag áttekintést adott DEMETER ZOLTÁN Mária „A nemzeti és etnikai kisebbségek kutatása Magyarországon (történeti előzmények és mai helyzetkép címmel).

⁴⁴ DOBOS Balázs (2011): *A kisebbség joga* (1988–2006) Kisebbségi törvénykezés Magyarországon. Budapest, Argumentum Kiadó. 174.

⁴⁵ MAGICZ András: *Kisebbségpolitika, kisebbségi érdekérvényesítés Magyarországon*. Jegyzet, Összeállította Koller Inez 2008. május 6. 67.

⁴⁶ Alaptörvény, a Szabadság és Felelősség fejezet 29. Cikk (1) (2) bek.

⁴⁷ SIPOS: i.m. 268.

Az előzőekben ismertetett vélemény még markánsabban fogalmazódik meg a következőkben: „...a nemzetiségi közösségek részéről választási ciklusról ciklusra egyre erősödő igényként fogalmazódott meg az az igény, hogy nemzetiségi önkormányzatot csak a nemzetiséghez tartozók hozhassanak létre. Ezt az igényt – több jelentésében is – megfogalmazta az alapvető jogok biztosának jogelődje, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosja is. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a települési kisebbségi önkormányzatok száma választásról választásra folyamatosan növekszik, egyre nő azon települések száma, ahol korábban semmi sem utalt nemzetiségi jelenlétre.”⁴⁸

Az Njtv. értékelése jóval meghaladná e munka tartalmi/terjedelmi kereteit, ezért a tanulmányunk szempontjából legfontosabbakra, a települési nemzetiségi önkormányzatokra koncentrálunk, azonban teszünk néhány általános megjegyzést is e törvény jellemző kodifikációs vonásaira.

A jogszabály részben *keretjelleget*, másrészt viszont esetenként túlságosan is részletező. Egyfajta logikai rendet viszont végig követ. Közülük lényegesnek tartjuk a törvény alkalmazása szempontjából meghatározó értelmező rendelkezéseket (például nemzetiségi közügy, nemzetiségi önkormányzat, nemzetiségi szervezet, nemzetiségi egyesület), azonban hiányoljuk például a „nemzetiségi közösségek” fogalom meghatározását, melyet alapvető fontosságúnak tekintünk.

Az alapvető jogokon belül több olyan rendelkezés is elhelyezésre került, amelyek a „nemzetiségi önkormányzatok” című fejezetben is helyet kaphattak volna.⁴⁹

A jogszabály keretjelleget példázza, hogy igen sok alkalommal utal vissza külön törvényi, vagy ágazati törvényi szabályozásra.⁵⁰ Emellett számos esetben jelenik meg utaló rendelkezés a Mötv. adott jogintézményére való – polémiára okot adó – hivatkozás tekintetében (például társulások).

Mindezek mellett van a jogszabálynak egy olyan rendelkezése, amely álláspontunk szerint túl általános, és kodifikációs problémákat is érint. Ugyanis, idézve a törvény szövegét: „ahol e törvény eltérően nem rendelkezik, a nemzetiségi önkormányzatokra és az átalakult nemzetiségi önkormányzatokra *alkalmazni kell a helyi önkormányzatokra vonatkozó jogszabályokat* [...]”⁵¹ Gondunk a „jogszabályok” megjelöléssel van, ezt tartjuk jogalkotási szempontból aggályosnak, mivel e körbe a miniszteri rendeletektől a helyi rendeletekig bezárólag sokféle jogi norma tartozhat. Viszont, mint az egyértelmű, amennyiben önkormányzati feladatokról és hatáskörökről van szó, úgy azt csak törvényi szinten lehet szabályozni, kérdés tehát, hogy itt milyen jogszabályról lehet szó.

A törvény foglalkozik az egyéni és közösségi nemzetiségi jogokkal, részvételükkel az Országgyűlés munkájában; az oktatási, kulturális és média jogokkal, illetve igazgatásával; a nemzetiségi önkormányzatok választási szabályaival; az országos nemzetiségi önkormányzattal; a nemzetiségi közügyek ellátásának gazdasági alapjaival; külön fejezetben a nemzetiségi önkormányzat megszűnésével, s a már más vonatkozásban említett társulásokkal, illetve társult nemzetiségi önkormányzati testületekkel; ugyancsak külön fejezetben – itt is visszautalva a Mötv.-re – a törvényességi felügyelettel, majd a központi állami szervekkel való kapcsolatokkal.

⁴⁸ LATORCAI Csaba: A nemzetiséghez tartozók önkormányzathoz fűződő jogai az Alaptörvény és a nemzetiségi törvény tükrében. Rövid történeti áttekintés 1993-tól. A „kakukktójás” jelenség. *Kisebbségkutatás* 2014. 1. sz. 43.

⁴⁹ Gondolunk itt különösen is a 10. §-ra.

⁵⁰ Például 2. § több pontja; 5. § (1) bek.; 10. § (2) bek.; 12. § (1) bek.; 13. § (2) bek.; 27. §; 39. § több bekezdése, stb.

⁵¹ Njtv. 153. § (1) bek.

Összehasonlítva az Njtv.-t és a Mötv.-t, kitűnik az is, hogy számos esetben tapasztalható a szövegszerű azonosság, azzal a különbséggel, hogy az „önkormányzat” szó elé a nemzetiségi jelző került.

Végül, a törvény koncepcionális elemei közül kettőt emelünk ki: az egyik, hogy a különböző szintű nemzetiségi önkormányzatok között nincs alá- és fölérendeltség; a másik, a települési és a nemzetiségi települési önkormányzat közötti egyenlőség, a két szervezet autonómiájának, egymástól való függetlenségének deklarálása. Hozzáteszük, hogy ez az önkormányzatokra érvényes. Az Njtv. alaprendeletei ugyanis számos esetben adnak kötelezettséget a települési önkormányzat számára a nemzetiségi önkormányzatok feladatellátására vonatkozóan.

2. A TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZÁS MŰKÖDÉST ÉRINTŐ FONTOSABB RENDELKEZÉSEK

E körben – csak helyeselhetőleg – tisztázza a törvény a nemzetiségi önkormányzat jogállását, jogait és kötelességeit. Ezt követően az állami és helyi önkormányzati szervekkel való kapcsolatokat (többek között a felterjesztési jogokat) rögzíti, részletesen is megjelenítve, hogy melyek azok a feladatok, amelyeket a települési önkormányzatnak (hivatalnak) kell biztosítani a nemzetiségi önkormányzati működés személyi és tárgyi feltételei számára.⁵²

Tekintettel arra, hogy mindezek tanulmányunk több fejezetében kifejtésre kerültek, a mostaniban nem kívánjuk ezeket ismertetni, azt az egyetlen garanciális szabályt kivéve, amely szerint a két önkormányzatnak az itt írtak megvalósítására *együttműködési megállapodást* kell kötniük, s szervezeti és működési szabályzataikban rögzítendő az e megállapodás szerinti működési feltételek.⁵³

Úgy véljük, a törvényhozó – a gyakorlati működés szempontjából – az együttműködési megállapodást tekinti meghatározónak, és sorolja fel azokat a kötelező elemeket, amelyeket e dokumentumban rögzíteni kötelező (s, írja elő továbbá a felülvizsgálati kötelezettséget is).

E megállapodások a különböző gazdasági, pénzügyi, kötelezettségvállalási, adatszolgáltatási, beszámolási stb. feladatok ellátására vonatkoznak. Megjegyezve, hogy (a gyakorlatban e téren fölmerült problémák orvoslására) például rögzíti a jogszabály, hogy a rendezvények megtartása is kötelező feladatnak minősül. Ezt követően szabályozza a nemzetiségi önkormányzatok véleményezési, együttdöntési jogait⁵⁴.

A nemzetiségi önkormányzat működése kapcsán – ugyancsak a Mötv. rendelkezéseinek alapul vételével – szabályozza a testületek összehívásának, határozatképességének, nyilvános és zárt üléseknek, döntéstípusoknak (külön a minősített többséggel való döntéseknek), személyes érintettségnek stb. rendjét.⁵⁵ (Ezek hasonlóak a helyi önkormányzatéhoz – Szerző.)

⁵² A törvény rendkívül részletezően sorolja föl e feladatokat.

⁵³ 80. § (1) (2) bek.

⁵⁴ 80. § (3-5) bek., valamint 81. § (1) bek.

⁵⁵ A 87–94. §-ban rögzített részletszabályokkal nem foglalkozunk; tanulmányunk más részeiben úgyszintén ismertetésre kerültek.

Tanulmányunk megalapozó kutatásainak egyik meghatározó eszköze volt a testületi ülések *jegyzőkönyveinek vizsgálata*,⁵⁶ mivel ezek döntő jelentőségét (több évre visszamenően) a feladatalapú finanszírozásról szóló jogszabályok erősítik. Azaz minden olyan rendelkezést, ami az Njtv.-ben felsorolódik – mintegy 15 különböző követelmény – meg kell, hogy jelenjen e dokumentumban. Pontosabban: amennyiben nem jelennek meg, úgy ez jelentősen kihat az adott évi támogatási összeg nagyságrendjére. (Amelyhez további feltétel mindezeket túlmenően évente legalább 4 ülés és egy közmeghallgatás kötelezettsége.)⁵⁷

A nemzetiségi önkormányzati képviselő jogai, kötelessége, vagyonyilatkozat-tételi kötelezettsége; az összeférhetetlenségi és méltatlansági szabályok; a képviselői, elnöki tisztség megbízatásának megszűnése alapvetően úgyszintén a Mötv. adaptálásával került meghatározásra.

A nemzetiségi önkormányzatok feladat- és hatásköre ugyancsak részletes szabályozásban részesül a gazdálkodási hatásköröktől a különböző szervezetek alapításáig, feladat- és hatáskör átvételéig, az át nem ruházható hatáskörökig bezárólag.⁵⁸ Érdekesen szabályozza a törvényhozó a helyi nemzetiségi önkormányzatok feladatait, mégpedig az alábbiak szerint.

Először a *kötelező közfeladatot* rendezi, így: intézményfenntartás; átruházott feladatkör- és hatáskörellátás; érdekképviseléssel, esélyegyenlőség megteremtésével kapcsolatos jogérvényesítés; döntési, együttműködési jogok gyakorlása; a közösségek önszerveződésének támogatása; civil szervezetekkel, vallási közösségekkel való együttműködés; kulturális javak megőrzésével kapcsolatos feladatok; nevelésre és oktatásra irányuló igények felmérése; s végül (számunkra, mint kötelező közfeladat, vitathatóan – a Szerző) a fejlesztési tervek előkészítésében való közreműködés.⁵⁹

A másik csoportba tartoznak az ugyancsak *közfeladatként*, de önkéntes vállalással ellátandó intézményalapítás, kitüntetésekkel kapcsolatos feladat- és hatáskörök, nemzetiségi pályázat kiírása, ösztöndíj alapítása.⁶⁰

A harmadik csoportban szintén önként vállalt feladatként (a „köz” jelző nélkül) jelennek meg a nemzetiségi oktatási és kulturális öngazgatási ügyek; a helyi írott és elektronikus sajtó; hagyományápolás és közművelődés; társadalmi felzárkózás; szociális, ifjúsági, kulturális igazgatás; közfoglalkoztatás; településüzemeltetés- és rendezés. Azon túlmenően, hogy véleményünk szerint az itt írtak a nemzetiségi önkormányzás kötelező feladatai közé is sorolandók (például hagyományápolás, közművelődés), e körből kilóg az „igazgatás” itt jelezett területekre vonatkozó rögzítése. Problematikus számunkra az is, hogy ezek miért nem közfeladatként kerültek meghatározásra. Másrészt viszont lényeges korlátnak minősül, hogy ezen önkormányzatok *hatósági feladatokat nem* láthatnak el. Azaz e közhatalmi jelleg nem érvényesülhet tevékenységükben.⁶¹ Ezt azért hangsúlyozzuk, mivel a korábbi eszten-

⁵⁶ A tartalmi szempontú elemzéseink összefoglalását a VII. fejezet tartalmazza.

⁵⁷ Az Njtv. 95–97. §-ban foglaltak mindegyikét érintették elemzéseink, továbbá a megyei, fővárosi kormányhivatalok törvényességi felügyeleti dokumentumainak áttekintésekor kerültek elő e szempontok.

⁵⁸ Közülük egy hatáskört kell megemlítenünk, amelyre vizsgálódásaink során nem találtunk példát: ez a bírósági ülnökök megválasztása. Njtv. 114. § (1) bek. c) pont

⁵⁹ Njtv. 115. §

⁶⁰ Njtv. 116. § (1) bek.

⁶¹ Njtv. 116. § (2) bek.

dőkben (esetenként még napjainkban is) például a szociális segélyezés kapcsán nem kevés probléma jelentkezett, illetve képezte vita tárgyát.

A törvény külön fejezetben foglalkozik a nemzetiségi önkormányzatok vagyonával, bevételeivel, gazdálkodásával. Tekintettel arra, hogy a települési nemzetiségi önkormányzatok döntő többségének – az ingóságokon, pénzbevételeken túlmenően – vagyona jelentéktelen, ha egyáltalán van, itt e rendelkezéseket nem részletezzük.

A bevételi források közül az állami költségvetési támogatásokat tartjuk jelentősnek, a gyakorlatban pedig a feladatalapú támogatási rendszert, melynek problémáit tanulmányunk több részében érintettük. Egy lényeges, garanciális szabályt kiemelünk e körből, tekintettel arra, hogy a működés során, főként az első időszakban, ez komoly problémákat okozott, miszerint a központi költségvetésből nyújtott támogatást a nemzetiségi önkormányzat kizárólag nemzetiségi közfeladataik ellátására használhatja fel.⁶²

Az Njtv. külön fejezetet szentel a nemzetiségi önkormányzat megszűnésének eseteire, illetve következményeire.⁶³

Végül, az Njtv. részletezi a nemzetiségi önkormányzatok és a különböző állami szervek kapcsolatát, pontosabban szólva ezen belül az Országgyűléssel, a Köztársasági elnökkel, a Kormányval és a miniszterekkel való kapcsolatokat.⁶⁴

3. A TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZÁST KÖZVETLENÜL/KÖZVETETTEN ÉRINTŐ EGYÉB JOGSZABÁLYOK⁶⁵

- 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelet a nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról 1. § (1) (2) (3) bek.; 3. § (1) bek.
- 59/2013. (VIII. 9.) EMMI rendelet a Kollégiumi nevelés országos alapprogramjának kiadásáról 7. § (5) bek. 2.2.; 3.4.
- 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról. 16. § (6) bek. a) 21. §.
- 315/2013. (VIII. 28.) Korm. rendelet a komplex szakmai vizsgáztatás szabályairól 2. § (2).
- 2016. évi XC. törvény Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről 42. § (1) bek. a) c) d) f) 43. § (1) bek.
- 2014. évi C. törvény Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről II. melléklet 5. fejezet kiegészítő szabályok 3. pont bb) bb.1) bb. 2) bc).
- 44/2013. (VI. 26.) EMMI rendelet a Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíjról 1. § (1) bek.
- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről 4. § a), 37/A. § 8) b); 83/A. § (1) bek. 1. sz. melléklet o).

⁶² Njtv. 129. §

⁶³ Njtv. VIII. fejezet.

⁶⁴ Njtv. 148-152. §. E szervekkel, valamint más központi állami szervekkel való kapcsolatok értékelését tanulmányunk V. fejezete részletezi, ezért itt e rendelkezésekkel nem foglalkozunk.

⁶⁵ Példálózó felsorolás.

- 5/2015. (I.22.) EMMI rendelet a közművelődési feladatellátás országos szakfelügyeletéről 2. §.
- 428/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet a nemzetiségi célú előirányzatokból nyújtott támogatások feltételrendszeréről és elszámolásának rendjéről.⁶⁶
- 2016. évi XC. törvény Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről – 9. melléklet.
- 2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról 2. § (1) bek. k).
- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 121. § (1) bek. f).
- 2013. évi CLXV. törvény a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről 1. § (1) bek.
272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet a 2014-2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről 83.§ (4) bek., 84. § (1) bek. c).

⁶⁶ E Kormányrendelet valamennyi rendelkezése közvetlenül érintette a nemzetiségi önkormányzatok központi finanszírozását. Hatályon kívül helyezte a 264/2016. (VIII.31.) Korm. rend.

IV. A TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK MŰKÖDÉSÉNEK HELYI SZABÁLYOZÁSA

Az előző fejezetben jelzett fontosabb jogszabályok áttekintése után itt azon szabályozási dokumentumokat vizsgáljuk, amelyek a mindennapi működés gyakorlatának törvényességi, tartalmi követelményeit, feltételeit rögzítik.⁶⁷

1. TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZATOK KÉPVISELŐ-TESTÜLETEINEK SZERVEZETI ÉS MŰKÖDÉSI SZABÁLYZATAI

Az Njtv. részletezi, hogy a Mötv.-ben rögzített helyi közügyeken belüli „nemzetiségi ügyek” körében melyek a *települési önkormányzatok kötelező feladatai* a nemzetiségi jogok érvényesülése érdekében. Ezek a település területén jelentkező: kulturális szolgáltatással, nyilvános könyvtári ellátással, muzeális intézmények fenntartásával, közművelődéssel, tájékoztatással; a nemzetiség szellemi, épített és tárgyi örökségével, írott és elektronikus sajtójával; a szociális ellátással, a helyi közfoglalkoztatással kapcsolatos feladatok.

A törvény nem tér ki arra, hogy ezt miként, pontosabban szólva, milyen dokumentumokban rögzítve kell el látnia. Annyiban viszont megkötést tartalmaz, hogy ha az itt felsoroltak bármelyikére (bármilyen – a Szerző) szervezetet hoz létre, vagy (bármilyen – a Szerző) szerződést köt, úgy ehhez *be kell szereznie az érintett nemzetiségi önkormányzat egyetértését*. Ez azt is jelenti, hogy ha például 10 nemzetiségi önkormányzat működik a településen, és az adott szervezet vagy szerződés az itt működő valamennyi nemzetiségi önkormányzatra határozza meg a feladatokat, úgy vonatkozik e jog gyakorlása mind a 10-re. Gyakorlatilag tehát együttdöntési jogosultságról van szó⁶⁸ (ha nemzetiségi önkormányzat nem működik, de nemzetiségi szervezet igen, úgy ennek a véleményét szükséges beszerezni, amely viszont csupán vélemény, amit vagy figyelembe vesz az önkormányzat, vagy nem).

A települési önkormányzat képviselő-testülete szervezeti és működési szabályzata kapcsán az Njtv. a nemzetiségi önkormányzattal és a nemzetiségi egyesülettel való együttműködést emeli ki (tehát nem általában a nemzetiségi civil szervezeteket, hiszen hiányoznak az alapítványok – a Szerző). Ezen belül a javaslatok, kezdeményezések, véleményezési és egyetértési jog gyakorlása tekintetében írja elő az SZMSZ-beni részletes szabályozási kötelezettséget.⁶⁹

⁶⁷ Tisztában vagyunk azzal, hogy mindezek elsősorban már nem a most működő (és lassan ciklusuk végére érő) nemzetiségi önkormányzatok tagjainak nyújthatnak segítséget, hanem azoknak, akik a 2019-es választásokon kívánják majd megmérettetni magukat, megalakítani települési nemzetiségi önkormányzatukat és működtetni azt – többek között az itt felsorolt dokumentumok figyelembevételével.

⁶⁸ Vö. Mötv. 13§ (1) bek. 16.pont, illetve Njtv. 10§ (4)-(5) bek.

⁶⁹ Njtv. 10§ (6) bek.

Hogy mit jelent a „részletes” szabályozás, arra az általunk vizsgált nem kevés SZMSZ nem ad egyértelmű választ; annyi következtetést viszont levonhatunk, hogy némi eltéréssel alapvetően nagy különbségek nem mutathatók ki, a szabályozás inkább az általánosság szintjén fogalmazódik meg.

Az itt írtakra nézzünk egy városi példát azzal, hogy nem az egész SZMSZ-t, csupán *annak a nemzetiségi önkormányzatokra vonatkozó részeit* citáljuk.

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 18/2013. (V.22.) önkormányzati rendelete Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének Szervezeti és Működési Szabályzatáról

3. A Közgyűlés összehívásának rendje

8. § (6) A Közgyűlés ülésére tanácskozási joggal meg kell hívni: h) a nemzetiségi önkormányzatok elnökeit.

20. § (1) A Közgyűlés napirendi pontjának előterjesztője [...] a tanácsnok [...] lehet.

(2) Rendelettervezetet csak tanácsnok terjeszthet elő. (E két bekezdést azért citáltuk, mert az alább majd elemzésre kerülő Tanács elnöke egyúttal tanácsnok, és így rá is vonatkoznak az itt rögzítettek – a Szerző.)

39. Nemzetiségi települési önkormányzat

63. § (1) Pécs város közigazgatás területén német, horvát, cigány, szerb, görög, lengyel, bolgár, ruszin, örmény nemzetiségi önkormányzatok működnek.

(2) Az Önkormányzat a nemzetiségi egyéni és közösségi jogok érvényesülése, a nemzetiséghez tartozók érdekeinek kifejezésre juttatása érdekében együttműködik a települési nemzetiségi önkormányzatokkal.

(3) A nemzetiségi önkormányzatok működését a jegyző, a Polgármesteri Hivatal belső szervezeti egysége, a nemzetiségi referens és a nemzetiségi tanácsnok segíti.

(4) Az Önkormányzat a nemzetiségi önkormányzatok részére jogaik gyakorlásához, testületi üléseik megtartásához biztosítja hivatali munkaidőben az Önkormányzat tárgyaló helyiségeinek használatát. A működéshez szükséges személyi feltételeket az Önkormányzat az e feladat ellátására kijelölt ügyintézői útján biztosítja.

(5) Az Önkormányzat a nemzetiségi önkormányzatok működéséhez szükséges ingó és ingatlan vagyon használatát az Önkormányzat vagyonával kapcsolatos tulajdonosi jogok gyakorlásának szabályairól szóló önkormányzati rendelet és a nemzetiségi önkormányzatokkal megkötött megállapodásban foglaltak szerint biztosítja.

(6) Az Önkormányzat a települési nemzetiségi önkormányzat részére az éves költségvetési rendeletében meghatározott mértékű támogatást biztosít az Njtv.80. § (1) bekezdésében előírt személyi és tárgyi feltételek biztosítására.

(7) Az Önkormányzat a települési nemzetiségi önkormányzattal megkötött megállapodás keretében biztosítja továbbá a gazdálkodással kapcsolatos nyilvántartási és adminisztratív feladatok ellátását a Polgármesteri Hivatal Pénzügyi Főosztályán keresztül.

(8) A települési nemzetiségi önkormányzat törvényes működése elősegítése érdekében a jegyző a jogszabályban meghatározott képesítési előírásoknak megfelelő köztisztviselő részvételét biztosítja a nemzetiségi önkormányzat testületi ülésén a velük megkötött együttműködési megállapodásokban rögzítetteknek megfelelően.

2. BELSŐ NEMZETISÉGI SZERVEZETI EGYSÉGET ÉRINTŐ SZABÁLYOZÁS

A nagyvárosok, fővárosi kerületek esetében ott, ahol több (például 5-10) nemzetiségi önkormányzat működik, általánosan mondható, hogy az adott önkormányzat képviselő-testülete létrehoz egy, az első pontban jelzettek szerinti, vagy ahhoz hasonló külön nemzetiségi kérdésekkel foglalkozó szervezetet nem bizottsági formában, és ilyen jellegű hatásköröket sem biztosít számára. E szervezetek alapvető feladata általában koordinálás, előzetes véleményezés, egyeztetés, javaslattevés, s amennyiben az önkormányzat költségvetési támogatásban részesíti a közigazgatási területén működő nemzetiségi önkormányzatokat, úgy a biztosított keretösszeg felosztására való javaslattevés. Fontos rendelkezésnek minősítjük, hogy vezetője az önkormányzati képviselők közül választott nemzetiségi tanácsnok legyenek. Ezáltal ugyanis – visszautalva a városi SZMSZ-re – megilletik mindazon jogok, amelyek bármely tanácsnokra vonatkoznak, ezzel erősítve a nemzetiségi érdekmegjelenítést a képviselőtestületben. Nézzük tovább a *pécsi szabályzást*.

40. Nemzetiségi Tanács

64. § (1) Az Önkormányzat és a város nemzetiségi önkormányzatainak együttműködése a Nemzetiségi Tanács (továbbiakban: Tanács) keretében történik. A Tanács tagjai a Pécsen működő 9 nemzetiségi önkormányzat 1-1 képviselője, valamint a Közgyűlés Nemzetiségi Tanácsnoka. A Tanács elnökének megválasztását és a Tanács működésének rendjét a Tanács Működési Szabályzata határozza meg, amelyet maga alkot meg és a Közgyűlés hagy jóvá.

(2) A Tanács koordinálja az Önkormányzat és a város nemzetiségi önkormányzatai közötti kapcsolatokat, egyeztet az érdekeket, szakmai véleményével támogatja a város által fenntartott intézményekben folyó nemzetiségi tevékenységet, elősegíti a nemzetiségi jogok érvényesülését.

(3) A Tanács a nemzetiségeket érintő ügyekben készült, a bizottságok és a Közgyűlés elé kerülő előterjesztéseket előzetesen véleményezi.

(4) A Tanács jogosult nemzetiségi ügyekben előterjesztés kezdeményezésére, arra való ajánlástételre.

73. § (1) A Közgyűlés a polgármester vagy bármely képviselő javaslatára a nemzetiségek jogai gyakorlásának elősegítésére nemzetiségi tanácsnokot választ.

Az SZMSZ az alapvető rendelkezéseket tartalmazza. Kérdésként vethető fel, hogy elég mélységben regulázza-e a megállapodás. Hogy miként is működik a Nemzetiségi Tanács a gyakorlatban, arra álljon itt a Tanács elnökével készült interjú.

A Nemzetiségi Tanács gyakorlatban is a saját SZMSZ-ben megfogalmazottak szerint igyekszik működni. A tanács minden esetben határozatképes, a részvétel azonban témafüggő. Az ülések hangulata az utóbbi időszakban oldottabb lett. A tanács lényegesen másképp működik, mint a képviselő-testület bizottságai, így például a politikai hovatartozás közömbösnek tekinthető. Saját maga is e tanácsban a „pártokfelettségre” törekszik.

A tanács tervszerűen működik, a tagok javaslata alapján határozza meg tervét és tartja meg év végi beszámolóját. A tagok között nincs mindig egyetértés, ez előfordul a rendezvények, nemzetiségi napok, de elsősorban a finanszírozás vonatkozásában. Általánosságban pedig itt is megfigyelhető a „nemzetiségi nagyok” és a „nemzetiségi kicsik” közötti ellentét. „Akik már régóta nemzetiségi vezetők, nehezebben tudnak alkalmazkodni az új rendelkezésekhez.” Vannak olyanok, akik minden ülésen részt vesznek, és van, aki csak egyszer volt jelen.

Fontos, hogy a nemzetiségek ne csak a Belvárosban, hanem különböző városrészekben is mutakozzanak be. Ezek zömmel „Nemzetiségi Piknik” keretében zajlanak, ahol egész napos műsor, utcabál, gasztrokulturális lehetőségek érhetőek el a (nem csak nemzetiségi) közönség számára.

Alapvető feladatának tartja a nemzetiségi önkormányzatok közötti információáramlást, koordinációt, legfontosabbnak pedig azt, hogy a Közgyűlés elé terjesztendő, változó nagyságú támogatási összegről megállapodás szülessen, és ez kerüljön a gazdasági bizottság elé.

A Tanács munkáját nagyban segíti a Polgármesteri Hivatal, ezen belül a pénzügyesek és a nemzetiségi referens, ha igénylik, akkor a jegyző is. Ebbe beletartoznak az előterjesztések, a jegyzőkönyvek, határozatok stb.

Összességében sikeresnek minősíti a testület munkáját, megjegyezve, hogy a város anyagi lehetőségei behatárolják céljaik megvalósítását, így például egy már hosszú ideje tervezett „Nemzetiségek Pécssett” című könyv kiadását. Nemcsak a Tanács elnökeként, hanem helyi politikusként is az a véleménye, hogy a nemzetiségi önkormányzás eddigi eredményeit meg kell tartani; a nemzetiségek össznemzeti értéket képviselnek a magyarság felé, ha megszűnnének testületeik, elsorvadnának a nemzetiségek is. Nem szeretné, ha erre sor kerülne.

3. BELSŐ SZABÁLYZATOK

Maradva még mindig a hivatali feladatellátás körében, különösebb kommentár nélkül közreadjuk a nemzetiségi önkormányzatokra vonatkozó belső szabályzatokat. A kimutatás több helyütt a pécsi német önkormányzatokat jelöli meg, de ezek érvényesek a többi nemzetiségi önkormányzatra is megfelelő névváltoztatással.

A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény, valamint az államháztartás számviteléről szóló 4/2013. (I.11.) Korm. rendelet előírásai alapján a nemzetiségi önkormányzat számviteli politikája és az ahhoz kapcsolódó szabályzatok: az eszközök és források leltározási és leltárkezelési szabályzata, az eszközök és források értékelésének szabályzata, a pénzkezelési szabályzat, valamint a 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról 13. § (3a) bekezdése alapján a nemzetiségi önkormányzat sajátos tervezési, gazdálkodási, ellenőrzési, finanszírozási, adatszolgáltatási és beszámolási feladatairól szóló szabályzatok az SZMSZ mellékleteit képezik, az alábbiak konkrét felsorolása szerint:

- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának a helyi nemzetiségi önkormányzatokra vonatkozó belföldi és külföldi kiküldetési szabályzata;
- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal helyi nemzetiségi önkormányzatokra vonatkozó reprezentációs szabályzata;
- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának a helyi nemzetiségi önkormányzatokra vonatkozó vezetékes és mobiltelefon használati szabályzata;
- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának a helyi nemzetiségi önkormányzatok által lefolytatandó beszerzési eljárásokról szóló szabályzata;
- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának a helyi nemzetiségi önkormányzatok működése során keletkező közérdekű és közérdekből nyilvános adatok megismerésére irányuló igények teljesítésének rendjéről, illetve a közérdekű adatok közzétételi kötelezettsége teljesítéséről szóló szabályzata;
- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának a Pécsi Német Önkormányzatra vonatkozó számlarendje;
- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának a Pécsi Német Önkormányzatra vonatkozó számviteli politikája;
- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának a Pécsi Német Önkormányzatra vonatkozó pénzgazdálkodás rendjéről szóló szabályzata;

- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának a Pécsi Német Önkormányzatra a vonatkozó eszközök és források értékelési szabályzata;
- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának a Pécsi Német Önkormányzatra vonatkozó pénzkezelési szabályzata;
- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának a Pécsi Német Önkormányzatra vonatkozó felesleges vagyontárgyak hasznosításának, selejtezésének szabályzata;
- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának a Pécsi Német Önkormányzatra vonatkozó leltározási és leltárkészítési szabályzata;
- Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának a helyi nemzetiségi önkormányzatok által nyújtott támogatások rendjéről szóló szabályzata;
- Ellenőrzési nyomvonal;
- A helyi nemzetiségi önkormányzat szervezeti integritását sértő események kezelésének eljárásrendje.

4. MUNKAKÖRI LEÍRÁSOK

A különféle szabályzatokon túl a tényleges, konkrét munkavégzés tekintetében maguk a *munkaköri leírások* a meghatározóak, ezért közülük néhányat az alábbiakban ismertetünk.

Név:

Munkahely, szervezeti egység: Pécs MJV Polgármesteri Hivatal Pénzügyi Főosztály Pénzügyi és Számviteli Osztály Pénzügyi Csoport

Elkészíti a *nemzetiségi önkormányzatok költségvetését*, költségvetési módosításait, beszámolóit, a havi és negyedéves adatszolgáltatást, pénzforgalmi- és mérlegjelentéseket, és a MÁK felé továbbítja. Havonta kontírozza és könyveli a nemzetiségi önkormányzatok számviteli bizonylatait, az átfutó kiadásokat a személyi juttatások vonatkozásában. Ellátja a lekötött betétekkel kapcsolatos feladatokat; figyelemmel kíséri a lejáratukat; gondoskodik a lekötésekről és a kamatok átvezetéséről. Felettesei utasításai alapján részt vesz a Pénzügyi Főosztály egyéb feladatainak végrehajtásában.

Munkaköri leírás

Név:

Munkahelyi szervezeti egység: Pécs MJV Polgármesteri Hivatal Szervezési és Jogi Főosztály

Segíti a nemzetiségi önkormányzatok testületi munkáját; észrevételt tesz, ha az elkészült jegyzőkönyvben, határozatokban jogszabálysértést észlel. Ellátja a Nemzetiségi Tanács, a Pécsi Örmény Önkormányzat, a Pécsi Szerb Önkormányzat, a Pécsi Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat üléseinek szervezési, technikai és adminisztrációs teendőit. A nemzetiségi önkormányzatokkal kapcsolatos feladatok ellátása során együttműködik a nemzetiségi referenssel.

Munkaköri leírás

Név:

Munkahelyi szervezeti egység: Pécs MJV Polgármesteri Hivatal Polgármesteri Kabinet

Nemzetiségi szervezetekkel kapcsolatban ellátandó feladatok

Segíti a nemzetiségi szervezetek általi kezdeményezéseket; e szervezetek egymás közötti, valamint az önkormányzattal való kommunikációját. Segíti a nemzetiségi szervezetek tájékozottságát, tevékenységükhöz információkat nyújt; segíti a nyilvánosság biztosítását a lakosság felé. Tapasztalatairól beszámol az illetékes tisztségviselőknek, tájékoztatja a nemzetiségi szervezeteket. Segíti a bolgár, görög, horvát, lengyel, német, örmény, ruszin, szerb, ukrán városi nemzetiségi önkormányzatok működését. Ellátja a Nemzetiségi Tanáccsal kapcsolatos ügyintézői feladatokat, folyamatosan kapcsolatot tart az elnökével. Információt nyújt a nemzetiségi önkormányzatok tevékenységéhez. Figyelemmel kíséri a jogszabályokat, önkormányzati döntéseket, pályázati lehetőségeket, és azokról tájékoztatja a nemzetiségi szervezetek képviselőit. Kapcsolatot tart a városi nemzetiségi szervezetekkel.

5. BELSŐ ELLENŐRZÉSI JELENTÉS⁷⁰

Pécs Megyei Jogú Városban működő helyi nemzetiségi önkormányzatok 2016. év második negyedévi operatív gazdálkodási tevékenységének szabályszerűségi vizsgálatáról.

Általános megállapítások. A nemzetiségi önkormányzatok nem egységes gyakorlatot követnek a tekintetben, hogy az önkormányzat rendelkezésére álló források felhasználásáról hoznak-e határozatot. Javasoljuk, hogy a következetes és egységes gyakorlat kialakítása érdekében a belső szabályzatokban egyértelműen rögzítsék, hogy mely döntések esetében szükséges a képviselő-testület határozata. Javasoljuk, hogy a nemzetiségi önkormányzatok a saját gépjármű hivatali célú használatával összefüggő költségek elszámolásakor a belső szabályzatban foglaltaknak megfelelően járjanak el.

A vizsgált időszak vonatkozásában a pénztáros és pénztárellenőr elnök által történő kijelölésére nem került sor. Javasoljuk az együttműködési megállapodásokban rögzített előírások betartását. Az *utalványozásra és a pénzügyi teljesítésre kötelezettségvállalás*, pénzügyi ellenjegyzés nélkül került sor, továbbá nem történt meg a szakmai teljesítés igazolására jogosult személy kijelölése.

A nemzetiségi önkormányzatok kifizetéseinek *szakmai teljesítés igazolására* nem, vagy csak a pénzügyi teljesítés után került sor. Előfordult továbbá, hogy a szakmai teljesítés igazolásának **dátumát nem tüntették fel**. Előfordult, hogy a számla kiegyenlítést nem előzte meg érvényesítés. A csatolt dokumentumokon néhány esetben nem szerepel olyan adat, melyből megállapítható lenne a beszerzés célja, szükségessége.

Több nemzetiségi önkormányzat számolt el reprezentációs kiadás címén hivatali, szakmai vagy egyházi rendezvényekhez kapcsolódó kiadásokat úgy, hogy a résztvevők vagy vendégül látott személyek nevét nem csatolták a bizonylatokhoz. Több nemzetiségi önkormányzat olyan számlát mellékel a kifizetés alapbizonylataként, amin nem

⁷⁰ 21–21/28-6/2017. sz. Jelentés – Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal Ellenőrzési Osztály

szerepel a termék/szolgáltatás mennyisége és egységára. Előfordult, hogy a nemzetiségi önkormányzatok által kiállított kiadási pénztárbizonylaton az összeg átvevőjének aláírása nem szerepelt.

Javasoljuk, hogy a jövőben a pénztárbizonylaton a pénz átvételének igazolását rögzítsék. Előfordult, hogy a pénztárban a záró pénzkészlet meghaladta a 100.000 Ft-ot, ami nem felel meg a Pénzkezelési szabályzatban foglaltaknak. Több önkormányzatnál problémát jelentett, hogy a bevételi pénztárbizonylatok alapbizonylatát nem csatolták. A szigorú számadás alá vont bizonylatok és nyomtatványok nyilvántartásáról és őrzéséről a pénztárosnak kell gondoskodnia a Pénzkezelési szabályzatban foglaltaknak megfelelően. Több önkormányzatnak adótartozása áll fenn a Nemzeti Adó- és Vámhivatal felé. Az ellenőrzés tapasztalatai szerint az önkormányzatok egy része nem látja át az adófizetéshez kapcsolódó feladatait.

Vezetői összefoglaló: Az Ellenőrzési Osztály által az előző években feltárt *hiányosságok jelentős részben megszüntetésre kerültek*. Szükséges azonban, hogy a nemzetiségi önkormányzatok – a jogszabályi megfelelés és a hatékony munkavégzés biztosítása érdekében – működésük során a jelen vizsgálat alapján megfogalmazott javaslatokat is érvényesítsék. Szükséges továbbá a nemzetiségi önkormányzatok és a Hivatal közötti szoros együttműködés annak érdekében, hogy a nemzetiségi önkormányzatok és a feladataikat ellátó hivatali dolgozók a munkájukat szabályosan és hatékonyan tudják végezni.

6. NEMZETISÉGI REFERENS

A települések, illetve a településeken működő nemzetiségi önkormányzatok számától függően a polgármesteri hivatalok (közös hivatalok) dolgozói közül – a jegyzőn túlmenően – látnak el különböző feladatokat a köztisztviselők. Ezek egy része jogi, adminisztratív jellegű, másik része pénzügyi feladatokat foglal magába. A kisebb településeken általában ügynevezett „osztott” munkakörben végzik, azon nagyobb településeken, ahol több nemzetiségi önkormányzat is tevékenykedik, külön nemzetiség referens alkalmazására is sor kerül. A Pécs városában működő nemzetiségi önkormányzatok elnökeivel készített interjúink mindegyike maximális elégedettségét fejezte ki az itteni referens munkájával kapcsolatban. Erre is tekintettel, álljon itt a Vele készült interjú.

Az önkormányzat nemzetiségekkel való kapcsolatának jelentős szervezeti egysége a Nemzetiségi Tanács. A testület az SZMSZ-ben és saját SZMSZ-ében meghatározottak szerint működik. Valamennyi nemzetiség a tagja; az üléseken vagy elnökük, vagy más delegáltjuk vesz részt. Az önkormányzat az e tanácsban végzett feladatukat tiszteletdíjjal is támogatja. A város által nyújtandó támogatások előzetes konszenzusok alapján kerülnek meghatározásra olyan megoldással, hogy ugyan figyelembe veszik a népszámlálási adatokat, de ettől a „kicsik” javára pozitív irányban eltérnek.

A tanács javaslattételi joggal rendelkezik a nemzetiségi díjra (Faluhelyi Ferenc-díj). A tanács általi koordinációban (adminisztratív és pénzügyi segítséggel) több rendezvényt is közösen szerveznek, például nemzetiségi piknikek, roma est, nemzetiségi bál stb.

Az önkormányzaton belül 2013-tól annyiban változott a helyzet, hogy a polgármesteri kabinetben belül van egy nemzetiségi referens, aki elsősorban felel az adminisztrációért, de a pénzügyi osztályon is vannak dolgozók, akik kapcsolt munkakörben látják el a nemzetiségi önkormányzatokat érintő feladatokat. Véleménye szerint jelentős munkaterhet adnak az előzőekben írt feladatok a jegyzőkönyvek elkészítésétől kezdve a különböző beszámolók, pénzügyi feladatok ellátásáig. Egy kolléga munkájának túlnyomó része rájuk fordítódik, egy másik munkatárs pedig átlagosan napi 4-5 órát foglalkozik nemzetiségi ügyekkel.

A Nemzetiségi Tanács ülésein, valamint a nemzetiségi önkormányzatok ülésein általában nem vesz részt a referens;

az ülésekről készített dokumentumok alapján öntik megfelelő jogi formába a jegyzőkönyveket. A referens és a nemzeti önkormányzatok, illetve azok tagjai között kollegiális, jó személyes viszony alakult ki. Igen sok kérdésben (például nyelvhasználat, költségek elszámolása, határozatképesség, összeférhetlenség stb.) kérnek tőle tanácsot.

Az önkormányzat a jogszabályokban előírtaknak megfelelően biztosítja a nemzetiségi önkormányzatok számára a külön helyiséget (a Nemzetiségi Tanács is itt tartja üléseit) és az infrastruktúrát, de közülük csak kevesen tartják itt az üléseiket. Igény szerint minden olyan egyéb szolgáltatást is biztosítanak, amit sem a jogszabályok, sem az Együttműködési Megállapodás nem tartalmaz.

A nemzetiségi önkormányzatok tevékenységét a jogszabályokon túl óriási mennyiségű belső szabályzat részletezi, amelyben foglaltakat a hivatalnak kell ellátnia, jogszerűen, ami további szakmai, törvényességi feladatelvégzésben jelenik meg. Ehhez kevés segítséget kapnak.

7. NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK SZERVEZETI ÉS MŰKÖDÉSI SZABÁLYZATAI

Az Njtv. minősített többséggel való döntési kötelezettségként rögzíti az SZMSZ tekintetében a részletes szabályozást; az elnevezésről, jelképekről, ünnepekről való rendelkezést; a vagyonnal és annak használatával kapcsolatos szabályokat; a szervezetalapítási, megszüntetési, részvételi kérdésekről, az önkormányzati társulás létrehozásáról vagy ahhoz való csatlakozásról szóló döntést; a feladat- és hatáskör átvételét; s általános jelleggel azt, amit a törvény, vagy az SZMSZ ilyenként határoz meg.

A tanulmányunkban foglaltakat megalapozó kutatásaink során *mintegy félszáz nemzetiségi önkormányzat szervezeti és működési szabályzatát* tekintettünk át. E mintában megtalálhatóak voltak a néhány száz lakosú kisközségtől a megyei jogú városokon át a fővárosi kerületekben működők is. Ennek tapasztalatai, amennyiben egy adott településen több nemzetiségi önkormányzat is működik, azt mutatták, hogy nagy különbségek közöttük nincsenek, sőt – függetlenül nemzetiségi sajátosságaitól – gyakorlatilag a szabályzatok zöme azonos kérdéseket, azonos módon regulázott.

Megvizsgálva például a pécsi nemzetiségi önkormányzati SZMSZ-eket, azok mindegyike egészében megegyezik (hangsúlyozzuk, hogy ez más településeken működő nemzetiségi önkormányzatokra is érvényes). Amiben különböznek, azok az általános rendelkezések egynémely pontjához kötődnek. Értelemszerűen: megnevezés, rövidítés, székhely, adószám, pecsét (megjegyezzük, vannak olyanok, ahol szerepel az adott nemzetiség megjelölése után a „nemzetiségi...” és van, ahol ez kimarad, azaz csak a nemzetiség megnevezése szerepel); s különböznek természetesen az ünnepeik felsorolásának tekintetében is.

Egy *községi német nemzetiségi önkormányzat SZMSZ-ének fejezeti rendje* például a következők szerint alakul: általános rendelkezések, feladatkör- és hatáskör-átruházás szabályai, kötelező feladatok, a képviselő testület és annak működése (összehívás, nyilvánosság, napirendek, tanácskozási rend, döntéshozatal, jegyzőkönyv, képviselők jogállása, bizottságok, összeférhetlenség, méltatlanság, vagyon, társulás, önkormányzattal való együttműködés).

A következőkben két konkrét példával illusztráljuk azokat a különbségeket, amelyek az SZMSZ-ek között előfordulhatnak. Komló Város Cigány Nemzetiségi Önkormányzata: általános rendelkezéseket követően szervezet, működés; elnökre, elnökhelyettesre, képviselőre vonatkozó szabályok; önkormányzat bizottsága. A Pécsi Német Önkormányzat: az általános rendelkezéseken túl jogállás; feladat-és hatáskör; az önkormányzat működése; ülések, közmeghallgatás, munkaterv, napirendek, előterjesztések; nyílt-és zárt ülések, azok vezetése, rendjének fenntartása, szavazás rendje, határozathozatal; képviselők jogállása, kötelezettségei, külön az elnök és az elnökhelyettes; költségvetés, vagyon.

8. EGYÜTTMŰKÖDÉSI MEGÁLLAPODÁSOK

Az Njtv. felsorolja azokat a kötelezettségeket, amelyek a nemzetiségi önkormányzat működésének személyi és tárgyi feltételeivel kapcsolatosak, beleértve ebbe a működéssel kapcsolatos gazdálkodási és adminisztratív feladatok ellátását, helyiség biztosítását, testületi ülések előkészítését, stb.⁷¹

A törvény a „rendeltetésszerű” helyiséghasználatot és feltételeinek biztosítását külön bekezdésben taglalja, majd rögzíti, hogy a megállapodásnak mit kell kötelezően tartalmaznia.⁷²

Az együttműködési megállapodások általános jelleggel és jórészt a törvény itt jelzett bekezdéseiben írtak *ismétléseivel vagy adaptálásával*, de tartalmazzák a jogszabály által előírt feladatokat, kötelezettségeket. Ami sok esetben hiányzik, az a működés és gazdálkodás eljárási, illetve dokumentációs részletszabályai, az ezeket végző személyek kijelölésének rendjével és esetenként a belső ellenőrzéssel, valamint az adatszolgáltatási feladatok teljesítésével kapcsolatos előírások, feltételek.⁷³ Bár hozzátéendő, hogy a különböző ellenőrzések, például ÁSZ-vizsgálatok, Kormányhivatalok törvényességi felügyeleti vizsgálatai nyomán az utóbbi időben, a többszöri kötelező felülvizsgálatok eredményeképpen ezek is megjelennek e megállapodásokban.⁷⁴

9. EGYÉB DOKUMENTUMOK

Az egyéb dokumentumok között először szólni kell azon önkormányzati rendeletekről, melyek tárgyköre érinti a településen lakó nemzetisége(ke)t. Ugyanez érvényes az önkormányzat képviselő-testületének, bizottságának határozataira is.

Ezen kívül a tágan értelmezett helyi szabályozás körébe tartozónak véljük azon közfeladatellátási, közszolgáltatási szerződéseket, amelyeket az önkormányzat köt valamely nemzetiségi civil szervezettel. Ugyan nem tekinthető szabályozási dokumentumnak, de kölcsönös jogokat és kötelezettségeket jelenthetnek a két önkormányzat közös pályázatában, támogatási szerződésekben foglaltak.

Külön kell szólni a nemzetiségi önkormányzat határozatairól. Ezek egy része normatívnak minősül: ilyen például saját SZMSZ-ük, s amennyiben az önkormányzat belső szabályzatai olyan jogi megoldást alkalmaznak, hogy annak aláírója vagy egyedül, vagy a jegyzővel, vagy a polgármesterrel együtt a nemzetiségi önkormányzat elnöke, úgy ez is ebbe tartozik. Emellett, ha például intézményeket tart fenn a nemzetiségi önkormányzat, ebben az esetben is hozhat normatív határozatokat.

Végül, szólni kell e tekintetben is a jegyzőkönyvekről is. Egyrészt azért, mert a testületi üléseiken hozott döntéseknek az előző bekezdésben érintettek kivételével formailag is megfelelő határozatban kell megjelenie. Másrészt viszont hangsúlyozandó, hogy a jegyzőkönyv közokirat; és azok az előírások, melyek ennek hitelesítését hivatottak biztosítani, a jegyzőkönyvek valóság tartalmát garantálják, legalábbis jogi szempontból.

⁷¹ Bővebben ld. Njtv. 80. § (1) bek.

⁷² Njtv. 80. § (2)-(5) bek.

⁷³ Vö. Njtv. 80. § (3) bek. d.

⁷⁴ Tekintettel arra, hogy mind a települési, mind a nemzetiségi önkormányzatok SZMSZ-ei, az Együttműködési Megállapodások, a belső szabályzatok olyan terjedelműek, hogy mintaként való megjelenítésük meghaladná e tanulmány terjedelmi kereteit, ezért ezeket itt nem tesszük közzé. Jelezzük viszont, hogy mindezek hozzáférhetőek – akár megfelelő adaptálás céljából is – internetes felületen.

V. KÖZPONTI ÁLLAMI SZERVEK TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOKKAL VALÓ KAPCSOLATRENDSZERE

Ebben a fejezetben betekintést kívánunk nyújtani arról, hogy a nemzetiségi önkormányzatok sokszínű kapcsolati hálójában, vagy megfordítva, az általunk vizsgált állami szervek tevékenységi körében hol jelennek (vagy jelenhetnek) meg a nemzetiségek önkormányzatai, és a különböző állami szervek miként alakítják, befolyásolják működésüket, közfeladat-ellátásukat.

E kapcsolatrendszer – az elvi alapokon és a jogszabályok által biztosított lehetőségek és kötelezettségek mellett – alapvető érdeke a nemzetiségi önkormányzatnak, hiszen „feladat- és hatásköre ellátása során állami, helyi önkormányzati és egyéb szervekkel kerül kapcsolatba. A különféle együttműködési mechanizmusok során a nemzetiségi érdekek érvényesítése, érvényesíthetősége elsősorban a jogosult eszköztáratól függ, tehát attól, hogy milyen eszközök, mennyire erős jogosítványok állnak a nemzetiségi önkormányzatok rendelkezésére, másodsorban pedig attól, hogy hogyan használja ezeket az eszközöket a jogosult.”⁷⁵

Tisztában vagyunk azzal, hogy az alábbiakban részletezésre kerülő állami szerveken túlmenően egyéb szervek is vizsgálандók lehetnek volna. **Úgy** véltük azonban, hogy témakörünk számára a legfontosabbakkal foglalkozunk, a vonatkozó joganyag és a gyakorlati tapasztalatok feldolgozásával egyfajta fontossági sorrendet is állítva. *Ezek a következők:*

- Országgyűlés;
- Köztársasági elnök;
- Kormány;
- Állami Számvevőszék;
- Magyar Államkincstár;
- Alkotmánybíróság, Kúria;
- Az alapvető jogok biztosának nemzetiségi biztoshelyettese.

A felsoroláshoz hozzátesszük, hogy a Parlamenthez kapcsolódóan foglalkozunk a Nemzetiségi Kisebbségek Bizottságával és a Nemzetiségi Szószólókkal. A Kormányon belül pedig az érintett kormánytagokra (minisztériumokra) is kitérünk. Mivel funkcionális szempontból itt találtuk célszerűnek elhelyezni, a Kúriáról szóló részben foglalkozunk a bíróság–nemzetiségi önkormányzatok kapcsolattal is.

⁷⁵ Dr. KÓNYA László Ferenc – Dr. PUSZTAI Adél (2015): *A helyi nemzetiségi önkormányzat működése, szervezése és a migráció kezelése*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 25.

1. ORSZÁGGYŰLÉS

1.1. Alaptörvény, Országgyűlésről szóló törvény

1.1.1. Az Országgyűlés nemzetiségeket érintő alapvető feladatai, hatáskörei

Az Országgyűlés tevékenysége több szálon is érinti a települési nemzetiségi önkormányzatokat, így elsőként értelemszerűen törvényalkotási tevékenységével. E körből először kiemeljük az Alaptörvényt, amely egyebek mellett kinyilvánítja, hogy a Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők, és – mely számunkra meghatározó – „[a] Magyarországon élő nemzetiségek helyi és országos önkormányzatokat hozhatnak létre”.⁷⁶

Az *Alaptörvény*nél maradván még további két rendelkezést kell említeni. Az egyik az Országgyűlés munkájában való részvétel biztosítása sarkalatos törvényben, a másik az Alaptörvényellenesen működő képviselő-testület feloszlata.⁷⁷

Ez utóbbi kapcsán jegyezzük meg, hogy az *Alaptörvény* idézett rendelkezése itt nem tér ki arra, hogy milyen képviselő-testületről van szó. Ennél valamivel részletesebb szabályokat is találunk, amelyek rögzítik ennek eljárását, melynek lényege, hogy előzetesen ki kell kérnie az Alkotmánybíróság véleményét.⁷⁸ Az Njtv. pedig adaptálja ezt a nemzetiségi önkormányzati testületekre.⁷⁹

A Parlament törvényalkotási jogkörében eljárva alkotta meg, módosította és módosíthatja az Njtv.-t, az Mötvt. és azokat az ágazati szabályokat, amelyek érintik a nemzetiségi önkormányzást, és amelyek közül tanulmányunk korábbi részeiben néhányat citáltunk.

Meghatározó törvényhozási tárgykor a költségvetési törvény(ek)en belül a települési és területi nemzetiségi önkormányzatok működési támogatásának, illetve a nemzetiségpolitikai tevékenység támogatásának megállapítása, valamint az ezeket szolgáló előirányzatok évközi módosítása.⁸⁰ E körbe vonható – Országgyűlési határozat formájában – a magyarországi nemzetiségek helyzetéről szóló Kormánybeszámoló elfogadása.⁸¹

Végül a törvény itt részletezi, tanulmányunk II. fejezetében, konkrét példákkal illusztrált ama jogát, hogy döntsön arról, miszerint, ha az Njtv. 1. mellékletében felsoroltakon kívül további nemzetiség kíván bizonyosságot tenni arról, hogy megfelel a feltételeknek, úgy – értelemszerűen az 1. sz. melléklet módosítását jelentő döntéssel – bővítse a törvény hatálya alá tartozó nemzetiségek körét. Pontosabban, maga a „döntés” nem szerepel, csupán visszautal a „népszavazási törvényre”, azt viszont kimondja, hogy az Országgyűlés elutasító döntésének meghozatalától számított egy éven belül ismételt kérelem nem terjeszthető elő.⁸²

⁷⁶ Vö. Alaptörvény XXIX. cikk (1) és (2) bek.

⁷⁷ Alaptörvény Országgyűlés 2. cikk (2) bek., 1. cikk (2) bek. 9.) pont

⁷⁸ 35. cikk () bek.

⁷⁹ Njtv. 148. § (1) bek.

⁸⁰ Njtv. 148. § (2) bek. b.) d.)

⁸¹ Ezt a beszámolási kötelezettséget az Njtv. a Kormány kapcsán rögzíti: 150. § a.)

⁸² Njtv. 148. § (6) bek.

Az Njtv. rögzíti, hogy minden nemzetiségnek és nemzetiséghez tartozó személynek joga van [...] képviselője útján részt venni az Országgyűlés nemzetiségi érdekeit, jogait érintő törvényalkotási munkában, és az Országgyűlésben a nemzetiségéhez tartozó képviselő és a nemzetiségi szószóló az anyanyelvét is használhatja.⁸³

További lényeges rendelkezéseket is rögzít az Njtv., amely akként rendelkezik, hogy a nemzetiségek képviselet az országgyűlési választásokon a nemzetiségi listán mandátumot szerzett képviselő látja el (lásd a tanulmányban is írtakat a magyarországi német nemzetiség képviseletében mandátumot szerzett országgyűlési képviselővé választása kapcsán – a Szerző), és ha ez „nem sikerül”, úgy e képviselet a nemzetiségi szószóló feladata, aki tevékenységét a magyarországi nemzetiségek érdekében végzi, együttműködve nemzetiségük önkormányzataival, intézményeivel és szerveivel.⁸⁴

Az *Alaptörvényben* és az Njtv.-ben fentebb idézett rendelkezésében túl az Országgyűlés is gondoskodott a nemzetiségi képviselet saját működésében való garantálásáról. Ezt egyrészt a bizottsági rendszer kialakításával, másrészt a nemzetiségi szószólók munkáját érintő rendelkezésekkel kívánta megtenni. Nézzük a jogszabályt.

1.1.2. Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága

2014. évi XIV. törvény az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról

16. § (1) Az Ogytv. 22. § (1) bekezdése a következő szöveggel lép hatályba:

„(1) A nemzetiségeket képviselő bizottság a nemzetiségek érdekeit, jogait érintően az Országgyűlés kezdeményező, javaslattevő, véleményező és a kormányzati munka ellenőrzésében közreműködő szerve, amely az Alaptörvényben, törvényben és a határozati házsabályi rendelkezésekben, valamint az Országgyűlés egyéb határozataiban meghatározott hatáskörét gyakorolja.”

Kutatásaink során jegyzőkönyveiket alapul véve áttekintettük e Bizottság tevékenységét, üléseik főbb napirendi pontjait, amelyek alapján megállapítható, hogy a *követezőkben jelzett témakörök kerültek tárgyalásra*.

2014: miniszterjelölti meghallgatás; nemzetiségeket érintő választási eljárási kérdések, feladatok (ügyrend, munkaterv stb.); törvényjavaslatokról vélemény kialakítása a legjellemzőbb (8 alkalom); tisztségviselők választása, delegálás (3-szor); MTVA-tájékoztató a nemzetiségi műsorokról (2-szer); ÁSZ-tanulmány a helyi kisebbségi önkormányzatok ellenőrzéséről, ennek megvitatása.

2015: törvényjavaslatok véleményezése (12-szer); MTVA-műsorok – állásfoglalás kialakítása (5-ször); nemzetiségi kisebbségek helyzete és jogai Európában című jelentés megtárgyalása; miniszteri meghallgatás (minden évben 1-szer); NEA-pályázatokról tájékoztatás (2-szer); költségvetési törvény – nemzetiségeket érintő igények (6-szor); országos nemzetiségi önkormányzati vezetők meghallgatása (mindegyik külön-külön); nemzetiségek védelmét ellátó biztoshelyettes kijelölése különböző egyedi ügyekben, illetve meghallgatása a már megvalósultakkal kapcsolatosan.

2016: törvényjavaslatok véleményezése (12-szer); országgyűlési ülészak törvényalkotási programjában indítványok nemzetiségi napirendi pontként történő meghatározása; országos nemzetiségi önkormányzati vezetők

⁸³ Njtv. 49. § (1) bek. c.) valamint 5. § (3) bek.

⁸⁴ Njtv. 21/A. § a.) b.) továbbá 21/B. § (1)-(2) bek.

meghallgatásának folytatása; nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézmények helyzetének áttekintése; tájékoztatók (például biztoshelyettesi); kormányrendelet módosításának kezdeményezése a nemzeti célú előirányzatokból nyújtandó támogatásokkal kapcsolatban.

2017: országgyűlési ülészak törvényalkotási programjában indítványok nemzetiségi napirendi pontként történő meghatározása; delegálás különböző bizottságokba; törvényjavaslatok véleményezése (15-ször); tájékoztatók (külön kiemelendő a nemzetiségi feladatalapú támogatásokról szóló vita, illetve meghallgatás, amely téma több ülésen is előkerült); nemzetiségi költségvetési igények megvitatása; országgyűlési választások – nemzetiségi regisztráció kérdései.

2018 – új bizottság: miniszterelnökhelyettesi meghallgatás; törvényjavaslatok megvitatása (köztük több ízben a költségvetési és a választójogi törvényé).

Tanulmányunkban felhasznált irományok, interjúk között igen gyakran kerültek elő a *feladatfinanszírozással* (elsősorban annak elbírálási rendszerével kapcsolatos) problémák. Tekintettel arra, hogy a Nemzetiségi Bizottság is foglalkozott ezekkel, ezért a vizsgált időszakon belüli üléseik közül kiemeltük azt, amelynek kifejezetten ez volt a meghatározó napirendje. Az alábbiakban *ennek az ülésnek jegyzőkönyvére alapozva foglaljuk össze az elhangzottak lényegét.*⁸⁵

A részt vevő *minisztériumi képviselő és a támogatáskezelő „felvezetőjéből”* elhangzott, hogy az országban 2112 helyi nemzetiségi önkormányzat működik, majd ismertetésre került a 2017. évi támogatási összeg, továbbá az, hogy a támogatást 2017-től nemcsak a kötelező feladatokra lehet fordítani, hanem egyebekre is (például ösztöndíj, nemzetiségi pályázat kiírása). Jelezték továbbá, azt is, hogy évente 17 500 jegyzőkönyvet kell átvizsgálni, pontozni; kezelni az észrevételeket; stb. – hozzátéve, hogy egyébként a Szószólóknak is joguk van betekinteni a jegyzőkönyvekbe. A pontozási alapelvek közül említésre került, hogy önálló-e a tevékenység, s helyben vagy nem helyben történik, az egész nemzetiséget célozza meg, vagy nem, és hogy igazoltan megvalósított tevékenységről van-e szó?

A *Szószólók* (akik közül többen indítványozták e napirend tárgyalását) a következő – zömmel egymás mondanivalóját erősítő – *hozzászólásokat tettek*:

- hiányolják a pontozás, a konkrét pontok mögöttes tartalmának meghatározását;
- számtalanszor előfordul, hogy ugyanazok a nemzetiségi önkormányzatok sokkal több feladatot látnak el, mint előzőleg, mégis kevesebb pontot kapnak;
- a pontkategóriák tartalma (például érdekérvényesítés) bizonytalan, főként akkor, ha nincs intézmény a településen;
- a konkrét ismeret birtokában állítható, hogy sokszor a legaktívabb önkormányzatok kapják a kevesebb pontszámokat;
- előfordult olyan eset, hogy ugyanazokat a feladatokat látták el az adott évben, mint előzőleg, a pontszám pedig 80-ról 20-ra esett vissza;
- ahol fenntartanak intézményt, sokkal több feladat jelentkezik, de ez nem tűnik ki a pontszámból;
- miért nem lehet a közfoglalkoztatásra pontot kapni;

⁸⁵ NEB 6/2017. sz. ülése (2017. április 11.)

- jó lenne megvizsgálni (tudni), ellenőrizni, monitorozni, hogy vajon „a 100 pontot kapók” mit csinálnak a valóságban;
- a nemzetiségi önkormányzatok között voltak olyanok, akiknél háromszoros volt a szorzó, mert a jegyzőkönyvekhez, határozataikhoz az országos önkormányzatoktól napi segítséget, mintát, szövegszerű javaslatokat kaptak, még arra is, hogy mi legyen a határozatokban;
- nem tudni, hogy kik pontoznak; őket is képezni kellene, például arra, hogy „milyen egy élő önkormányzat”;
- meg lehetne-e oldani, hogy ők (Szószólók és/vagy az országos elnökök – a Szerző) részt vehessenek az elbírálási, döntési folyamatban.

Úgy véljük, a hozzászólások lényegét sikerült összefoglalnunk, amelyhez egyetlen megjegyzést fűzünk: a Szószólók ismerik nemzetiségi önkormányzataik napi problémáit, és észrevételeik, vagy azok nagy része, ezekre alapozódott, és ezek alapján fogalmaztak meg néhány *konkrét javaslatot is, mint például:*

- konkrétan meg kellene kapniuk az önkormányzatoknak, hogy melyik jegyzőkönyvre, határozatra miért kapták azt, amit;
- az értékelőknek azonos szemlélettel, azonos szempontok szerint kellene eljárniuk;
- célszerű lenne az alapelveket írásban is kiadni.

A Minisztérium (Támogatáskezelő) megköszönte az értékes hozzászólásokat, javaslatokat, és ígéretet tett ezek lehetőség szerinti hasznosítására.

1.1.3. Nemzetiségi Szószólók

Az eddigiekben csupán érintőlegesen szóltunk a Nemzetiségi Szószólókról. A nemzetiségek országgyűlési képviselő választásának lehetőségével kapcsolatban arra a közismert helyzetre utaltunk, hogy a hatályos választási szabályok szerint (bármennyire is kedvezményeket adtak a nemzetiségek számára) gyakorlatilag 2, esetleg 3 nemzetiségnek van/lenne erre lehetősége (németeknek, romáknak és esetleg a horvátoknak). Ehhez azonban (mint a németek kapcsán felvett interjúban szerepel majd – a Szerző) óriási szervezőmunkára, összetartásra, a nemzetiségi polgárok egy irányba mutató hozzáállására, akaratára volt szükség. Így aztán ebben a parlamenti ciklusban is – egy kivétellel – a Szószólók látják el a Parlamentben a nemzetiségek képviseletét. S arra, hogy miként is történt az a hatalmas szervezőmunka, álljon itt egy megyei jogú város német nemzetiségi *regionális iroda vezetőjével felvett interjú ezen része:*

Az ennek eljárását firtató kérdésre részletesen szólt az előkészítés folyamatáról, a belső kampányról, az összetartozás erősítéséről, a cél elérését szolgáló eszközökről. Igen jól szervezetten működött a kampány, aminek a koordinálásában a regionális irodák játszották a legnagyobb szerepet. Utólag az élet igazolta, hogy jó volt a napi kommunikáció „lefelé”. Települési szintre bontva számolták ki, hogy a nemzetiségi listára, mint választói listára, való felkerüléshez hány szavazat szükséges. Ezt folyamatosan figyelték; tartották a helyi önkormányzataikkal és civil szervezetekkel a kapcsolatot; igen sok fórumot szerveztek; elérték azt, hogy az emberek ott helyben aktivizálódtak. Motivációban főként az utolsó hónap volt a döntő, ami – mint utólag kiderült – eredményezte a jelölt országgyűlési képviselővé való választását. Végül problémákról is szólt az interjúalany: elsősorban arra utalt, hogy a németység körében is eltérő politikai értékeket valló polgárok találhatók, és sokuk számára okozott dilemmát, hogy a hazai németység jelöltjére, vagy valamelyik pártra adják –e voksukat?

22. § (1) Az Ogytv. 29. §-a következő szöveggel lép hatályba:

„29. § (1) A szószólók jogai és kötelezettségei egyenlők, tevékenységüket a köz és az adott nemzetiség érdekében végzik [...].

(2) A szószóló az Országgyűlés ülésén felszólalhat, ha a Házbizottság megítélése szerint a napirendi pont a nemzetiségek érdekeit, jogait érinti. Rendkívüli ügyben a szószóló a napirendi pontok tárgyalását követően – a határozati házsabályi rendelkezésekben meghatározott módon – felszólalhat. A szószóló az Országgyűlés ülésein szavazati joggal nem rendelkezik.

(3) A szószóló a nemzetiségeket képviselő bizottság munkájában szavazati joggal vesz részt, az állandó bizottságok, illetve a törvényalkotási bizottság ülésein – az állandó bizottság, illetve a törvényalkotási bizottság elnökének döntése alapján, vagy ha a Házbizottság arról a (2) bekezdés szerinti döntése körében határoz – tanácskozási joggal vehet részt.

(4) A szószóló kérdést intézhet a Kormányhoz és a Kormány tagjához, az alapvető jogok biztosához, az Állami Számvevőszék elnökéhez és a legfőbb ügyészhez a feladatkörükbe tartozó, a nemzetiségek érdekeit, jogait érintő ügyben.”

29/A. § (5) A szószóló nem lehet nemzetiségi önkormányzat elnöke vagy tagja.

Tény, hogy a nemzetiségi országgyűlési képviselő, miként az tanulmányunkban is egy-kétszer fölvetődik, elméleti és politikai töltetű nézetkülönbségeket is magán hordoz. Közülük nézzük a következőt, mely szerint „[ú]gy is felfoghatjuk a nemzetiségi képviselőt, hogy ők »a rendes« választópolgárokat is képviselik [...]. De akkor mivel indokolható, hogy a nemzetiségi listákon egy-egy hely kedvezményesen szerezhető meg. Erre csak egy válasz adható, a nemzetiségi listán mandátumot szerzett képviselő a nemzetiség érdekét, nem pedig a »köz« érdekét kell képviselje [...]”⁸⁶ Más vélemény szerint „[t]öbb nemzetiségi joggal foglalkozó szakembernek is az a véleménye, hogy a módosított szabályozás nyomán sem várható, hogy a nemzetiségek parlamenti képviselőinek szükségességével, módjával kapcsolatos szakirodalmi viták nyugvópontra kerülnek.”⁸⁷ De van olyan vélemény is, amely homlokegyenest mond ellent az általánosan elfogadottakkal szemben. E szerint „[m]iért ne lehetne például egy adott nemzetiség ügyeivel szimpatizáló szakember szószóló – amennyiben hajlandó ezt föl vállalni – úgy, hogy nem kell magát az adott nemzetiséghez tartozónak vallani?”⁸⁸

Tekintettel arra, hogy egy-egy országgyűlési ciklus végén statisztikák készülnek arról, hogy melyik képviselő hány alkalommal szólalt fel, mi is készítettünk egy statisztikát; hangsúlyozzuk, csak a hozzászólások számára vonatkozóan, amely szerint ezek a következőképpen alakultak: bolgár: 18, cigány: 3, görög: 2, horvát: 3, lengyel: 4, német: 55⁸⁹, román: 2, ruszin: 5, szerb: 22, szlovák: 22, szlovén: 19, örmény: 9, ukrán: 5.

Nyilvánvaló, hogy a Szószóló nem csupán a parlamenti üléseken fejt ki érdekképviselői tevékenységét. Sőt, önmagában a parlamenti hozzászólások sem bizonyítják aktivitásukat. Erre is tekintettel voltunk kíváncsiak arra,

⁸⁶ Lásd ERDŐS: i.m. 308.

⁸⁷ MÓRÉ Sándor: A nemzetiségi szószólói intézmény jogi kerete és működésének első két éve. *Parlamenti Szemle* 2016. 2. sz. 34.

⁸⁸ Móre: i.m. 36.

⁸⁹ Ez a szám így csalóka, mivel benne foglaltatnak a Nemzetiségi Bizottság elnökeként való hozzászólások a Bizottság állásfoglalások ismertetése kapcsán.

hogy a gyakorlatban mit is jelent Szószólónak (avagy adott nemzetiség országos vezetőjének) lenni. Álljon itt példaként az az interjú, amelyet az előző parlamenti ciklus Horvát Szószólójával készítettünk.

Hosszú nemzetiségi (horvát) múlttal rendelkezik. A főiskolától kezdve az országos hírű Baranya Táncegyüttes tagjaként, vezetőjeként, majd az országos és a Baranya megyei szövetség elnökeként tevékenykedett. A rendszerváltást követően először csak országos önkormányzati közgyűlési tag volt. Ebben az időszakban – véleménye szerint – egyfajta megosztottság volt jellemző a horvátokra, a regionális identitás alapján.

A 2000-es évek közepétől országos elnökként munkálkodott. Célul tűzték ki ebben az időben valamennyi nemzetiség felé a közös értékek mentén való fellépést. Ennek érdekében hozták létre az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Országos Szövetségét bíróság által bejegyzett egyesületként. Tény azonban, hogy a 13 nemzetiség képviselője között feszültségek voltak, szinte soha nem tudtak megegyezni. Ennek egyik meghatározó okaként a „nagyok” és a „kicsik” közötti konfliktusokat jelezte. Egyébként e szövetség formailag megfelelően működött, évi 5-7 ülést tartva, s általában megtárgyalták a Kormányelőterjesztéseket, törvényjavaslat-módosításokat, finanszírozási, intézményátvételi kérdéseket. A viták ellenére a kormányzati szervekhez küldött állásfoglalásaikat egyöntetűen szavazták meg.

Az országos önkormányzat elnökeként rendkívül fontosnak tartotta a helyi kisebbségi önkormányzatokkal való kapcsolattartást, különböző civil szervezetekkel, önkormányzatokkal, egyházakkal való együttműködést. Napi kapcsolatban állt a helyi szervezetekkel, ahogy fogalmazott, „tudta a valóságot”, s ez alapján vet(tek) részt – jogi tanácsadójuk segítségével – a központi jogszabály előkészítésben is. A különböző kormányzati szervek nem mindig fogadták el véleményüket, esetenként külön egyeztetésekre is sor került.

Összefoglalva azonban ezt az időszakot, véleménye szerint jelentősebb eredményeket is el lehetett volna érni, főként a finanszírozás tekintetében. Az új törvény (Njtv. – a Szerző) életbelépésével hatékonyabbnak minősítette a kormánnyal való együttműködést.

Az Országgyűlési szószólói intézmény bevezetését a nemzetiségi képviselő szempontjából döntő lépésnek minősítette, érdekességként megemlítve, hogy a 13 szószólóból 8-an korábban az országos szervezetek elnökei voltak. A szószólók – úgy is, mint a magyarországi nemzetiségi kisebbségek bizottságának tagjai – törvényben foglalt feladataikat, kötelezettségeiket jelentős politikai támogatással tudták ellátni.

Szinte minden politikai erő meghívta őket azzal, hogy „[t]i mondjátok meg, hogy mit akartok csinálni a nemzetiiségeket érintő ügyekben”. Példaként említette a hungarikumok köréből a békéscsabai kolbászt, a kalocsai paprikát, a száztagú cigányzenekart, a mohácsi busójárást, melyekkel kapcsolatban azt az álláspontot fogadták el, hogy kötésük van valamely nemzetiség múltjához, történelméhez, és ezt meg kell jeleníteni. Fontos lobbitevékenységet is sikerült folytatniuk. Itt elsősorban a kormánypárti frakciók jöhettek számításba, mivel a törvénymódosítások, avagy a finanszírozásról való parlamenti döntés elsősorban az Ő hozzáállásukon, akaratukon múlt.

A parlamenti választásokkal kapcsolatban kifejezte örömét, hogy a németeknek sikerült országgyűlési képviselőt választaniuk. De felhívta a figyelmet arra, hogy a választásokkal kapcsolatban a németiség és a többi nemzetiség is megosztott abban, hogy nemzetiségi képviselőre vagy pártra adja a szavazatát.

Több évtizedes nemzetiségi politikai tevékenysége alapján azt a következtetést vonta le, hogy már az első nemzetiiségi törvénynek, de különösen a hatályos normának, ezen belül a szószólókra vonatkozó jogi szabályozásnak a legnagyobb eredménye, hogy megszületett; „küszöbön belülre kerültek” a nemzetiségek, és valódi, tényleges bizottságként működnek a parlament szervezeti rendszerében; van szószólójuk, aki értük kell hogy munkáját végezze.

2. KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK – NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZÁS

A köztársasági elnök és a nemzetiségi önkormányzatok közötti kapcsolatok – egyetlen kivétellel – közvetettek, vagy áttételesek.

Az nem lehet kétséges, hogy az államfő egyik legfontosabb „küldetésébe”, miszerint „*kifejezze a nemzet egységét⁹⁰; benne foglaltatnak a magyar társadalom, magyar nemzet Magyarországon élő nemzetiségi kisebbségei is.*

Az alaptörvényi szabályozást vizsgálva akként fogalmazhatunk, hogy a köztársasági elnök feladat- és hatáskörei közötti rendelkezések egynémelyikét leszűkítve a nemzetiségekre, őket is érintik, érinthetik, beleértve a nemzetiségi önkormányzást is. Így például törvényalkotás kezdeményezési joga, törvényben meghatározott kitüntetések, díjak, címek adományozása⁹¹.

A hatáskörébe tartozó terület szervezési ügyekben való döntési joga⁹² közvetetten érinti a települési nemzetiségi önkormányzatokat. Gondolunk itt például a várossá nyilvánításra, új község alakítására, vagy egyesítésükre, stb. Mármost abban az esetben áll ez fenn, ha az adott településen, településeken működik nemzetiségi önkormányzat. Tény, a jogi szabályozás erről nem rendelkezik, álláspontunk szerint azonban értelemszerűen módosul elnevezésük, sőt a szervezeti és működési rendjüket szabályzó normák, köztük az együttműködési megállapodások tartalma is.

Közismerten az egyik legfontosabb államfői jogosítvány a *választások kitűzésének* joga és kötelessége. Az Alaptörvény azonban ezt „csak” az országgyűlési, a helyi önkormányzatok képviselői és polgármesteri választásaira, valamint az Európa Parlamenti választásokra és az országos népszavazás időpontjának kitűzésére határozza meg.⁹³ Azaz a nemzetiségi önkormányzatokról nem esik szó.

A Parlament ezt ugyanis „többlepcsős” szabályozással oldja meg, melynek kiindulópontja, hogy ahol az Njtv. eltérően nem rendelkezik (márpedig e tekintetben nem rendelkezik – Szerző), ott alkalmazni kell a helyi önkormányzatokra vonatkozó jogszabályokat.⁹⁴

Mindezekből kiindulva a nemzetiségi önkormányzati választások időpontjára vonatkozó kitűzési jog a *Nemzeti Választási Bizottság* hatáskörébe tartozik, azzal a megkötéssel (bizonyos tekintetben visszautalás az Alaptörvényre és az államfő eme hatáskörére), hogy az időpontnak a helyi önkormányzati, polgármesteri választások napjával meg kell egyeznie.⁹⁵

Végül, van még egy olyan feladata a köztársasági elnöknek (amivel ismereteink szerint eddig nem kellett élnie – a Szerző), miszerint ha az Országgyűlés feloszlott egy nemzetiségi önkormányzati képviselő-testületet, úgy meg kell bízni az adott megyei/fővárosi kormányhivatal vezetőjét a nemzetiségi önkormányzat elnöke feladat- és hatáskörébe tartozó feladatok ellátásával, halaszthatatlan ügyben való döntési joggal, stb.⁹⁶

⁹⁰ Alaptörvény 9. Cikk (1) bek.

⁹¹ Alaptörvény 9. cikk (3) bek. c., f. pontok.

⁹² Alaptörvény 9. Cikk (3) bek h. pont.

⁹³ Vö. Alaptörvény 9. Cikk (3) bek. e. pont.

⁹⁴ Ld. Njtv. 153. § (1) bek.

⁹⁵ Ld. pl. 1128/2014. (VIII.05.) NVB határozat, amely akként rendelkezik, hogy „a nemzetiségi önkormányzati képviselők 2014. évi általános választását 2014. október 12. napjára – a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek 2014. évi általános választásának napjára tűzik ki.”

⁹⁶ A szabályozás további részére és pontos szövegére ld. Njtv. 149. §. Megjegyezzük, hogy a szabályozás az új testület megválasztásáig szövege rögzíti e feladatokat, álláspontunk szerint azonban a „megalakulásáig” való időszak megjelölés lett volna célszerű, hiszen, ha nem tud megalakulni bármilyen okból, úgy időközi választást kell kitűzni, melynek eredménye vagy eredménytelensége dönti el az adott nemzetiségi önkormányzat létének vagy nem létének sorsát a választási ciklusban.

3. A KORMÁNY NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZÁST ÉRINTŐ TEVÉKENYSÉGE

3.1. Általános feladatok

A Kormány – egyebek mellett – a *közigazgatás legfőbb szerve*.⁹⁷ Tekintettel arra, hogy e tétel a közigazgatás mindkét nagy alrendszerére, azaz az államigazgatásra és az önkormányzatra is vonatkozik, nem lehet kétséges, hogy ez utóbbiba a nemzetiségi önkormányzati rendszer is értendő. Ez még akkor is igaz, ha olyan sajátosságokkal rendelkezik – főként az „igazgatás” tekintetében –, amelyek árnyaltabb megközelítést kívánnak. De bármi is e polémiák eredménye, a hatályos szabályozás alapján, melyben szinte minden alkalommal a két önkormányzat típus (települési és nemzetiségi) közötti azonos jogállás jelenik meg, így már csak az a kérdés marad megválaszolatlan, hogy a települési önkormányzás mellett helyezzük el, avagy ezt az alapvetően funkcionális önkormányzatnak minősülő szervezetet behelyezzük a közigazgatás alrendszerébe.

Ez utóbbi mellett szól, hogy a *nemzetiségi önkormányzatok közfeladatot ellátó szervezetek* (hozzátesszük persze, hogy más szervtípusok is látnak, vagy láthatnak el közfeladatokat), viszont ama tétel, hogy törvényben rögzített kötelező és ugyancsak törvényben felsorolt, önként vállalt kötelező feladatai között döntési, együttdöntési jogokat gyakorolhat a nemzetiségi közügyek megvalósítása során, az itt írtakat erősíti.

Az Njtv. pontosan rögzíti a Kormánynak a nemzetiségekkel kapcsolatos feladatai⁹⁸ közül az Országgyűlésnek kétévenkénti beszámolási kötelezettségét, a nemzetiségek jogainak és sajátos érdekei érvényesítésének segítségét, feltételek biztosításának szervezését, a törvényességi felügyelet biztosítását. (Arról nincs ismeretünk, hogy milyen gyakran fordul elő a Kormánynak ama döntési kompetenciája, amikor dönt egy államigazgatási szerv és nemzetiségi önkormányzat közötti jogilag nem szabályozott, más eljárás keretébe nem tartozó vitában.)

Az Njtv. ezt követően rögzíti a nemzetiségpolitikáért felelős és a feladat- és a hatáskör szerint illetékes miniszter(ek) feladatait. (Ezekről a hatályos szabályozás ismertetése kapcsán szólunk.)

3.2. Kormányzati tevékenységeket érintő jogszabályok⁹⁹

94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről

32. § (1) A *miniszterelnök általános helyettese* a Kormány 3. – a 92. § (2) bekezdésben foglalt kivétellel – nemzetiségpolitikáért felelős tagja.

6. § (1) A miniszterelnök általános helyettese a nemzetiségpolitikáért való felelőssége keretében – a 102. §-ban foglaltak kivételével – előkészíti a nemzetiségek jogaira vonatkozó jogszabályokat.

(2) A miniszterelnök általános helyettese a nemzetiségpolitikáért való felelőssége keretében a) felel a Kormány nemzetiségpolitikájának kialakításáért, b) *összehangolja a nemzetiségpolitikai stratégiai szempontokat, és együttműködik a nemzetiségi önkormányzatokkal, a nemzetiségek politikai, érdekképviseleti, kulturális és más*

⁹⁷ Alaptörvény 15. Cikk (2) bek.

⁹⁸ Njtv. 150. §.

⁹⁹ Példálózó felsorolás.

szervezeteivel, c) felügyeli a Strasbourgban, 1992. november 5-én létrehozott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájában foglaltak teljesítését, valamint az ugyancsak Strasbourgban, 1995. február 1-jén létrehozott, a nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezményben foglaltak teljesítését, d) kezdeményezi a Kormánynál az Alaptörvénnyel ellentétesen működő nemzetiségi önkormányzat feloszlására vonatkozó határozati javaslat Országgyűlés részére történő benyújtását.

(3) A Kormány – a roma nemzetiségi önkormányzatok kivételével – a nemzetiségi önkormányzatok törvényeségi felügyeletének szakmai irányítására a miniszterelnök általános helyettesét jelöli ki.

45. § (1) A miniszter (itt: *belügyminiszter*) a helyi önkormányzatokért való felelőssége keretében a) *összehangolja a helyi önkormányzatok és a nemzetiségi önkormányzatok működésével összefüggő tervezés és gazdálkodás kormányzati feladatait* [...]

68. § (1) A miniszter (itt: *pénzügyminiszter*) az államháztartásért való felelőssége keretében előkészíti [...] a helyi önkormányzatok és a nemzetiségi önkormányzatok gazdálkodására, a részükre nyújtandó támogatásokra [...] vonatkozó jogszabályokat, és közreműködik valamennyi, a közpénzügyeket érintő szabályozás kialakításában.

92. § (2) A miniszter (itt: *emberi erőforrások minisztere*) d) a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény 125. § (5) bekezdése, 148. § (2) bekezdése, 150. § b) pontja, 151. §-a, 152. § a)-c) pontja, valamint 156. § (2) bekezdése és tekintetében, a roma nemzetiség vonatkozásában a Kormány nemzetiségpolitikáért felelős tagja.

159. A *Nemzetpolitikai Kabinet* a Kormány vagy a miniszterelnök által meghatározott, így különösen 3. a nemzetiségpolitikáért való felelősségi körökben a Kormány ügydöntő jogkörrel rendelkező szerve.

Fentebb jeleztük a Kormány kétévenkénti beszámolási kötelezettségét. Úgy véljük, hogy e terjedelmükben is jelentős (200 oldal körüli) beszámolók igen nagy alapossággal tekintették át a Kormány ebbéli tevékenységét, a nemzetiségeket érintő szinte valamennyi területre kiterjedően, beleértve a nemzetközi kapcsolatokat, avagy külön-külön a 13 nemzetiség mai helyzetének egyenkénti áttekintését.

A Szerző ama dilemma előtt állt, hogy e szakszerű, tényekkel alátámasztott dokumentumokból mit szerepeltessen a tanulmányban, mivel két beszámolóról van szó¹⁰⁰, amelyek sok tekintetben azonos szempontok alapján készültek, de vannak benne egymástól eltérő megközelítések, résztemák is. Ezért olyan megoldást választottunk, hogy a beszámolókból beszerkesztett kivonatok lehetőség szerint közvetlenül-közvetetten érintsék a nemzetiségi önkormányzást, másrészt viszont ne legyenek benne ismétlések, hanem inkább a két dokumentumban írtak egészítsék ki egymást, arra is figyelemmel, hogy az első a 2013–2015 közötti időszakot, a második pedig az ezt követő éveket tekintette át.

¹⁰⁰ Az utóbbi 2018. október 16-án került föl a Parlament honlapjára.

3.3. *Kormánybeszámoló a magyarországi nemzetiségek helyzetéről – különös tekintettel a nemzetiségi önkormányzatok működésére (2013–2015)*

3.3.1. *Nemzetiségi önkormányzati választások*

Az Alaptörvény, az Njtv., valamint a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény hatálybalépését követően jelentősen átalakult a nemzetiségi önkormányzati választásokra vonatkozó szabályozási környezet. A 2014. októberi választás során a regisztrált nemzetiségi választópolgár nemcsak a települési nemzetiségi önkormányzat tagjaira, hanem – szemben a korábbi elektori rendszerrel – a területi és az országos nemzetiségi önkormányzat tagjaira is közvetlenül és egy időben szavazhatott.

Szintén új eleme a szabályozásnak, hogy a települési nemzetiségi önkormányzat választására csak azokon a településeken és nemzetiségekre vonatkozóan kerülhetett sor, ahol a 2011. évi népszámlálás adatai alapján legalább 25 személy vallotta magát az adott nemzetiséghez tartozónak. A Nemzeti Választási Bizottság a területi nemzetiségi önkormányzati képviselők választását az említett a megyékben, illetve a fővárosban tűzte ki.

A 2011. évi népszámlálás alapulvétele a szakirodalomban komoly vitákra adott okot. Így például, hogy „a 2011. évi népszámlálás nem csupán a kettős identitás deklarálását tette lehetővé, hanem ezen túl azt is, hogy a két jelölt nemzetiség közül a válaszadó megkülönböztesse azt, amellyel elsősorban azonosul és azt, amellyel másodsorban.”¹⁰¹

A 2715 kitűzött települési nemzetiségi önkormányzati választás közül 569 választás a szükséges számú jelölt hiányában elmaradt, így végül 1523 településen 2146 választást tartottak meg. A 64 kitűzött területi nemzetiségi választásból 60 került megtartásra.

A nemzetiségi önkormányzati képviselők választásán az rendelkezett szavazati joggal, aki a nemzetiségi névjegyzékbe a szavazást megelőző 16. napig felvételre került. Egy személy egyidejűleg csak egy nemzetiség névjegyzékébe kérhette felvételét. A nemzetiségi névjegyzékbe összesen 240 990 választópolgár regisztrált.

A nemzetiségi önkormányzati képviselők választásán a 13 magyarországi nemzetiséghez tartozó, névjegyzékben szereplő választópolgárok mintegy 64%-a vett részt a szavazáson.

3.3.2. *Előterben a nemzetiségi önkormányzatok feletti törvényességi felügyelet tapasztalatai*

A törvényességi felügyelet tárgyában a kormányhivatal, valamint a nemzetiségi önkormányzat közötti kommunikáció főszabály szerint a Nemzeti Jogszabálytár felületén zajlik. Visszatérő probléma ezzel kapcsolatban, hogy egyes nemzetiségi önkormányzatok *nem fogadják a kormányhivatalok által küldött üzeneteket*.

Továbbra is problémaként jelentkezik, hogy egyes nemzetiségi önkormányzatok *egyáltalán nem, vagy nem határidőben* küldik meg a testületi üléseikről készített jegyzőkönyveket a kormányhivatal részére. A jegyzőkönyvvel kapcsolatban többször jelentkező hiányosság, hogy a testület elmulaszt dönteni az ülés napirendjéről, elmarad a jegyzőkönyv-hitelesítő megválasztása, a jegyzőkönyv nem tartalmazza az ülés helyszínét, az előterjesztéseket, a hozzászólókat és hozzászólásuk lényegét, a szavazásra feltett döntési javaslat pontos tartalmát, a szavazás számszerű eredményét, valamint a megjelent nemzetiségi önkormányzati képviselők nevét, illetve nem csatolták a jegyzőkönyvhöz az ülésre szóló meghívót.

¹⁰¹ MORÁUSZKI András – PAPP Z. Attila (2014): Nemzetiségi revival? Magyarország nemzetiségei a 2011. évi népszámlálás megváltozott módszertana tükrében. *Kisebbségkutatás*, 2014. 3. sz. 85.

Az ülés *határozatképessége nem lett megállapítva*, illetve a napirendi pontokat a testület nem fogadta el. Egyes nemzetiségi önkormányzatok kevesebb mint 4 ülést tartanak egy évben, illetve nem tartanak közmeghallgatást. Többször előfordul a zárt ülésre vonatkozó szabályok be nem tartása.

Több nemzetiségi önkormányzatnál jelentkező probléma volt, hogy a képviselők nem kérelmezték felvételt a köztartozásmentes adózói adatbázisba. Egyes nemzetiségi önkormányzatok a *vagyonnyilatkozatok őrzésére és ellenőrzésére* elmulasztottak bizottságot létrehozni, illetve képviselőket kijelölni. Előfordult, hogy a nemzetiségi önkormányzat szervezeti és működési szabályzata az Njtv.-vel ellentétes rendelkezéseket tartalmazott. A nemzetiségi önkormányzatok többször megsértették a *tiszteletdíjra vonatkozó szabályokat*, illetve nem fogadták el a költségvetésről valamint a zárszámadásról szóló határozatokat. Egyes nemzetiségi önkormányzatok nem tartották be a kötelezettségvállalásra, pénzügyi ellenjegyzésre, utalványozásra és érvényesítésre vonatkozó rendelkezéseket. Visszatérő probléma volt a helyi önkormányzattal kötött együttműködési megállapodás felülvizsgálatának elmulasztása.

Összességében megállapítható (és ez a többi felsorolt problémára is vonatkozik), hogy *minél nagyobb mértékű segítséget nyújt a helyi önkormányzat hivatala a nemzetiségi önkormányzat részére, annál kevesebb törvényszegésre kerül sor a nemzetiségi önkormányzat működése során.*

3.3.3. A helyi nemzetiségi önkormányzatok feladatalapú támogatása¹⁰²

A feladatalapú támogatás összegének megállapítása érdekében a megküldött jegyzőkönyvekben szereplő határozatok a Támr. rendeletben¹⁰³ meghatározott szempontrendszer szerint kerültek értékelésre. A feladatalapú támogatás az egyes nemzetiségi közfeladat ellátását szolgálják, úgymint a nemzetiségi kulturális autonómiával kapcsolatos kezdeményezések, a nemzetiségi kultúrával, oktatással kapcsolatos feladatok, programok. *Más kategóriában* értékelendők még a kulturális kezdeményezések, úgymint a nemzetiségi jellegű rendezvények szervezése, támogatása; a nemzetiségi léttel összefüggő egyéb feladatok, mint például a civil kapcsolatok rendszere, anyanyelvű hitélet, esélyegyenlőség; továbbá a nemzetiségi érdekképviselettel összefüggő feladatok, önkormányzati feladatokhoz kötődő kezdeményezések, nyelvhasználattal kapcsolatos kezdeményezések, kistérségi együttműködések.

A nyelvhasználat az előző bekezdésben a finanszírozással kapcsolatban jelenik meg, de ez az Njtv. több rendelkezésében is megfogalmazódik, sőt a nemzetiségi lét egyik alapelemének tekinthető. Ugyanakkor, miként ez az általunk készített interjúkból is kitűnik, korántsem általános, sőt, magával az anyanyelv ismeretével is problémák mutatkoznak. Ugyanis „[e] tekintetben a népszámlálási eredmények arról tudósítanak, hogy a nemzetiségek egy jelentős része számára a nemzetiségi nyelv már nem számít anyanyelvnek, és jelentős részük egyáltalán nem is használja azt a mindennapi életben.”¹⁰⁴

A támogatások megállapítása *eljárásának ügyfélközpontú szemléletét tükrözi*, hogy az egyes nemzetiségi önkormányzatok számára a nemzetiségi támogatásokat szabályozó kormányrendelet módosításával lehetővé vált az előzetesen közzétett pontszámokkal és Támogatóhoz beérkezett jegyzőkönyvekkel kapcsolatos észrevételek előterjesztése, amelynek következtében 2013-ban 61, míg 2014-ben 110 észrevétel részesült pozitív felülbírálatban.

¹⁰² A Kormánybeszámoló részletezi a működési támogatást is, mivel azonban ezzel kutatási tapasztalataink szerint nem merültek fel alapvető problémák, így itt nem idézzük a Beszámolónak ezt a részét.

¹⁰³ 428/2012. (XII.29.) Korm. r.

¹⁰⁴ MAROUSZKI – PAPP: i.m. 93.

3.3.4. Kiegészítés

A beszámolóhoz annyi megjegyzést teszünk, hogy ebben, sőt a következőkben ismertetésre kerülőben is az Emberi Erőforrások minisztere jelenik meg mint a Kormány nemzetiségpolitikáért felelős tagja, akinek felelősségi körébe tartozik – többek között – a nemzetiségi önkormányzatok törvényességi felügyeletének szakmai irányítása; felel a Kormány nemzetiségpolitikájának kialakításáért; összehangolja a nemzetiségpolitikai stratégiai szempontokat; együttműködik a nemzetiségi önkormányzatokkal, a nemzetiségek politikai, érdekképviselői és más szerveivel.¹⁰⁵

E részben szükségesnek tartottunk még egy kormányzati dokumentumot megemlíteni, amely a nemzetiségi nyelvhasználattal kapcsolatos. Tettük ezt azért, mivel az Njtv. és több más központi jogszabály, avagy helyi szabályozók is minden tekintetben garanciális elemekkel körülbástyázva kívánják biztosítani e jogot. Gyakorlatban korántsem ilyen egyszerű, „tisztá” a helyzet. Azaz a jogszabályi deklarációk ellenére a nemzetiségi nyelvhasználat esetleges és eshetőleges. Ennek realitását figyelembe véve fogalmazta meg a Kormány, hogy „ma a Magyarországon élő nemzetiségek többsége kétnyelvű, nemegyszer jobban beszélnek magyarul, mint az adott nemzetiségek nyelvén, a magyar nyelv a kommunikáció minden szintjén az elsődleges nyelv szintjét tölti be.”¹⁰⁶

3.4. Kormánybeszámoló a nemzetiségek helyzetéről – 2018¹⁰⁷

Nézzük az alábbiakban a legfrissebb kormányzati dokumentumot, amelyből tehát igyekeztünk olyan kivonatot összeállítani, melyek kiegészítik az előző beszámolót.

Előzetesen két *jelenséget emelünk ki*. Az első, hogy nagy teret ad a beszámoló a roma nemzetiség felzárkózását érvényesíteni célzó kormányzati intézkedéseknek. A másik, hogy a nemzetiségi önkormányzatok működésnek törvényességével szinte nem is foglalkozik, pontosabban egy 6-8 soros bekezdésben foglalja össze ennek tapasztalatait, kimondva a szentenciát, hogy: „törvényesen működnek”.

A kormánybeszámoló igen röviden érinti a szószólók és a nemzetiségpolitika kormányzati felügyeletét a következők szerint. *A hazai nemzetiségek – 13 szószólójuk útján* – először kapcsolódhattak be alanyi jogon az Országgyűlés munkájába. A nemzetiségi szószólókból álló *Magyarországi nemzetiségek bizottsága* a beszámolási időszakban 31 nem önálló indítványt tárgyalt. A 2015 februárja és 2017 februárja közötti időszakban nem változott a nemzetiségpolitika kormányzati felügyelete. A nemzetiségekkel kapcsolatos kormányzati tevékenység középpontjában továbbra is az Emberi Erőforrások Minisztériuma áll.¹⁰⁸

¹⁰⁵ 1052/2014. (IV.6.) Kormányrendelet 49.§; 60.§ (2) bek.

¹⁰⁶ Magyarország Kormányának Hetedik Időszaki Jelentése az Európai Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája megerősítésére vállalt kötelezettségeinek teljesítéséről. 2017. december 6.

¹⁰⁷ B 2160. számú beszámoló a Magyarország területén élő nemzetiségek helyzetéről (2015. február-2017. február) Budapest, 2018. október

¹⁰⁸ Mint említettük, és a tanulmányunkban citált jogszabály is tartalmazza, ez (ti. az EMMI-re vonatkozó rendelkezés – a Szerző) az új Kormány megalakulásával megváltozott. Ezt a hatályos központi jogszabályok között ismertettük.

3.4.1. *Finanszírozás*

2017. január 1-jétől a szabályozás kormányrendeleti szintről törvényi szintre emelkedett a Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről szóló 2016. évi XC. törvény hatálybalépésével.

A mindenkori költségvetési törvény által meghatározott Nemzetiségi támogatások megnevezésű fejezeti kezelésű előirányzat jelentős részét képezi azon támogatások forrásának, mely elősegíti, hogy a nemzetiségekhez tartozók törvényben biztosított egyéni és közösségi jogai, valamint a nemzetiséghez tartozók érdekei kifejezésre jussanak.

A 2016. évi nemzetiségi pályázatok kiírása során a nemzetiségi civil szervezetek (330 millió Ft), a nyelvi környezetben megvalósuló táborok (270 millió Ft), nemzetiségi kulturális kezdeményezések (330 millió Ft), az anyaország közreműködésével megvalósuló nemzetiségi pedagógus-továbbképzések (15 millió Ft) támogatása valósult meg.

A 2015-ös és a 2016-os költségvetési években a települési nemzetiségi önkormányzat részére megállapítható működési költségvetési támogatás az egy települési és területi nemzetiségi önkormányzatra eső átlagtámogatás összegének 3%-a, ha a nemzetiséghez tartozók száma a településen 4 főnél kevesebb; 50%-a, ha a nemzetiséghez tartozók száma a településen legalább 4, illetve legfeljebb 30; 100%-a, ha a nemzetiséghez tartozók száma a településen legalább 31, illetve legfeljebb 50; 200%-a, ha a nemzetiséghez tartozók száma a településen meghaladja az 50-et. A 2016. évben a működési támogatáshoz kapcsolódó feladatokat az EMET látta el.

A feladatalapú támogatás összegének megállapítása érdekében a megküldött jegyzőkönyvekben szereplő határozatok a Támr. rendeletben meghatározott szempontrendszer szerint kerültek értékelésre. A 2015. évben a támogatói döntés alapján 1613 nemzetiségi önkormányzat részesült összesen 1 568 millió Ft-ot meghaladó összegű feladatalapú költségvetési támogatásban. A támogatások átlagos összege települési nemzetiségi önkormányzatok esetén 698 057 Ft.

3.4.2. *A nevelés-oktatás; kutatás; média*

A nemzetiségi nevelést, oktatást érintő fenntartói döntések esetén megmaradt a nemzetiségi önkormányzatok egyetértési joga, továbbá a nemzetiségi önkormányzatok átvehetnek, fenntarthatnak köznevelési intézményeket. A települési nemzetiségi önkormányzat tagot delegálhat az iskolaszékbe.

A jogszabályi előírásoknak megfelelően a nemzetiségi önkormányzatok nevelési-oktatási intézményeket alapíthatnak és működtethetnek, valamint átvehetik más fenntartók által létesített nemzetiségi nevelési, oktatási intézmények fenntartását. Ennek eredményeként az elmúlt évek során az országos és a települési nemzetiségi önkormányzatok számos köznevelési intézmény fenntartását vették át. Évente 8-10 nemzetiségi iskola és 4-5 nemzetiségi óvoda fenntartói jogának átadására került sor. Az utóbbi években *nő a települési nemzetiségi önkormányzatok által átvett, helyi beiskolázású nemzetiségi intézmények száma*. A települési nemzetiségi önkormányzatok az alábbi intézményeket tartják fenn:

Települési nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézmények¹⁰⁹

Intézmény neve	Székhely település	Nemzetiség
Bólyi Óvoda és Bölcsőde	Bóly	német
Bólyi Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola	Bóly	német
Vaskúti Német Nemzetiségi Általános Iskola	Vaskút	német
Hajósi Szent Imre Általános Iskola	Hajós	német
Hartai Ráday Pál Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola	Harta	német
Komlóskai Ruszin Nemzetiségi Általános Iskola	Komlóska	ruszin
Soproni Német Nemzetiségi Általános Iskola – Deutsche Nationalitätenschule Ödenburg	Sopron	német
Ágfalvi Váci Mihály Általános Iskola	Ágfalva	német
Fertőrákosi Általános és Alapfokú Művészeti Iskola	Fertőrákos	német
Nakovich Mihály Általános Iskola és Óvoda	Kópháza	horvát
Felső-Mátrai Zakupszky László Általános Iskola és Óvoda	Mátraszentimre	szlovák
Baji Szent István Német Nemzetiségi Általános Iskola	Baj	német
Nézsai Mikszáth Kálmán Szlovák Nemzetiségi Általános Iskola	Nézsza	szlovák
Szendehegyi Német Nemzetiségi Általános Iskola	Szendehegy	német
Taksony Vezér Német Nemzetiségi Általános Iskola	Taksony	német
Újhartyáni Német Nemzetiségi Általános Iskola	Újhartyán	német
Grassalkovich Antal Német Nemzetiségi és Kétnyelvű Általános Iskola	Vecsés	német
Tarkabarka-Kunterbunt Óvoda	Budakeszi	német
Törökbálinti Csupaszív Kétnyelvű Óvoda	Törökbálint	német
Német Nemzetiségi Óvoda	Taksony	német
Gyermekvár Német Nemzetiségi Óvoda és Egységes Óvoda Bölcsőde Újhartyán	Újhartyán	német

¹⁰⁹ Forrás: Kormánybeszámoló 4. sz. táblázat.

A TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK MŰKÖDÉSÉNEK,
KAPCSOLATRENDSZERÉNEK TAPASZTALATAI

Intézmény neve	Székhely település	Nemzetiség
Európai Roma Nemzetiségi Szakgimnázium, Általános Iskola, Szakközépiskola és Szakiskola	Budapest XI. kerület	roma
Wunderland Kindergarten A Szekszárdi Német Nemzetiségi Önkormányzat Óvodája	Szekszárd	német
Szombathelyi Reguly Antal Nyelvoktató Nemzetiségi Általános Iskola	Szombathely	német
Márkói Német Nemzetiségi Óvoda	Márkó	német
Nivegy-völgyi Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola	Balatoncsicsó	német
Hauck János Német Nemzetiségi Általános Iskola	Piliscsaba	német
Lustige Zwerge Német Nemzetiségi Óvoda	Solymár	német
Bakonyánai Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola	Bakonyána	német
Nemesnádudvar-Érsekhalma Német Nemzetiségi Általános Iskola	Nemesnádudvar	német
Békefi Ernő Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola	Rajka	német
Felsőgallai Széchenyi István Általános Iskola	Tatabánya	német
Hartai Hétszínvirág Óvoda és Egységes Óvoda-Bölcsőde	Harta	német
Vaskút-Bátmonostor Német Nemzetiségi Óvoda	Vaskút	német
Nemesnádudvari Német Nemzetiségi Óvoda	Nemesnádudvar	német
Hajósi Óvoda és Bölcsőde	Hajós	német
Császártöltési Német Nemzetiségi Óvoda	Császártöltés	német
Mecseknádasdi Schlossgarten Óvoda és Bölcsőde	Mecseknádasd	német
Véméndi Óvoda	Véménd	német
Csolnoki Német Nemzetiségi Általános Iskola	Csolnok	német
Szajki Óvoda	Szajk	német
Pumukli Német Nemzetiségi Óvoda	Érd	német
Császártöltési Bánáti Miklós Német Nemzetiségi Általános Iskola	Császártöltés	német
Németvárosi Óvoda	Gyula	német
Pusztavámi Szivárvány Óvoda és Egységes Óvoda-Bölcsőde	Pusztavám	német
Baranya Alapfokú Művészeti Iskola	Pécs	horvát

3.4.3. Nemzetiségi kutatások, média

Nemzetiségekkel összefüggő kutatási programokat valósított meg a *Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézete*. A kutatások egyebek mellett a magyarországi nemzetiségeket vizsgálják. Az alkalmazott kutatásoknál – de részben az alapkutatások esetében is – szempont, hogy a kutatási eredmények a kormányzati munkában, a döntés-előkészítés során felhasználhatók legyenek. Egyik legfontosabb kutatási területe a romákkal kapcsolatos társadalmi folyamatok vizsgálata. 2015-ben jött létre az intézetben a Romakutatások Osztálya.

Az *Országgyűlési Könyvtárral* 2015-ben kötött megállapodás online elérhető és kereshető. Az 1994–2014 közötti időszakot átfogó nemzetiségi önkormányzati adatbázis pedig átfogó dokumentációt nyújt a nemzetiségi önkormányzatiságról, a nemzetiségi törvény hatálya alá tartozó 13 nemzetiség önkormányzati, politikai, társadalmi életéről, belső viszonyairól és problémáiról.

Az Njtv., valamint a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény garantálja a nemzetiségi média működését, illetve működtetését. A közszolgálati műsorszolgáltatók rendszeresen sugároznak anyanyelvű rádió- és televízió-műsort mind a 13 hazai nemzetiség részére. A nemzetiségi képi tartalmak a *Duna TV* és a *Duna World* Televízió műsoraiban jelennek meg, a hangzó tartalmak kisebb része a nemzeti rádióadó, a *Kossuth Rádió* műsorfolyamában, míg többségük a *Nemzetiségi Rádió* (MR4) hullámhosszán szólnak.

13 nemzetiségi rádióműsor (román, szlovák, német, szerb, horvát, roma, ruszin, lengyel, görög, bolgár, szlovén, örmény, ukrán) mindegyike saját anyanyelvén szól a hallgatókhoz; témaválasztása, szerkesztési elvei alapján valamennyi megfelel a közszolgálatosság elveinek. A műsorok vállaltan az adott nemzetiségi közösségekhez tartozók összefogását, a nemzetiségi identitás, öntudat és a kulturális autonómia erősítését tűzték ki célul.

A központi költségvetés továbbra is anyagi forrásokat biztosít a nemzetiségek anyanyelvű újságjainak a megjelentetésére. Állami támogatása beépült az országos nemzetiségi önkormányzatok költségvetésébe, így az egyes médiumhelyek a költségvetési támogatáshoz közvetlen módon, pályázatás nélkül juthatnak hozzá.

3.4.4. Kormányzati intézkedések a romák felzárkóztatása érdekében

Az 1199/2010. (IX. 29.) Korm. határozattal létrehozott *Társadalmi Felzárkózási és Cigányügyi Tárcaközi Bizottság* megalakulása óta folyamatosan biztosítja az összkormányzati koordinációt a tartósan rászorultságban élő személyek életkörülményeinek, társadalmi helyzetének javítása érdekében.

A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia A 2015–2017. évekre szóló kormányzati intézkedési tervet a 1672/2015. (IX. 22.) Korm. határozat tartalmazza. A Felzárkózási Stratégia és frissítése összhangban van az Európa 2020 Stratégiához kapcsolódó Nemzeti Reform Program szegénységcsökkentést szolgáló céljaival és intézkedéseivel. A Kormány és az Országos Roma Önkormányzat között létrejött Keretmegállapodás célja is a felzárkóztatás.

Komoly törekvés volt a roma kultúra széles körű, méltó bemutatása érdekében egy magas színvonalú roma nemzetiségi multifunkcionális központ és hálózatának létrehozása. A cél megvalósítását segítette a TIOP 1.2.6.-13/1 pályázat, amelynek keretében az alábbi infrastrukturális beruházások jöttek létre: Pécssett a Gandhi Gimnázium Közhasznú Nonprofit Kft. központi irányításával egy kreatív digitális információs és alkotóközpont; Alsószentmártonban oktatási és kreatív alkotóház; Komlón a Nemzetiségek Háza; Nagynyáradon Német Nemzetiségi Kiállítás és Élmenyközpont; Ózdon Multifunkcionális Oktatási és Kulturális Központ; Hajdúdorogi Főegyházmegye által Tudás Háza Kántorjánosiban, Hagyományok Háza Hodászbán, Művészetek Háza Tuzséron, Nemzetiségek Háza Máriapócsban; Heves Városában a Cserhaj Roma Kulturális Központ; Kisvárdán a Nemzetiségi – Roma Módszertani és Oktatási Központ.

A cigányság társadalmi felzárkóztatását hivatottak szolgálni továbbá a következők: *Biztos Kezdet Óvodai Program*; *Útravaló ösztöndíjprogram*; *Tanoda, Második esély programok, Együtt, testvérként – iskolaközi szemléletformáló program*; *szociális földprogramok, „Aktívan a munkáért”*; *Felzárkóztatást Segítő Gazdasági Fórum, lakhatási integráció.*

3.4.5. Miniszteriális szervek a nemzetiségi önkormányzást érintő feladatai

Miniszterelnökség

A nemzetiségi önkormányzatok képviselő-testületi ülései kapcsán a kormányhivataloktól kapott tájékoztatás alapján megállapítható, hogy *a nemzetiségi önkormányzatok a jogszabályoknak megfelelően működtek*, valamint a számukra kötelezően előírt működést folytatták. A nemzetiségi önkormányzatok az üléseiken a tárgyalást jellemzően magyar nyelven folytatták, és a jegyzőkönyvet is magyar nyelven vezették, bár egyes esetekben gyakorlattá vált a kétnyelvű jegyzőkönyv készítése.

Belügyminisztérium

Az önkormányzati törvény 85. § (10) bekezdése alapján a közös önkormányzati hivatal létrehozásakor – a nemzetiségi lakosok számarányára figyelemmel – a helyi önkormányzatokért felelős miniszter jóváhagyása alapján *kedvezményben részesülhetnek* az általános feltételek alól azok a települések, ahol: az azonos nemzetiségű lakosok száma az érintett településeken meghaladja a 20%-ot, az érintett település összlakosság száma meghaladja az 1500 főt, a képviselő-testületek azonos tartalmú és minősített többséggel elfogadott döntést hoztak a közös hivatal létrehozásáról, az érintett települések elhelyezkedése, sokrétű kapcsolatrendszere, valamint gazdasági, történelmi és kulturális hagyományai azt indokoltá teszik, továbbá a törvényben foglalt egyéb feltételeknek is megfelelnek.

Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

A nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény, a módosításáról szóló 2015. évi CCXVI. törvény vagyonkezelőként nevesíti a nemzetiségi önkormányzatokat, azok társulásait és intézményeit is. A módosító rendelkezések a hatálybalépésüket követően ismét lehetőséget adtak a nemzetiségi önkormányzatok, a nemzetiségi önkormányzati társulás, valamint ezek fenntartása vagy irányítása alá tartozó intézmények részére vagyonkezelői szerződés megkötésére.

Földművelésügyi Minisztérium

A magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. XXX. törvény önálló értékfogalmat nem tartalmaz. Ha bármely itt élő nemzetiség tagja, az adott közösség a magyar nemzet közösségéhez tartozónak vallja magát, és azt is gondolja magáról, hogy van a birtokában olyan dolog, szellemi kulturális vagy épített örökség, mesterség, szokás, étel stb., amely az értékek között méltán kaphat helyet, akkor az bekerülhet a helyi értéktárba, a megyeibe is, és akár még a kiemelkedő nemzeti értékek és hungarikumok közé is. Ezek az értékek is a hungarikumpiramis egészéhez tartoznak, nincs megkülönböztetés, nincs külön nemzetiségi értéktár.

Egyenlő Bánásmód Hatóság

Jellemzően a magukat romának valló panaszosok fordultak a hatósághoz. A kérelmezők általában a foglalkoztatás, valamint az áruk forgalma és a szolgáltatások igénybevétele területéről jelezték, hogy velük szemben megsértették az egyenlő bánásmód követelményét. A foglalkoztatás területén megnövekedett azoknak a panaszoknak a száma, amelyek a közfoglalkoztatóként eljáró önkormányzatokkal szemben jeleztek sérelmet. Lakhatással összefüggésben az önkormányzati bérlakásokhoz jutás, illetve a bérlakásokból történő kilakoltatások miatt érkeztek kérelmek.

4. ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK, MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR¹¹⁰

4.1. Állami Számvevőszék¹¹¹

4.1.1. Összegző megállapítások

A nemzetiségi önkormányzatok ellenőrzésével az ÁSZ célja a terület átláthatóságának, elszámoltathatóságának és szabályos működésének támogatása, ezáltal a nemzetiségek társadalmi beágyazottságának erősítése, az előítéletek csökkentése.

Az Állami Számvevőszék 2015 novemberéig 183 helyi nemzetiségi önkormányzatról szóló jelentést hozott nyilvánosságra. Az ellenőrzött önkormányzatok közül 64 roma, 28 német, 11-11 ruszin, bolgár, és görög, 10-10 horvát és szerb, 9 örmény, 8-8 román, szlovák és lengyel, 4 ukrán és egy szlovén nemzetiségi önkormányzat volt.

A helyi nemzetiségi önkormányzatokra vonatkozó *főbb megállapításait, következtetéseiket az alábbiak szerint foglalták össze:*

Alapvetően jól vizsgáztak a nemzetiségek jogairól szóló törvények. A helyi nemzetiségi önkormányzatok és a helyi önkormányzatok képviselő-testülete által jóváhagyott együttműködési megállapodások biztosították a helyi nemzetiségi önkormányzatok gazdálkodásának, működésének szabályszerű feltételrendszerét. A helyi önkormányzatok helyi nemzetiségi önkormányzatok működésének személyi és tárgyi feltételeit minden ellenőrzött esetben garantálták.

Problémaként jelenik meg, hogy az együttműködési megállapodások tartalma sok esetben nem felelt meg teljeskörűen a jogszabályi előírásoknak; számos esetben nem tartották be az együttműködési megállapodások felülvizsgálatára, módosítására vonatkozó határidőket; több önkormányzat esetében előfordult az is, hogy a polgármesteri hivatal szabályzatainak hatálya nem terjedt ki a nemzetiségi önkormányzat gazdálkodási feladataira. Következtetésként megállapították, hogy a nemzetiségi önkormányzatok *gazdálkodásának szabályossága a helyi önkormányzatokon múlik.*

További problémaként fogalmazták meg, hogy a költségvetési és a zárszámadási határozathozatal sok esetben nem felelt meg teljeskörűen a jogszabályi előírásoknak; a kincstári adatszolgáltatást többször határidőn túl teljesítették. A belső kontrollok kialakításával kapcsolatosan is talált az ÁSZ jellemző hibákat, amelyeket kockázatként azonosított.

A visszatérő hibák között említhető mindezek mellett a *feladatalapú támogatások felhasználásának elszámolása* is, megjegyezve, hogy bizonyos típusú hibák megjelentek a helyi önkormányzatokhoz tartozó összes nemzetiségi önkormányzatnál.

A helyi nemzetiségi önkormányzatok ellenőrzésének többsége az intézkedési terv megküldésével és annak ÁSZ általi elfogadásával lezárult. Általános tapasztalat, hogy az ellenőrzött hibák kijavítását már az intézkedések ÁSZ általi elfogadása előtt megkezdik.

¹¹⁰ Az e pontban írtakat részben a címben jelzett két állami szerv hivatalos jelentéseinek kivonatolásából, másrészt a kutatásaink során végzett egyedi esetek elemzéseiből állítottuk össze.

¹¹¹ Összefoglaló a nemzetiségi önkormányzatok ellenőrzésének tapasztalatairól. 2015.12.08. Országgyűlési tájékoztató – https://asz.hu/storage/files/files/Orsz%C3%A1ggy%C5%B1%C3%A9snek%20sz%C3%B3l%C3%B3%20t%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3k/osszefoglalo_nemzetisegi_onk.pdf

Végso soron azt a következtetést vonták le, hogy a gazdálkodás szabályszerúsége azoknál a helyi nemzetiségi önkormányzatoknál volt megfelelő, ahol a jegyző a döntés előkészítési feladatát és szabályozó funkcióját a jogszabályi előírások betartásával, *lelkiismeretesen és nagy odafigyeléssel végezte.*

Az Állami Számvevőszék a korábbi évek ellenőrzési tapasztalatai alapján, a helyi nemzetiségi önkormányzatok szabályszerű működését segítő öntesztet állított össze. Az önteszttel az ÁSZ támogatja a települési önkormányzat és a polgármesteri hivatal feladatellátását a helyi nemzetiségi önkormányzat működési és gazdálkodási kereteinek kialakítása, a működési feltételeinek biztosítása, gazdálkodásához kapcsolódó tevékenysége tekintetében. Az öntesztek továbbá hozzájárulnak a helyi nemzetiségi önkormányzat elnöke, képviselő-testülete gazdálkodási és ellenőrzési feladatai ellátásának, a közpénzek felhasználásának szabályszerűségéhez.¹¹²

4.1.2. Az ÁSZ 2016. évi ellenőrzésének egyedi példái

Míg az előzőekben az ÁSZ ellenőrzésének általános tapasztalatait jelenítettük meg, itt néhány egyedi ellenőrzési jelentés lényegének ismertetésével mutatjuk be a címben megjelölt évben végzett konkrét ellenőrzések megállapításait. Ezek mindegyike alapvetően négy kérdéskört vizsgált: működés, gazdálkodás szabályozottsága; gazdálkodás során a jogszabályok betartása; belső ellenőrzés szabályozottsága; integritásszemlélet.¹¹³

Rétság Város Cigány és Szlovák Nemzetiségi Önkormányzata: kontrollok működtetésének, belső ellenőrzéseknek a hiánya; SZMSZ hatályosítása; a nemzetiségi feladatokat is ellátó munkakörök rögzítése; több belső szabályzat hiánya, kiemelve a kötelezettségvállalások rendjét.

Makói Roma és Román Nemzetiségi Önkormányzat: az együttműködési megállapodás, a gazdálkodási szabályok hiányosságai (például gazdálkodási jogkörök pontos meghatározása, ellenjegyzés, igazolás szabályozása) és gyakorlatának problémái, továbbá a meglévő gazdasági szabályzók be nem tartása.

Harkányi Horvát Nemzetiségi Önkormányzat: a belső ellenőrzés szabályozásának hiánya, a dologi kiadások teljesítésének és igazolásának szabályszerűtlensége, valamint konkrétan felsorolva több szabályzat hiánya: adatvédelmi, titokvédelmi, informatikai, etikai, kockázatelemzési, belső ellenőrzési, s részben általános megállapításként az integritás hiánya.

Szentes Roma Nemzetiségi Önkormányzat: a leltározási szabályzat hiányosságai, a személyi kiadások szabályozásának szükségessége, a kockázatkezelési terv kiterjesztésének követelménye a nemzetiségi önkormányzatra, a közérdekű bejelentők védelmét és a korrupciós kockázatelemzést érintő szabályozás elvégzése.

Gödöllő Lengyel Nemzetiségi Önkormányzat: a két önkormányzat közötti együttműködésért felelősök megnevezésének hiánya; ellenőrzési nyomvonal, szabálytalanságok kezelésének szabályozási hiányosságai.

¹¹² <https://asz.hu/ontesztek> 2017. évi nemzetiségi önkormányzati önteszt – frissítés időpontja: 2018.09.06. Alkalmazását javasoljuk nemzetiségi önkormányzataink számára – a Szerző.

¹¹³ Az általunk vizsgált ellenőrzési dokumentumokat úgy igyekeztünk feldolgozni, hogy lehetőség szerint ne ismétlődjenek az egyes ellenőrzések során megállapított hiányosságok.

4.2. Magyar Államkincstár¹¹⁴

A Magyar Államkincstár az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (továbbiakban: Áht.) 68/B. §-a alapján 2015. január 1-jétől végzi az államháztartás önkormányzati alrendszerének független szabályszerűségi pénzügyi ellenőrzését. Célja annak megállapítása, hogy eleget tesznek-e a számviteli szabályok szerinti könyvvezetési kötelezettségüknek, az Áht. 70. alcíme szerinti adatszolgáltatási kötelezettségüknek; az éves beszámolójuk megalapozott, megbízható, valós összképet mutat-e.

A Kincstári ellenőrzések alábbiakban ismertetett tapasztalatai során nem jelennek meg külön a nemzetiségi önkormányzatok, viszont a megállapítások rájuk is vonatkoznak. Jelezzük, hogy például a 2016. évi ellenőrzések során a 120 helyi önkormányzat mellett 61 nemzetiségi önkormányzat is szerepelt¹¹⁵.

A Beszámoló megállapította, hogy az önkormányzatok nem akadályozták az ellenőrzés lefolytatását, együttműködők voltak, a bekért dokumentumokat az ellenőrök rendelkezésére bocsátották. Viszont a kincstári ellenőrzés számára az iratok átadása akadozott egyes esetekben az ellenőrzött szervek egyéb, párhuzamosan teljesítendő feladatai miatt (adatszolgáltatás, napi feladatok, egy időben folyó másik ellenőrzés, ASP-rendszer bevezetése).

Az ellenőrzés lefolytatása során nem történt együttműködési kötelezettségzegés az ellenőrzöttek részéről, így bírság kiszabására nem került sor. Az önkormányzatok többsége a jelentéstervezettel kapcsolatosan nem kívánt észrevételt tenni.

A vizsgálat érdemi tapasztalataira rátérve megállapítható, hogy szinte minden esetben *hibás volt valamelyik kötelezően elkészítendő szabályzat*. Vagy el sem készült, vagy nem került aktualizálásra, illetve a más szervtől átvett szabályzatot nem írták át a helyi sajátosságoknak megfelelően.

További szabálytalanság, hogy a kiterjesztett szabályzatok nem kerültek kiadmányozásra a vezetők által. A belső ellenőrzés által feltárt hibák pedig nem kerülnek teljes mértékben megszüntetésre.

Egy-egy konkrét szabálytalanságtípus kapcsán kimutatták, hogy több helyen nem az államháztartási számvitelről szóló 4/2013. (I.11.) Korm. rendelet (továbbiakban: Áhsz.) 14. melléklete szerint vezetik a részletező nyilvántartásokat; sok esetben az előirányzatok módosítását nem támasztották alá testületi határozattal, illetve a gazdasági eseményeket igazoló bizonylatok hiányosak voltak mind alaki, mind tartalmi szempontból; a reprezentációs kiadásokat nem személyi juttatásra számolták el, így adóvonzat fizetése sem történt meg; gyakran tapasztalható, hogy az értékcsökkenési leírást nem számolták el; bizonyos esetekben a számla befogadásakor nem ellenőrizték megfelelően a számlán szereplő adatokat.

További problémaként hívták fel a figyelmet arra, hogy a *pénzügyi teljesítést* sok esetben nem előzte meg a kötelezettségvállalás és utalványozás, a kifizetések előtt nem mindig történt meg a szakmai teljesítés igazolása, avagy nem készült leltár a mérleg alátámasztásához, és az adatszolgáltatások nem voltak összhangban a főkönyvben

¹¹⁴ Szakmai beszámoló a Magyar Államkincstár által elvégzett 2016. évi szabályszerűségi pénzügyi ellenőrzések végrehajtásáról és tapasztalatairól. – Magyar Államkincstár 2017. december.

¹¹⁵ Pozitív érdekességként tesszük hozzá, hogy az ekkor végzett 178 ellenőrzés közül 4 esetben nem tartalmazott az ellenőrzési jelentés olyan hibát, amely miatt intézkedési terv készítése vált volna szükségessé – közülük 3 nemzetiségi: Hejőpapi Község Roma Nemzetiségi Önkormányzata, Szócsi Község Roma Önkormányzata, valamint Cigány Nemzetiségi Önkormányzat, Lovászpataona.

megjelenő összegekkel; a szerződésekről hiányzott a pénzügyi ellenjegyzés, és esetenként figyelmen kívül hagyták az összeférhetetlenségi szabályokat.

Rámutattak arra is, hogy a feltölteni kívánt *adatok mennyisége túl sok*, amelyet egyes helyeken az internetszolgáltatás nem bírt kezelni; a jelenleg alkalmazott könyvelői programok lehetőséget adnak szabálytalan javításokra, és engedélyeznek az előírásoktól eltérő számlabontást.

Az elvégzett ellenőrzések alapján levonták azt a következtetést, hogy az első, 2015. évben feltárt jellemző típushibák nem változtak. Szinte mindegyik szervnél a szabályozásban adódtak jelentős javítanivalók. A kötelező szabályzatok hiányosak, nincsenek aktualizálva, és betartásuk ellenőrzésére nem fordítanak kellő figyelmet. Az ellenőrzötteknél továbbra is fennállnak, sőt talán még fokozottabban jelentkeznek a munkaerőhiánnyal és a szakképesítés hiányával összefüggő nehézségek. De azt is hangsúlyozták, hogy az ellenőrzést segítő szándékúnak tekintik, és örömmel fogadják az ellenőrzött szervek. A feltárt hibák javítása nagyban segíti a szabályszerű, jogszabályokban előírt egységes adatszolgáltatást és az önkormányzatok működését.

5. ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG, KÚRIA (BÍRÓSÁGOK)¹¹⁶

5.1. Alkotmánybíróság

5.1.1. Alkotmánybíróság szerepe a nemzetiségi képviselő-testületek felozlatási eljárásában

Államszervezeti helyéből fakadóan az Alkotmánybíróság az Alaptörvényben és az Alkotmánybíróságról szóló törvényben¹¹⁷ foglaltak szerint látja el feladatait. Ennek során közvetlen kapcsolat – az alábbiakban ismertetésre kerülő egyetlen esetkört kivéve – nincs a települési nemzetiségi önkormányzatokkal.

Viszont meghatározó, hogy az Országgyűlés számára is kötelező érvényű határozataikkal alakítják a hozzá érkezett beadványok alapján, egyebek mellett a nemzetiségeket érintő jogi szabályozást is. Mint azt az Országgyűlés kapcsán jeleztük, szerepe van az Alkotmánybíróságnak az *Alaptörvény-ellenesen működő nemzetiségi önkormányzati képviselő-testület felozlatása kapcsán*. Ennek eleget teendő, az Alkotmánybíróság a nemzetiségi önkormányzat képviselő-testületének Alaptörvény-ellenes működése vonatkozásában a Kormány indítványa alapján elvi véleményt nyilvánít.¹¹⁸

A véleménynyilvánítás jóval „gyengébb” jogosítvány, mint például az állásfoglalás, mivel a véleményben foglaltak semmilyen formában nem kötik a véleményt kérőt (ez értelemszerűen nem csupán erre vonatkozik – a Szerző). Az pedig, hogy egy „elvi” jelzöt is elébe tesz a törvényhozó, arra enged következtetni, hogy az adott ügytől részben elvonatkoztatott, általános érvényűek legyenek az AB-döntésben kifejtettek. Tehát a kötelezettség csupán eljárási jellegű. Még egy megjegyzés kívánkozik ide, ami ugyan kiolvasható a vonatkozó joganyagból, de az kifejezett kötelezettségként nem, hogy az itt írt indítvány megtétele a Kormány számára kötelező lenne.

¹¹⁶ Tisztában vagyunk azzal, hogy a bíróságok nem a központi állami szervek körébe tartoznak. Úgy véltük azonban, hogy tematikailag itt indokolt elhelyezni, azaz az igazságszolgáltatás rendszerének legfontosabb egységének, a Kúriával kapcsolatos fejezet egyik alrendszereként.

¹¹⁷ 2011. évi CL. törvény az Alkotmánybíróságról.

¹¹⁸ 2011. évi CL. törvény 34.§.

A helyi rendelet Alkotmánybíróság általi felülvizsgálatának kezdeményezése az Alaptörvénnyel való összhang tekintetében ama rendeletekre is érvényes, ami többek között a nemzetiségeket is érinti.¹¹⁹

5.1.2. Alkotmánybíróságnak az Njtv. módosítására vonatkozó indítványt érintő elutasító határozata¹²⁰

Közvetlenül nem érinti az itt jelzett AB-határozat az egyes nemzetiségi önkormányzatokat; tekintettel azonban arra, hogy az AB több olyan kérdésben döntött e határozatában, amely kodifikációs szempontból meghatározó jelentőségű a nemzetiségek önkormányzatai számára, fontosnak tartottuk az akkori (2012-es) Alapvető Biztos indítványának és az AB-határozatnak azon részeit ismertetni, melyek témánkhoz kapcsolódnak.

Az indítványozó – az *alapvető jogok biztosa* – a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (továbbiakban: Njtv.) *egyes rendelkezéseinek megsemmisítését kezdeményezte* utólagos normakontroll keretében [...] Álláspontja szerint a népszámlálás nemzetiségi adatainak választási célú felhasználását elrendelő rendelkezés szükségtelenül és aránytalanul korlátozza a nemzetiséghez [...], a nemzetiségi közösségek helyi nemzetiségi önkormányzat létrehozására vonatkozó jogát. Kifogásolja továbbá, hogy a nemzetiségi önkormányzat vagyonának jogellenes felhasználása esetén a tagok egyetemleges felelősséggel tartoznak; a nemzetiségi önkormányzatok vagyonának elvonása kiüresíti a nemzetiségek saját önkormányzataik létrehozásához fűződő jogának alapvető tartalmát. Az a szabályozás, amely a nemzetiségi nyelven tartott testületi ülések jegyzőkönyveinek két nyelven való elkészítését írja elő, szükségtelenül és aránytalanul korlátozza a nemzetiségi önkormányzatok anyanyelv használathoz fűződő jogát.

A *határozat lényege*, miszerint az Alkotmánybíróság „a legutolsó népszámlálásnak az adott nemzetiséghez tartozásra vonatkozó kérdéseire nyújtott adatszolgáltatás nemzetiségenként összesített adatai szerint” szövegrésze *alaptörvény-ellenességének megállapítása iránti indítványt elutasítja*.

Kivonat az elutasító határozat indoklásából: Az oktatásügyi, közigazgatási kisebbségi nyelvhasználat vonatkozásában az Európa Tanács égisze alatt tett kötelezettségvállalások ellenőrzése során a monitoringtestületek [...] azzal szembesültek, hogy az egymást követő magyar kormányok – hiteles, világos, az érintett közösségek és a kormányzati intézmények által egyaránt elfogadott – adatok híján nem tudták egyértelműen beazonosítani azokat a településeket, amelyek vonatkozásában a kisebbségi nyelvhasználati kötelezettségeket biztosítani tudják.

A Magyarországot érintő monitoringdokumentumok következetesen hangsúlyozták, hogy az identitásvállalás szabadsága nem zárja ki a nemzetiségi statisztikai adatsorok készítését és felhasználását a vállalt kötelezettségek teljesítése érdekében.

A Velencei Bizottság dokumentuma, miközben megérti a népszámlálási adatok alapulvétele melletti döntés motivációját, arra is rámutat, hogy a népszámlálást még akkor hajtották végre, amikor a nemzetiségekhez tartozók – szervezeteik álláspontja szerint – nem voltak tudatában annak, hogy válaszádnak milyen kihatása lehet magukra a nemzetiségi intézményekre. Ezért, illetve a népszámlálások tízéves ritmusa és a nemzetiségi önkormányzati választások ötéves ritmusa közötti különbségre tekintettel, azonban kiegészítő megoldás kidolgozását tartaná szerencsésnek.

¹¹⁹ Mötv. 129.§. d.) pont.

¹²⁰ 41/2012. (XII.6.) AB Határozat.

A fentieket összegezve az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a népszámlálási adatok alapulvétele egyértelműen összefügg azzal a reformfolyamattal, amely a kisebbségi törvény működésének problémái kapcsán itthon, maguk az érintett kisebbségi szervezetek és több országos kisebbségi önkormányzat részéről felmerült.

A népszámlálási mozgósítást, a nemzetiségi közösség érdekei érdekében történt önminősítésre buzdítást – függetlenül attól, hogy az önkormányzati választások kiírásával való összefüggésről nem tudtak és nem tudhattak – már annak ismeretében végezheték a nemzetiségi önkormányzatok és szervezeteik, intézményeik, hogy a magasabb bevallási arány éppen az ő (azaz a nemzetiségek) érdekeit szolgálja. A népszámlálási adatok ugyanakkor nem tekinthetők egy település nemzetiségi lakossága pontos leképezésének, hiszen szenzitív adatokról szóló önkéntes nyilatkozatokon alapulnak.

Az önkormányzatok létrehozására vonatkozó jog hazánk alkotmányos rendszerében most és korábban is, azaz az Alaptörvényben és az Njtv.-ben, illetve az Alkotmányban és a korábbi Nek.tv.-ben kollektív jog, amelynek a gyakorlása magához a nemzetiség (kisebbség) tényleges tagjaihoz kell hogy kötődjön.

A kisebbségi törvény végrehajtásának tapasztalataiból is az szűrhető le, hogy az identitás felvállalása az, ami képes az úgynevezett etnobiznisz és egyéb diszfunkcionális jelenségek visszaszorítására. Az Alkotmánybíróság rámutat arra, hogy az Njtv. az egyéni nemzetiségi jogok cím alatt lényegében ugyanazokat a szabályokat tartalmazza, mint a [Nek.tv.](#), annak 2005. évi kiegészítése után.

Az Alkotmánybíróság megállapította: önmagában a kisebbségi önkormányzatok létrehozásának a népszámlálási adatokhoz kötése az úgynevezett egyéni önrendelkezési jogot nem sérti, és nem is tudja megsérteni. A kapcsolat éppen fordított: az adott településen élő, valamely nemzetiséghez tartozó állampolgárokat arra ösztönözheti, hogy – legalábbis a népszámlálás során – éljenek a nemzetiségi identitás megvallásának jogával. A támadott rendelkezés tehát sem az Alaptörvénybe, sem nemzetközi szerződésbe nem ütközik.

A „nemzeti közösségek helyi nemzetiségi önkormányzat létrehozására vonatkozó jogának” esetleges sérelmét illetően a nemzetiségnek az önkormányzat létrehozására joga van, de az nem kötelezettsége: ez irányú igényét a dolgok természetéből fakadóan akarátának artikulációjával jeleníti meg.

A nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozás vállalása, és annak nyilvánosságra hozatala az egyén önrendelkezési jogon alapuló döntése. Az önrendelkezési jog körébe tartozik azonban az is, hogy valaki a valamelyik kisebbséghez tartozását nem akarja nyilvánosságra hozni.

Minderre tekintettel az Alkotmánybíróság az Njtv. 56. § (1) bekezdése „– a legutolsó népszámlálásnak az adott nemzetiséghez tartozásra vonatkozó kérdéseire nyújtott adatszolgáltatás nemzetiségenként összesített adatai szerint –” kitételének alaptörvény-ellenességét és nemzetközi szerződésbe ütközését nem állapította meg, és az indítványt ebben a részében elutasította.

Az Alkotmánybíróság megjegyzi azonban, *a jogalkotónak módjában áll, hogy a 2014. év tapasztalatai alapján módosítsa a törvényt, ha a két népszámlálás közötti felező időben markáns nemzetiségi választási igény tapasztalható, amellyel nem korrelál a 2011. évi népszámlálási adat.*

5.2. Kúria

A Kúria nemzetiségeket érintő ügyekben hozott döntéseit áttekintve kitűnik, hogy azok túlnyomóan döntő része az elhurcoltak munkaszolgálatával kapcsolatos jogait érintik. Vannak azonban olyan döntései, amelyek az Njtv. valamely rendelkezése alapján születtek, s érintik a nemzetiségi önkormányzatokat, avagy az általuk fenntartott intézményeket. Nézzünk közülük néhányat.¹²¹

BH 2017.415.: A székely-magyar rovással a személyazonosító okmány aláírását a jogszabály nem engedi.

EG012099 (Kúria vagy LB): A körzeti nemzetiségi általános iskolát fenntartó önkormányzat a körzetbe tartozó települési önkormányzatok területéről beiratkozó tanulóktól a szolgáltatást csak a törvényben meghatározott feltételek egyidejű teljesítésével tagadhatja meg. Amennyiben az igénybe vevő önkormányzatok a fenntartási költségek hozzájárulási arányairól megállapodtak, ettől utóbb egyoldalúan nem térhetnek el. Az iskola költségvetésének (pótköltségvetésének) megállapítása a fenntartó önkormányzat hatáskörébe tartozik.

Mfv. I. 10.301./2010/4 (Kúria vagy LB): Amikor a felperes volt munkáltatója (Német Nemzetiségi Zene és Művészeti Iskola) feladatait a Dorogi Erkel Ferenc Alapfokú Művészetoktatási Intézmény vette át, a felperes közalkalmazotti jogviszonyának az átadással összefüggő megszüntetése jogellenesen történt, ezért emiatt a megszüntetés hatálytalan, és a jogutód II. r. alperes helytállni tartozik.

Pfv. VIII. 21.689/2008/5 (Kúria vagy LB): Körzeti feladatokat el nem látó nemzetiségi oktatási intézmény fenntartási költségeihez hozzájárulás fizetése.

Mfv. II. 10.020/2007/4 (Kúria vagy LB): A német nyelvhasználatra tekintettel a tanárt megilleti a nemzetiségi pótlék; a nyelvpótlék azonban nem.

Kpkf. IV. 37.133/2018/2 (Kúria vagy LB): A nemzetiségi önkormányzati képviselő méltatlanná válik tisztségére, ha szándékos bűncselekmény miatt jogerős szabadságvesztésre ítélik. A méltatlanság jogkövetkezménye a képviselői megbízatás megszüntetése. Az utólagos bírósági mentesítés csak a jövőre nézve vehető figyelembe

Az itt ismertetett eseti döntések mellett a hatályos szabályozásban találunk egy olyan rendelkezést is, amikor nemzetiségi önkormányzat elnöke ügyében a Kúria dönt. Erre akkor kerülhet sor, ha a települési nemzetiségi önkormányzat elnökének összeférhetlenségi ügyében a kormányhivatal a Törvényszéknél kezdeményezte az elnök összeférhetlenségének kimondását, de erre nem került sor, és a Kormányhivatal fellebbezést nyújtott be, amelyről nemperes eljárásban dönt a Kúria.¹²²

¹²¹ Csupán a döntések tartalmát adjuk meg, figyelemmel arra, hogy az azok alapjául szolgáló jogszabályok olyan nagyságrendűek (és tanulmányunk szempontjából kevés jelentőséggel bírnak), hogy idézésük jóval meghaladná munkánk kereteit.

¹²² Vö. Njtv. 106.§. (8) bek.

5.3. A bíróságok szerepe az Njtv. szabályozási rendszerében

Amellett, hogy a nemzetiségek jogait az Alkotmánybíróság és a bíróságok védeni tartoznak, az Njtv. több olyan konkrét esetet rögzít, amikor az adott ügyben Bíróság, vagy Törvényszék hivatottak eljárni. Az alábbiakban, követve az Njtv. rendszerét, ezek lényegét tézisszerűen ismertetjük.

Amennyiben *köznevelési ügyben* a nemzetiségi önkormányzat nem adta meg az egyetértését, az érdekelt kezdeményezésére e nyilatkozat pótlásáról az illetékes közigazgatási és munkaügyi bíróság dönt.¹²³ Az előbbihez hasonló a *kulturális ellátással* összefüggő egyetértési jog meg nem adása esetén történő eljárás.¹²⁴

A kulturális feladatellátással összefüggésben kötött megállapodás kapcsán (amennyiben a jogszabályi feltételek és kötelezettségek nem teljesülnek), úgy az adott államigazgatási szerv a bíróságnál kezdeményezheti a *megállapodás felbontását*, s az eredeti állapot helyreállítását.¹²⁵

A közgyűjteményekkel, közművelődési intézményekkel kapcsolatos önkormányzati rendeletalkotást illetően a nemzetiségi jogok sérelmére való hivatkozással a települési és területi nemzetiségi önkormányzat *közvetlenül is bírósághoz fordulhat*.¹²⁶

A nemzetiségi önkormányzat kötelező feladatai közé tartozó ügyekben hozott önkormányzati rendeletek esetében is a nemzetiségi jogok sérelmére való hivatkozással megilleti a települési és területi nemzetiségi önkormányzatot a közvetlen bírósághoz való fordulás joga. Ez vonatkozik az Njtv.-ben meghatározott tárgykörökön túli egyéb tárgyban való együttműködési kötelezettség esetére, *megállapodás megkötésének elmaradására is*.¹²⁷

A települési nemzetiségi önkormányzat elnöke az összeférhetlenségét megállapító testületi határozat felülvizsgálatát kérheti a *Törvényszéktől*, de csak jogszabálysértésre hivatkozva.¹²⁸ Ugyanez vonatkozik a *méltatlansági eljárásra is*.¹²⁹

Hasonlóan a települési önkormányzatok polgármestereivel kapcsolatos eljáráshoz, az elnök *sorozatós törvényt sértő tevékenysége*, mulasztása miatt a nemzetiségi önkormányzat képviselő-testülete keresetet nyújthat be az elnök ellen az illetékes Törvényszékhez, tisztsége megszüntetése érdekében.¹³⁰

A Möt.-ben rögzítettekhez hasonlóan szabályozza az Njtv. ama esetet, amikor a nemzetiségi önkormányzat e törvényen alapuló (hangsúlyozzuk, hogy csak e törvényre vonatkozik – Szerző) feladatellátási kötelezettségét elmulasztja, a Kormányhivatal kezdeményezi a mulasztás bíróság által történő megállapítását, s azt, hogy határidő tűzésével kötelezze a nemzetiségi önkormányzatot a kötelező feladat ellátására.¹³¹

¹²³ Njtv. 27.§.

¹²⁴ Vö. Njtv. 35.§.

¹²⁵ Njtv. 39.§. (4) bek.

¹²⁶ Njtv. 41.§. (3), (4), (5) bek.

¹²⁷ Njtv. 83.§. (1), (2), (3) bek.

¹²⁸ Njtv. 106.§. (6) bek.

¹²⁹ Njtv. 107.§. (4) bek.

¹³⁰ Njtv. 108.§. (6) bek.

¹³¹ Njtv. 146.§ (19) bek.

6. A NEMZETISÉGI BIZTOSHELYETTES SZEREPE A JOGSZERŰ TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZÁS MEGVALÓSÍTÁSÁBAN

Az Alaptörvény 30. cikk (3) bekezdés 2. mondat 2. fordulata szerint a nemzetiségi biztoshelyettes feladata a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelme. A biztoshelyettes a biztos hatásköréhez kapcsolódóan rendszeresen tájékoztatja az alapvető jogok biztosát a nemzetiségek jogainak érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatairól; felhívja figyelmét a nemzetiségeket érintő jogsértés veszélyére; hivatalbóli eljárás megindítását javasolhatja; közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában; javasolhatja, hogy a biztos az Alkotmánybírósághoz forduljon. Önállóan jár el az érintett intézmények és a nyilvánosság tájékoztatása, figyelmének valamely jogsértésre való irányítása során. A biztoshelyettes részt vett a biztoshoz érkezett és nemzetiségi jogot is érintő jogszabálytervezetek véleményezésében is.¹³²

Ebben a fejezetben a nemzetiségi biztoshelyettes 2014–2017 közötti időszakban készített jelentéseiből kivonalt összeállításunkkal kívánjuk bemutatni témakörünkhöz közvetlenül/közvetetten kapcsolódó, a nemzetiségek, nemzetiségi közösségek és elsősorban a nemzetiségi önkormányzatok tevékenységet érintő jogaik érvényesítése, védelme érdekében kifejtett tevékenységét.¹³³

6.1. 2014. évi beszámoló

6.1.1. Figyelemfelhívó jelzések

Az ombudsman helyettese a *roma nemzetiségi oktatás* statisztikai adatok alapján kimutatható visszaszorulására és az azok mögött húzódó folyamatokra mutatott rá egy *figyelemfelhívó jelzésében*. A roma nemzetiségi oktatás létszámadatai hosszabb időn át folyamatos növekedést mutattak, de a 2012/2013. tanévtől kezdve a tendencia megfordult. A biztoshelyettes nyomatékosan rámutatott, amennyiben a kiegészítő támogatások léte/megszűnése meghatározó lehet a tanulói összlétszám alakulásában, felmerül a kérdés, hogyan érvényesülnek a roma nemzetiségi hovatartozású gyermekek és szüleik iskolaválasztáshoz kapcsolódó jogai.

A biztoshelyettes *javaslatot tett az egyházak* nemzetiségi közösségek életében játszott szerepének vizsgálatára. Rámutatott arra, hogy az egyházak oktatási, szociális, igazgatási feladataik ellátása révén is jelentős társadalmi szemléletformáló hatással bírnak.

Kodifikációs problémaként jelezte, hogy a Mötv. szabályai szerint a 20%-os nemzetiségi lakosságarányt meghaladó települések könnyített feltételekkel hozhatnak létre *közös önkormányzati hivatalokat* belügyminiszteri jóváhagyás mellett, de a Mötv. nem határozza meg a belügyminiszteri jóváhagyás esetén követendő eljárási rendet, így a kérelem elbírálásának határidejét sem rögzíti. A miniszter indokolni sem köteles, hogy döntését mire alapozta. A jóváhagyás megtagadásáról szóló miniszteri döntéssel szemben nincs helye jogorvoslatnak.

¹³² Az e bekezdésben írtak ugyan a 2014-es beszámoló bevezető részében szerepelnek, tevékenységének általánosságban történt összegzése miatt tettük a „felvezető” gondolatainkhoz.

¹³³ A címeket, alcímeket a Szerző adta.

A 2014. évi országgyűlési és önkormányzati választásokat értelemszerűen érintette, hogy megváltozott a nemzetiségi törvény személyi hatálya. A nemzetiségek jogairól szóló törvény nemzetiség fogalmának *már nem része a magyar állampolgárság*. Három nemzetiségen belül ugyanakkor jelentős arányt képviselnek az anyaországi állampolgárok (ukrán 57%, román 40%, szlovák 12%).

A 2014. évi nemzetiségi választás *népszámlálási adatokhoz kötése aggályos lehet*, hiszen (főleg kistelepülésen) a népszámláláskor még mindig lényegesen kevesebben vallották meg az identitásukat, kulturális kötődésüket, mint ami a nemzetiség valós jelenléte alapján várható lett volna. Ezzel szemben egyes nagyvárosokban és fővárosi kerületekben a népszámlálási adatok szerint viszonylag nagy létszámban élnek nemzetiségiek, miközben ennek tényszerűségét gyakran maguk az érintett országos nemzetiségi önkormányzatok is megkérdőjelezik. A népszámlálás nemzetiségi adatait nem lehet a nemzetiségi lakosság pontos leképezésének tekinteni.

Az új választási szabályok nem orvosolták a nemzetiségi választói jegyzékbe vétel kapcsán már korábban is felmerült aggályokat. A nemzetiségi *nyelv ismeretéről tett hamis jelölti nyilatkozatnak* továbbra sincs semmilyen hátrányos jogkövetkezménye.

Megállapította, hogy a közösségek számára jellemzően nemcsak a nemzetiségi közügyek vitelére létrejött nemzetiségi önkormányzatok biztosítják a kulturális közszolgáltatásokhoz való hozzáférést, hanem e feladat ellátásáról az állam, a helyi önkormányzatok és a „nem állami szereplők” is gondoskodnak intézményeik révén.

6.1.2. Megyei szakmai utak

A biztoshelyettes az országos és a *békéscsabai szlovák önkormányzat* elnökével egyeztetett egyebek mellett az ifjúsági és civil szervezetek lehetőségeiről, az egyházakkal való kapcsolatáról, valamint az intézményfenntartással összefüggő tapasztalatokról. Problémákat jeleztek például a civil szervezetek finanszírozási környezetének átalakításával és az őket terhelő adminisztrációs terhekkel kapcsolatban; nehézségekről számoltak be az ifjúság megszólítása, illetve a szervezetek közötti kommunikáció kapcsán.

A biztoshelyettes *Baranya megyei* szakmai útján az egyházaknak a nemzetiségi közösségekkel kapcsolatos tevékenységéről beszélgetett a német és a horvát közösség szakrális hagyományainak megőrzéséért tett erőfeszítésekről, valamint a cigánymisszió részeként végzett pasztorációs és közösségépítő lépésekről. Oktatási fórumot szervezett, ahol több hozzászóló is beszélt a nemzetiségi tankönyvek kiadásával kapcsolatos problémákról, továbbá a nemzetiségi oktatás „tömegességében” rejlő veszélyeket, a nemzetiségi oktatás identitásmegerősítő és idegennyelv-oktatási funkciói közötti arányeltolódást és a szelekciós mechanizmusokat is érintették. Az esélyegyenlőségi intézkedések hatékonyságának növelésére, a szakképzés sikerét támogató kollégiumok fontosságára és az ezzel kapcsolatos költségvetési források hiányára hívta fel a figyelmet.

6.2. 2015. évi beszámoló

6.2.1. A biztoshelyettes nagyobb önállósággal végzett munkája

Nyomon követte, gyűjtötte és rendszerezte a hazai *nemzetiségek jogainak érvényesülésével* és a nemzetiségi közélettel kapcsolatos információkat, híreket, tanulmányokat, kapcsolatot tartott a nemzetiségi közélet valamennyi érintett résztvevőjével (az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottságával, a nemzetiségi szószólókkal, az országos, területi és települési nemzetiségi önkormányzatokkal).

A munka mintegy negyedét olyan tevékenységek – így jellemzően a nemzetiségi kulturális autonómia érvényesülését érintő jogszabályokkal kapcsolatos szakmai tárgyalások és vizsgálatok – tették ki, amelyek minden nemzetiséget érintettek.

Több panasz érkezett ebben az évben is a *nemzetiségi önkormányzatok*, valamint a *települési önkormányzatok működésével, együttműködésével összefüggésben*. (Veszprém megye kivételével minden megyéből érkezett panaszbeadvány, a legtöbb Budapestről.)

Legnagyobb arányban 2015-ben is a roma nemzetiségű állampolgárok fordultak az alapvető jogok biztosához és a nemzetiségi biztoshelyetteshez. A többi hazai nemzetiség közül a legtöbb panaszügy a német közösség tagjaitól, önkormányzataitól érkezett.

6.2.2. A nemzetiségi önkormányzatok együttdöntési jogosítványával, intézményfenntartói feladatával összefüggő panaszügyek

A konkrét panaszügyben a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata azt kifogásolta, hogy az egyik nyelvoktató német nemzetiségi iskolában úgy bíztak meg egy személyt az intézmény vezetésével két évre, hogy a *helyi német nemzetiségi önkormányzat egyetértését nem kérték ki*. Az EMMI a 2014. január 1-jétől hatályos Nkt. 98. § (18) bekezdésének „kivételsszabályként” történő alkalmazására hivatkozott.

A vizsgálat alapján a biztos és a biztoshelyettes közös jelentésükben megállapították, hogy megkérdőjelezhetetlen a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (Njtv.) rendelkezéseinek elsőbbsége [...]. *Az ettől eltérő jogalkalmazói gyakorlat* a nemzetiségi közösségek önkormányzásra való jogosultságával és a nemzetiségi oktatási autonómiával összefüggésben *visszásságot idézett elő*.

A biztos és a biztoshelyettes a szaktárca felé azt is indítványozta, kötelezze a KLIK és az illetékes tankerületek vezetőit, hogy fenntartói jogkörükben eljárva előre meghatározott időközönként személyesen is egyeztessenek az érintett (országos/területi/települési) nemzetiségi önkormányzatokkal a nemzetiségi köznevelési intézmények tevékenységével, működésével kapcsolatos tartalmi kérdésekről. *A minisztérium ígéretet tett arra*, hogy a panaszüggyel érintett német nemzetiségi általános iskola vezetője kétéves megbízatásának meghosszabbítására csak akkor kerül sor, ha a hatályos jogszabályi rendelkezések szerint ehhez a *települési német nemzetiségi önkormányzat az egyetértését adja*. A 2015-ös év végén a KLIK elnöke is reagált a jelentésre, és felhívta a KLIK területi szerveinek, a tankerületek vezetőinek a figyelmét arra, hogy a nemzetiségi feladatot ellátó köznevelési intézményekkel kapcsolatos döntéseik meghozatala, illetve a döntések kezdeményezése során egyeztessenek az érintett nemzetiségi önkormányzatokkal.

6.3. 2016. évi beszámoló¹³⁴

6.3.1. A települési nemzetiségi önkormányzatok működési nehézségei

2016-ban több olyan panasz is érkezett települési nemzetiségi önkormányzatoktól, amelyekben a települési önkormányzattal történő *együttműködés hiányosságait sérelmezték*. Volt olyan beadvány, amely a kialakult gazdálkodási nehézségekre hívta fel a figyelmet, egy másik a nemzetiségi önkormányzatokat érintő, *eltérő helyi támogatáspolitikát kifogásolta*.

¹³⁴ A 2016. évi beszámolóból két kiemelt ügyet tartottunk fontosnak ismertetni – a Szerző.

Az együttműködési nehézségeket kifogásoló panaszok mellett felmerültek például a nemzetiségi önkormányzatok feladatalapú támogatási rendszerének átláthatóságával kapcsolatos problémák, amelyekkel összefüggésben 2017-ben is folytatódnak az ombudsmani, biztoshelyettesi eljárások, egyeztetések.

Az egyik *Borsod-Abaúj-Zemplén* megyei kisváros települési nemzetiségi önkormányzatának elnöke *vizsgálatot kezdeményezett a helyi és a roma nemzetiségi önkormányzat között kialakult együttműködési nehézségek miatt*. Beadványában elsődlegesen azt kifogásolta, hogy többszöri ígélet ellenére sem kaptak megfelelő helyiséget a roma nemzetiségi önkormányzat működéséhez. Gondot jelentett az is, hogy közel két éven keresztül nem voltak biztosítva a roma nemzetiségi önkormányzat feladatainak ellátásához szükséges tárgyi és technikai feltételek.

Az alapvető jogok biztosa és a nemzetiségi jogok védelmét ellátó biztoshelyettes megállapították, hogy nem volt biztosítva a roma nemzetiségi önkormányzat működéséhez szükséges, megfelelően felszerelt helyiség.

A *polgármester* a jelentésre adott válaszában jelezte, hogy a települési önkormányzat képviselő-testülete megtárgyalta, és határozatában is megerősítette: *elfogadja* az alapvető jogok biztosa és a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes *közös jelentését*. Vállalták, hogy a jövőben is mindent megtesznek a nemzetiségi jogok helyi szintű, minél teljesebb körű érvényesítése érdekében. A város önkormányzata 2016 nyarán egy új, jól felszerelt, önálló irodahelyiséget biztosított a roma nemzetiségi önkormányzat működéséhez.

6.3.2. A nemzetiségi önkormányzatok általi delegálás

A nemzetiségi önkormányzatok fontos jogosítványa, hogy oktatási és kulturális jogokat érintő kérdésekben jogszabályi felhatalmazás alapján véleményezési, illetve egyetértési jogokkal rendelkeznek.

Az egyik dunántúli város német nemzetiségi önkormányzatának elnöke panaszbeadvánnyal fordult a nemzetiségi biztoshelyetteshez, amelyben az iskolai *intézményi tanács tagjainak delegálására* vonatkozó jogi szabályozást kifogásolta.

A delegálásra vonatkozó jogi szabályozás alapján a nemzetiségi önkormányzat ugyan kezdeményezheti az intézményi tanács megalkotását, arra azonban nincs jogi lehetősége, hogy tagot küldjön az iskolai intézményi tanácsba.

Tekintettel arra, hogy az ügyben a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményével és a nemzetiségi jogok érvényesülésével összefüggő visszásság gyanúja merült fel, a biztos és a biztoshelyettes vizsgálatot indított, amelynek keretében megkeresték az Emberi Erőforrások Minisztériumát. *A visszásság fennállását, azaz a rendelkezések ellentmondásosságát és hiányosságait a minisztérium is elismerte* és megerősítette, nem látják elvi akadályát annak, hogy a jogszabály megengedje a nemzetiségi önkormányzatok részvételét is az iskolai intézményi tanácsok munkájában.

Az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottságának Köznevelési és Kulturális albizottsága megtárgyalta – a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettest is bevonva – a jelentést, és azzal egyetértett. A jelentésre és e Bizottság döntésére is figyelemmel 2016. november 30-tól módosították az Nkt. vonatkozó rendelkezéseit. A 73. §-t egy új, a (4a) bekezdéssel egészítették ki, amely szerint: ha az iskola nemzetiségi nevelési-oktatási feladatot is ellát, de nem nemzetiségi önkormányzat tartja fenn, az intézményi tanácsba az egyes delegáltak által delegált személyekkel azonos létszámú tagot delegál az érintett települési nemzetiségi önkormányzat, annak hiányában a településen működő érintett nemzetiségi civil szervezet.

6.4. 2017. évi beszámoló

6.4.1. Megyelátogatások és helyszíni vizsgálatok

A megyelátogatások során jegyzői értekezletet tartottak a megyében található települési önkormányzatok jegyzői számára. 2017-ben – Tolna megyei látogatása keretében – a biztoshelyettes a Szekszárdi Német Nemzetiségi Egyesület székházában a szekszárdi német közösség képviselőivel tárgyalt. A problémaorientált – többek között a nemzetiségi önkormányzatok és intézmények működésére, finanszírozására, a nemzetiségi pedagógusképzésre fókuszáló – beszélgetés résztvevői és a biztoshelyettes megállapodtak, hogy folytatják az eszmecserét.

A városi intézményben megbeszélésre került sor a *Veszprém megyei* német nemzetiségi közösség választott tisztségviselőivel, oktatási és kulturális intézményeinek vezetőivel, valamint a civil szervezetek képviselőivel a *helyi és a települési nemzetiségi önkormányzatok közötti együttműködés* eredményeiről és problémáiról, a *feladatalapú támogatás kérdéseiről*, a nemzetiségi nevelés-oktatásról.

6.4.2. Javaslat az Njtv. módosítására

Az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága *figyelembe vette és beépítette a biztos és a biztoshelyettes közös jelentéseinek megállapításait* az általa indított jogalkotási eljárások során. A törvényjavaslat célja az volt, hogy egy szélesebb körű, a nemzetiségek érdekképviselői szerveinek javaslatait figyelembe vevő és a napi gyakorlattal harmonizáló törvényi szabályozás szülessen.

A biztoshelyettes mindkét alkalommal részletes alapjogi indokolással ellátott, tételes és generális megállapításokat egyaránt tartalmazó észrevételcsomagot juttatott el a Bizottsághoz. Az Njtv. módosításáról szóló 2017. évi CCI. törvényt 2017. december 20-án hirdették ki.

6.4.3. A nemzetiségi jogi ügyek jellemzői

2017-ben növekedett a „valamennyi nemzetiségi közösségre” vonatkozó ügyek száma. Ezek közé elsődlegesen a nemzetiségi oktatást, a nemzetiségi önkormányzatok és civil szervezetek általános jellegű működését, finanszírozását, illetve az egyes jogszabályok nemzetiségi tartalmú módosítását érintő ügyek sorolhatók.

2017-ben több olyan panasz és jelzés érkezett a nemzetiségi biztoshelyetteshez, amelyek a *nemzetiségi közösségek kulturális autonómiája* megteremtésének, kiteljesedésének az akadályaira, *hiányosságaira* vonatkoztak. Ezek az ügyek többségükben a nem roma nemzetiségi közösségeket érintették.

A nemzetiségi önkormányzatok elnökei és képviselői az együttműködési nehézségeket emelték ki, továbbá súlyos problémaként jelezték a forráshiányt, a finanszírozási nehézségeket.

Az egyik megyei jogú város *nemzetiségi önkormányzatai társulásának* elnöke beadványában a 2017. évi feladatalapú támogatások értékelését, valamint a kapott pontszámokat kifogásolta, amelyek az előző évhez képest átlagosan közel felére estek vissza. Azt sérelmezték: *nem átlátható* számukra, hogy a nemzetiségi önkormányzatok határozatainak *pontozása milyen elvek és konkrétan milyen szempontok alapján történt*.

A biztoshelyettes megkeresésére indított minisztériumi felülvizsgálati eljárás keretében helyt adtak a települési nemzetiségi önkormányzatok panaszainak; ennek eredményeként az érintett önkormányzatok mindegyike magasabb pontszámot kapott, így magasabb összegű támogatásban is részesülhetett.

Egy másik vizsgálat a *nemzeti értéktárak nemzetiségi tartalmakkal* kapcsolatos gyakorlatának feltárására indult 2017 őszén a szlovén nemzetiségi szószóló figyelemfelhívó jelzése alapján. A szószóló egy konkrét ügy kapcsán a megyei értéktár bizottságok nemzetiségeket érintő gyakorlatát kifogásolta. A jelzett esetben egy nemzetiségi vo-

natkozású értékkel kapcsolatos javaslat azzal az indokkal került elutasításra, hogy az a magyarságra nem jellemző, így nem vehető fel az értéktárba.

A hazánkban működő megyei értéktár bizottságok általánosságban is eltérő gyakorlatot folytatnak abban a tekintetben, hogy elfogadják vagy elutasítanak-e olyan értékekre vonatkozó javaslatokat, amelyek valamely, hazánkban élő nemzetiségi közösség hagyományához, kultúrájához kapcsolódnak. A biztoshelyettes feltárta azt a problémát is, hogy a nyilvánosságnak szánt tájékoztató anyagaikban megemlítik-e vagy sem a hazai nemzetiségeket mint értékteremtő közösségeket. A vizsgálat keretében a nemzetiségi biztoshelyettes megkereste mind a 19 megyei értéktár bizottságot, valamint a Hungarikum Bizottságot is.

VI. MEGYEI TÁJÉKOZTATÓK, TÖRVÉNYESSÉGI FELÜGYELETI VIZSGÁLATOK

Kutatási tapasztalataink, felméréseink és interjúink szinte kivétel nélkül ama véleményüknek adnak hangsúlyt, hogy a megyei/fővárosi kormányhivatal őket (ti. települési nemzetiségi önkormányzatok) érintő kapcsolataik rendkívül korrektek, a hivatalok munkatársai igen segítőkészek, s jelentősen közrehatnak abban, hogy a jogszabályok betartásával tudjanak működni. Többek között erre az általános „nemzetiségi önkormányzati közhangulatra” alapozva tartottuk szükségesnek, hogy közreadjuk e hivatalok tanulmányunkhoz kapcsolódó, kutatásaink során kérésünkre hozzánk eljuttatott dokumentumait, általunk kivonatolt, szerkesztett formában. A mintaként kiválasztott kormányhivatali dokumentumok feldolgozása során törekedtünk arra, hogy lehetőség szerint ne legyenek ismétlések, hanem a dokumentumok összessége jelenítse meg mindazon feladatokat, kapcsolatokat, amelyek jellemzőek együttműködésükre.

1. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE (2015)¹³⁵

1.1. Törvényességi felügyelet, kapcsolattartás (2013–2015)

A 2014. évi általános nemzetiségi választások során 52 nemzetiségi önkormányzat alakult a megyében. A lengyel, az ukrán, a görög nemzetiség 1-1, míg a roma nemzetiség 49 önkormányzatot hozott létre. Az 52 önkormányzatból 11 újonnan alakultnak minősült.

A törvényességi felügyelet eszközei közül a Kormányhivatal a nemzetiségi önkormányzatok irányába *kizárólag a törvényességi felhívást alkalmazta*. 2014-ben 22 törvényességi felhívás 30 jogsértésre hívta fel a figyelmet. A leggyakoribb hiba még mindig a jegyzőkönyv tartalmi, formai hiányosságai voltak, de előfordult 2014-ben is 3 önkormányzatnál, hogy hatáskör hiányában hozott hatósági döntést szociális támogatás odaítéléséről.

2015. februárig egy törvényességi felhívás megküldésére került sor a jegyzőkönyv tartalmi hiányosságaira tekintettel. 2015. év elején 2 nemzetiségi önkormányzati képviselő esetében kellett méltatlansággal kapcsolatos eljárást kezdeményezni a képviselő-testületnél.

2015. február hónapban Tiszabő és Tiszabura halmozottan hátrányos helyzetű, döntő többségben romák lakta települések felzárkóztatásának. A felzárkóztatásuk elősegítése érdekében a kormányhivatal külső szakértők bevonásával egyeztető megbeszélést szervezett, amelyen a résztvevők elhatározták, hogy komplex fejlesztési program kialakításához szakterületük vonatkozásában javaslatokat tesznek. Tiszaburán 2014-ben nem sikerült elfogadni az együttműködési megállapodást a települési és a nemzetiségi önkormányzat között. A problémát a közfoglalkozta-

¹³⁵ Itt, és a következőkben az adott beszámoló évét (éveit) jelezzük.

tási feladatokat ellátó nemzetiségi önkormányzat megnövekedett számviteli feladatai okozták. A Kormányhivatal helyszíni egyeztetése eredményeként a két önkormányzat megállapodásra jutott.

A korábbi évekhez hasonlóan a nemzetiségi önkormányzatok által tárgyaltnapirendek köre továbbra is meglehetősen szűk, ritkán kerül sor a kötelezően megtartandó évi 4 képviselő-testületi ülésnél többre. A nemzetiségi önkormányzatok elé kerülő előterjesztések jellemzően a kötelezően tárgyalandó napirendek tárgyában készülnek.

2014. szeptember és október hónapban a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területi Roma Nemzetiségi Önkormányzat roma nemzetiségi önkormányzati képviselők, képviselő-jelöltek részére a megye 3 településen szervezett képzést, amelyen a Kormányhivatal szakmai felelőse előadást tartott a nemzetiségi törvény főbb változásairól, a nemzetiségi önkormányzati képviselők jogairól, kötelezettségeiről.

1.2. Törvényességi felhívások, szolgáltató jelleg (2017)

2015. évben 2, a 2016. év folyamán pedig 4 nemzetiségi önkormányzat szűnt meg. A megszűnés oka mindegyik önkormányzat esetén az volt, hogy az időközi választáson nem volt elég jelölt. Ezzel szemben Öcsödön 2015-ben, Tiszaszőlősön pedig 2016-ban eredményes időközi választást tartottak. 2017 februárjáig további 1 nemzetiségi önkormányzat megszűnéséről szerzett tudomást a kormányhivatal.

2016-ban a *törvényességi felhívások száma csökkenő tendenciát* mutatott, méltatlansággal kapcsolatos ügyekben ugyanakkor többször kellett élni információkéréssel, valamint bírósági kérelem benyújtására is sor került. 2015-ben 3 törvényességi felhívás került kibocsátására. A törvényességi felhívásokat az önkormányzatok elfogadták, intézkedéseket tettek a törvénytörő helyzet orvoslására, a jogsértő gyakorlat megszüntetésére. 2017. február 6. törvényességi felhívás megküldésére került sor közmeghallgatás elmulasztása és jegyzőkönyv késedelmes megküldése miatt.

A kormányhivatal a jelentéssel érintett időszakban 2 nemzetiségi önkormányzati képviselő esetében *kezdeményezte a méltatlanság kimondását* a Szolnoki Törvényszék előtt indított nemperes bírósági eljárással, amely mindkét esetben jogerősen kimondta a méltatlanságot. Törvényességi felügyeleti bírság kiszabására egy esetben került sor.

A közigazgatás szolgáltató jellegű felfogásának megfelelően 2015. március 27-én *nemzetiségi szakmai napon* tájékoztatták a nemzetiségi önkormányzati képviselőket a törvényességi felügyelet nemzetiségi önkormányzatokra vonatkozó legfontosabb szabályairól, a támogatásokra, összeférhetetlenségre, méltatlanságra vonatkozó előírásokról.

2. SOMOGY MEGYE (2015-2017)

2.1. A jogszerű működés elősegítése (2013–2015)

A 2014. október 12. napján megtartott általános önkormányzati választásokat követően 114 települési nemzetiségi önkormányzat – megoszlásukat tekintve 92 roma, 13 horvát, 1 lengyel, 7 német és 1 örmény – kezdte meg működését. 2013 februárja és 2015 februárja között 33 roma és 1 horvát nemzetiségi önkormányzat szűnt meg. A megszűnés leggyakoribb oka a feloszlás volt, valamint, hogy a lemondás miatt a testület létszáma 2-re vagy az alá csökkent, és a megüresedett mandátumot nem lehetett betölteni. 2014. évben a Kormányhivatalnak megküldött jegyzőkönyvek száma 806 db.

A nemzetiségi közmeghallgatáson történő lakossági részvétel növelésének hatásos eszköze, amikor a települési önkormányzat együttes közmeghallgatást tart a települési nemzetiségi önkormányzattal; időpontja jellemzően az év végi ünnepekhez igazodik, gyakran ünnepi műsor keretei között rendezik. A részvétel „öszönzésének” egyik hatékony eszköze, amikor a nemzetiségi önkormányzat a közmeghallgatásán oszt karácsonyi ajándécsomagot.

A kötelező határozatok meghozatala (költségvetés, zárszámadás) sok esetben elmulasztásra került. A nemzetiségi önkormányzatoknak *nehézséget okoz a folyamatosan változó jogszabályi környezet nyomán követése*, ezért a jegyzőkre nagy terhet ró a gazdálkodás törvényességének biztosítása.

Az alacsony összegű feladatalapú működési támogatásban részesült nemzetiségi önkormányzatok lényegében csak formálisan működnek, a döntéseik a működéshez elengedhetetlen kötelező határozatok meghozatalára korlátozódnak. Döntően csak a költségvetési törvényben biztosított állami támogatásból gazdálkodnak; jellemzően a városok egészítik ki jelentősebb összeggel. Rendszeresen nyújtanak be egyéb pályázatokat, amelyek sikeressége elsősorban az önerő meglététől függ.

Tiszteletdíj megállapításával kapcsolatban tapasztalták, hogy a nemzetiségi önkormányzatok kis számban éltek ezzel a lehetőséggel. Működőképesség megőrzése érdekében, fedezet hiányában *a már megállapított tiszteletdíjakról is lemondanak a testület tagjai*.

Somogy megyében csak magyar nyelven készülnek nemzetiségi jegyzőkönyvek, melyek általában megfelelnek az Njtv.-ben meghatározott tartalmi követelményeknek. E területen előforduló problémák: a jegyzőkönyv részét képező mellékletek (meghívó, előterjesztések) sok esetben nem kerülnek csatolásra; elmarad a szavazati arányok feltüntetése. A jegyzőkönyvek hiányosságait telefonon, illetve e-mailben jelzik a jegyzőknek. A jegyzőkönyvek Nemzeti Jogszabálytáron történő felterjesztését nagyrészt az önkormányzati hivatalok ügyintézői végzik. A helyi önkormányzatokhoz viszonyítva a nemzetiségi önkormányzatok határidőtartása kedvezőtlenebb képet mutat.

2014-ben a következő jogszabálysértések miatt tettek törvényességi felhívást: határozathozatali kötelezettség elmulasztása miatt 41 esetben; jegyzőkönyv késedelmes, illetve fel nem terjesztése miatt 15 esetben; együttműködési megállapodás felülvizsgálatának hiánya miatt 83 esetben.

Egyéb törvényességi felügyeleti eszközök párhuzamos alkalmazásával nem kellett élni, törvényességi felügyeleti bírság *kiszabására nem került sor*. 8 esetben éltek javaslattal a nemzetiségi önkormányzat működésére, szervezetére, döntéshozatali eljárására vonatkozóan.

A megye nemzetiségi önkormányzatai alapvetően törvényesen működnek, rendelkeznek költségvetéssel, szervezeti és működési szabályzattal és együttműködési megállapodással. Kirívóan súlyos törvénysértést nem tapasztaltak. (Az együttműködési megállapodások elkészítését a vonatkozó jogszabályi rendelkezések átvételével oldották meg.)

Összességében megállapítható, hogy a megyében működő nemzetiségi önkormányzatok és a települési önkormányzatok kapcsolata jó. A települési önkormányzatok igyekeznek minden segítséget megadni ahhoz, hogy a nemzetiségi önkormányzatok megfelelő színvonalon, a jogszabályokat betartva tudjanak működni. A Kormányhivatal és a nemzetiségi önkormányzatok kapcsolata az értékelt időszakban úgyszintén jónak mondható.

A nemzetiségi önkormányzatok *tájékoztatása* a jegyzőkön keresztül történt. A Kormányhivatal tájékoztatást küldött az Njtv. új rendelkezéseivel kapcsolatban a feladatalapú költségvetési támogatás megváltozott szabályairól, a költségvetés és a zárszámadás elfogadásáról, s a nemzetiségi önkormányzati jegyzőkönyvek felterjesztésével szakmai segítségnyújtás keretében tájékoztató anyagot adott ki.

2.2. Átfogó tevékenységismertetés (2015–2017)

Somogy megyében, 2017 februárjában 109 települési és 3 területi nemzetiségi önkormányzat – megoszlásukat tekintve 88 roma, 14 horvát, 1 lengyel, 8 német és 1 örmény – működött. A 2016. évben a Kormányhivatalnak megküldött jegyzőkönyvek száma 788; 41 esetben éltek a törvényességi felhívással.

A *közmeghallgatáson* a képviselő-testület rendszerint beszámol éves tevékenységéről, gazdálkodásáról. A közmeghallgatás része időnként a következő évi tervek ismertetése, tájékoztatás a tervezett programokról, rendezvényekről.

A kötelező határozatok meghozatala (kötségvetés, zárszámadás) az értékelt időszakban 17 esetben elmulasztásra került. A nemzetiségi önkormányzatoknak nehézséget okoz a folyamatosan változó jogszabályi környezet nyomán követése, a jegyzőkre nagy terhet ró a gazdálkodás törvényességének biztosítása.

Az esetek nagy részében segítséget nyújtanak, továbbá közreműködnek az ülések előkészítésében. *Előzetesen egyeztetésre kerülnek* a különböző dokumentumok, így a jegyzőknek általában nem kell törvénysértés miatt jelzést tenni. A felterjesztett jegyzőkönyvek nagyrészt megfelelnek az Njtv.-ben meghatározott tartalmi követelményeknek.

A nemzetiségi önkormányzatok működésének lehetőségeit nagymértékben behatárolja a *szűkre szabott költségvetésük*. Az egyéb anyagi természetű döntések alapvetően a nemzetiségi hagyományörzéshez kapcsolódnak: együttesek, társadalmi szervezetek támogatásában; ünnepek, nemzetiségi napok megszervezésében nyilvánulnak meg. *Pozitív irányú változás* tapasztalható a nemzetiségi önkormányzatok úgynevezett *segélyezési típusú döntéseinél*.

A működési feltételek biztosítása körébe tartozó adminisztratív teendőket, például a jegyzőkönyvek elkészítést, elsősorban az önkormányzati hivatalok kijelölt ügyintézői végzik, de előfordul, hogy közvetlenül a jegyzők foglalkoznak a nemzetiségi önkormányzatokkal.

Szakmai segítségnyújtás keretében tájékoztatták az egyik nemzetiségi önkormányzatot, hogy az Njtv. 80. § (2) bekezdésében előírt együttműködési megállapodás megkötésére vonatkozó előírás nemcsak a települési, hanem a nemzetiségi önkormányzatnak is kötelezettsége.

2015. évben a kormányhivatal megszervezte és elvégezte a nemzetiségi önkormányzati képviselők képzését, továbbá részletes tájékoztatást adott a helyi nemzetiségi önkormányzatok működési és feladatalapú támogatásával kapcsolatban. Szakmai segítségnyújtással, folyamatos kapcsolattartással és konzultációval járult hozzá a nemzetiségi önkormányzatok munkájához.

3. PARTNERI VISZONYRA VALÓ TÖREKVÉS BARANYA MEGYÉBEN (2015–2017)

Baranya megyében a beszámoló időszakában 188 településen összesen 262 települési nemzetiségi önkormányzat működött. 2014-ben 9 nemzetiség hozott létre települési nemzetiségi önkormányzatot. A választás óta eltelt időszakban 3 cigány és 1 szerb nemzetiségi önkormányzat szűnt meg, valamennyi esetben a jelölt hiányában elmaradt időközi választás kitűzött napján.

A nemzetiségi önkormányzatok törvényességi felügyelete során hangsúlyos szerepet kapnak az adminisztratív jellegű, mulasztásos törvénysértésekre összpontosító feladatok. Minden évben visszatérő feladat az évi kötelező ülések és a közmeghallgatás megtartásának, a költségvetési és zárszámadási határozatok elfogadásának, valamint a nemzetiségek jogairól szóló megállapodás éves felülvizsgálatának ellenőrzése.

Az elmúlt években különös jelentőséget nyert a nemzetiségi jegyzőkönyvek határidőben történő felterjesztése, tekintettel arra, hogy a feladatalapú támogatásra való jogosultság múlik e kötelezettség teljesítésén. Az új rendszer hatékonyságára jellemző, hogy míg 2015-ben 12, illetve 2016-ban 11 önkormányzat nem szerzett jogosultságot a feladatalapú támogatásra, addig 2017-ben az érvénytelenségi esetek száma 3-ra csökkent.

Jellemző, hogy a személyes megjelenés alkalmával *oron kívül foglalkoznak a nemzetiségi képviselőkkel*, gyakran a hivatal működik közre a nemzetiségi önkormányzat és a jegyző, polgármester közötti egyeztetésben. Folyamatos segítséget nyújtanak a feladatalapú támogatáshoz szükséges határozatok tartalmi követelményeinek teljesítéséhez.

A nyilvános és zárt ülés tartásának szabályai még mindig nehézséget okoztak a nemzetiségi önkormányzatok egy részénél. Két esetben is törvényességi felhívás tételére volt szükség, mivel a képviselői, illetve elnöki tiszteletdíjat zárt ülésen tárgyalták.

Törvényességi felhívások a következő tárgykörben kerültek megtételre: az Njtv. 80. § (2) bekezdése szerinti együttműködési megállapodás felülvizsgálatának elmulasztása; az évi 4 ülés megtartásának elmulasztása; költségvetés, zárszámadás elfogadásának elmulasztása; segélyezés (például élelmiszersomag, fűzetcsomag, szemüveg-vásárlás rászorulóknak); jogsértő mértékű tiszteletdíj megállapítása; bizottság alakítására vonatkozó létszámelőírások megsértése; összeférhetlenségi eljárás lefolytatásának elmulasztása; döntés képviselők jutalmazásáról, e tárgykörben zárt ülés tartása miatt.

A jegyzőkönyvek nemzetiségi nyelvű felszólalást jellemzően nem tartalmaznak, magyar nyelven készülnek. Nemzetiségi *nyelvhasználatra* elsősorban *hirdetmények* vonatkozásában merültek fel igények. Kiemelt figyelmet szentelnek a nemzetiségi önkormányzatok a nemzetiségű nyelvű egyházi szertartások megszervezésére, különös tekintettel az idősebb korosztály igényeire, továbbá e szertartások közösségépítő szerepére.

A kultúra, a hagyományápolás területén az önkormányzatok nyelvi képzéseket, versmondó versenyeket, táborokat szerveztek, támogatták az anyanyelven írt könyvek, folyóiratok megjelenését, számos településen nemzetiségi napot tartottak. A nemzetiségi önkormányzatok a hagyományos foglalkozások oktatását, táncjáték, néprajzi kiállításokat, színházi előadásokat, kirándulásokat, a gyerekek korrepetálását szervezték meg egyebek között. Egyes nemzetiségi önkormányzatok, megfontolt gazdálkodásuk eredményeképp önállóan tartanak fenn tájházat, illetve rendeztek be nemzetiségi szobát a települési önkormányzat által szervezett kiállításon.

A nemzetiségi és a települési önkormányzat együttműködésének egyik érzékeny kérdése kezdetektől fogva a nemzetiségi helyiséghasználat. A képviselő-testületi ülések helyszínével összefüggésben érdemi nehézség a vizsgált időszakban nem merült fel, az egyéb célú irodahelyiség-használat azonban – különösen a kis településeken – nem megoldott. Több esetben keresték meg nemzetiségi elnökök a kormányhivatalt a nemzetiségi rendezvények helyszínének települési önkormányzat által történő díjmentes biztosításával kapcsolatban.

Az érintett időszakban szervezte meg a Kormányhivatal a nemzetiségi önkormányzati képviselők kötelező képzését. Önálló szemléltető dia foglalkozott a nemzetiségi önkormányzatok határozatainak alaki kellékeivel. A képzés döntő jelentőségű változást hozott a nemzetiségi önkormányzatok törvényességi felügyeletének területén.

Összegezve megállapítható, hogy a Baranya megyei nemzetiségi önkormányzatok törvényességi felügyelete során a jegyzőkkel és a nemzetiségi képviselőkkel kialakult egy jó partneri viszony.

4. ÖSSZEFOGLALÓ A NEMZETISÉGEK HELYZETÉRŐL – BÉKÉS MEGYE (2015–2017)

A 2014. évi önkormányzati választásokat követően a megye 75 településén 79 települési nemzetiségi önkormányzat jött létre, ebből 1 lengyel, 10 német, 35 roma, 14 román, 1 szerb, 17 szlovák önkormányzat.

A vizsgált időszakban két *belső célvizsgálat* érintette a nemzetiségi önkormányzatokat, melyek kiterjedtek a költségvetési, valamint a zárszámadási határozatok jogszerűségének vizsgálatára. Általánosságban elmondható, hogy a határozatokban nem jelentek meg külön a költségvetési bevételi és kiadási, valamint a finanszírozási bevételi és kiadási összegek, vagy az, hogy van-e adósságot keletkeztető ügyletük, továbbá nem rendelkeztek a költségvetési évet követő 3 év tervezett bevételi és kiadási előirányzatainak keretszámairól.

A nemzetiségi önkormányzatok képviselő-testületeinek üléseiről készült jegyzőkönyvek törvényességi vizsgálata során a *következő jogszabálysértéseket tapasztalták* a vagyonnal, gazdálkodással kapcsolatban: a feladat megjelölése nem egyértelmű, hiányzik a megvalósításához felhasználható pontos összeg; előfordul, hogy utólag döntenek a már kifizetett összegek jóváhagyásáról; vagyonukat olyan célra fordítják, amely nem kapcsolódik egyértelműen a nemzetiségi közügy fogalmához (például erdei tábor, kirándulás, majális, zenés előadás, nyári tábor).

Törvényességi felhívásra 4 alkalommal került sor. A települési nemzetiségi önkormányzatok képviselő-testületeinek tagjai, illetve elnöke esetében a méltatlansági eljárás lefolytatását elmulasztották. Köztartozásmentes adózói adatbázisból a nemzetiségi képviselők törlésre kerültek. Több alkalommal éltek *információkérési jogukkal*.

A *jegyzőkönyvek színvonalának emelkedése számottevő*. Ahol a nemzetiségi önkormányzatok és az elnök fogadókész a segítségre, ott egyértelműen jobban érvényesülnek a nemzetiségi önkormányzat működésére irányadó jogszabályok. Döntéseik nagy részét az alapfeladatuknak tekinthető érdekérvényesítés és kulturális azonosság témakörei ölelik fel. Az érintett települések döntő többségében a nemzetiségi nyelvet az önkormányzatok alig, vagy egyáltalán nem használják.

Az egyik települési nemzetiségi önkormányzat 2015. június 16. napján tartott nyílt ülésén valamennyi képviselő lemondott megbízatásáról. Ezt követően a jegyző részére *szakmai segítségnyújtás* keretében tájékoztatást nyújtottak a megszűnt helyi nemzetiségi önkormányzat vagyonára és a *jogutódlásra vonatkozóan*. Kisebbségi jogszabálysértések orvoslására informális szakmai segítségnyújtás keretében, felügyeleti intézkedés megtétele nélkül kerül sor.

5. TÁJÉKOZTATÁS A CSONGRÁD MEGYÉBEN MŰKÖDŐ TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK TEVÉKENYSÉGÉRŐL (2015–2017)

Csongrád megyében a 2014. évi általános választásokon 38 települési, valamint 2 területi nemzetiségi önkormányzat jött létre. A megyeszékhelyen 11 nemzetiség képviselteti magát önkormányzati szinten. A megyeszékhelyen 2 *nemzetiségi ernyőszervezet működik*: az 1996-ban megalakult Szegedi Nemzetiségi Önkormányzatok Társulása, valamint a 2000-ben létrejött Nemzetiségi Szövetség, de ezek mellett számtalan egyesület, civil szerveződés is található.

A nemzetiségi önkormányzatok feladataik hatékony ellátása érdekében számos esetben egymással is együttműködnek.

A Szegedi *Nemzetiségi Önkormányzatok Társulása* 1996-ban alakult, és jelenleg is aktívan tevékenykedik. Alapítói a szegedi német, szlovák, görög és román önkormányzatok voltak. A Társuláshoz később csatlakozott a szegedi

ukrán, lengyel, örmény, horvát, majd legvégül a bolgár önkormányzat is. 1988. január óta működik Szegeden a Nemzetiségek Háza. Az elmúlt időszak legnagyobb eredménye, hogy a közös munka révén a nemzetiségek beke-
rültek Szeged kulturális vérkeringésébe.

Egyre nagyobb számban szerepelnek a nemzetiségi önkormányzatok döntései között olyanok, amelyek nem elsősorban nemzetiségi, hanem rászorultsági szempontok szem előtt tartásával születnek: ruhaosztás, meleg étel biztosítása, élelmiszercsomagok, beiskolázási utalványok, tanszercsomagok szétosztása. Csak a nagyobb telep-
üléseken jellemző, hogy a helyi önkormányzat anyagi támogatással járul hozzá a nemzetiségi önkormányzat tevé-
kenységéhez.

2015-ben 337 db, 2016-ban 345 db jegyzőkönyv érkezett a Kormányhivatalhoz. A legnagyobb problémát a jegyzőkönyvek felterjesztési fegyelme jelenti. Az önkormányzatok többsége 15 napon túl, de 30 napon belül küldi meg a jegyzőkönyveket. A jegyzőkönyvek felterjesztéséről nagyrészt a polgármesteri hivatalok (közös önkormány-
zati hivatalok) munkatársai, kisebb hányadban maguk a nemzetiségi önkormányzatok gondoskodnak. Csongrád megyében mindössze 1 önkormányzat készíti nem magyar nyelvű jegyzőkönyvet, a Szegedi Szlovák Önkormányzat.

A Kormányhivatal a *legenyhébb felügyeleti eszközök alkalmazását* preferálja. Törvényességi felhívás kiadására 1, javaslattételre 4 esetben, információkérésre szintén 4 alkalommal került sor. A döntések jogszerűségét illetően kirívó, súlyos törvénytértést nem észleltek.

A jogszabály által kötelezően előírt egyeztetési, véleményeztetési eljárások lefolytatására nagy figyelmet for-
dítanak. Ezen felül azonban nem jellemző a nemzetiségi önkormányzat bevonása a helyi önkormányzati döntés-
hozatalba.

A Kormányhivatal rendszeresen tájékoztató anyagokat készít, amelyeket közvetlenül a nemzetiségi önkor-
mányzatok elnökeinek is eljuttat körlevél, Hivatali Tájékoztató keretében. 2015-ben 3, 2016-ban 1 helyszínen tar-
tott képzést a nemzetiségi önkormányzati képviselők részére.

Említést érdemel a Szegedi Nemzetiségi Önkormányzatok Társulásának és a Nemzetiségi Szövetségnek *jogsza-
bály-módosítási kezdeményezése*, amelyet 2017 első hónapjaiban nyújtottak be közvetlenül az Országgyűlés Hi-
vatalához. Álláspontjuk szerint a civil szervezetekről szóló törvényjavaslat módosításának tervezete hátrányosan
érinti az anyaországok által támogatott magyarországi nemzetiségi szervezeteket, ezért javaslatot nyújtottak be a
tervezet átdolgozására.

6. BESZÁMOLÓ A FEJÉR MEGYEI TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK TEVÉKENYSÉGÉRŐL (2015–2017)

2017 februárjában 44 települési és 2 területi nemzetiségi önkormányzat működött: 18 roma települési és 1 cigány terü-
leti, 15 német települési és 1 német területi, 3 horvát, 2-2 lengyel és szerb, valamint 1-1 görög, örmény, ruszin és szlovák.

Tevékenységük a helyi hagyományok, az adott nemzetiséghez tartozók oktatásának, kultúrájának ápolása te-
rén bontakozott ki, leginkább a zene, a tánc, a közösségi rendezvények és különösen az anyanyelv ápolásának
fejlesztése révén.

Döntéseiknek csak kis hányada születik az alapfeladatuknak tekinthető érdekérvényesítés és kulturális azo-
nosság témakörében. Összességében megállapítható, hogy míg egyes helyeken a testületi működés minimális
követelményeit is alig teljesítik, addig más településeken gazdag programokkal rendelkeznek.

A nemzetiségi önkormányzati *gazdálkodás alapját döntő részben az állami normatív hozzájárulás adja*. Az alacsony összegű általános működési támogatást pályázati pénzek elnyerésével igyekezett minél több nemzetiségi önkormányzat kiegészíteni. A feladatalapú támogatások összecszerúségében jelentős eltérések mutatkoznak.

A községi és városi települési önkormányzatok jegyzői hathatós szakmai segítséget nyújtanak az adminisztrációs feladatok biztosításában, amelyekben a polgármesteri hivatal, illetve a közös hivatal működik közre. Az ülésekről készített jegyzőkönyveket jellemzően a polgármesteri hivatalok ügyintézői készítik el. Székesfehérvár és Dunaujváros Megyei Jogú Városokban *nemzetiségi referens* látja el a települési nemzetiségi önkormányzatokkal való kapcsolattartás feladatát.

Alapvetően szóbeli segítségnyújtással igyekeznek orvosolni az esetleges törvénysértéseket; írásbeli észrevétel kibocsátására csak ritkán, súlyosabb jogszabálysértés elkövetése esetén kerül sor. 2015-ben összesen 463, 2016-ban 527 nemzetiségi önkormányzati képviselő-testületi jegyzőkönyv érkezett be a Kormányhivatalhoz.

Törvényességi felhívás 16 esetben vált szükségessé. A határozathozatali kötelezettség kapcsán 2 esetben bírósági kereset benyújtására is sor került. A közmeghallgatással összefüggésben megfigyelhető a lakosság általános közügyek iránti érdektelensége, és ez gátolja e kötelezettség maradéktalan teljesítését.

7. TÁJÉKOZTATÓ A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK HELYZETÉVEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN – GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE (2017)

A beszámolási időszakban 50 nemzetiségi önkormányzat működött. 47 települési és 3 területi nemzetiségi önkormányzat alakult a következők szerint: 17 cigány/roma, 9 horvát, 16 német, 1 bolgár, 1 lengyel, 1 örmény, 1 román, valamint 1 szlovén nemzetiségi; továbbá 1 horvát, 1 német, 1 roma területi nemzetiségi önkormányzat.

A nemzetiségi önkormányzatok egyre nagyobb szerepet vállalnak a nevelési, oktatási feladatok ellátásában; a nemzetiségi nevelésben részt vevő óvodák, iskolák esetében véleményezték a fenntartói döntéseket (óvodavezetői pályázat, beíratás időpontja, nyári leállás időpontja).

2015-ben 3 esetben, míg 2016-ban 1 esetben a *nemzetiségi önkormányzat vette át az állami intézményfenntartó központtól az általános iskola fenntartói jogát*. Erre tekintettel Győr-Moson-Sopron megyében 2016-tól 5 (4 német, 1 horvát) köznevelési intézmény már a nemzetiségi önkormányzat fenntartásában működik. Jegyzőkönyveik részletesen tartalmazzák a fenntartói irányítás jogkörébe tartozó döntéseket.

A Kormányhivatal 7 esetben élt törvényességi felhívással azon nemzetiségi önkormányzatok felé, amelyek az együttműködési megállapodásra vonatkozó felülvizsgálati kötelezettségüket nem teljesítették. A nemzetiségi önkormányzatok kapcsolatot tartanak más szervezetekkel és a nemzetiség tagjaival is, így aktívan részt vesznek a település nemzetiségi közösségének életében.

8. ÖSSZEFOGLALÓ A HAJDÚ-BIHAR MEGYÉBEN MŰKÖDŐ NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK TEVÉKENYSÉGÉRŐL (2015–2017)

A 2014. évi általános nemzetiségi választásokat követően 2 területi nemzetiségi önkormányzat (1 roma és 1 román), valamint 73 nemzetiségi (1 bolgár, 57 roma, 3 német, 1 örmény, 9 román, 1 ruszin, 1 görög) működött. A vizsgált időszakban 5 nemzetiségi önkormányzat létszáma – képviselői lemondás miatt, további jelöltek hiányában – 2 főre csökkent. 2015. évben 636 nemzetiségi jegyzőkönyv került a kormányhivatalhoz felterjesztésre; a 2016. évben felterjesztett jegyzőkönyvek száma 702-re emelkedett. Szinte kivétel nélkül minden nemzetiségi önkormányzat kötött együttműködési megállapodást más nemzetiségi vagy területi nemzetiségi önkormányzattal.

2015-ben 64 esetben, 2016-ban 86 esetben szakmai segítségnyújtás került megküldésre. A kormányhivatal a 2015. évben 14 esetben, a 2016. évben 14 esetben törvényességi felhívás eszközével élt: jegyzőkönyv késedelmes felterjesztése, költségvetési határozat el nem fogadása, hiányos költségvetés és zárszámadás, közmeghallgatás tartásának elmulasztása miatt. A kormányhivatal a vizsgált időszakban a költségvetési határozat hiányosságai miatt 2 esetben, a zárszámadási határozat hiányosságai miatt 54 esetben élt törvényességi felügyeleti intézkedéssel. A nemzetiségi önkormányzatok a törvényességi felügyeleti intézkedésekben foglaltak a jogszerű működés megteremtése érdekében figyelembe vették.

Méltatlansági ügyben a vizsgált időszakban 66 képviselő esetében szakmai segítségnyújtással, 23 képviselő esetében a szakmai segítségnyújtás eredménytelensége miatt a kormányhivatal törvényességi felhívással élt, melynek eredményeként a köztartozással rendelkező nemzetiségi önkormányzati képviselők száma folyamatosan csökken.

A nemzetiségi önkormányzatok működését érintően 2 közérdekű bejelentés, másik esetben a nemzetiségi önkormányzat által szervezett kulturális rendezvény költségeinek elszámolását sérelmező bejelentés érkezett.

9. ÖSSZEFOGLALÓ A HEVES MEGYEI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOKKAL KAPCSOLATOS TÖRVÉNYESSÉGI FELÜGYELETI TAPASZTALATOKRÓL (2014–2017)

A 2014 októberében megtartott általános helyi önkormányzati és helyi nemzetiségi önkormányzati választásokat követően Heves megyében 76 települési és 1 területi (megyei) nemzetiségi önkormányzat jött létre. A megalakult nemzetiségi önkormányzatok közül összesen 3 szűnt meg.

Megállapítható, hogy *tevékenységük továbbra is erősen differenciált*. Míg egyes nemzetiségi önkormányzatok a működés minimális követelményeinek is – az évenkénti kötelező 4 ülés tartásának – alig tesznek eleget, addig mások a kultúra és hagyományápolás terén szép eredményeket érnek el.

A 2014–2017 közötti időszakban 86 esetben tettek törvényességi felhívást, melyek többsége a jegyzőkönyvek tartalmi-formai hibáihoz, hiányosságaihoz, valamint a képviselő-testületi működéshez kapcsolódott. Jegyzőkönyvekkel kapcsolatos hibák: a hozott döntéseket nem foglalták határozatba; nem tüntették fel a szavazati arányokat, túlságosan szűkszavú jegyzőkönyvet készítettek, hiányzott a tanácskozás lényegének leírása, a hozzászólások rögzítése; a határozatokat tévesen sorszámozták; a jegyzőkönyvet több hónapos késéssel küldték meg a kormányhivatalhoz.

Nagy hangsúlyt helyeztek *az esetleges jogszabálysértések megelőzésére*, a szakmai segítségnyújtásra. A fenti-

eken túl számos esetben adtak tanácsot, nyújtottak jogszabály-értelmezést a nemzetiségi elnökök, képviselők telefonos vagy e-mailes megkeresései alapján is.

10. ÖSSZEFOGLALÓ A TOLNA MEGYEI KORMÁNYHIVATAL NEMZETISÉGEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TEVÉKENYSÉGÉRŐL (2014–2018)

A 2014. október 12. napján tartott általános nemzetiségi önkormányzati választásokat követően 93 települési nemzetiségi önkormányzat alakult meg. Négyféle nemzetiségi önkormányzat alakult a megyében: 51 roma, 40 német, 1 horvát és 1 szerb települési nemzetiségi önkormányzat. A 2017–2018. év során települési nemzetiségi önkormányzat nem szűnt meg, így összesen 87 (45 cigány, 40 német, 1 horvát és 1 szerb) települési nemzetiségi önkormányzat, illetve 2 területi nemzetiségi önkormányzat (1 német, 1 cigány) működik a megyében.

A kormányhivatal részére évente átlagosan 700 képviselő-testületi ülésről készült nemzetiségi jegyzőkönyv kerül felterjesztésre, ezen üléseken átlagosan a képviselő-testületek 3.100 határozatot hoznak. A kormányhivatal a következő számú törvényességi felhívást bocsátotta ki: 2014-ben 8 db, 2015-ben 11 db, 2016-ban 9 db, 2017-ben 11 db, 2018-ban 9 db.

A nemzetiségi önkormányzatok képviselő-testületei által a 2014–2018. években tárgyalt fontosabb napirendi pontok a következők voltak: a költségvetés és a zárszámadás elfogadása, módosítása; az együttműködési megállapodások felülvizsgálata; vagyonynyilatkozat-tételi kötelezettség teljesítése; iskolai körzethatárok megállapításával kapcsolatos egyetértési jog gyakorlása; nemzetiségi rendezvények támogatása (mikuláscsomag, húsvéti ajándékozás); közmeghallgatás időpontjának kitzűzése; beszámoló az önkormányzat adott évi munkájáról; működési és feladatalapú költségvetési támogatás felhasználásának megtárgyalása.

A 2014-2018. években a következő jogszabálysértések kapcsán élt a kormányhivatal a törvényességi felhívás eszközével: jegyzőkönyvküldési kötelezettség nem, vagy késedelmes teljesítése; a képviselő-testület nem döntött a méltatlansági ok megállapításáról; a képviselő-testület határozatában elnökét tisztségében megerősítette annak ellenére, hogy a törvényszék végzésében az elnök méltatlanságát megállapította; a szervezeti és működési szabályzat tartalmi elemeinek hiánya; jegyzői jelenlét hiánya a testületi üléseken; az együttműködési megállapodás tartalma, felülvizsgálata nem felelt meg a vonatkozó jogszabályi előírásoknak; a vagyonynyilatkozatok nyilvántartása és ellenőrzése ellátásáról való döntés meghozatalának elmulasztása; adósságot keletkeztető ügyletből eredő fizetési kötelezettség teljesítésére vonatkozó döntés meghozatalának, valamint a törvényességi felhívás megtárgyalásának elmulasztása.

A kormányhivatal 1 esetben kezdeményezett eljárást a Szekszárdi Törvényszéknél határozathozatali kötelezettség elmulasztása miatt. A nemzetiségi önkormányzat elnöke méltatlanságának megállapítását kezdeményezte. A Törvényszék a kormányhivatal kérelmét megalapozottnak találta, és megállapította a méltatlanságot.

A kormányhivatal tapasztalatai szerint a törvényben előírt, illetve megállapodásukban rögzített feltételeket az önkormányzatok biztosítják; helyiséghasználatról, a személyi és tárgyi feltételek meglétéről, a kapcsolódó végrehajtási feladatokról gondoskodnak.

A jegyző testületi üléseken való részvétele, illetve jelzései is jelentős szerepet játszanak a nemzetiségi önkormányzatok törvényes működésének biztosításában. Összességében megállapítható, hogy a települési önkormányzatok igyekeznek minden segítséget megadni ahhoz, hogy a nemzetiségi önkormányzatok megfelelő színvonalon működhessenek.

A kormányhivatal és a nemzetiségi önkormányzatok kapcsolata igen intenzívnek mondható. Többségében a

jegyző keresi meg a nemzetiségi önkormányzatokat érintő kérdéseivel a törvényességi referenseket, de előfordult, hogy nemzetiségi elnökök személyesen keresték meg a kormányhivatalt.

Az elnöki tisztség megszűnése esetén gondoskodni kell az *elnöki munkakör átadás-átvételéről* (a polgármestéri munkakör átadás-átvételéhez hasonlóan). A munkakörök átadás-átvételeire a kormányhivatal munkatársainak személyes jelenléte mellett került sor. Az eljárások hatékony lefolytatása érdekében a kormányhivatal a jegyzőknek és a nemzetiségi önkormányzatok elnökeinek címzett körlevélben foglalta össze a teendőket.

11. KODIFIKÁCIÓS ÉSZREVÉTELEK A FŐVÁROSI KORMÁNYHIVATAL FELÜLVIZSGÁLATI TEVÉKENYSÉGÉNEK TAPASZTALATAI ALAPJÁN (2015–2017)

A törvényességi felhívások tárgykörei: nem határidőben küldték meg, vagy egyáltalán meg sem küldték a testületi, illetve bizottsági ülésről készült jegyzőkönyvet. A jegyzőkönyvek szerkesztése nem teljes egészében felelt meg a meghatározott követelményeknek, valamint a döntési javaslatokat sem tartalmazták. A határozatok a döntés szempontjából releváns, jelentőséggel bíró tényeket nem tartalmazták.

Előfordult, hogy a nemzetiségi önkormányzat elnöke a képviselő által hozzá benyújtott napirendi javaslatot nem tüntette fel a testületi ülés meghívójában. (A napirend meghatározásával azonban a közgyűlés döntési jogkörét nem vonhatja el; az elnök nem mulaszthatja el a képviselők által beterjeszteni kívánt előterjesztéseknek a közgyűlés elé terjesztését.)

A nemzetiségi önkormányzatok gazdálkodását érintően visszatérő problémák közé tartozott többek között a kötelezettségvállalásra, az utalványozásra, a pénzügyi ellenjegyzésre, érvényesítésre vonatkozó előírások be nem tartása.

A jogszabályban előírt *leltározási eljárást több évben nem hajtották végre*. A hatályos jogszabályi rendelkezésekre figyelemmel a jövőbeni jogszerű önkormányzati működés érdekében törvényességi felhívások kerültek kibocsátásra.

A nemzetiségi önkormányzat elnöke számára *költségátalányt* állapítottak meg úgy, hogy a közgyűlés sem az alakuló, sem a költségátalányról rendelkező ülésen nem állapított meg illetményt vagy tiszteletdíjat az elnök részére.

A nemzetiségi önkormányzat elnöke az együttműködési kötelezettséggel összefüggésben kérte álláspontjuk ismertetését a leltár elkészítése és átvétele ügyében. A nemzetiségi elnökhelyettest tájékoztatták a kötelezettségvállalással, utalványozással és teljesítésigazolással összefüggő rendelkezésekről.

Több esetben előfordult, hogy a kerületi önkormányzati és a kerületi nemzetiségi önkormányzat közötti együttműködési megállapodás felülvizsgálatára nem került sor, így törvényességi felhívásban mind a kerületi, mind az adott nemzetiségi önkormányzatokat felhívták a mulasztás orvoslására.

A nemzetiségi önkormányzat üléséről készült jegyzőkönyvben rögzítettekben megállapítható volt, hogy a határozat szerint a *köztartozásmentes adózói adatbázisba való nem szereplés* okán 1 képviselő esetében kimondta a méltatlansági okból történő képviselői mandátum megszűnését, azonban a képviselői mandátum méltatlansági miatti megszűnését – az SZMSZ-ben foglaltak ellenére – nem minősített többséggel elfogadott szavazataránnyal döntöttek.

Az Állami Számvevőszék az általa lefolytatott számvevőszéki vizsgálatok eredményeként – a nemzetiségi önkormányzatok működését érintően észlelt – több megkeresést intézett a Kormányhivatalhoz, amelynek nyomán

minden alkalommal *oron kívüli törvényességi felügyeleti vizsgálatot* folytattak, és ennek eredményéről tájékoztatást nyújtottak.

A polgármesteri hivatalok az adminisztratív és szakmai segítséget megadják ahhoz, hogy a nemzetiségi önkormányzatok a törvényi előírásoknak megfelelően tudjanak működni és döntéseket hozni, így a nemzetiségi önkormányzatokkal a nemzetiségi referenseken kívül, akik a szakmai és adminisztratív segítséget biztosítják, a pénzügyi osztályokon/irodákon is foglalkozik 1-1 kijelölt ügyintéző, aki a gazdálkodáshoz kapcsolódó döntések meghozatalában működik közre.

A nyelvhasználat elsődlegesen a nemzetiségi nyelv szóbeli érintkezésében való használatra korlátozódik. Néhány esetben *előfordult, hogy* a nemzetiségi önkormányzat testületi üléseiről készült jegyzőkönyvek *nemcsak magyar nyelven*, hanem vegyesen magyar és nemzetiségi nyelven is íródtak, illetve csak nemzetiségi nyelven. Előfordult, hogy a nemzetiségi önkormányzatok testületi üléseiről készült jegyzőkönyvek *csak nemzetiségi nyelven kerültek* felterjesztésre a Kormányhivatalhoz.

A nemzetiségi önkormányzatok szakmai véleményezését elsősorban írásbeli megkeresések alapján végzik, de telefonos segítségnyújtásra is számos esetben sor kerül. Több alkalommal körlevelek útján tájékoztatták őket az általános jellegű jogértelmezési problémák rendezéséről. Közvetlen e-mail kapcsolatot biztosítottak a nemzetiségi önkormányzatok számára, de gyakori a személyes konzultáció is.

A *nyomon követés* érdekében mind a törvényességi felhívás, mind az ahhoz csatolt kísérőlevél felhívta az érintettet, hogy a megtett intézkedéséről vagy az egyet nem értéséről tájékoztassa a Kormányhivatalt. A tapasztalat, hogy a Kormányhivatal intézkedéseit elfogadták.

A képviselői mandátum megszűnésének esetei is felszínre hoztak számos *jogértelmezési/jogalkalmazási problémát*. Ezek a lemondás, az összeférhetetlenség, a méltatlanság, illetve a képviselő joggyakorlásához kapcsolódnak, vagyis amikor a képviselő 1 éven át nem vesz részt a testület munkájában. A méltatlanság tárgykörével kapcsolatban több jogszabály-értelmezési probléma merült fel, ezért 2016 novemberében egyeztetést kezdeményeztek a Miniszterelnökségnél.

Szükséges lenne a NAV adatszolgáltatási kötelezettsége határainak pontosabb kijelölése is. A bíróságok a szándékos bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélt képviselők ügyében nem értesítik a Kormányhivatalt; megkeresésre adatvédelmi okokra hivatkozással nem szolgáltatnak adatot, ezáltal szintén akadályba ütközik a méltatlansági ügyek kivizsgálása.

A *képviselői mandátumról való lemondás* olyan egyoldalú jognyilatkozat, amelynek érvényességéhez és joghatásainak beállásához nem szükséges a címzett(ek) által történő elfogadás. A képviselő lemondása után a közte és a képviselő-testület között fennálló jogviszony megszűnik, a továbbiakban a képviselői minőségéhez kötődő jogai nem érvényesülnek, és kötelezettségei nem kötik. A képviselői megbízatás megszűnését kimondó képviselői-testületi döntés hiányában azonban a mandátum nem tölthető be. Megfontolandó e tárgykör újraszabályozása, ugyanis, ha a képviselő lemondó nyilatkozatát a választási bizottsághoz nyújtaná be, a bizottság a képviselő-testület, illetve a közgyűlés értesítését követően intézkedhetne a mandátum betöltéséről, és az egyoldalú nyilatkozatról való képviselő-testületi döntés hiánya nem akadályozná a megüresedett mandátum kiadását.

VII. A TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK TEVÉKENYSÉGE TESTÜLETI ÜLÉSEIK ALAPJÁN

1. JEGYZŐKÖNYVEK ÉS A „MINDENNAPOK”

Tanulmányunk két meghatározó tematikai egysége közül az egyik, s talán a legfontosabb a települési önkormányzatok működési tapasztalatainak bemutatása, mely szorosan függ össze a másik nagy tematikai egységgel, kapcsolattrendszerük átfogó értékelésével. Mindkét résztéma vonatkozásában különböző módszerekkel folytatott kutatási eredményeinkre támaszkodtunk; a működés tekintetében a szabályozás, interjúk mellett a testületi üléseikről fölvetett jegyzőkönyvek vizsgálatát, azok áttanulmányozását végeztük el, s ismertetjük, értékeljük e részben a tevékenységük megjelöltek szerinti tartalmi összefoglalását.

Természetesen mi is tisztában vagyunk azzal, hogy *magá a „működés” nem a jegyzőkönyvek által, sőt, csak részben az e dokumentumokban foglaltak szerint történik.* A helyi nemzetiségi társadalmak mindennapjaiban a nemzetiségi önkormányzatok, pontosabban annak tagjai, elnökei, a civil szervezetek, és korántsem utolsósorban az adott nemzetiséghez tartozó (vagy nem tartozó) helyi polgárok teszik dolgaikat, váltják „aprópénzre” a jogszabályokban, saját dokumentumaikban, terveikben megfogalmazottakat (ha vannak ilyenek), avagy végeznek olyan *ad hoc* jellegű tevékenységeket, amelyek mindezekben nem szerepelnek, de számukra fontosak, aktuálisak.

A gyakorlati működés során a *valóságban érvényesülnek az adott nemzetiség sajátosságai* és a települést (fővárosi kerületet), azok önkormányzatát jellemző értékek, különbözőségek a település nagyságrendjétől, gazdagságától vagy szegénységétől, infrastrukturális, pénzügyi lehetőségeitől kezdődően a helyi társadalom közösséggé formálódásáig, hagyományuk, történelmük által meghatározottak, máig élő tanulságaik, mai életviszonyaikig bezárólag.

Hivatalos testületi üléseiket, ha tetszik, fölöslegesnek is tarthatnák, hiszen ezektől függetlenül is végeznék munkájukat. Azonban szerencsére még sincs így, mivel ezek az „összejövedelekek”, zömmel (el)beszélgetések, nem csupán a hivatalosan megkövetelt jogi, formai, tartalmi követelményeknek tesznek eleget, hanem jó alkalmat szolgáltatnak a nemzetiségi önkormányzat tagjainak az egymással és az adott hivatal képviselőivel való beszélgetésekre, ez utóbbiak részéről kapcsolatépítésre; jogi, pénzügyi, szakmai segítségnyújtásra; vélemények elmondására és ütköztetésére; stb. Emellett arra is sor kerül e „fórumokon”, hogy áttekintsék, mit tettek, s hogy mit szeretnének még tenni; milyen szolgáltatásokat, rendezvényeket terveznek; hogyan valósítják meg törvényben rögzített, vagy önként vállalt kulturális, közművelődési, anyanyelv-ápolási stb. feladataikat. Teszik ezt elsősorban a településen élő nemzetiségek, de nem kevésszer az egész település társadalmá érdekében. Mindezek együttesen jelennek meg – ahogy ez a következőkben kitűnik – az egymástól lényegesen *eltérő jellegű, részletezettségű, terjedelmű jegyzőkönyvekben.*

Tanulmányunk megalapozását jelentő kutatásaink során – nem csupán erre a fejezetre exponáltan – körülbelül 150 jegyzőkönyvet vettünk górcső alá, amelyekből a szakanyagban 15-öt szerepeltetünk. A skála a legkisebb községektől a nagyvárosokig, fővárosi kerületekig terjed, úgy alakítva a mintát, hogy abban valamennyi nemzetiség szerepeljen. Az átvilágítás e munka eredményeit tartalmazza, amikor tézisszerűen foglaltuk össze e dokumentumok lényegét úgy, hogy viszont tartalmuk ne sérüljön.

Végül. Hangsúlyozzuk, e részben csak működésük tartalmával foglalkoztunk, de jegyzőkönyvi vizsgálataink kiterjedtek a jogi követelményekre is, amelynek tapasztalatai megegyeznek a megyei, fővárosi kormányhivatalok által megállapított hiányosságokkal, problémákkal, így azokat nem kívánjuk megismételni.

2. TESTÜLETI ÜLÉSEK JEGYZŐKÖNYVEI

2.1. Diósvizsló Cigány Nemzetiségi Önkormányzat¹³⁶

Testületi ülés időpontja: 2015. március 13. Napirendi pontok: Elnök megválasztása. Elnök-helyettes megválasztása. Tiszteletdíjak megállapítása. Nemzetiségi Önkormányzat nevének, jelképének meghatározása. SZMSZ és Együttműködési Megállapodás megalkotása, felülvizsgálata, bizottságok létrehozása. Tájékoztatás vagyonynyilatkozat-tételi kötelezettséggel, összeférhetlenséggel kapcsolatos tennivalókról. Jegyzőkönyv-hitelesítő kijelölése. Egyebek.

A jegyzőkönyv tartalmi része: *Korelnök* a testületi ülést megnyitja, HVB elnök tájékoztatója a nemzetiségi önkormányzati választásról: 2014. október 12-én a helyhatósági választásokkal egy időben megtartott roma nemzetiségi önkormányzati választásokat követően mandátumot kapott képviselők a három alkalommal is megtartott alakuló ülésen sem választottak elnököt, ezért *a nemzetiségi önkormányzat megalakulására nem került sor*¹³⁷. A Helyi Választási Bizottság 2015. március 8-ára időközi választást tűzött ki. Az eredményeket ismertette. Képviselők eskütétele, megbízólevelek átadása. Napirendi pontok tárgyalása, tisztségviselők megválasztása, szavazások és határozatok meghozatala. Tiszteletdíj megállapítása = 0Ft, anyagi erőforrás hiányában. SZMSZ előkészítésével elnököt bízta meg azzal, hogy a tervezet elkészítéséhez kérje a jegyző segítségét. Jegyző tájékoztatja a jelenlévőket a vagyonynyilatkozat-tételi kötelezettség, a méltatlanság, valamint az összeférhetlenséggel kapcsolatos tennivalókról. A tájékoztatást a képviselő-testület tudomásul vette. A jegyzőkönyv-hitelesítő kinevezéséről határozat.

2.1.1.

Testületi ülés időpontja: 2015. május 12. Napirendi pontok: Beszámoló a két ülés közti időszakról. Együttműködési megállapodás elfogadása a települési önkormányzattal. SZMSZ elfogadása. Együttműködési megállapodás elfogadása szervezetekkel, önkormányzattal. ROM-RKT-15 Pályázat beadása, megbeszélése. „TeSzedd – Önkéntesen a tiszta Magyarországért”. Gyereknapi megrendezés. Hősök napi megemlékezés. Egyebek.

A jegyzőkönyv tartalmi része: *Elnök* cigány nyelven is köszöntött, amit a jegyzőkönyv tartalmaz írásos formában. Határozatképesség megállapítása. Napirendi pontok ismertetése, elfogadása. *Elnök* szóbeli beszámolója a két ülés közti időszakról, a jól sikerült anyák napi ünnepségről. Beszámoló elfogadása, határozat. Írásos és szóbeli előterjesztés a települési önkormányzattal kötött Együttműködési Megállapodásról; annak elfogadása, határozatban. *Elnök* írásbeli és szóbeli előterjesztése az SZMSZ-ről; annak értékelése, elfogadása, határozatban. Együttműködési

¹³⁶ Itt, és a következőkben: http://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=32373 (Letöltés ideje: 2017. 01. 01.) A település lakosságszáma: 680 fő.

¹³⁷ Valamennyi nemzetiség egy-egy példázattal szerepel az összeállításunkban. Kivételt képez ez alól Diósvizsló, mivel az elsőként közzétett ülés arra példa, hogy a választások után miért nem tudott megalakulni az önkormányzat.

megállapodások elfogadása különböző civil szervezetekkel, önkormányzatokkal – ezek: a helyi iskolák, óvodák, Foglalkoztatási Szociális Hivatal, Harkányi Kistérségi Családsegítő Gyermekjóléti és Házi Segítségnyújtó Szolgálat, Sámodi Roma Önkormányzat, Jézus Szíve Plébániai Hivatal – Harkány, INDIT Közalapítvány, helyi Polgárőr Egyesület, Faluszépítő Egyesület, helyi Vadrózsa Nyugdíjas Dalkör, Pécsi Színes Gyöngyök Egyesület; egy fő magánszemély (aki a cigány nyelvet tanítja a gyerekeknek, felnőtteknek egyaránt). Emellett megtörtént a ROM-RKT-15 Pályázat beadásának megbeszélése, elfogadása. Ötödik éve vesznek részt a „TeSzedd – Önkéntesen a tiszta Magyarorszá- gért” programban, s 2015. május 15-én ismét csatlakozni kívánnak, bevonva a velük együttműködő szervezeteket. Határozatban döntés a részvételről. gyermeknap megrendezése a helyi iskolával együtt. Édességgel is hozzájárul- nak az ünnephez, szponzorok közreműködésével. Határozat. A Hősök napja ünnepség május 30-i megtartásáról és koszorúzásról hoztak határozatot. A megvalósításba bevonják a falu lakosságát is. Egyebek megtárgyalására nem került sor.

2.2. Beremendi Német Önkormányzat¹³⁸

Testületi ülés időpontja: 2015. február 9. *Napirendi pont:* 2015. évi költségvetés.

A jegyzőkönyv tartalmi része: Elnökhelyettes köszöntötte a résztvevőket. A Beremendi Közös Önkormányzati Hivatal részéről jelen vannak: helyettes jegyző, pénzügyi csoportvezető. Határozatképesség megállapítása, jegyző- könyv-hitelesítő kijelölése, napirendi pont elfogadása. *Pénzügyi csoportvezető* írásban és szóban előterjesztette a 2015-ös költségvetési tervet, valamint, hogy a testületnek határozatot kell hoznia arról, hogy *hitelállománnyal nem rendelkezik, hitel felvételét nem tervezi.* Döntés, határozathozatal. A költségvetés BNÖ-testülettel történt egyezte- tésekor annak szövegezésében történt elírást, valamint a tartalmi részben a hatályos jogszabályok szerinti mó- dosítást megtették. A költségvetés elfogadásáról egyhangú határozatot hoztak. A költségvetés részletezése és a szükséges mellékletek a jegyzőkönyvhöz csatolva. A költségvetés bevétele és kiadása: 886.000 Ft.

2.3. Szentlőrinci Horvát Önkormányzat¹³⁹

Testületi ülés időpontja: 2015. február 12. *Napirendi pontok:* Előterjesztés a 2015. évi költségvetésről. Előterjesztés a 2015. évi munkatervről. Beszámoló a Szentlőrinci Német Önkormányzattal és a Szentlőrinci Roma Önkormányzat- tal kötött megállapodásról. Beszámoló a Római Katolikus Plébánia Hivatal Szentlőrincsel kötött együttműködési megállapodásról. Hrvatski Glasnik heti folyóirat 2015. évi előfizetése. Egyebek. (Mellékletek: írásbeli előterjeszté- sek.) A két ülés közötti eltelt időszak eseményeiről tájékoztató.

A jegyzőkönyv tartalmi része: Elnök köszöntötte a résztvevőket, jelen van még az aljegyző. Napirendi pontok elfogadása egyhangú szavazással. Elnök ismertette a 2015. évi költségvetést. Költségvetés elfogadása, egyhangú

¹³⁸ Beremend lakosság száma: 2428 fő.

¹³⁹ Szentlőrinc lakosság száma: 6.465 fő.

szavazás, határozat. A 2015. évi munkaterv előterjesztése, egyhangú elfogadása, határozat. Például Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium támogatása; Március 15-ei ünnepség a Városi Önkormányzattal; húsvét, hagyományápolás, játszóház szervezése; határon túli pályázatokon részvétel, kirándulás; zarándokút Horvátországba, kapcsolatok ápolása közös programokkal, delegációk fogadása; horvát nyelvű szentmise, Horvát nap, horvát ünnepek megtartása; Szentlőrinci Lobbi Partira benevezés; Idősek Világnapja, Mikulás; horvát nyelvoktatás támogatása; horvát nemzetiségi koncert; koszorúzások, népművészeti kiállítások; Nemzetiségi napon részvétel Pécssett. *Elnök* külön napirendi pontokban előterjesztette a Német Önkormányzat Szentlőrincsel, a Szentlőrinci Roma Önkormányzattal, majd a Római Katolikus Plébánia Hivatal Szentlőrincsel véglegesített együttműködési megállapodás tervezetét, amiket egyhangú szavazattal elfogadtak, határozat. Határozat a Hrvatski Glasnik heti folyóirat 2015. évi előfizetéséről. Egyebek napirendi pontban *Elnök* tájékoztatója arról, hogy egyik regisztrált tagjuk elhunyt. Képviselő-testület javasolja, hogy az önkormányzat nevében elnök a temetésen vegyen részt, s helyezzen el koszorút. Egyhangú szavazás, határozat. *Elnök* tájékoztatója arról, hogy a két ülés között részt vett a Dél-Dunántúli Operatív Program Településfejlesztési Konceptiók (TK) megbeszélésen, Szentlőrincen.

2.4. Mohácsi Szerb Önkormányzat¹⁴⁰

Testületi ülés időpontja: 2016. február 13. Napirendi pontok: A 2016. évi költségvetés elfogadása. A 2016. évi programterv elfogadása. Szervezeti és Működési Szabályzat aktualizálása.

A jegyzőkönyv tartalmi része: Elnök köszönti a résztvevőket, jelen vannak a MSZÖ tagjai. Határozatképesség megállapítása; napirendi pontok elfogadása; jegyzőkönyv-hitelesítő kijelölése, elfogadása. 2016. évi költségvetés előterjesztése; hozzászólás nincs, egyhangú elfogadás, határozat. (Melléklet) Költségvetés összege: 1.812 Ft. Programterv írásos előterjesztése, egyhangúlag elfogadták, határozat. Terv: például Szent Száva ünnepség, Busójárás, sütemény- és borverseny rendezése, Irodalmi est, Budapesti Színház előadása, Kápolna búcsú, Pünkösdi búcsú, Grábóci, Szőlőhegyi búcsú, Kirándulás, Mikulás ünnepség. A MSZÖ az SZMSZ-t áttekintette és aktualizálta, majd elfogadta, határozat. Elnök az ülést bezárta.

2.5. Gilvánfa Község Önkormányzat Képviselő-testülete és Gilvánfa Községi Roma Nemzetiségi Önkormányzat közmeghallgatása¹⁴¹

Együttes közmeghallgatás időpontja: 2017. október 3-a. Napirendi pontok: Tájékoztatók. A települési arculati kézikönyv véleményezése.

Jegyzőkönyv tartalmi része: Jelen vannak: Gilvánfa Község Önkormányzat részéről polgármester, jegyző, 4 képviselő, Roma Nemzetiségi Önkormányzat: elnök, képviselők, 7 lakos. Polgármester köszöntötte a jelenlévőket. Megállapította,

¹⁴⁰ Mohács lakosság száma: 17.355 fő.

¹⁴¹ Gilvánfa lakosság száma: 372 fő.

hogy a települési építészeti értékek feltárása, védelme érdekében a településen arculati kézikönyv készül, a feltárt építészeti értékek jogi védelme érdekében a képviselő-testület településképi rendeletet alkot. Az arculati kézikönyv-tervezet készítője elmondta, hogy a helyi építési szabályzat felülvizsgálatának eredménye a településképi rendelet s az arculati kézikönyv, mely utóbbi tervezetében feltüntetett helyi építészeti értékeket elemezte. (Kézikönyvtervezet melléklete a jegyzőkönyvnek.) Polgármester felhívta a figyelmet arra, hogy a jövőben ezen értékek száma nő, mivel terveik szerint pályázati forrásból újabb bérházakat fog építeni az önkormányzat. *Elnök* megadta a szót a jelenlévőknek: a lakosság részéről hozzászólás, kérdés nem volt. *Polgármester* a közmeghallgatást berekesztette.

2.6. Dunaegyháza Község Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat¹⁴²

Testületi ülés időpontja: 2017. február 14. Napirendi pontok: Beszámoló az előző testületi ülés óta eltelt időszakról. 2017. évi költségvetés tárgyalása. 2017. évi munkaterv jóváhagyása. Egyebek.

Jegyzőkönyv tartalmi része: *Elnök* szlovák, majd magyar nyelven köszöntötte a jelenlévőket (képviselők, jegyző, vendég), az ülést megnyitotta, megállapította a határozatképességet. Jegyzőkönyv-hitelesítő kijelölése. Napirendi pontokkal kapcsolatos hozzászólás nem volt, így azt 3 igen szavazattal elfogadták. Határozat.

Elnök beszámolója: az előző ülés január 19-én volt, február 6-án pedig *közmeghallgatással egybekötött falugyűlés*. *Elnök* tájékoztatója arról, hogy elkezdte szervezni a Nemzetiségi Napot, a táncsoportokkal felvette a kapcsolatot. Hozzászólás a jelenlévő óvodavezető részéről: fölvetette, hogy a programot az óvodások kezdhették műsorukkal. Ezt követően hozzászólások, javaslatok hangzottak el a képviselő-testület tagjaitól is, majd megállapodtak, hogy a legközelebbi ülésen folytatják, pontosítják a szervezést. A beszámolót egyhangú 3 igen szavazattal elfogadták. Határozat. *Elnök* ismertette az írásban kiadott 2017. évi költségvetésről szóló anyagot, s javasolta, hogy a maradványösszeg Nemzetiségi Napra történő fordítását tárgyalják meg. Kérdések, hozzászólások a képviselő-testület részéről nem voltak; egyhangú 3 igen szavazattal a javaslatot elfogadták. Határozat. A költségvetésnél is az előző évi összeggel számoltak. A működési támogatás ugyanannyi, mint előző évben: 782.000 Ft. A költségvetés összege: 3.217.386 Ft. A 2017. évi költségvetést 3 igen szavazattal jóváhagyták. Határozat. *Elnök* ismertette az írásban kiadott 2017. évi munkatervet, amit megtárgyaltak. Hozzászólások, kérdések. Kulturális programokon együttműködés az óvodával, szlovák nyelv használata, gyermekműsorok. Munkaterv megszavazása, határozat. *Elnök* tájékoztatója arról, hogy a Kolbászfesztiválra bejelentkezett a Duna TV. Egyéb hozzászólás nem volt, *Elnök* az ülést berekesztette.

2.7. Komáromi Roma Nemzetiségi Önkormányzat¹⁴³

Testületi ülés időpontja: 2017. november 30. Napirendi pontok: 2017. évi költségvetés módosítása. A helyi közművelődésről szóló rendelet véleményezése. „Aktívan a tudásért” programban való részvétel. A KRNO karácsonya. Egyéb.

¹⁴² Dunaegyháza lakosságszáma: 1.377 fő.

¹⁴³ Komárom lakosságszáma: 18.805 fő.

A jegyzőkönyv tartalmi része: Elnök köszöntötte a jelenlévőket (elnök, 1 képviselő, aljegyző, gazdasági vezető, főkönyvelő, pénzügyi ügyintéző, egészségügyi és szociális referens, intézményigazgatási ügyintéző.) Jegyzőkönyv-hitelesítő kijelölése, szavazás, határozat. Elnök ismertette, hogy a 2017. évi költségvetést a 4/2017. (II.13.) sz. határozatával elfogadták. Felkérte a gazdasági vezetőt, hogy az aktuális módosításról tájékoztassa képviselő-testületet, aki elmondta, hogy a 2017. évi támogatás 2. része is megérkezett. Az önkormányzat költségvetési mérlege 1.990.000 Ft. (melléklet) A módosítást 2 igen szavazattal elfogadták, határozat. Elnök felkérte az egészségügyi és szociális referenst, hogy tájékoztassa a képviselő-testületet a közművelődési rendelet felülvizsgálatáról, aki elmondta, hogy a települési önkormányzat – a települési nemzetiségi önkormányzattal való egyeztetés keretében – 5 évente felülvizsgálja közművelődési rendeletét az új jogszabályokhoz igazodva. A közművelődési rendelet módosítását egyhangúlag elfogadták, határozat. Elnök ismertette az „Aktívan a tudásért” programban való részvételi lehetőségről, képzésekről, kérdésekről, javaslatokról. Döntés: segítik a projekttanácsadók munkáját. Határozat. Elnök ismerteti, hogy idén ismételten meg kívánják szervezni a roma családok karácsonya programot: Istentisztelettel kezdődne, majd a gyerekek verses, zenés műsora következne, s az önkormányzat megvendégné a roma családokat. Erre a költségvetésből 160.000 Ft-ot biztosítanak. Szavazással elfogadták, határozat. Egyéb hozzászólás nem volt, az ülést az Elnök berekesztette.

2.8. Kecskemét Megyei Jogú Város Lengyel Települési Nemzetiségi Önkormányzat¹⁴⁴

Testületi ülés időpontja: 2017. december 6. Napirendi pontok: Kecskemét Megyei Jogú Város Lengyel Települési Nemzetiségi Önkormányzatának 2018. évi belső ellenőrzési terve. Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzatával kötött támogatási szerződés elszámolási és felhasználási határidejének módosítása. Parkolókártyával kapcsolatos döntés meghozatala

A jegyzőkönyv tartalmi része: Elnök köszöntötte a jelenlévőket (elnök, elnökhelyettes, gazdasági-csoportvezető, referens, ügyintéző), jegyzőkönyv-hitelesítő kijelölése, szavazás, határozat. Napirendi pontok ismertetése, elfogadása, határozat. Elnök: az előterjesztést áttekintették, s felkérte az előterjesztőt, azt egészítse ki szóban. Csoportvezető: az Együttműködési megállapodásban foglaltak szerint az önkormányzat látja el a nemzetiségi önkormányzat belső ellenőrzését. 2018. évben a IV. negyedévben kívánják ellenőrizni a nemzetiségi önkormányzatok gazdálkodását és éves beszámolóját (melléklet). Hozzászólás nem volt, a belső ellenőrzési tervet egyhangúlag elfogadták, határozat. Elnök elmondta, hogy 1db kedvezményes és 1 db ingyenes parkolókártyát igényelnek a nemzetiségi feladatok és kapcsolattartás céljából. Javaslatot elfogadták, határozat. Elnök az ülést bezárta.

¹⁴⁴ Kecskemét lakosság száma: 110.813 fő.

2.9. Kecskemét Megyei Jogú Város Örmény Települési Nemzetiségi Önkormányzat

Testületi ülés időpontja: 2017. augusztus 16. Napirendi pontok: Nemzetiségi nappal kapcsolatos döntések meghozatala. Egyebek.

A jegyzőkönyv tartalmi része: Elnök köszöntette a jelenlévőket (elnök, 1 képviselő, gazdálkodási osztály: referens, ügyintéző), jegyzőkönyv-hitelesítő kijelölése, szavazás, határozat. Napirendi pontok ismertetése, elfogadása, határozat. *Elnök* tájékoztatója: a 4 nemzetiségi önkormányzat úgy döntött, hogy *közös gálaműsorral zárják* a Nemzetiségi napot. 2 fellépő adja elő műsorát, az egyik a Sebő együttes, a másik a Babarci Magyar-Német Baráti kör ifjúsági tánccsoportja és fúvószenekara. A költségek finanszírozására a nemzetiségi önkormányzatok együttesen nyújtottak be pályázatot Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzatához. Hozzászólás nem volt, egyhangúlag megszavazták a következő határozatot. „A Kecskemét Megyei Jogú Város Örmény Települési Nemzetiségi Önkormányzata úgy dönt, hogy a Nemzetiségi napra az Örmény, a Német és a Horvát Települési Nemzetiségi Önkormányzattal közösen a Sebő együttest és a Babarci Magyar-Német Baráti kör ifjúsági tánccsoportját és fúvószenekarát hívják meg.” Egyebek: *Elnök* tájékoztatja a megjelenteket a tervezett őszi rendezvényeiről, majd bezárta az ülést.

2.10. Miskolc Megyei Jogú Város Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat¹⁴⁵

Testületi ülés időpontja: 2017. október 2. Napirendi pontok: Javaslat pályázati jelölésekkel kapcsolatos döntések meghozatalára. Javaslat Miskolc Megyei Jogú Város Ruszin Nemzetiségi Önkormányzata 2017. évi költségvetésének I. féléves módosítására. Javaslat az elmúlt időszak eseményeiről szóló beszámolók elfogadására. Javaslat a 2017. őszi-téli programokkal kapcsolatos döntések meghozatalára.

A jegyzőkönyv tartalmi része: Elnök köszöntötte a jelenlévőket (elnök, 2 képviselő, 2 jogi ügyintéző, 1 önkormányzati ügyintéző, 1 gazdasági ügyintéző), megállapítja, hogy a Testület 4 képviselőjéből 3 fő megjelent, így a testületi ülés határozatképes. Kéri, hogy elsőként szavazzanak a jegyzőkönyvvezető és a jegyzőkönyv-hitelesítő személyéről, majd a napirend sorrendjének módosításáról. Elfogadták, szavazás. (Határozat nincs.) Javaslat pályázati jelölésekkel kapcsolatos döntések meghozatalára. EMMI 2017. Nemzetiségekért Díj pályázatra Szent Efrém Férfikart javasolja jelölni. Szavazás, elfogadják, határozat. Az Országos Ruszin Önkormányzat tanulmányi ösztöndíj pályázatára 5 gyermek jelölését javasolta, amit egyhangúlag támogattak, határozat. *Elnök* felkérte a *Pénzügyi Osztály munkatársát*, ismertesse az előzőleg elektronikusan megküldött költségvetés módosítást. (Részletes ismertető.) A Nemzetiségi Önkormányzat képviselő-testülete a 2017. évi módosított költségvetését 2.892.876 Ft költségvetési bevétellel, 3.193.754 Ft költségvetési kiadással, 300.878 Ft költségvetési egyenleggel (melléklet), egyhangú igen szavazattal elfogadta, határozat. *Elnök*: Az eddigi legaktívabb időszakát tudhatja maga mögött az önkormányzat. 2017. június 5-én, pünkösdhétfőn 5. alkalommal Miskolc-Szirmán ruszin és egyházközségi családi napot rendeztek. A délelőtti szent liturgia után különböző ötletes népi játékokat, egyéb csapatjátékot játszottak. Délután apák-fiúk focimeccs, utána vecsernye énekeit énekelték el közösen a templomban. Estébe nyúló baráti beszélgetésekkel

¹⁴⁵ Miskolc lakosság száma: 157.177 fő.

zárták a napot. 2017. június 10-én a szikszói ruszin napon vettek részt, ahol a gyermekek énekeltek ruszinul népdalokat. (Ezt követően mintegy 15 különböző rendezvényről tájékoztatta a megjelenteket – a Szerző.) A beszámolót külön-külön elfogadták, határozat. Javaslat őszi-téli programokra. Szikszói Görögkatolikus Templom felszentelése; Istenszülő tiszteletére felszentelt abodi templom búcsúja; Ruszin könyvespolc bővítése. 2017: Együttműködési megállapodás a Kossuth Gimnáziummal és a Balázs Győző Líceummal; Jelölés Hodinka Antal Díjra; miskolczoo.hu fordítása ruszin nyelvre; kommunikációs eszközbeszerzés elszámolása; Miskolc-szirmai görögkatolikus temetőben kereszt állíttatása; beruházások, irodaműködés-bővítés. Minden javaslat elfogadása és arról külön-külön határozat, melyet követően *Elnök* az ülést berekesztette.

2.11. Miskolc Megyei Jogú Város Görög Nemzetiségi Önkormányzat

Testületi ülés időpontja: 2016. február 25. Napirendi pontok: Javaslat Miskolc Megyei Jogú Város Görög Nemzetiségi Önkormányzata 2015. évi költségvetésének módosítására. Javaslat Miskolc Megyei Jogú Város Görög Nemzetiségi Önkormányzat 2016. évi költségvetésének megállapításáról szóló költségvetési határozat elfogadására és egyéb kapcsolódó döntés meghozatalára. Javaslat az elmúlt időszak eseményeiről szóló beszámoló elfogadására. Javaslat a 2016. év tavaszi programjaival kapcsolatos döntések meghozatalára. Egyebek.

Jegyzőkönyv tartalmi része: *Elnök* köszöntötte a jelenlévőket (képviselők, a Polgármesteri Hivatal részéről 3 fő ügyintéző), megállapította a határozatképességet, majd szavaztak a jegyzőkönyvvezető és hitelesítő személyéről, s a napirendi pontok elfogadásáról. *Elnök:* korábban elektronikus úton megkapták az előterjesztést; a napirend felett megnyitotta a vitát; kérdés, észrevétel nem volt. A Testület 3 igen szavazattal a 2015. évi költségvetésmódosítási határozat javaslatát elfogadta, határozat. Az önkormányzat egyes saját bevételei és adósságot keletkeztető ügyleteiből eredő fizetési kötelezettségei várható összegének megállapítása, valamint határozat a 2016. évi költségvetésének megállapításáról szóló költségvetési határozat című előterjesztéseket megtárgyalta. Hozzászólás nem volt, külön-külön egyhangú 3 igen szavazattal elfogadták. (A melléklet részletes előterjesztéseket tartalmaz.) *Elnök* tájékoztatta a Testületet, hogy a két ülés között részt vettek a Miskolci Nemzeti Színház meghívására a Zorba bemutatójához kapcsolódóan a Szinva teraszon megrendezésre került szirtakin; a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata által megrendezésre került Vízkereszt ünnepeken (a melléklet a rendezvényekről készített fotókat is tartalmazza). *Elnök* javasolta, hogy a következő időszakban vegyenek részt a Görög Nemzeti Ünnepen, Budapesten, a Görög Húsvéton, Budapesten, majd Miskolcon, valamint hozzanak létre Miskolcon egy Görög Táncházat, és a felmerülő költségek a 2016. évi költségvetésből kerüljenek finanszírozásra. Egyebekben *Elnök* javasolta az önkormányzatuk által felajánlott közlekedési támogatást a képviselő tagok részére, valamint mobiltelefon-költséget 5000 Ft/tag összegben biztosítsák. Hozzászólás nem volt, az előterjesztést egyhangú 3 igen szavazattal elfogadták, határozat. *Elnök* az ülést bezárta.

2.12. A Nyíregyházi Ukrán Nemzetiségi Önkormányzat¹⁴⁶

Testületi ülés időpontja: 2016. október 4. Napirendi pontok: Beszámoló a két ülés között történt fontosabb eseményekről, a lejárt határidejű határozatok végrehajtásáról. Előterjesztések a 2016. október 16-án Budapesten megrendezésre kerülő ukrán búcsú költségének jóváhagyására, a kárpátaljai kirándulás költségének jóváhagyására, a szlovákiai kirándulás költségének jóváhagyására, ukrán nyelvkönyv kiadása költségének jóváhagyására.

Jegyzőkönyv tartalmi része: Elnök köszöntötte a jelenlévőket (képviselők és a Jegyzői Kabinet Közgyűlési és Törvényességi Csoport munkatársa), megállapította a határozatképességet; napirend elfogadása, határozat. Elnök: nagyon érdekes és hasznos találkozáson vettek részt Ljubov Nepop Nagykövet Asszonnyal Budapesten. Szeptemberben részt vettek a „rég Magyarországi ízei” gasztronómiai fesztiválon a Sóstói Múzeumfaluban, majd a Pesterzsébeti Nemzetiségi Önkormányzatok Kulturális Napján. Egy diákjuk sikeresen szerepelt könyvtár által szervezett „A népmese napja” mesemondó versenyen, ahol ukránul és magyarul mondott el egy népmesét. Lejárt határidejű testületi határozat nem volt. A beszámolóhoz hozzászólás nem érkezett, a jelenlévő 3 képviselő egyhangú igen szavazattal elfogadta a beszámolót, határozat.

Elnök elmondta, hogy 2016. október 16-án részt vesznek Budapesten a Mindenkor Segítő Szűzanya tiszteletére megrendezésre kerülő ukrán búcsún. Részvétel költségére 50.000 Ft jóváhagyását kérte a Testülettől. Kérdés, hozzászólás nem volt, egyhangú igen szavazattal elfogadták a költségjavaslatot, határozat. Elnök: Kárpátaljára, Bilki településre, Orosz Péter mártírhálált halt püspök sírjához utazást szerveznek a Miskolci Ukrán Nemzetiségi Önkormányzattal közösen. Az utazás költségének jóváhagyását kérte. Hozzászólás nem volt, az előterjesztést egyhangú igen szavazattal elfogadták, határozat. Elnök: 2016. december 3-án 45 fő részére egynapos kirándulást szerveznek Eperjes-Kassára. Céljuk, hogy találkozzanak az eperjesi ukránok képviselőivel, kéri az utazási költség jóváhagyását. Hozzászólás nem érkezett, az előterjesztést egyhangú igen szavazattal elfogadták, határozat. Elnök: az ukrán nyelv oktatása nagy érdeklődésnek örvend, de ukrán nyelvkönyvek hiányában vannak. Eddig a 2002-ben megjelent „Tanuljunk ukránul 1.” című könyvből tanultak a kezdők, de mostanára a könyv elfogyott. A tankönyv második, javított kiadása 300 példányban 600.000 Ft-ba kerül. Kérte a Képviselő-testületet, hogy az előterjesztést megtárgyalni és a mellékelt határozat-tervezetet elfogadni szíveskedjen. Hozzászólás nem érkezett, a határozat-tervezetet egyhangú igen szavazattal elfogadták, határozat. Elnök megköszönte a részvételt, az ülést bezárta.

2.13. Budapest Főváros XI. Kerület Újbuda Szlovén Önkormányzat¹⁴⁷

Testületi ülés időpontja: 2017. május 17. Napirendi pontok: Beszámoló az elmúlt időszak eseményeiről. Az ÚSZÖ 2016. évi gazdálkodásának megtárgyalása, zárszámadás elfogadása. Az ÚSZÖ 2017. évi költségvetésének módosítása. Egyéb pénzügyek.

Jegyzőkönyv tartalmi része: Elnök köszöntötte a jelenlévőket (képviselő-testület és a polgármesteri hivatalból 3 fő), megállapította a határozatképességet, s javaslatot tett a jegyzőkönyv-hitelesítő személyére, akit egyhangúan

¹⁴⁶ Nyíregyháza lakosság száma: 117.689 fő.

¹⁴⁷ Budapest Főváros XI. Kerület lakosság száma: 150.978 fő.

megválasztottak, határozat. A napirendi pontokat elfogadták, határozat. *Elnök*: részt vettek az elmúlt időszakban a Szlovén Köztársaság elismerésének és diplomáciai kapcsolatok létesítésének 25. évfordulója alkalmából megrendezésre került kiállításon és fogadáson. Megrendezték a Szlovén Kultúra Napját, amin a kerületben élő Szlovén lakosság mellett részt vettek a Budapesten élő szlovén lakosok is. A rendezvényre 100.000 Ft-ot fordítottak. Ezen felül *Elnök* rész vett: a Budapesti Szlovén Nagykövetség által szervezett csapatépítő rendezvényen, továbbá Ljubljanában, a Határon Túli Szlovének Hivatalában, a Budapesten, a XI. kerületben élő szlovén lakosság anyanyelvének és kulturális öröksége megőrzésének lehetőségeiről tartott munkamegbeszélésen. A képviselő-testület részt vett a Budapesti Szlovének Egyesülete Szlovén Kultúra Napja alkalmából rendezett ünnepségén. A képviselők részt vettek az Országos Szlovén Önkormányzat Budapesti Kirendeltségén megtartott szlovén *nemzetiségi szószóló fórumán*. Az *elnöki* beszámolót a képviselő-testület az utazási költségek felhasználásával elfogadta; a beszámoló minden pontjáról külön határozat született. *Elnök* szavazásra teszi fel az előterjesztésben szereplő az ÚSZÖ 2016. évi gazdálkodásának megtárgyalása után a *zárszámadáshatározati javaslatot* (melléklet), amit egyhangúan elfogadtak, határozat. *Elnök*: a megküldött előterjesztés szerint a 2017. évi központi feladatalapú költségvetési támogatás összegének bevételezését és annak kiadási oldalon történő előirányzatát tárgyalják meg. Rövid megbeszélést követően elnök megtette a javaslatot a 2017. évi költségvetésének módosítására (melléklet). 2017. évi feladatalapú támogatásuk összege: 669.400 Ft. A módosított költségvetés 1.982.49 Ft. A költségvetési támogatás módosítását egyhangú igen szavazattal elfogadták, határozat. Elnök tájékoztatta a testületet, hogy a kulturális titkár meghívta Ljubljanába, a Balassi intézetben megtartandó munkamegbeszélésre. Javasolta ÚSZÖ 2017. évi költségvetése terhére az utazási költségekre max. 50.000 Ft megállapítását, valamint az elnök Országos Szlovén Találkozón (Szentgotthárd) való részvételéhez utazási költségekre 40.000 Ft-ot. A javaslatot egyhangúan elfogadták, határozat. *Elnök* az ülést bezárta.

2.14. Pécsi Bolgár Önkormányzat¹⁴⁸

Testületi ülés időpontja: 2017. november 15. Napirendi pontok: Az önkormányzat 2017. évi költségvetésének módosítása. Mikulás-napi rendezvény megszervezése. Nemzetiségi nap a Kodály Központban. „Dimitrov-Den” Demeter napi rendezvény megrendezéséről szóló határozat módosítása. Egyebek.

Jegyzőkönyv tartalmi része: Elnök köszöntötte a megjelenteket (csak a képviselő-testület tagjai voltak jelen), megállapította a határozatképességet, majd elfogadásra javasolta az ismertetett napirendi pontokat. Szavazást követően határozat. *Elnök* ismerteti, hogy a Hivatal Pénzügyi Főosztálya elkészítette a nemzetiségi önkormányzat 2017. évi költségvetésének módosítására vonatkozó anyagot, mely a képviselőknek is megküldésre került. Hozzászólás nem volt, kérte az előterjesztés elfogadását. (Bevételi főösszeg: 4.845.000 Ft, melléklet.) A testület 3 egybehangzó igen szavazattal az előterjesztést elfogadta, arról határozat. *Elnök* előterjeszti, hogy decemberben hagyományaik szerint ismét megrendezik a Pécsi Imaházban a gyermekek számára a Mikulás-ünnepséget; az ajándécsomagok beszerzésére javasolja, hogy különítsenek el 150.000 Ft-ot. Hozzászólás nem volt, egyhangú jóváha-

¹⁴⁸ Pécs lakosság száma: 144.675 fő.

gyó igen szavazást követően határozat. *Elnök* szóbeli előterjesztése arról, hogy az önkormányzatuk képviseltesse magát 12 fővel a nagyszabású ünnepi rendezvényen; javasolja, hogy a rendezvényhez szükséges költségvetési forrás a 2017. évi működési támogatás terhére kerüljön finanszírozásra. Hozzászólás nem volt, a javaslatot egybehangzó 3 igen szavazattal elfogadták, határozat. *Elnök*: a jegyzőkönyv-hitelesítő személy kijelölése, aki a jelölést elfogadta, a testület kijelölte a feladat ellátására, határozat. *Elnök* az ülést bezárta.

2.15. Józsefvárosi Román Önkormányzat¹⁴⁹

Testületi ülés időpontja: 2017. június 26. Napirendi pontok: Együttműködési megállapodás felülvizsgálata. Ügyvédi munkadíj elfogadása. Települési Önkormányzat pályázatán elnyert 197.000 Ft befogadása és felosztása, költségvetés módosítása.

Jegyzőkönyv tartalmi része: Elnök köszönti a jelenlévőket (elnök, 1 képviselő, 2 fő jogász), megállapítja, hogy az ülés szabályszerűen került összehívásra, s 2 fővel határozatképes. Jegyzőkönyv-hitelesítő megválasztása, határozat. Napirendi pontok ismertetése, elfogadása, határozat.

Törvényességi észrevétel: Budapest Főváros Kormányhivatala által megküldött törvényességi felhívásban foglaltaknak eleget téve a Józsefvárosi Román Önkormányzat Képviselő-testületének a Budapest Józsefvárosi Önkormányzattal aláírandó együttműködési megállapodás megkötéséről, módosításáról, vagy arról kell döntést hoznia, hogy a tervezet tartalmával nem értenek egyet. Továbbá a törvényességi felhívás alapján az együttműködési megállapodás felülvizsgálatának minimális követelménye, hogy a Képviselő-testület határozatot hozzon arról, hogy a hatályos együttműködési megállapodást kívánják, avagy nem kívánják módosítani.

Az előterjesztésben szereplő határozati javaslat nem felel meg a törvényességi felhívásban foglaltaknak. Határozat: a Képviselő-testület úgy dönt, hogy: az Egyenlő Bánásmód Hatóságnál az Együttműködési megállapodás elfogadásával és kialakításával kapcsolatos ügy előreláthatólag 2017. július hónapban fog lezáródni, így a Budapest Főváros Kormányhivatala által kitűzött határidőig nem tud állást foglalni a felülvizsgálatát illetően; tudomásul veszi, hogy a települési önkormányzat által nyújtott 2017. évi működési támogatás összege abban az esetben illeti meg az Önkormányzatot, ha a megkötendő, felülvizsgált Együttműködési Megállapodást elfogadta, és az elnök aláírta. *Elnök* szóbeli tájékoztatója (írásbeli előterjesztés):

Ügyvédi munkadíj elfogadása. Törvényességi és pénzügyi észrevétel: Az előterjesztésben foglaltak alapján a Józsefvárosi Román Önkormányzat és... egyéni ügyvéd között 2017. június 1. napján megbízási szerződés jött létre. Döntés, határozat: elfogadja a Képviselő-testület az Elnöknek az előterjesztés mellékletét képező ügyvédi megbízási szerződésre vonatkozó javaslatát, melynek tárgya a nemzetiségi önkormányzat által megnyert közigazgatási ügy (EBH előtt), végrehajtási kérelem az eljárás alá vonttal szemben az EBH előtt, valamint közös kérelem előterjesztése az EBH-val egy közigazgatási perben. Kéri a per megszüntetését, tekintettel arra, hogy nem új eljárást akart kezdeményezni a nemzetiségi önkormányzat. A megbízási szerződésben foglalt 40.000 Ft díjat a végrehajtási kérelem benyújtása után, a megfelelő teljesítés igazolás benyújtását követően, átutalja a Józsefvárosi Román Önkormányzat a Megbízott részére. Elnök tájékoztatója a költségvetés módosításának írásbeli előterjesztéséről. Egyhangú elfogadása, határozat.

¹⁴⁹ Budapest VIII. kerület lakosságszáma: 76.152 fő.

VIII. A TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZATOK MŰKÖDÉSE SAJÁT ÉS TELEPÜLÉSVEZETŐI SZEMSZÖGBŐL

1. BEVEZETŐ MEGJEGYZÉSEK

Tanulmányunk első fejezetében jeleztük különböző vizsgálati módszereink között ama kérdéssorok főbb elemeit, amelyek a települési nemzeti önkormányzatok elnökeivel, valamint az adott település polgármestereivel, jegyzőivel készített interjúk alapját képezték.

Úgy véljük, hogy munkánk empirikus voltára tekintettel talán az e fejezetben írtak minősíthetők a legjelentősebbnek. Fakad ez abból, hogy egyrészt a mintába a legkisebb településektől a megyei városokig kerültek be interjúalanyaink, másrészt pedig abból, hogy az interjúk során kivétel nélkül mindannyian őszintén nyilatkoztak, foglalták össze tevékenységük lényegét, válaszoltak az általunk fölített kérdésekre, fogalmaztak meg kritikai észrevételeket, és nem egy esetben tettek javaslatot a központi, helyi szabályozás egy-egy területének módosítására, továbbfejlesztésére.

A terjedelmi korlátok itt is kötöttek bennünket annyiban, hogy nem állt módunkban az interjúk teljes terjedelmét közzétenni.¹⁵⁰ Ezért arra törekedtünk, hogy a beszélgetések során elhangzottakból a leglényegesebbeket emeljük ki, melyek között értelemszerűen megjelenítődnek az adott nemzeti önkormányzat sajátos céljaival, feladataival, szolgáltatásaival, rendezvényeivel, működésük egyéb sajátosságaival és helyi társadalmi elismertségükkel kapcsolatos kérdések.

A települési önkormányzati megkérdezéseink során a központi kérdésnek azt tekintettük, hogy az Njtv.-ben is rögzítettek szerinti feladatait hogyan látja el, és milyen feltételeket biztosít a nemzeti önkormányzat számára az önkormányzat (polgármesteri hivatal), s ők hogyan értékeli kapcsolataikat, milyen véleményeket, javaslatokat fogalmaznak meg a nemzeti önkormányzattal összefüggésben.¹⁵¹

¹⁵⁰ Interjúink döntő részét személyes beszélgetések formájában vettük föl. Ezt követően a Szerző jegyzetei alapján kerültek összefoglalásra a tanulmányban írtak. Hozzáteszük, az interjúk teljes terjedelme a Szerző rendelkezésére áll. Figyelemmel arra, hogy a 2-es és a 3-as pontban kizárólag az interjúk szerepelnek, ezért könyvészeti-szépészeti szempontból (eltérően a tanulmányunk más részeiben beidézett interjúktól) nem kurzívval (dőlt), hanem normál betűvel adjuk közre a szöveget.

¹⁵¹ Kutatásaink során az úgynevezett cigány mintafalu polgármesterével is készítettünk interjút, melyet terjedelmi okokból nem tudjuk közre adni, egy üzenetértékű mondatát azonban idézzük: „Különböző akciók, vállalkozások, pályázatok segítségével elérték, hogy gyakorlatilag senki nincs munka nélkül a faluban.”

2. TELEPÜLÉSI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK ELNÖKEIVEL KÉSZÍTETT INTERJÚK

2.1. Községi német nemzetiségi önkormányzat elnöke¹⁵²

A helyi németek összekovácsolódása bő negyedszázaddal ezelőtt a Német Klub megalakításával, rendezvényekkel, köztük az azóta évente megrendezésre kerülő jótékonyági sváb bállal kezdődött, s az önkormányzat szoros együttműködésben látja el feladatát a Német Klubbal. Egyeztetik programtervüket, a rendezvények zömét együtt szervezik, például majális, születés- és névnapok, baráti összejövetelek. Tevékenységüket mind a helyi képviselők, mind a falu lakossága elismeri.

Kiváló kapcsolatban vannak a jegyzővel és a polgármesterrel, korrekt viszonyuk van a kormányhivatallal, igen jó a megyei német önkormányzattal és az egyházakkal (többek között német nyelvű szentmisék tartása).

Úgy véli, hogy az utóbbi esztendőben megnövekedtek a nemzetiségi önkormányzatok lehetőségei, nőttek a központi támogatási összegek. Az óvodától kezdve biztosíthatják a német nyelv tanulását, s összetartozás jellemzi az itt élő nemzetiségi polgárokat.

Az önkormányzatnak vagyona nincs, a működésre biztosított támogatás elegendő, a pályázati forrásszerzés nem jellemző; a feladatalapú támogatási rendszert bírálja, különösen a megadott pontok miatt. Nem eléggé konkrét a jogszabály, és az elbírálás szubjektív megítélést is eredményezhet.

Ha megszűnnének a nemzetiségi önkormányzatok, vége lenne mindannak, amit eddig felépítettek. Több száz ezer ember borzasztóan csalódott lenne, és ez kihatna a magyar társadalomra is.¹⁵³

2.2. Kistelepülés¹⁵⁴ – német önkormányzat elnöke¹⁵⁵

Legfontosabbnak azt tartják, hogy „ők is valakik”, mármint a svábok, ami érzelmi pluszt is jelent számukra. Legfőbb céljuknak identitásuk megtartását minősíti – elsősorban kulturális tevékenységükkel és a hitéletben (a településen németül is tartanak misét). Probléma azonban, hogy csökken e németiség létszáma, és nehéz a fiatalokat bevonni – jelzi, hogy többen közülük külföldön dolgoznak. Igen sok rendezvényt szerveznek, jó kapcsolatban vannak a szomszédos településekkel és a civil szervezetekkel is; egyfajta összefonódásról is beszélhetnek.

¹⁵² Több mint 3.000 lakosú község.

¹⁵³ Itt, és a következő interjúkban is interjúalanyaink válaszolnak arra a kérdésünkre, amelynek lényege az volt, hogy milyen következményekkel járna, ha megszűnnének a nemzetiségi önkormányzatok. E kérdés föltevésére az adott okot, hogy kutatásunk ez év eleji (2018) időszakában megjelent egy dokumentum, amely a szavazókörök nyilvántartása kapcsán akként fogalmazott, hogy „a szavazókörök nyilvántartása 3 részből áll. Külön vezeti az NVI az országos választásokon, a helyi választásokon, a települési nemzetiségi önkormányzati választásokon alkalmazott szavazókörök nyilvántartását”, ez utóbbira vonatkozóan pedig zárójelbe téve szerepelt, hogy (ez 2019-ben megszűnik). Ld. Választási füzetek 202. Segédlet helyi választási irodák vezetői részére a 2018. évi országgyűlési választásokhoz. Kiadja a Nemzeti Választási Iroda. Az ominózus félmondat félreértelmezésre adott okot „a vidéki berkekben”, s az a hiedelem járta, hogy maguk a nemzetiségi önkormányzatok szűnnek meg. Mivel ez a kérdés több helyszíni bejárásunkon is előkerült, ezért tettük be, és függetlenül az értelmezéstől hagytuk benne a kérdéssorunkban.

¹⁵⁴ A falu létszáma: 450 fő körüli.

¹⁵⁵ Az interjúra a 2018. évi országgyűlési választás után került sor.

A nemzetiségi önkormányzatnak nagy az elismertsége, mert az emberek látják a példamutatást: azt hogy sokat tesznek a település javára (például saját autóbuszokat használnak ebédosztásra, szociális ügyek megoldására, gyerekek szállítására, stb.). Feladataik ellátása során különös gondot fordítanak a kultúra, a hagyományok megőrzésére, és az utóbbi években a betelepültek bevonására, segítésére a beilleszkedésben.

A képviselők legfontosabb feladatának azt tartja, hogy lássák el mindazt, amit önkormányzatuk elhatározott. Az elnök felel a koordinációért, az ülések lebonyolításáért, elszámolásokért, s azért, hogy az ülések során felmerült problémák, viták megoldódjanak, továbbá ő a felelős a különböző rendezvényekért is (hozzáteszi, hogy a rendezvényeken több alkalommal is használják a német nyelvet).

Évente 2-3 pályázatot nyújtanak be, általában sikeresen. A feladatlapú támogatásokkal kapcsolatban megjegyzi, hogy egyik évben 36 pontot kaptak, de jogorvoslati eljárás során észrevételezték – sikerrel –, így felvitték 57 pontra a minősítést.

Az országgyűlési választások kapcsán példákkal illusztrálja, hogy a különböző típusú településeken hány embert kellett meggyőzni, hogy regisztráltassák magukat a német listára. Sokat egyeztetettek, együtt dolgoztak a civilekkel, járták a falvakat, győzködték az embereket. Hozzátette, hogy a megválasztott képviselő egy 2017-es nyilatkozatában előre jelezte, hogy ha valaki nemzetiségi képviselőként kerül megválasztásra, csak akkor érhet el eredményt, ha tevékenységében lojális lesz a hatalmon lévőkkel.

2.3. Kisváros¹⁵⁶ – roma önkormányzat elnöke

A régi közösségeik polarizálódtak, szétrombolódtak. Az igazi közösségek elidegenültek egymástól politikai és gazdasági okokból, ezért legfontosabb feladatuk a cigány közösségek szervezése, életben tartása, tradícióik, nyelvük megőrzése. A városban ez a beás nyelvet jelenti, de hozzáteszi, hogy az itt lakók 60%-a már csak magyarul beszél.

A többi nemzetiséggel való összehasonlítás a „mással” fejezhető ki. Óriási feladatkülönbségeik vannak. Nekik a legfontosabb a felzárkóztatás, a szociális kérdések és az érdekérvényesítés. Amiben hasonlatosak, az a saját hagyományok és a nyelv ápolása, továbbá a nevelés, oktatás, valamint a kötelező feladataik ellátása.

Nemzetiségi önkormányzatuk a cigány emberek érdekérvényesítési lehetőségein, kulturáltságán kíván segíteni, valamint az effektív munkához jutáson. Szeretnének továbblépni a minőségi oktatás terén is. Igen jó kapcsolatokat ápolnak az intézmények (különösen az oktatási-nevelési) igazgatóival, akik folyamatosan tájékoztatják őket saját tapasztalataikról. A rendőrséggel írásbeli megállapodást kötöttek, részben az előítéletesség felszámolása, másrészt a bűnözés csökkentése érdekében (ez utóbbira hozza példának a falopást és az áruházakból történő élelmiszer-eltulajdonítást).

Az itt lakó cigánysággal személyes, napi, közvetlen kapcsolatot tartanak fenn. Naponta 50-60 ember keresi fel őket székházukban, különböző ügyekkel. Emellett a különböző szabadidős programok, nemzetiségi gyermektáborok, kirándulások is jó alkalmat szolgáltatnak a kapcsolatok ápolására. Egyre gyakrabban élnek a Facebook adta lehetőségekkel is.

¹⁵⁶ A város lakosság száma: 29.000 fő körüli.

A polgármester a rendezvényeiken rendszeresen részt vesz; a súlyos kérdésekben egyeztetnek, közös döntést hoznak. A pályázati források szerzése kapcsán érdekazonosságuk miatt is jellemző az együttműködés. A jegyzővel szakmailag, emberileg rendezett a viszonyuk. A hivatal segítőkészen látja el az adminisztratív feladatokat, ez vonatkozik a kormányhivatalra is. Rendben valónak ítéli a megyével való kapcsolatokat, az egyházzal valókat esetlegesnek.¹⁵⁷ A roma nemzetiségi önkormányzatok számának hosszú ideje tartó növekedését politikai öntudatra való ébredésüknek tulajdonítja.

Különbéle szolgáltatásokat nyújtanak, így működtetik a Tanodát; gyerekek számára életmódtáborokat szerveznek, a hozzájuk fordulóknak jogi segítséget nyújtanak. Másolási, telefonálási lehetőséget biztosítanak, sőt a gyermekeket reggeliztetik, s tisztálkodási és mosási lehetőséget is tudnak biztosítani.

Anyagi lehetőségeik összességében elegendők feladataik megoldására; önkormányzati támogatást is kapnak, sokat pályáznak. A feladatalapú támogatási rendszert komoly kritikával illeti, és röviden összefoglalja azt a konkrét ügyet, amikor egy adott évben 25 pontot kaptak, majd egy 10 oldalas, csak konkrétumok tartalmazó észrevétellel kértek jogorvoslást, amit az illetékes államtitkár 1 ponttal „jutalmazott”.

A mai nemzetiségi önkormányzati rendszert ellentmondásosnak minősíti. Erősítené a partnerségi szerepüket, visszaállítaná a kedvezményes mandátumszerzést a helyi választásokon, formalizálná az SZMSZ-eket, együttműködési megállapodásokat. Ha megszűnnének a nemzetiségi önkormányzatok, hatalmas űr maradna utánuk, mert az általuk végzett feladatokat nem lehet másként megoldani, s a nemzetiségek minden lehetőséget elvesztenének közösségeik alakítására, és a vége mindezeknek a teljes asszimiláció lenne.

2.4. Kisvárosi német önkormányzat elnöke¹⁵⁸

Biztos, hogy sokkal többen vannak, mint ahányan a 2011-es népszámlálásnál jelezték. Sok helyről jött sváb lakik itt. Az is igaz, hogy a nyelvismeret lassan feledésbe megy, az otthonról hozott svábot már nem tudja, „nem a nyelvében él a nemzetiség”.

Városukban véleménye szerint 2-3.000 német nemzetiségű él. A programokat az önkormányzat, számukra és mások számára is, a német klubbal együtt szervezi, ezekről a városi újság, a német rádió és a honlap tájékoztatást ad.

A polgármesteri hivattal, jegyzővel napi kapcsolatot tartanak, és van egy munkatárs, aki külön is sokat foglalkozik velük; ők biztosítják a jogszerű működésüket. Kiváló az együttműködés az egyházzal (a Szent Benedek Óvodán belül két csoportban nemzetiségi tagozat működik).

Legfontosabb szolgáltatásukat az oktatás terén nyújtják; van egy közhasznú alapítványuk is. Fontos, hogy az általuk fenntartott Közösségi Ház a többi nemzetiség számára is nyitva áll, sőt a város polgárai rendezhetnek itt családi, baráti összejöveteleket is.

Üléseik száma 10-12 közötti évente, amelynek megnyitása német nyelven történik, a többi magyar nyelven folyik. Fontosnak tartják az éves közmeghallgatást, ahol általában 100-120 ember vesz részt. Itt kerül átadásra a „Város németiségéért” kitüntetés is.

¹⁵⁷ Az országos önkormányzattal való kapcsolatukat a beszélgetés nem érintette.

¹⁵⁸ Lakosságszám: 23.000 fő körüli.

A nemzetiségi képviselőknek erkölcsi kötelessége az anyanyelv használata, ápolása, a nemzetiségek bevonása a munkába.

Meg vannak elégedve a feladatalapú támogatási rendszerrel is, ahol a lehetséges 100 pontból 95 pontot kaptak, amellyel országosan 14.-ek lettek.

Úgy véli, hogy a nemzetiségi önkormányzatok adminisztrációs költtségeit csökkenteni lehetne, és bővíteni azt, hogy mire használhassák fel a támogatást. Az országgyűlési választásokkal kapcsolatosan felveti a kettős szervezeti jog bevezetésének lehetőségét. Egyértelműen fogalmazza meg, hogy a jelenlegi nemzetiségi önkormányzati rendszert nem szabadna megszüntetni; ők beépültek a helyi társadalomba, intézményrendszerbe, kultúrába, közművelődésbe.

2.5. Megyei jogú város örmény nemzetiségi önkormányzat elnöke¹⁵⁹

Számukra nemzetiségük legfontosabb közügye a kultúra megőrzése és identitásuk erősítése, hozzátevé, hogy nem politizálnak. Soha nem gondolták volna, hogy egyszer lesz örmény önkormányzat. Ez óriási eredmény.

A többi nemzetiségről igen keveset tudnak, s valószínűleg ők is keveset tudnak róluk. Saját nemzetiségük tagjaival való kapcsolatok közvetlenek, személyesek, ténylegesen a rendezvényeiken valósulnak meg. Közöttük külön is említi a történelem során őket ért genocídiumról szóló megemlékezéseket.

A városi önkormányzattal való kapcsolataikat igen pozitívrá értékeli. Mindent megadnak még a törvényi kötelezettségeiken túlmenően is. A legjelentősebb a nemzetiségi referens közreműködése, segítőkészsége. (Sérelmezi ugyanakkor, hogy 2018-ban megszüntették a javadalmazásukat; telefonköltségeket, reprezentációs költséget sem lehet elszámolni.) Önkormányzatuk szerény pénzügyi keretek között működik. A többi nemzetiség közül a legerősebb kapcsolataik a ruszinokkal alakultak ki (például: kárpátaljai kirándulások, vagy az úgynevezett „örömzenélés”).

Üléseiket, beleértve a közmeghallgatást is, rendszeresen megtartják – azon a képviselők igen aktívak. A referens, vagy a hivatal részéről valaki mindig részt vesz. A jegyzőkönyvek magyar nyelven készülnek. A szabályozásról az a véleménye, hogy ezek biztosan fontosak, részletezően rendezik a különböző együttműködési területeket, de – teszi hozzá – „más az élet és más a szabályzat”.

Náluk előfordult az is, hogy egy támogatási összeget nem arra használták fel, mint amire kapták, ezért vissza kellett fizetni. Kérdésként veti fel, hogy miért nem lehet átcsoportosítani egyik évről a másikra, mert emiatt „gyorsan” el kell költeni ahelyett, hogy ha áttehetnék, akkor észszerűbben használhatnák fel a támogatást. A feladatalapú támogatás alapjait ugyan ismeri, de hogy a pontrendszer szempontjait és magát a pontozást hogyan végzik, arról nincs információja.

Véleménye szerint a nemzetiségi önkormányzati rendszer alapvetően jó, de jobb lenne, ha mindegyik települési nemzetiségi önkormányzat legalább 4 tagból állhatna; ez a határozatképesség, szavazás szempontjából lenne fontos.

Úgy véli, a nemzetiségi önkormányzati rendszert meg kell tartani. Minden probléma ellenére az ilyen „kicsi” önkormányzatra is szükség van, s bízik abban, hogy a következő időszakban is megmaradnak.

¹⁵⁹ A város lakosság száma 144 ezer fő körüli. A Szerző közlése, hogy a 2.5.-2.10. alatti interjúk mindegyike egy dunántúli nagyvárosban készült.

2.6. Megyei jogú város cigány nemzetiségi önkormányzat elnöke

A nemzetiségi közügyeik alapvetően mások, mint a többi nemzetiségé. Úgy gondolja, hogy ezt a jogi szabályozásnak is tükröznie kellene. Nemzetiségükben más szemléletmód is uralkodik, más jellegűek a feladatok, az identitás is másként kezelendő.

A roma önkormányzat legfontosabb célja az érdekképviselet (például fellépés lakás-, szociális és foglalkoztatási ügyekben), a kulturális autonómia erősítése, konkrét ügyekben való közreműködés, segítségnyújtás. Szerinte két nagy csoportra lehet osztani az itt működő nemzetiségi önkormányzatokat: vannak a „nagyok” (horvát, német, roma) és a „kicsik” (a többiek).

Nehéz helyzetben vannak az anyanyelvhasználattal; bár megindult a lovári nyelv oktatása, ez azonban kevésnek bizonyul, mivel a cigányság is alig-alig beszél már valamelyik nyelvjárást.

Terveik között hosszabb távban gondolkodnak az „örösváltáson”, és erre fel kívánják készíteni a fiatalokat. Az emberekkel való kommunikáció részben személyes vagy telefonos, de sok szórólapot is készítenek, és – teszi hozzá – ott van a Facebook is. Megjegyzi továbbá, hogy a városban lakó cigányok több mint felének van okostelefonja is.

Rendezvényeik iránt (különösen a „piknikek” felé) a nem cigány lakosok részéről is nagy az érdeklődés. Azonban az utóbbi években pártpolitikai töltetű uszítgatások is előfordultak a cigányság egy-egy tagjának negatív megnyilvánulásai, konkrét esetei hatására.

Általában havonta egyszer, előre tervezetten 1-2 óra időtartamban üléseznek. Jellemzőek a viták, de végül egyeztetnek, és a szavazás szinte mindig konszenzusos, egyhangú. Közmeghallgatásaiakon viszonylag nagyobb számban (30-40 fő) vesznek részt; itt is mindig konkrét témák kerülnek elő.

Az önkormányzatnak vagyona nincs, a programjaikhoz szükséges néhány eszközzel rendelkeznek. A feladatlapú támogatást kritikával illeti, példának hozva, hogy egyik alkalommal technikai okok miatt nem tudták a szükséges dokumentumokat elkészíteni, és ezért „lepontozták” őket. Ahogy fogalmaz „ha jó a jegyzőkönyv és a határozat, akkor jönnek a pontok, a fontos a dokumentálás”. A pályázati források szerzésére nincs elég energiájuk.

A jelenlegi nemzetiségi önkormányzati rendszer jobbítását jelentené gyakorlati oldalról az érintettek folyamatos oktatásának biztosítása, az adminisztráció csökkentése, a polgármesteri hivatalok személyi állományának erre tekintettel történő alakítása. Véleménye szerint a nemzetiségi önkormányzati rendszer már stabilizálódott, és nem hiszi, hogy a „nagyok” miatt ezt meg lehetne szüntetni.

2.7. Megyei jogú város ruszin nemzetiségi önkormányzat elnöke

A közügyek kapcsán annyit emel ki, hogy „az a legfontosabb, hogy van önkormányzatuk”. Legfontosabb céljuk a hagyományok és a nyelv ápolása. Általában jóban vannak az itt működő többi nemzetiséggel; közülük a németeket és a lengyeleket említi. A helyi ruszinokkal való kapcsolattartás telefonon vagy e-mailben történik.

Amióta igazán elkezdtek dolgozni, sokan jönnek az esti rendezvényeikre. Közös programokat, műsorokat szerveznek, köztük határon átívelőket is (például kárpátaljai együttműködés), sőt az anyaországból is jönnek hozzájuk (például egy építőipari brigád, valamint egy ifjú pár, aki itt tartotta esküvőjét). Tevékenységükben kiemelt szerepet kap a kultúra, a zene, a tánc, továbbá a nyelv őrzése, ápolása (oroszul is).

A városi önkormányzattal, különösen a hivatal pénzügyi osztályával, nagyon jó a kapcsolat, igen sok segítséget kapnak tőlük. Visszatekintve több évvel korábbra, sérelemként jelzi, hogy annak idején az egy Uniós és egy hazai támogatású program ugyan hangsúlyozta a város soknemzetiségűségét, de aztán a megvalósítás során a „kicsikkel” alig foglalkoztak.

Interjúnk alanya akként nyilatkozott, hogy nagyjából minden héten tartanak egy körülbelül fél órás ülést a saját lakásán – évente minimum 30-at –, ahol megbeszélik közös dolgaikat (itt előfordul a ruszin nyelv használata, de a jegyzőkönyvek magyarul készülnek).

Véleménye szerint jó ötlet volt az Országgyűlési Szószóló intézménye; összefogja az önkormányzatokat, és a Parlamentben is ott vannak ezáltal a nemzetiségek.

A törvényt úgy kellene módosítani, hogy a „kicsiknek” is sajátosságaiknak megfelelő feltételeket biztosítson, hiszen az országban nagyon sok „kicsi” önkormányzat működik. Ha megszűnnének a nemzetiségi önkormányzatok, az igen rossz lenne, vége lenne a nemzetiségeknek.

2.8. Megyei jogú város szerb nemzetiségi önkormányzat elnöke

Az ő legfőbb feladatuk anyanyelvük megőrzése. (Sajnos igen kevés az utánpótlás, és kevesen beszélnek a szerb nyelvet; ennek történelmi okai is vannak.) A városban a nemzetiségek között úgy lehet különbséget tenni, hogy vannak a „nagyok” és a „kicsik”. A „kicsik” azonos körülmények között végzik munkájukat, melyről kevesen és keveset tudnak; programjaik nagy része is belterjes, saját nemzetiségükkel elsősorban személyes találkozások által tartják a kapcsolatot, emellett elektronikusan. A Szerb Egyesület jó keretet ad a működésüknek.

Tevékenységüket elsősorban a nemzetiségi referens segíti – ahogy fogalmaz –, még erején felül is. A városi Nemzetiségi Tanács tevékenységével nincs megelégedve. Megjegyzi azt is, hogy 2018-ban az önkormányzat lényegesen lecsökkentette a támogatási összeget.

Üléseiken szerbül beszélnek, de a jegyzőkönyvek magyar nyelven készülnek. A közmeghallgatáson csak ritkán jelenik meg néhány állampolgár.

Gazdálkodási lehetőségeik szűkek; a költségvetési támogatáson túl néha az országos önkormányzattól kapnak 100-200.000 Ft-ot. Pályázati forrászerzés nem jellemző, de vannak szerény tartalékaik, és el tudják látni feladataikat.

Az országgyűlési képviselőt kapcsán veti fel, hogy az lenne a jó, ha minden nemzetiség kaphatna képviselői státuszt, nem csak szószólóit; ha nem önkormányzat látná el a feladatokat, hanem esetleg civil szervezetek képesek lennének ezekre. Állami szervek azonban erre semmiképpen nem alkalmasak – véleménye szerint.

2.9. Megyei jogú város görög nemzetiségi önkormányzat elnöke

Legfontosabb számukra az identitásuk megőrzése, hogy minél tovább fenn tudjanak maradni, hogy ne olvadjanak be, ne asszimilálódjanak, mert félő, hogy már nem lesz harmadik nemzedék. A városban alig 60-70 fő görög él, köztük sokan vegyes családokban. Igyekeznek tartani az anyaországgal a kapcsolatot, 3-4 évente hazautaznak.

Véleménye szerint a helyi lakosok megbecsülik őket, például szívesen járnak a görög táncházakba, és volt olyan rendezvényük a város főterén, ahol több mint 1.000 ember vett részt. A Görög Egyesülettel mindent megbeszélnek, együtt valósítják meg programjaikat. A kevés kulturális programjukon, ünnepi rendezvényeken túl heti kisiskolát működtetnek a görög nyelv és történelem oktatására.

Az önkormányzattal való kapcsolatuk problémás. A vezetők ugyan hangoztatják, hogy a város nemzetiségi, de nem tesznek meg mindent értük, továbbá a Nemzetiségi Tanács munkájában sem nagyon vesznek részt – ahogy fogalmazott: „részvételüket szüneteltetik, és gondolkodnak a kilépésen.” Általában 5-6 ülést tartanak évente, és a Karácsony előtti közmeghallgatást, ahol ajándékot is osztanak.

A nemzetiségi önkormányzati rendszer véleményünk szerint megfelelő, azonban a szószólói intézmény keveset ér, mivel nincs szavazati joguk. Azzal semmiképpen nem értene egyet, ha valamilyen állami szerv látná el mindazt, amit ők végeznek, de a civilekkel sem, mivel közöttük komoly érdekellentétek vannak.

2.10. Megyei jogú város – bolgár nemzetiségi önkormányzat elnöke

Önkormányzatuknak korábban jó kapcsolatai voltak a többi nemzetiséggel, de mára ez elsorvadt. Ennek okai között az első, hogy a fiatalok más irányba (külföldre) mentek.

Sérelmezi, hogy annak idején az egy jelentős nagyságrendű kulturális pályázatban hangsúlyozták a nemzetiségi szerepét, de ahogy múlt az idő, ez a szerep egyre jobban mérséklődött, s ebben az évben radikálisan lecsökkent az önkormányzati támogatás is. Ebből fakadóan a várossal való kapcsolatuk ellentmondásos, a Nemzetiségi Tanács munkájában sem igazán kívánnak részt venni.

A mindennapi működésben gondot okoz, hogy alig-alig jönnek el a rendezvényeikre, gyakran még akkor sem, ha az gasztronómiai. Az is igaz, hogy az összes bolgár önkormányzat fele a fővárosban működik. A nagy ünnepeket is mindig ott rendezik, „piknik” formájában.¹⁶⁰

Az itt élő bolgárokkal tartják a kapcsolatot, a havonta megjelenő újságjukat postán küldik meg számukra.

Végezetül elmondja, hogy sok belső feszültséggel jár az önkormányzat működtetése, már Ő sem akar elnök lenni, de úgy látszik nincs senki más, aki folytatná e munkát.

2.11. Községi Német Települési nemzetiségi önkormányzat működési tapasztalatai¹⁶¹

Közügynek tekintenek minden olyan döntést, tevékenységet, lehetőséget, ami elsősorban, de nem kizárólag, a német nemzetiségi lakosság, valamint az azokkal szimpatizálók komfortérzetét biztosítja. Igen fontos a lakosság összetartozásának, az egyes közösségek működésének biztosítása.

Úgy érzik, hogy német önkormányzatuk a települési önkormányzattal egyetértésben, együttműködve dolgozik a nemzetiségi törvény biztosította jogok és kötelezettségek érvényesítésén. Ezért is vesznek részt minden önkormányzati ülésen, közösségi összejövetelen. A nemzetiségi nevelést, oktatást folytató intézmények szülői szervezeteiben is képviselik a helyi németiséget. Költségvetésüket úgy tervezik minden évben, hogy az ügynevezett hármas feladatrendszernek megfeleljenek, azaz a lakosság valamennyi rétegét támogatják.

¹⁶⁰ Ezt követően felsorolta a 13-15, minden alkalommal programmal megtöltött ünnepüket – Szerző.

¹⁶¹ Kérdésourunkra az elnök a képviselő-testület véleménye és beleegyezése alapján írásban juttatta el hozzánk érdemi és igen részletes választ; e különlegessége miatt zárjuk a fejezetet ezzel az interjúval – a Szerző. A település lakosság száma 1000 fő körüli.

Napi kapcsolatban állnak elsősorban a helyi hivatalokkal, vezetőkkel, képviselőkkel. Kölcsönös segítségnyújtás, információcsere; a döntések közös előkészítése; a kivitelezés, megvalósítás egymást támogató segítése mind a megyei, mind pedig az országos nemzetiségi önkormányzattal elsősorban a Regionális Iroda munkatársán, a kiskörzeti megbízotton keresztül valósul meg (értésítések, tájékoztatások, jogszabályok, kérések, felajánlások, programok stb.).

A nemzetiségi lakosság, a települések és intézmények vezetői felismerték azt a lehetőséget, hogy a nemzetiségi önkormányzatok segíthetik a nemzetiségek megmaradását. A nemzetiségi önkormányzatok a rendelkezésükre álló anyagiakkal is segíthetnek. Ők azok, aki a Nemzetiségi Törvény végrehajtását helyben koordinálják.

Ismeretterjesztő előadások, kulturális szolgáltatás, nemzetiségi nevelés-oktatás segítése, érdekérvényesítés, anyanyelvi hitélet szervezése, tájszoba működtetése; nemzetiségi kiadványok terjesztése, kiadása; környékbeli nemzetiségi események meghirdetése, az oda való eljutás megszervezése (saját kisbuszokkal); munkahelyajánlás; pályázatok közreadása, azok elkészítésében segítségnyújtás jelenti ismétlődő feladataikat.

Valamennyi települési önkormányzati, óvodatársulási, önkormányzati társulási ülésen, közmeghallgatáson egy képviselőjük mindig részt vesz. A gondjukkal, észrevételeikkel, kéréseikkel hozzájuk forduló ügyeinek intézésében pedig a polgármesternek, a jegyzőnek, a Regionális Iroda vezetőjének, országgyűlési képviselőknek javaslatát, útmutatását kérve segítenek. De helyben letelepedett német nyelvű lakosok ügyintézését is segítik. A német nemzetiségi nevelést, oktatást folytató intézményekkel kapcsolatos ügyek is előfordulnak (nemzetiségi intézmények listájának jóváhagyása, éves beszámoló, munkaterv, létszámhatár).

Elsősorban érdekképviselettel, érdekérvényesítéssel, ellátási kötelezettséggel rendelkező intézmények tevékenységével, anyanyelvhasználattal, kulturális önazonosság erősítésével, kulturális autonómiájukkal kapcsolatos ügyekkel, történelmi, kulturális múltjuk felkutatásával, örökségük ápolásával, valamint a nemzetiségi léttel összefüggő feladatokkal (civil szervezetek, hitélet, ifjúsági sport- és szabadidős tevékenységének szervezése, közfoglalkoztatással foglalkozó szervezetek segítése, stb.) foglalkoznak.

Kötelező feladataikat elsősorban a Nemzetiségi Törvény írja elő. Ezeket szem előtt tartva vállalnak önkéntes feladatokat, amelyek a lakosság széles rétegének igényeiből fakadnak. Ezeket lehetőségeikkel (személyi, anyagi) összevetve határozzák meg éves feladataikat.

Évente 10-12 alkalommal üléseznek, ebbe beletartozik a közmeghallgatás is. Az évi 110-140 határozat jól mutatja, hogy sok mindennel foglalkozik a 4 főből álló nemzetiségi önkormányzat. Például beszámolók az elmúlt időszak tevékenységeiről, a korábbi határozatok végrehajtásáról, a képviselők vállalt feladatairól; felvetések, javaslatok, ezek vitája. Költségvetéssel kapcsolatos döntések, beszámolók, együttműködési tervek és végrehajtásuk; intézmények éves beszámolóit, munkaterveit; létszámhatárok, éves programtervezet és ezek beszámolóit; hagyományápoló egyesület, ifjúsági egyesület; intézmények segítése; belső ellenőrzés tapasztalatai; működési és feladatalapú támogatások elszámolása; pályázatok elkészítése, azokról beszámoló.

Nagyon kevesen vesznek részt a közmeghallgatásokon, talán azért, mert mind a 4 képviselő a községben lakik és dolgozik, így hetente akár többször is találkozhatnak az emberekkel. Tudják kit, mikor, hol kereshetnek, illetve találhatnak meg. A felszólalások szinte mindegyike köszönet- és elismerésnyilvánítás a német önkormányzat munkáját illetően. Körülbelül minden harmadik ülésükön – melyek másfél-kétórásak – vannak jelen állampolgárok; legtöbbször kérést, köszönetet tolmácsolnak, vagy közös akció, program megszervezését segítik.

A képviselők az ülésre felkészülten érkeznek, bátran kérdeznek, jeleznek, javasolnak. Szavazásnál legjobb belátásuk szerint döntenek. Jegyzőjük nagyon ügyel a törvényesség betartására, így ezzel kapcsolatban probléma még nem merült fel.

Képviselőik feladata az üléseken való részvétel, azok megtartásának kezdeményezése, témák, határozatok felvetése, javaslattétel, véleményük kifejtése, szavazás a határozati javaslatokról; feladatvállalás és annak végrehajtása, német nemzetiségi ügyekben eljárás a testület felhatalmazása alapján; képzésen való részvétel; az elnök akadályoztatása esetén intézkedés nemzetiségi ügyben; a rábízott eszközök óvása, az anyagiakkal való elszámolás; stb.

Az elnök feladata a testületi ülések összehívása, a napirendek előkészítése, a törvények ismerete, betartása; beszámoló, elszámolás, jegyzőkönyvek elkészítéséről, továbbításukról való gondoskodás. Továbbá az elnök a német nemzetiségi lakosság érdekvédelmének, érdekvégyesítésének, identitástudattal kapcsolatos teendőik elsőszámú szervezője, felelőse. Feladata még a kapcsolattartás a helyi vezetőkkel, intézményekkel, civil szervezetekkel, nemzetiségi körzeti, megyei, országos vezetőivel, valamint a képviselőtársak tájékoztatása, munkájuk koordinálása, segítése.

Ingó vagyonaik vannak: berendezési, felszerelési tárgyak, egy 13 éves Ford Transit kisbusz, kiadványok, könyvek, kis értékű tárgyi eszközök, valamint kapják az állami támogatásokat, és vannak pályázati pénzeik, saját bevételeik.

Az elmúlt 15 évben a Német Belügyminisztérium szinte valamennyi kiírt pályázatát megcélozták, és meg is nyerték (kisbusz, idősek napközijének berendezése, ifjúsági, közösségi tér berendezése, idősek segélyhívó készülékei, házi orvosnak EKG-készülék, defibrillátor, 24 órás megfigyelő készülék, kislabor; számítógépek időseknek, valamint a nemzetiségi önkormányzatnak a megyei Német Önkormányzatok Szövetségétől; emléktábla elkészítése, könyvkiadás, nemzetiségi műsor szervezése).

Úgy vélik, a nemzetiségi önkormányzati rendszer jó, de nem mindig veszik figyelembe a minisztériumok, hivatalok, hogy a német önkormányzatok képviselői, elnökei nem szakemberek, munkájukat legtöbbször munkaviszony mellett végzik. Az állami felsőbb vezetésnek időben fel kellene készülnie (és felkészítenie az önkormányzatokat is) a rendeletek, szabályozók változásaira.

Katasztrófaéknél élnék meg, ha megszűnnének a nemzetiségi önkormányzatok. Az önkormányzatiság terén elért eddigi eredményeik elvesznének, amit nem szeretnének.

3. INTERJÚK A TELEPÜLÉSI POLGÁRMESTEREKKEL, JEGYZŐKKEL¹⁶²

3.1. Kisközségi polgármester¹⁶³

A faluban először csak egy kisebbségi önkormányzat volt, 2014-ben viszont 3 alakult; roma, német és horvát. A köztudatban „cigányfalunak” hiszik, pedig a lakosság alig 5%-a vallotta magát romának. A lakosság azért ilyen változó, mert voltak betelepített sváb családok, és olyan horvátok, akik szerettek volna tenni valamit a faluért. Egy-egy választáson előfordult az is, hogy 3-4-szer annyi volt a jelöltek száma, mint ahányat meg lehetett választani.

¹⁶² Vizsgálódásaink során egy átalakult települési nemzetiségi önkormányzat (mint kvázi ellenpont) tapasztalatait is közre szeretnénk volna adni. A Települési polgármestere készített is számunkra egy összefoglaló anyagot, amit terjedelmi okokból nincs módunkban ismertetni. Hozzájuk megküldött feljegyzéséből azokra a jogszabályi anomáliákra hívja fel a figyelmet, amelyek az átalakult nemzetiségi önkormányzat számára finanszírozási szempontból negatív következményekkel járnak, s tesz javaslatot a vonatkozó joganyag módosítására.

¹⁶³ Lakosságszám: 350 fő körüli.

A faluban egy civil szervezet működik, amely igyekszik összefogni a különböző nemzetiségeket, és ez volt a jelölő szervezet is a választásokon.

A nemzetiségi önkormányzatok legfontosabb célja a kulturális rendezvények szervezése, melyekhez az önkormányzat nem csak helyiséghasználatot, hanem a szükséges eszközöket is biztosítja. A testületi üléseket a polgármesteri hivatalban tartják. Munkájukról, rendezvényeiről vagy a hirdetőtáblán, vagy szórólapon tájékoztatják a falu lakosságát, de sokszor ez is felesleges, mivel „mindenki tud mindenről”.

Az önkormányzat és a nemzetiségi önkormányzatok közös, de eddig kevés sikert elérő akciója volt a városba való be- és visszajutás ügyének előremozdítása. Az együttműködésre jó példa a közös közmeghallgatás szervezése; igaz, még ebben az esetben is csak 4-5 helyi polgár vett részt ezen.

Működésükhöz az alapfeltételek biztosítottak, viszont a feladatalapú támogatási rendszerről csak kritikusan tud szólni. Ebben ugyanis a jegyzőkönyvekben foglaltakat pontozzák, ezt veszik figyelembe. Azt azonban nem lehet tudni, hogy milyen szempontok alapján adnak ennyi vagy annyi pontot, mert a törvényben rögzített táblázat erre nem ad választ.

Az ő munkájukat a közös hivatal segíti. Az ott dolgozók az előírtakon túl is segítenek pályázatok felkutatásában, jogi tanácsadásban, különböző beszámolók, statisztikák elkészítésben és továbbításában, tehát bármikor, bármilyen ügyben fordulhatnak hozzájuk.

Az itteni 3 nemzetiségi önkormányzat között, ismeretei szerint, feszültségek nincsenek, viszont más és más célokat tűznek ki, azaz vannak közöttük értékrendbeli különbségek. Fontos, hogy mindenki részt vesz a másik által szervezett eseményen is.

Személy szerint sem szeretné (nem csak úgy, mint polgármester), hogy ha megszűnnének a nemzetiségi önkormányzatok, mert nemcsak ebben a faluban, de az országban is csökkenne a közösségi szellem.

3.2. Középvárosi jegyző¹⁶⁴

A belső szabályzataik kapcsán elvi szempontból fejti ki, hogy azok csak nagyon röviden, a legfontosabb kérdésekre kiterjedően fogalmaznak meg rendelkezéseket. Részletesebben az önkormányzat és a nemzetiségi önkormányzatok (német, horvát, cigány) közötti együttműködések szabályozzák a kapcsolatrendszert. Belső ellenőrzés minden évben vizsgálja az e dokumentumokban írtakat (például kötelezettségvállalás, összeférhetetlenség, adatszolgáltatások, beszámolók stb.), magát a megállapodást pedig az előírt határidőben, minden esztendőben felülvizsgálják.

A nemzetiségi önkormányzatok javaslattevési, egyetértési jogának gyakorlása ugyan a szabályzatokban nincs részletezve, de gyakorlatban érvényesül (például óvodavezető kinevezése).

A települési önkormányzat általános áttekintést nem tűz napirendre a nemzetiségi önkormányzatokat, civil szervezeteket illetően, de napi szinten, informálisan jó az együttműködés. Az önkormányzat nem csupán helyiséget biztosít számukra, hanem minden szükséges infrastruktúrát is, továbbá a hivatalban van egy ügyintéző, aki

¹⁶⁴ Lakosságszám: majdnem 23.000 fő.

összefogja a nemzetiségi önkormányzatok számára nyújtandó szolgáltatásokat. Van továbbá egy úgynevezett Nemzetiségi Ház, amely közösségi teret biztosít számukra.

Az önkormányzat és nemzetiségi önkormányzatok közötti pályázati forrásszerzés megfelelő, a hivatal dolgozói ebben sokat segítenek; a nemzetiségi kapcsolatok a hivatal munkájában komoly leterheltséget jelentenek.

A helyi rendezvényeket általában közösen szervezik (például a város napja) de a nemzetiségek külön-külön is rendeznek helyi eseményeket.

Városuk lakossága valamennyi nemzetiség önkormányzatának tevékenységét elismeri és fontosnak tartja azzal együtt, hogy más és más szerepet töltenek be a település életében.

A nemzetiségi önkormányzatokra vonatkozó hatályos szabályozás sok esetben csak kereteket ad. Jóval konkrétan kellene megfogalmazni a központi joganyagban a nemzetiségi önkormányzatokra vonatkozó rendelkezéseit, kiemelve itt a finanszírozás jelenlegi rendszerét.

A nemzetiségi önkormányzati rendszer finomításra szorul, de megszüntetése komoly problémákat jelentene. Szépen kiépült ez a rendszer azzal együtt, hogy célját még nem mindenütt és nem mindenben érte el.

3.3. Kisvárosi¹⁶⁵ polgármester

Az SZMSZ (beleértve a nemzetiségiakat is) részletesen nem szabályozza a kétféle önkormányzat közötti, illetőleg a nemzetiségi civil szervezetekkel való kapcsolatokat. Ezek egy része az Együttműködési Megállapodásban található.

A cigányoknál a kultúra, az életvitel, szociális kérdések, a kohéziós erő jelenik meg az önkormányzat működésében. A horvát nemzetiség nagyon erős az érték közvetítés, nevelés, közéleti tevékenység, a nyelvoktatás és zene területén. A KLIK által fenntartott iskola is két tannyelvű lesz – jegyezte meg a Polgármester.

A véleményezési, egyetértési jogukat gyakorolhatják. Elő is fordult, hogy egy intézményvezetői kinevezést egyet nem értésükkel megakadályoztak, ezért csak megbízni lehetett a vezetőt.

Minden lényeges kérdésben egyeztetnek. Évente egy alkalommal áttekintik kapcsolataikat.¹⁶⁶ Az önkormányzat a törvényben foglaltakon túlmenően is sokféle eszközzel támogatja a nemzetiségeket. Az apparátust rendkívüli módon leterheli az őket érintő feladatok ellátása.

A testvérvárosi kapcsolattartásban (elsősorban óvoda, iskola) élő, rendszeres együttműködés alakult ki a horvátországi testvértelepülésükkel. Kiemelt rendezvényeiket, mint például a város napja, roma nap (teszi hozzá pörkölttel és bállal), közösen szervezik – nagy népszerűségnek örvendenek a horvátok és a többi itt lakó polgár között is.

A nemzetiségi önkormányzatok működésében véleménye szerint átláthatóbbá kellene tenni a finanszírozási kérdéseket, figyelembe véve azt is, hogy milyen térségben működnek (halmozottan hátrányos helyzetű térségek problémáit hozta fel példának).

A nemzetiségi önkormányzatok működését igen értékesnek minősíti; a nemzetiségek sokszínűséget adnak a magyar társadalomnak. Ha ezen önkormányzatok megszűnnének, „a kép megmaradna, a színek eltűnnének”.

¹⁶⁵ Lakosságszám: 2.500 fő körüli.

¹⁶⁶ Figyelemmel arra, hogy ez kevés helyen volt tapasztalható, Szerző jelzi, hogy a városháza bejáratánál mindkét nemzetiségi önkormányzat neve saját anyanyelvükön olvasható.

3.4. Nagyközségi polgármester¹⁶⁷

Az SZMSZ-ek, az együttműködési megállapodások minden olyan rendelkezést tartalmaznak, amit a jogszabályok előírnak. A gyakorlatban is érvényesülnek a nemzetiségeket megillető jogok. Például az intézményvezetői kinevezéseknél élnek is az egyetértési jogokkal; ha kell, nyomást gyakorolnak a kompromisszumos megoldásokra.

Az önkormányzat – akár egyedi kérés alapján – biztosítja számukra a megfelelő helyiséget, infrastruktúrát, rendezvényeikre pedig a művelődési házat. Kapcsolataik egyébként is zökkenőmentesek. A kulturális, közművelődési rendezvények szervezésébe bevonják őket.

A Dráva túloldalával kialakított testvértelepülési kapcsolat gyakorlatilag a horvát nemzetiségi önkormányzatra épül. Velük egyébként is szorosabb az önkormányzat kapcsolata. A cigány nemzetiségi önkormányzattal elsősorban az évenkénti 1-2 Roma Nap szervezésében valósul meg az együttműködés.

A lakosság nagy részének igen kevés információja van a nemzetiségi önkormányzatok tevékenységéről, kivéve a rendezvényeket. Véleménye szerint, ha a nemzetiségi önkormányzatok megszűnnének, ez a helyi társadalomra nem lenne lényeges hatással, csak a 2 nemzetiséget érintené.

3.5. Kisvárosi polgármester¹⁶⁸

A városban „papíron” 3 nemzetiségi (kisebbségi) önkormányzat működött, de 2014-ben a szerbek már nem tudtak megalakulni, egyesületük sincs, viszont van egy összekötőjük, akin keresztül az önkormányzat továbbra is segíti a hagyományőrző, kulturális rendezvényeiket, „mintha önkormányzatok lennének”.

A német nemzetiségi önkormányzattal, civil szervezettel (zenekar, kulturális egyesület) igen szoros az együttműködésük (például a német és osztrák testvértelepülési kapcsolatok ápolása, hagyományőrzés, rendezvények, ünnepek stb.). Szerencsére jó az utánpótlás is, akik úgyszintén lelkesen vesznek részt a nemzetiségi helyi kulturális életben.

A cigány nemzetiségi önkormányzattal más a helyzet. Ugyan a 2000-es évek közepétől volt egy nagy lendület, de az végül alábbhagyott. Tény, ma is „működgetnek”. Egyébként a svábok is befogadóbbak lettek velük szemben, bár a „tisztá cigány rendezvényre” kevésbé mennek el. Összességében az mondható el, hogy „nincs elegendő súlyuk”.

A város lakossága örül, hogy erős a német nemzetiségi önkormányzat, benne vannak a köztudatban, a tagok nagy része pedagógus. A cigányok itt élnek, a lakosság többsége is elfogadja, hogy idetartoznak, különféle munkákból tartják el magukat (például: napszám, közműfejlesztés, építőipar, közfoglalkoztatás).

A két önkormányzat működése alapján úgy véli, hogy baj lenne, ha megszűnnének, mert mindegyik a maga területén fontos feladatokat lát el, olyanokat, amelyek mással, más szervezetekkel nem helyettesíthetők.

¹⁶⁷ Lakosságszám: 1.700 fő körüli.

¹⁶⁸ Lakosságszám: 2.300 főnél több.

3.6. Megyei Jogú Város jegyzője

A város közismerten soknemzetiségű volt történelme során, és ma is az. Ennek köszönhetően nagyszámú nemzetiségi önkormányzat alakult és működik.

Számukra az önkormányzat minden olyan feltételt (és még annál is többet) biztosít, amelyet a központi és helyi jogszabályok, valamint belső szabályzataik rögzítenek. Az önkormányzat egyik kiemelten jelentős területnek tartotta mindig is a nemzetiségek értékhordozó szerepét, amely egyébként számos, nagy jelentőségű pályázatunkban is megfogalmazódik.

A jegyző saját munkája szempontjából is fontosnak minősítette – irányító szerepe mellett – a nemzetiségi önkormányzatok segítségét, támogatását, lehetőségei szerint a rendezvényeiken való részvételt.

Tapasztalatai és egyéb információi alapján azt a következtetést vonta le a különböző nemzetiségi önkormányzatok működéséről, hogy valamennyit a maga sajátossága szerint kell kezelni, tiszteletben tartva önállóságukat, céljaikat, nemzetiségi identitásukat. Ez azt is jelenti, hogy a köznyelvben úgynevezett „nagyok” és a „kicsik” között az élet minden területén összehasonlíthatatlan különbségek jelentkeznek. Véleménye szerint a jogalkotó feladta lehetne, hogy a következő időszakban ebből a szempontból is tekintse át a vonatkozó joganyagot, és a lehetséges és szükséges mértékben vegye figyelembe az általa említetteket a módosítások során.

3.7. Kisváros – jegyző¹⁶⁹

A 2 nemzetiségi (német, cigány) önkormányzat SZMSZ-e megfelelően szabályozza a város és a 2 nemzetiségi önkormányzat közti kapcsolatokat, legfontosabb feladatokat. A képviselő-testület évente szóbeli előterjesztésben tárgyal a nemzetiségi önkormányzatokkal való kapcsolatokról.

Két évvel ezelőtt a német önkormányzat átvette az óvoda fenntartását; ez az önkormányzati érdekeket is pozitívan érintette, nem csak az anyagiakat tekintve.

A feladatalapú támogatás itt is gondot okozott, főként a romák kaptak igen kevés pontot; ennek oka azonban, hogy kevés feladatot látnak el, és igen kevés rendezvényük van.

A német önkormányzat igen aktív, beleértve a testvérvárosi kapcsolatokat is; rendezvényeik ingyenesek, a Művelődési Házban tartják a hagyományos báljaikat is. A két önkormányzat között jelentős különbség van elismertségükben is, hiszen a cigány önkormányzat gyakorlatilag alig működik, a német viszont a település életének fontos szereplője.

A jelenlegi nemzetiségi önkormányzati rendszert alapvetően megfelelőnek tartja, de a feladatalapú támogatást objektívebbé kellene tenni, mert ez „a nemzetiségi biznissz visszاسzorítását is eredményezné”. Ha megszűnnének a nemzetiségi önkormányzatok, közülük a németeké a település életében nagy hiányt jelentene.

Visszatekintve az elmúlt 25 évre – véleménye szerint – értékes dolgok születtek a sok nemzetiségből, de csak ott lehet eredményeket elérni, ahol arra alkalmas emberek vannak.

¹⁶⁹ Lakosságszám: közel 4.000 fő.

3.8. Kisváros – jegyző¹⁷⁰

A szervezeti és működési szabályzatok csak a legminimálisabb kérdéseket rögzítik, a civilekkel való kapcsolatokkal nem foglalkoznak. Mindenre, amire szüksége van a nemzetiségi önkormányzatnak, azt megkapják. Vannak további belső szabályzataik, amelyekben megjelennek a részletfeladatok, ezekben minden benne van.

A nemzetiségi önkormányzat tevékenységében fontos, hogy sokszor ők támogatják pénzügyileg is a különböző kulturális rendezvényeket. Egyébként rendeletében az önkormányzat a helyi védelem alatt álló építmények fenntartására, felújítására pályázati úton támogatást biztosít.

A nemzetiségi önkormányzatokat megillető véleményezési, egyetértési jog köznevelési ügyekben realizálódott (például igazgató-választás). Viszont 2015-től, miután átvette a nemzetiségi önkormányzat az óvoda és iskola fenntartását, a települési önkormányzatnak van egyetértési joga. Volt olyan eset is, amikor az óvoda alapító okirata kapcsán a módosítást nem támogatták.

A finanszírozási rendszeren belül a feladatalapú támogatást kritikával illeti, megjegyezve, hogy ez egyfajta „jegyzőkönyv- és határozatgyártás” függvénye. Nagyon nehéz összehasonlítani a nemzetiségi önkormányzatok tevékenységét nemzetiségenként és településenként is. Van, ahol nagyon sok munkát végeznek, és így sok feladat hárul az önkormányzatra is, és van, ahol ez jelentéktelennek minősíthető. Gyakorlatilag a hivatal nemcsak előkészíti, hanem meg is írja a különböző dokumentumokat. Jó az együttműködés a pályázati forrásszerzésben is. Mindig az adja be ténylegesen, amely szervezetekre az kiíródott.

A német nemzetiségi önkormányzatnak igen nagy szerepe van a testvértelepülési kapcsolatok ápolásában és a városi rendezvények szervezésében is. Mindegy, hogy kinek a nevében „fut”, a fontos, hogy jó rendezvényeket szervezzenek.

A város lakossága elismeri a nemzetiségi önkormányzatot. Egyébként a civil szervezetek a város számára is fontosak, hiszen rugalmasabbak, szabadabbak, könnyebben meg tudnak oldani feladatokat a kiszervezett ügyekben.

Kis visszapillantással élve megemlíti, hogy egy évtizeddel ezelőtt szinte fel sem tűnt, hogy vannak-e vagy nincsenek kisebbségi önkormányzatok, ma viszont nélkülük a kulturális életben szinte semmi nem történik. A lakosság nemtetszését váltaná ki, ha megszűnnének („eltűnnének”) a nemzetiségi önkormányzatok, nagy hiányt jelentene a települések életében.

¹⁷⁰ Lakosságszám: 3.800 főnél valamivel több.

IX. NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK ÉS AZ ÖNKORMÁNYZATOK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK ÉRTÉKELÉSE

Ebben a fejezetben a címben jelzett önkormányzatok közötti kapcsolatok értékelését jelentő felmérésünk eredményeit foglaljuk össze. Az általunk e célból készített kérdőívre adott válaszok községekből, kis- és nagyvárosokból¹⁷¹, fővárosi kerületekből érkeztek vissza. A válaszadók nemzetiségi önkormányzati elnökök és jegyzők. A kutatás ilyen irányba való kiterjesztése céljából itt a *főváros/vidék csoportosítás* szerint dolgoztuk fel a dokumentumokat, végeztünk összehasonlító elemzéseket. A felmérés által érintett települések/fővárosi kerületek összességükben mind a 13 hazai települési nemzetiségi önkormányzatot megjelenítik.¹⁷²

1. A KÉT ÖNKORMÁNYZAT ÉS A CIVIL SZERVEZETEK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK MINŐSÍTÉSE¹⁷³

Tanulmányunk a központi és helyi szabályozástól kezdve a mindennapi gyakorlati működés, munkaköri leírások mélységéig sokoldalú áttekintéssel mutatja be a községi, városi, nagyvárosi, fővárosi, kerületi (e fejezet alkalmazásában a továbbiakban: települési-kerületi) önkormányzatok közötti jogi, szervezeti, működési, gazdasági-pénzügyi, kulturális, oktatási stb. kapcsolatok válaszadóink véleménye alapján történt összegző értékelését.

A főváros/vidék csoportosítás itt nem mutat szignifikáns különbségeket. A válaszadók döntő többsége – egyelőre a megyei, Budapest Fővárosi Kormányhivatali beszámolókból, avagy az interjúinkban megfogalmazottakkal – „jónak” tekinti a fentebb említett kapcsolatokat, viszonyokat, hozzáátéve azonban, hogy az „igen intenzívet” senki nem jelölte be, de ez a kapcsolatok jellegéből is fakad, hiszen mindkét önkormányzat a maga területén „teszi a dolgát”, és kapcsolódási pontjaik a konkrét feladatellátáshoz kötődnek.

A *vidék* a kerületekhez képest valamivel nagyobb arányban jelzi a *rendszeres* kapcsolattartást, és náluk néhány válaszban megjelenik a „*mindennapi*”; mindkét csoportnál elő-előfordul az eseti. Ami pedig talán a legfontosabb, hogy (egy válaszadó kivételével) kapcsolatnélküliségről senki nem szól. Főként ez utóbbi érdemel különös figyel-

¹⁷¹ Az ország különböző régióiból.

¹⁷² A visszaérkezett és értékelhető 50 kérdőív közül 20 vidéki, 30 fővárosi kerületi. A válaszadók vagy nemzetiségi önkormányzatok elnökei, vagy a település/kerület jegyzői voltak. A válaszok értékelése során kitűnt, hogy nincs szignifikáns különbség a válaszadók között, ezért azokat összességükben dolgoztuk föl.

¹⁷³ A válaszadással (feldolgozással) kapcsolatban jelezzük, hogy volt olyan kérdés, amelyre több választ is lehetett adni, s voltak olyan kérdések, amelyekre viszont nem minden kérdésre adtak választ a megkérdezettek.

met, hiszen a 2010-es évek elején még a helyiség- és infrastruktúra-használat, továbbá a működés egyes területei kapcsán felmerülő kérdések vetettek fel számos problémát – leginkább a nemzetiségi önkormányzatok részéről. Bár hasonló jelzések az önkormányzatok részéről is megfogalmazódtak velük szemben: elsősorban a túlzott (?) autonómia, függetlenség, avagy a jogszerűtlen működés vonatkozásában.

A két önkormányzat közötti együttműködés mikéntjének meghatározó tényezője a nemzetiségi önkormányzat elnöke, illetve az ő „hozzaállása”, „attitűdje”, aktivitása, viszonya az önkormányzathoz, a képviselő-testület különböző szerveihez. Erre tekintettel kértük a válaszadókat az e szempontból való minősítésre.

A válaszok valamivel „szórtabbak” az előző bekezdésben írtaknál, bár a „jó” minősítés és a „rendszeres” tekintetben egyezők. Mindennapi kapcsolattartást senki nem jelöl, „eseti”-t egy-ketten. Fontos tendenciát mutat viszont, hogy kapcsolatnélküliségről senki nem szól, és csupán egy vidéki válaszadó említi „problémákkal terhelt”-et. Hozzátezzük, az „intenzív kapcsolatok” is csupán egy (kerületi) válaszadónál jelentkeznek.

Még mindig a kapcsolatrendszerrel maradva, és tudva annak „személyfüggőségét” is, kérdeztünk rá arra, hogy a két önkormányzat „első emberének”, azaz a *polgármesternek* és a nemzetiségi önkormányzat *elnökének* a viszonya hogyan értékelhető. Tettük ezt továbbá azért is, mivel még ma is él az az általánosnak is mondható közvélekedés, miszerint az együttműködés szinte csak rajtuk múlik; mármint nem egyszer hallani a köztük lévő feszültségekről, ami rányomja bélyegét minden egyéb kapcsolatra is.

Nos, a válaszok *megnyugtató képet adnak*. Ugyanis kapcsolatnélküliségről, problémás kapcsolatról senki nem szólt, az eseti vagy ritka kapcsolatokra egy-egy vidéki válaszadó eltérése utal. Ugyanis míg a vidékiek közül a rendszeres, mindennapi kapcsolatot nagyjából a válaszadók fele jelölte, addig a kerületi válaszok döntő része ezt tette első helyre (intenzív kapcsolatot náluk senki); a vidékieknél a „jó”-val együtt azonos arányban többen tettek erre megnyugtató minősítést.

Tanulmányunk különböző fejezeteiben (különösen a polgármesteri hivatal/közös hivatal érintő részekben) említettük a hivatal–jegyzői szerepvállalás meghatározó szerepét (fogalmazhatunk úgy is, hogy zálogát) a nemzetiségi önkormányzat működ(tet)ésében. Ezért is voltunk kíváncsiak arra, hogy válaszadóink miként vélekednek a *jegyző/hivatal* közötti kapcsolatokról.

A válaszok (különösen a kerületiek) számunkra némi meglepetést okoztak. Ugyanis, míg a vidékiek egyharmada adott „kiváló” minősítést, addig ez csupán 1-2 kerületnél szerepelt, sőt ugyanez mondható el a „jó”-nak való értékelés esetében is. Míg a vidékieknél senki, addig a kerületiek túlnyomóan része egy korántsem túlzó, de korrekt, „normális” minősítéssel élt. (Problémásnak mindösszesen egy vidéki minősítette.) A két csoport közötti különbség valószínűsíthető oka, hogy a vidékiek a mindennapi gyakorlatban, egyedi, eseti (akár személyes) problémáik megoldásában is érzékelhetik a jegyzők, hivatali dolgozók segítségnyújtást jelentő hozzáállását.

Kilépve az önkormányzat (hivatal) vonulatából, a kapcsolatrendszer másik pillérének, a *kormányhivataloknak* a minősítésére is rákérdeztünk. (Tanulmányunk VI. fejezete a kormányhivatalok tájékoztató anyagaiból erről egyöntetűen pozitív minősítést adott.)

A válaszok egyetlen kerületi kivétellel („problémákkal terhelt”) itt is pozitív töltetűek azzal, hogy a kerületiek valamivel visszafogottabban nyilatkoztak: kétharmaduk a „normális” jelzőt használta, míg a vidékiek zöme a „jó”, „zökkenőmentes” mellett foglalt állást. A többiek néhány válasza megoszlott a „jó”, a „közvetett” és a „normális” között. Azzal a lehetőséggel, hogy „kiváló”-nak jelöljék, csupán egy kerület élt. Nem érintettük eddig a civileket, ők a „minden esetben” kategóriában egyszer-egyszer, a „nem jellemző” válaszkategóriának pedig egynegyedében fordulnak elő.

Kiegészítjük azzal, hogy kérdéseink között a nemzetiségi civil szervezetek léte, az azokkal való kapcsolat általánosságban is szerepelt. A válaszok igen változatos képet adnak a „nem relevánstól” a „nagy számúak” felsorolásáig.

Az alábbiakban ez utóbbira hozunk egy vidéki és egy fővárosi kerületi példát. Az egyik legnagyobb lélekszámú vidéki nagyváros nemzetiségi civil világa magában foglalja: a *Bolgár Baráti Társaságot*, a *Csongrád Megyei Görögök Kulturális Egyesületét*, a *Magyarországi Németek Csongrád Megyei Egyesületét*, a *Dél-Magyarországi Örmény Kulturális Egyesületét*, a *Szegedi Szlovákok Egyesületét*, a *Csongrád Megyei Ukránok Kulturális Egyesületét*, a *Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségét*, a „*Dugonics András*” *Horvát-Magyar Kulturális Egyesületét*, az „*Elszalasztott 1000 év*” *Csongrád Megyei Független Cigány Érdekvédelmi Szervezet Közhasznú Egyesületét*, a *Nemzetiségi Szövetséget*, továbbá (nem egyesületnek minősülő – a Szerző) *Szegedi Nemzetiségi Önkormányzatok Társulását*.

Az előzőekhez hasonló, még ha kevesebb is, az egyik budapesti kerület, amelyből jelzik a *Soroksári Német Nemzetiségi Egyesület*, a *Soroksári Hagyományőrző Vegyes Dalkör*, *Soroksári Német Klub*, *Soroksári Német Nemzetiségi Táncegyesület*, *Soroksári Svábok Független Egyesülete* létét.

2. EGYÜTTMŰKÖDÉS A FELADATELLÁTÁSBAN, DÖNTÉSHOZATALBAN

A nemzetiségi önkormányzati működés egyik visszatérő megjelenése a különböző célú, tartalmú, nagyságrendű rendezvények szervezése (itt most a testületi üléseket nem érintve). E rendezvények „fényét”, helyi elismertségét általában emeli, ha azokon az önkormányzat is – megfelelő szinten – képviselteti magát. Ennek általánosítható gyakorlatára kérdeztünk rá a polgármester, alpolgármester vagy nemzetiségi referens tekintetében. Az erre adott válaszok annyiban eltértek, hogy a kerületekből senki nem nyilatkozott úgy, hogy a részvétel nem jellemző, míg a vidékieknél többen tették ezt. Különbözőség mutatkozott abban is, hogy majdnem minden kerületi válasz szerint „esetenként vesznek részt” a vidékieknél pedig egyharmad arányban a válasz ugyanez, a többségüknél pedig a „minden esetben részt vesz”.

Tanulmányunkban dokumentumokkal, interjúkkal alátámasztva érzékeltettük, hogy a polgármesteri hivatalok, közös hivatalok részéről milyen mértékű többletfeladatot jelent a nemzetiségi önkormányzatok számára szakmai, jogi, pénzügyi feladatok végzése, a beszámolók, statisztikák el(ő)készítése, stb. Ebből értelemszerűen következik, hogy ennek minősítését is kértük válaszadóinktól. A két csoport közötti különbség abban mutatkozott meg, hogy a vidéki válaszadók majdnem fele szerint e feladatok nem jelentősek, egyharmaduk szerint esetenként azok, ezzel szemben pedig valamennyi kerület válasza alapján „jelentős többletfeladatokkal jár ezek ellátása”.

A tényleges konkrét együttműködés „megfogható” területére kérdeztünk rá azzal, hogy – a feladat nemzetiségi jellegére is tekintettel – az önkormányzat bevonja-e, s ha igen, hogyan a nemzetiségi önkormányzatot. A válaszok egyértelműek (lettek volna), és a két csoport közötti azonosságot is feltételeztük, azonban mindkét elvárásunk megcáfolódott.

A vidéki válaszadók egyharmada szerint az ilyen feladatok megoldásába az önkormányzat mindig bevonja őket, a kerületektől viszont csak néhány hasonló válasz érkezett. Ők szinte valamennyien az esetenkénti feladatmegosztást jelölték, mint ahogy azt tette a vidékiek másik harmada. Azt pedig senki nem válaszolta, hogy „jellemző a közös feladatmegoldás”. Hangsúlyozzuk, kérdésünk olyan ügyekre vonatkozott, amelyeknek van nemzetiségi jellege, de a feladat címzettje az önkormányzat.

A közszolgáltatások biztosítása is természetesen feladatellátás, ettől függetlenül kiemeltünk néhány olyan területet, amelyek alapvetően az önkormányzat kompetenciájába tartoznak; de ha működik a településen/kerület-

ben nemzetiségi önkormányzat, akkor ezek biztosításába bevonandók, vagy *bevonhatók* lehetnek. Itt a települési nemzetiségi önkormányzat által fenntartott intézményeket külön nem érintettük, nem nevesítettük, csupán az önkormányzati közszolgáltatásokra kérdeztünk rá azzal, hogy néhányat felsoroltunk, és lehetőséget adtunk tovább- bővíteni a kört.¹⁷⁴

Az óvodai ellátást a vidékiek nem egészen egyharmada jelölte, a kerületiek közül pedig csupán egy-két válasz érintette. A közművelődést, közösségformálást mindkét csoport több mint egyharmada jelölte, az ifjúsággal kapcsolatos feladatokat a vidékieknél néhányan, a kerületieknél egyharmaduk. A vidékiek közül egy-ketten jelölték be a sportot, a közfoglalkoztatást és a szociális feladatokat. Végül egy (de csak egy – a Szerző) markáns válasz a szolgáltatásokat illető együttműködésre: „semmibe se”. (Figyelemmel a Njtv. általi szabályozásra, a lehetőségek között megjelentettük a településüzemeltetést is, melynek eredménye egyetlen vidéki igenlő válasz.)

Jelentőségükre tekintettel a *közfoglalkoztatásra* és a szociális feladatellátásra külön is rákérdeztünk – mármint az együttműködés vonatkozásában. A közfoglalkoztatási feladatmegoldásba való bevonás a vidékieknél fele-fele arányban „jellemző”, illetve „nem jellemző”; a kerületeknél „egyáltalán nem jellemző”. Ehhez hasonló képet kapunk a *szociális szolgáltatásokról* is, ahol a vidékieknél a válaszadók majd egyharmada szerint „bevonja”, a többieknél „ritkán, de sor kerül erre”; ugyanezt válaszolja a kerületiek egyharmada, a maradék egyharmad pedig „nem vonja be”.

Elvileg a két önkormányzat közös érdeke (lehet) a *pályázati forrás megszerzésében* való együttműködés. Az e téren megvalósítható folyamatosságot mindösszesen egy helyen, az „esetenkénti”-t majdnem a fele vidéki, illetőleg néhány kerületi válaszban lehetett olvasni, míg egyharmad a „nem jellemzőt” jelölte. Ugyanilyen arányú válaszok érkeztek a pályázatok megvalósítására is azzal a különbséggel, hogy itt mindkét csoportban többen is jelezték ennek esetenkénti előfordulását. Tekintettel arra, hogy a nemzetiségi civil szervezetek előtt is nyitva állnak pályázati forrásszerzési lehetőségek, rákérdeztünk erre vonatkozóan a velük való együttműködésre is. A néhány vidéki válaszadó esetenkénti együttműködést jelző válasza mellett valamennyien a „nem jellemző” választ adták.

A nemzetiségi önkormányzatokat érintő *döntéselőkészítési folyamatba* való bevonás mindkét csoportban általánosan mondható, bár a kerületeknél vannak kivételek. E kérdéskör továbbvitelét jelenti a nemzetiségeket érintő, jogszabályokban rögzítettek szerinti véleményezési, egyetértési jog gyakorlásának lehetősége és a lehetőséggel való élés. Mindkét csoport válaszában több mint fele szerint e jogaikkal él(het)nek; a vidékiek több mint egyharmada szerint élnek, míg a kerületiek több mint egyharmada úgy vélekedik, hogy ez nem jellemző.

Az Njtv. részletezően szabályozza a nemzetiségi önkormányzatokat (is) megillető úgynevezett *felterjesztési jogot*. Mivel kutatásaink és egyéb tapasztalataink azt mutatták, hogy ez a gyakorlatban meglehetősen ritkán fordul elő, ezért rákérdeztünk arra, hogy – ismereteik szerint – 2015-ig visszanyúlóan hogyan valósult ez meg a valóságban. Kommentár nélkül álljon itt a válaszok összessége: valamennyiük úgy vélte, hogy ezzel egyetlen alkalommal sem éltek az érintett nemzetiségi önkormányzatok.

¹⁷⁴ Értelemszerűen több válaszlehetőséggel is élni lehetett.

3. RENDEZVÉNYEKEL KAPCSOLATOS EGYÜTTMŰKÖDÉS

A nemzetiségi önkormányzatok helyi (nemzetiségi) társadalom számára való látható, érzékelhető megnyilvánulásai, egyúttal az Njtv.-ben is rögzített közfeladatuk a különböző rendezvények szervezése. Ezek egy része csak saját nemzetiségüket érinti. Vannak azonban, amelyek a többi nemzetiséget is, és vannak, amelyek a helyi, illetve a magyar társadalmat. Egy település, kerület életében általában ezek fontos *közösségépítő események* számítanak, és így igen jelentősek az önkormányzat számára is. Mindezekre tekintettel tettük fel azt a kérdést, hogy az alábbiakban felsoroltakra mennyiben jellemző az együttműködés (közös szervezés, rendezés). Figyelemmel arra, hogy a felsoroltak a civil szervezetek nagy részének tevékenységében is megjelenhetnek, ezt a válaszlehetőséget is megadtuk. *Először a vidékiek, azután a kerületiek válaszait elemezzük* – hangsúlyozzuk, csak és kizárólag az együttműködés szempontjából.

3.1. Vidéki válaszok

Magyarország nemzeti ünnepei kapcsán a válaszadók több mint egyharmada jelölte azt, hogy ezeket minden esetben együtt rendezik; majdnem egyharmaduk úgy nyilatkozott, hogy „ritkán”; egy-kettőjüknél pedig a „nem jellemző” és a „soha” szerepel. A civilek egyszer-egyszer szerepelnek a „ritkán” és „soha” válaszlehetőségnél.

A helyi ünnepeknél a legnagyobb az együttműködési hajlandóság (véletlen? – a Szerző). A válaszadók több mint fele ezt a jelölte be, a többi válasz arányosan megoszlik a megjelölt válaszlehetőségek között; a civilek a „ritkán” és a „nem jellemzőnél” említődtek egyszer-egyszer.

Külön rákérdeztünk a *nemzetiség ünnepeire*. E tekintetben nem egész egyharmaduk vélekedik úgy, hogy „minden esetben”, de több mint egyharmaduk a „nem jellemző” opciót jelölte, és egy válaszban található a „soha”. Elgondolkodtató, hogy a civil szervezetek itt sincsenek megemlítve, hacsak a „nem jellemzőt” nem vesszük pozitív válasznak.

Általánosságban kérdeztünk rá a *vallási ünnepekre*, amelyekre az adott válaszok döntő részében a „nem jellemző” szerepelt; a többi (minden esetben, ritkán, soha) egy-egy válasszal jelent meg. A karácsony, a Húsvét és a Mikulás a válaszok kevesebb mint egyharmadában mutatkozott „minden esetben” közös rendezésként; néhányban „ritkán”, nagyobb részben pedig a „nem jellemző”, vagy a „soha” válaszok szerepeltek a civil szervezetekre vonatkoztatva is.

Tény, hogy meglehetősen tág fogalom a „kulturális rendezvény”, de a nemzetiségi önkormányzás/lét egyik meghatározó tényezője miatt kellett így fogalmaznunk a kérdést annak érdekében, hogy a néptánc, a prózamonddó verseny, zenei rendezvény, vetélkedő, amatőr együttesek bemutatkozása stb. beleférhessen, és a válaszadókra bízzuk a fogalom további tágítását. A válaszokat összesítve kezdjük azzal, hogy a „minden esetben” való közös rendezés itt is csak egyharmadot ért el, míg a „ritkán” csak néhányat; éppúgy, mint a „nem jellemző” vagy a „soha”. (A civilek részvétele, illetve ennek hiánya a már megszokott.)

A saját, illetve a tanulmányban megjelent interjúk tapasztalatai ellentétesek azzal, amely a „*gasztronómiai, vagy ezt is magában foglaló*” rendezvényekre vonatkozó válaszokból kiolvashatók. A közös rendezés „minden esetben”, illetve „ritkán” válaszai együttesen is alig érik el az egyharmadot, viszont a „nem jellemző” és a „soha” a válaszok több mint felét teszik ki (civilek – lásd az előzőket).

A települési rendezvények (az előzőkben jelöltekén túliakra gondolunk) közös rendezése gyakorinak tűnik a válaszadók több mint egyharmadánál, míg majdnem egyharmaduk szerint ez nem jellemző (civilek egy-egy alkalommal említődnek).

Ifjúsági, gyermekek, idősek napja (ugyan más-más közönséget vonzó rendezvények, de a válaszok ismeretében együtt szerepeltettük őket) egyharmadot el nem érő értékeket kapott a „minden esetben” való közös rendezésre, néhányat a „ritkán”-ra, egyharmadnyit pedig a „nem jellemző”-re. Egyszer-kétszer megjelenik a „soha”, és hasonló aránnyal (az előző kategóriát kivéve) a civilek is.

A nemzetiségek és a *nemzetiségi amatőr művészeti csoportok* bemutatkozása azonos, egyharmad körüli aránnyal jelenik meg úgy is, hogy azt minden esetben közösen rendezik, továbbá úgy is, mint nem jellemző motívum; egy-két válaszban a „ritkán” és a „soha” is előfordul – a civilekkel együtt.

Elgondolkodtató, hogy a helyi hagyományőrzéssel összefüggő események közös rendezése sem jellemző (válaszadók egyharmada), a többi válasz pedig (beleértve a civileket) egyszer-kétszer szerepel. Érdekes az is, hogy a gyerektáborok, valamint a gyermek és felnőtt sportnapok közös rendezésére adott válaszok összesítése azonos eredményt mutat az előző bekezdésben írtakkal; azaz végeredményben az együttes, közös rendezés annak ellenére nem jellemző, hogy ezek mind a nemzetiségi, mind a települési önkormányzatok számára fontos és folyamatosan megoldandó feladatként jelennek meg.

3.2. A kerületi válaszok értékelése

Nem megismételve a kérdések megjelenítésének indokaira és magyarázatára írtakat, illetve azok kommentálását, az *alábbiakban ismertetjük a kerületi válaszokat*, visszautalva e rész elején tett azon megjegyzésünkre, hogy miért szerepeltettük két külön blokkban.¹⁷⁵

Magyarország nemzeti ünnepei: „minden esetben” – egyharmad, „nem jellemző” – a válaszadók fele. Kerületi, fővárosi ünnepek: kétharmaduknál – „nem jellemző”, „ritkán” és „minden esetben” – egy-két válasz. Nemzetiségek ünnepei: több mint fele a válaszoknak – „nem jellemző”, egynegyedük – „ritkán”. Vallási ünnepeknél: több mint fele a válaszoknak – „nem jellemző”, egynegyedük – „ritkán”. Karácsony, húsvét, Mikulás mint közös rendezvény: a válaszok arányait tekintve egyszer-kétszer, „ritkán” – a válaszok egyötödében, több mint fele arányban – „nem jellemző”.

Némiképp változtatva az összegzés módszertanán (figyelemmel arra, hogy a válaszarányok azonosak), a többi kérdésre adott válaszokat nézve (kulturális rendezvények, gasztronómiai eseményt is magába foglalók, kerületi rendezvények, ifjúsági, gyerekek és idősek napja, nemzetiségi amatőr együttesek bemutatkozása, hagyományőrzés, gyerektáborok, gyerek és felnőtt sportnapok), a „minden esetben” való közös rendezés általában egy-két válaszban szerepel, kivéve az ifjúsági, gyerek- és sportnapokat, amelyek többeknél is előfordulnak.

A „közös rendezés” – valamennyi kérdésre vonatkoztatva – nem jellemző a válaszadók valamivel több mint felénél, kivéve az idősek napját és a gyerektáborokat, ahol a válaszadók négyötöde jelölte ezt. Maradnak a „ritkán” opciót megjelölők, akiknek aránya általában egynegyed-egyötöd, kivéve az ifjúsági és gyereknappokat, a sportnapokat, az amatőr művészek bemutatkozását, valamint a helyi hagyományőrzést, amelyek két-három válaszban jelennek meg.

¹⁷⁵ Tehát csak a „rendezvények, események” címszavait jelezzük az arra adott válaszok előtt.

4. MINŐSÍTÉS

Megkérdezésünk végén arra kértük válaszadóinkat, értékeljék az általunk meghatározott szempontok alapján a településen/kerületben a nemzetiségi önkormányzat működését, értékelhető jelentőségét. A lehetséges válaszokat az „igen jelentős”, a „nélkülözhetetlen”, a „fontos” és az „elenyésző” jelzők közötti választásra adtuk meg.

Az önkormányzati célok megvalósítását igen jelentősnek, avagy nélkülözhetetlennek mindösszesen egy-két vidéki és egy-két kerületi válaszadó minősítette. Az ennek ellenpontjait adó „elenyésző” minősítéssel azonban – a néhány vidékivel szemben –, a kerületiek szinte majdnem mindegyike élt. Ebből következően a vidéki válaszadók felénél fordult elő az egy mérsékelt elismerést kifejező „fontos” jelzés; a kerületiek itt egy-kétszer voksoltak hasonlóan.

Nem hisszük, hogy bővebb kifejtésre szorulna (már csak a törvényi szabályozás miatt sem), hogy a *nemzetiségi identitás* megőrzésében a nemzetiségi önkormányzás kiemelt feladatában együttműködő, közreműködő szerepet bírhatnak az önkormányzatok is. Elgondolkodtató, hogy a vidéki válaszadók az egyfajta erősrendet is kifejező „igen jelentős” vagy „nélkülözhetetlen” válaszlehetőséggel csupán egyszer-kétszer éltek (ugyanúgy, mint az „elenyésző” esetében). A válaszok fele náluk a „fontos” körül csúcsosodott ki. Ezzel szemben a kerületiek majd kétharmada tett jelölést az „igen jelentős” vagy a „nélkülözhetetlen” mellé, amelyből következően néhány válaszadónál a „fontos” és az „elenyésző” szerepelt.

Tanulmányunkban többször, és különböző aspektusból került vizsgálatra a nemzetiségi *anyanyelv használata*, ápolása. A vidékiek nagyjából fele tartotta ezt fontosnak, a kerületieknek jóval több mint fele viszont az „igen jelentős”, „nélkülözhetetlen” kategóriába sorolta. A többi válaszlehetőséggel mindkét csoportban néhányan éltek – ez vonatkozik az „elenyésző” jelzésre is.

Hosszabb távon (évtizedeket érve ez alatt) a mai *nemzetiségi ifjúság* hozzáállásán múlik majd, hogy mi lesz az adott nemzetiség jövője hazánkban – nyilvánvalóan a nemzetiségi önkormányzatokat is beleértve. Ennek egyik, ha nem a legfontosabb feltétele, hogy az ifjúsági korosztályt hogyan, és milyen arányban tudják bevonnani nemzeti-ségi közügyeik ápolásába (netán a nemzetiségi önkormányzásba). Ennek maximális jelentőségét a kerületiek válasza tükrözik leginkább (a „nélkülözhetetlen”-nel együtt háromnegyedük szavazott erre, a vidékiek egyharmadával szemben, akiknek másik harmada a „fontos” válaszlehetőséggel élt. Mindkét csoportban voltak néhányan, akik ezt a kérdést elenyészőnek minősítették.)

Gazdasági, pénzügyi szempontból való minősítés kapcsán is eltérően alakultak az alapcsoportok közötti válaszok. Annyiban egyezők, hogy „igen jelentős” vagy „nélkülözhetetlen” minősítés mindösszesen egy-két válaszadótól érkezett. Viszont a kerületiek kétharmada, a vidékiek egyharmada vélekedett úgy, hogy „fontos”, amelyből következően a vidékiek fele és a kerületiek egynegyede tartotta elenyészőnek.

A közintézmények működtetését illetően a kerületi válaszok döntő része szerint szerepük elenyésző, és ugyanígy nyilatkozik a vidékiek egyharmada, továbbá mindkét csoportban egy-ketten tartják fontosnak. Nélkülözhetetlennek csupán egy-egy válaszadó minősíti.

A közszolgáltatások biztosítása (ne feledjük, ez is szerepel az Njtv.-ben) kapcsán az előzőekhez hasonló képet kapunk azzal a különbséggel, hogy itt a vidékiek egyharmada fontosnak tartotta (a másik harmaduk elenyészőnek), és két kivétellel minden kerületi válaszadó ez utóbbit jelölte be.

A korábbiakban több kérdés kapcsán érintettük a *civil szervezetek* bevonását az önkormányzati feladatmegoldásba (pontosabban annak hiányát). Nos, az ezek általánosítható trendjeit firtató kérdésünkre – éppúgy, mint sze-

repükre a polgárok életfeltételeinek jobbítása terén – a válaszok megközelítőleg azonos arányúak. A vidékieknél az egyharmadot el nem érően nyilatkoznak fontosságáról, és valamennyivel többen az elenyésző voltáról. A kerületi válaszok majd mindegyike mindkét kérdésre az „elenyésző” mellett voksolt.

Tisztában vagyunk azzal, hogy az utolsó két kérdésre adott válaszokból nehéz egyértelmű következtetést levonni, de úgy véljük, jelzésértékűek lehetnek – nem csak tanulmányunk számára. A megjelölt szempontok itt a települési/kerületi társadalom és az adott nemzetiség elismertségének értékelései.¹⁷⁶ Nos, néhány válasz mindkét csoportban az „igen jelentős”, vagy „nélkülözhetetlen” jelzésre született.

Érdekesen alakult viszont a „fontos”, illetve az „elenyésző” válaszlehetőségek összetétele. Míg a helyi társadalom megítélése a kerületiek háromnegyede szerint elenyésző (és néhány válaszadó tartja fontosnak), addig a vidéki válaszadók több mint fele tartja fontosnak, és csupán egy-ketten elenyészőnek. Az adott nemzetiség elismertségét (mármint, akik a településen, kerületben élnek – a Szerző) a vidéki válaszok egynémelyikében jelentősnek értékelik, és mindkét csoportban egy-két válaszadó tartja elenyészőnek. Ami ennél viszont lényegesebb, hogy a vidékiek több mint fele és a kerületiek háromnegyede fontosságuk mellett állt ki. (Ez bízhatóan tűnhet – a Szerző.)

5. SZÖVEGES ÉSZREVÉTELEK, JAVASLATOK

Mint általában, így tanulmányunknak ezt a részét meghatározó felmérésben is, az utolsó (úgynevezett nyitott) kérdések kapcsán lehetőséget adtunk válaszadóinknak, hogy külön is értékeljék kapcsolataikat (beleértve a nemzetiségi civil szervezeteket is), avagy fogalmazzanak meg témakörünkkel kapcsolatban bármilyen észrevételt, javaslatot. Talán felmérésünk sikerét, egyben válaszadóinknak kutatásunkhoz való pozitív hozzáállását is jelzi, hogy mindkét csoport tagjai éltek e lehetőséggel, és fűztek kommentárt, vagy fogalmaztak meg elsősorban saját tapasztalataikon alapuló észrevételeket, javaslatokat. Az alábbiakban az ezekben szereplő észrevételekből emelünk ki citátumokat.

„Az önkormányzat kiegyensúlyozott és hatékony együttműködésre törekszik mind a nemzetiségi önkormányzattal, mind a civil szervezetekkel, de teljesen más, nehezen összehasonlítható a két terület. A két önkormányzat közötti kapcsolat jó színvonalú, zökkenőmentes. A nemzetiségi önkormányzat minden segítséget megkap a működéséhez (tárgyi, technikai, szakmai). Heti rendszerességű kapcsolat a jellemző, költségvetési támogatásban is részesül a nemzetiségi önkormányzat, amelynek rendezvényein részt vesznek az önkormányzat tisztségviselői. Az egyedi igények, kérések esetén rendezvényekre, megemlékezésekre külön, egyszeri támogatást is biztosít, a hivatal minden technikai, adminisztratív feladatot elvégez számukra.”

„A roma nemzetiség és az önkormányzat közötti kapcsolat jónak mondható, elsősorban közművelődési és szociális téren.”

„Sajnos nem alakult ki jó kapcsolat a két önkormányzat között. Az itt működő roma önkormányzattal jól lehetne együttműködni, ha teljes vezetőségcsere lenne a kisebbségben.”

¹⁷⁶ Hangsúlyozzuk, tisztában vagyunk azzal, hogy e két kérdésre adható egyértelmű válasz (ha egyáltalán adható) nemzetiségenként, településtípusonként, önkormányzati egységenként, a konkrét település sajátosságai (beleértve itt az ott élő nemzetiségeket is) szerint lenne vizsgálható, amelyek külön-külön is önálló kutatásokat követelnének. (Melyek eredményeit egy másik tanulmányban lehetne megjelentetni.)

„Rendezett, jó a kapcsolat a két önkormányzat között, az önkormányzat saját költségvetéséből is ad támogatást, biztosítja a szabályszerű gazdálkodást, a közfoglalkoztatási programba bevont roma személyek kiválasztásában minden esetben együttműködnek.”

„A két önkormányzat közötti kapcsolat, információáramlás jó, ennek köszönhetően a munkavégzés hatékony. A városban működő valamennyi nemzetiségi önkormányzattal, azok elnökeivel rendszeres a kapcsolat, nagyon jól »viszik« a nemzetiségi önkormányzatok ügyeit, szinte már egyedül, segítség nélkül boldogulnak.

Az önkormányzat lehetőségeihez mérten anyagi támogatást is nyújt a nemzetiségi önkormányzat működésére, közfeladat-ellátásra, és személyes kapcsolattartással is igyekszik felmérni a szükséges igényeket. A körülmények, feltételek biztosítása kapcsán segítséget kapnak a nemzetiségi önkormányzatok.”

„Külön kérelem alapján az önkormányzat további anyagi támogatást nyújt nyári gyerektáboroztatásra, avagy karácsonyi ünnepség megrendezésére, az éves támogatáson túlmenően.”

„Az önkormányzat és a nemzetiségi önkormányzatok közötti kapcsolatok napi szintűek. Az önkormányzat minden évben külön támogatást nyújt valamennyi nemzetiségi önkormányzatnak. A hivatal ellát mindennemű helyiséghasználattal, működéssel, adminisztrációval kapcsolatos feladatot. Sok rendezvényt közösen valósítanak meg, egyedi igényeket, kéréseket is igyekeznek támogatni, a rendezvényeken az önkormányzat tisztségviselői általában részt vesznek.”

„Főleg kulturális, szociális, ifjúsági feladatellátásban épültek ki jó kapcsolatok, beleértve a civil szervezeteket is. Színesebbé, gazdagabbá válik a városi programkínálat, ha ők bekapcsolódnak. Különböző önkormányzati forrásokból – pályázati formában – kapnak támogatást.”

„Az önkormányzat segíti a nemzetiségi önkormányzatok munkáját, ellátja képviselőiket, megoldást keres problémáikra, segíti hagyományaik ápolását, identitásuk megőrzését. Mindezekhez minden évben komoly összegű pályázatot ír ki.

Az önkormányzat nyitott a jogszabályokban meghatározott feladatokon túl is a nemzetiségi önkormányzatokkal és a civil szervezeteikkel való kapcsolatok ápolására, új kapcsolatok létesítésére, de mindez kétirányú.”

6. ORSZÁGOS ÉS TERÜLETI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOKKAL VALÓ KAPCSOLATOK

6.1. Országos nemzetiségi önkormányzatok

6.1.1. Általánosan érvényes kapcsolati pontok

Tanulmányunk témakörének megfelelően az országos szintű nemzetiségi önkormányzatokkal csak érintőlegesen foglalkozunk – a lehetséges együttműködésre, kapcsolatrendszerre koncentráva.

Ez nem jelenti azt, hogy ne lenne akár közvetlen szerepük is a települési nemzetiségi önkormányzás befolyásolásában (lásd például: az általuk fenntartott intézmények, média, rendezvények, ünnepek, az Njtv.-ben rögzített különböző feladatok, jogszabályok, kötelezettségek stb.), munkánk azonban a települési aspektusokat vizsgálja.

A lehetséges és többségüknél megvalósított kapcsolódási pontok közül *kiemeljük a nemzetiségi közösségek számára jogsegélyszolgálat létesítését, működtetését, érdekvédelmi, érdekképviseleti feladatok ellátását, vagy ha a településen nem működik nemzetiségi önkormányzat, az intézményalapítás, -működtetés jogát, kitüntetések alapítását és odaítélését, pályázatok, ösztöndíjak alapítását, és általánosságban valamennyi országos önkormányzatra értendően a nemzetiség érdekeinek országos szintű képviseletét. Végül, igen lényeges feladatként fogalmazható meg a vélemény-nyilvánítás lehetősége a nemzetiségeket érintő jogszabály-tervezetekről. Mindezeket a feladatokat a Hivataluk segítségével oldják meg.*¹⁷⁷

¹⁷⁷ Vö. Njtv. 117. §, 118. §., továbbá 121. §., 122. §, 123. §.

Az *Njtv.-ben* rögzítettek megvalósulásaként, és az ott írtakon túl is, az országos önkormányzatok információkkal, szakmai segítséggel, tájékoztatókkal, kiadványokkal, szabályzatminták adásával – ha kell –, egyedi ügyekbe való közreműködéssel, rendezvények során történt együttműködéssel, ismereteik, tapasztalataik települési szintre való áramoltatásával, stb. vesznek részt a települési nemzetiségi önkormányzatok működésének támogatásában; úgy is, mint országos önkormányzatok, de úgy is, mint legfőbb döntéshozó szervüknek, a közgyűléseiknek a tagjai.

Bár alapvető funkcióik, feladataik azonosak, az alábbiakban példaként kiválasztott országos szövetségek alapító dokumentumaiból kitűnik, hogy mennyiben azonosak és mennyiben különbözőek a fentebb írt feladatok ellátása tekintetében.

6.1.2. Néhány országos nemzetiségi önkormányzat példázatai

A *Magyarországi Görögök Országos Önkormányzatának Szervezeti és Működési Szabályzatában* – témánkat illetően – kevés rendelkezést találunk. Megjelenik általánosságban a kapcsolatépítés és fenntartás a [...] magyarországi és görög civil szervezetekkel (a nemzetiségi önkormányzatok külön nem szerepelnek – Szerző), javaslattevési lehetőség biztosítása a munkatervekhez [...] a görög nemzetiségi önkormányzatok vezetői számára, információs szolgálat működtetése a települési nemzetiségi önkormányzatok számára.¹⁷⁸

Az *Országos Horvát Önkormányzat Szervezeti és Működési Szabályzata* tartalmazza a Magyarországon bejegyzett horvát egyesületek munkatervhez történő javaslattevési jogát (de ők is csak az egyesületeket említik – a Szerző), a horvátként bejegyzett szervezetek kérdések feltételéhez, valamint javaslattevési jogát a közgyűlésen, s ugyancsak általánosságban a horvát nevelés, oktatás... hagyományok, évfordulók, kitüntetések figyelemmel kísérését, valamint (és ez az egyetlen, ahol konkretizálva vannak – Szerző) az év közben érkezett nemzetiségi önkormányzatok, civil szervezetek által benyújtott kulturális rendezvények támogatási kérelmeinek elbírálását, illetve ezen belül az elbírálás előkészítését az SZMSZ-ben megjelölt bizottság feladataként.¹⁷⁹

Az *Országos Ruszin Önkormányzat Szervezeti és Működési Szabályzata* rögzíti, hogy szoros kapcsolatra és kölcsönös hasznos együttműködésre törekszik a magyarországi ruszin egyesületekkel, szervezetekkel, intézményekkel. A Horvát Önkormányzat SZMSZ-éhez hasonlóan itt is megfogalmazódik az évközi pályázatok elbírálásának előkészítése. Náluk külön is szerepel a hivatal is azzal, hogy közreműködik az országos önkormányzatnak a helyi nemzetiségi önkormányzatokkal [...] történő együttműködés összehangolásában.¹⁸⁰

A *Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának Szervezeti és Működési Szabályzatának* Preambuluma szinte szó szerint azonos a Ruszin Önkormányzatéval, azzal a különbséggel, hogy ők megjelenítik a helyi német önkormányzatokat is. Közgyűlésük át nem ruházható feladatként határozza meg a szabályzatban az információs szolgálat működtetését a helyi nemzetiségi önkormányzatok számára. A bizottsági feladatok között jelenik meg a helyi német nemzetiségi önkormányzatok oktatási intézményre vonatkozó átvételi szándékának véleményezése, valamint a regionális, megyei iroda létrehozásáról való döntés.¹⁸¹

¹⁷⁸ A 2016-ban elfogadott SZMSZ Preambuluma, 17. §. (2) bek., 29. §. m. pont, és 43. § (2) bek. g.pont.

¹⁷⁹ A 2016-ban elfogadott SZMSZ 14., 23., 76., 77. pontjai.

¹⁸⁰ A 2014-ben elfogadott SZMSZ Preambuluma, 78/b 108. pontja.

¹⁸¹ A többször módosított, 2018-ban hatályba lépett SZMSZ Preambuluma II/5e, és VI./6.

Végül, szólni kell a *Magyarországi Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Országos Szövetségéről*. E szervezet egyfajta koordinációs, egyeztető szerepet igyekszik betölteni az ebben résztvevő 13 országos nemzetiségi önkormányzat között. Emellett a kormányzati döntéselőkészítési folyamatban, különös tekintettel a jogalkotásra, véleményezési feladatot lát el.¹⁸² A szövetség szoros kapcsolatot ápol a parlament nemzetiségi bizottságával, valamint nagy hangsúlyt fektet az országos nemzetiségi önkormányzatok szakmai fejlődésére. Ennek érdekében 2015-ben már elindította az országos nemzetiségi önkormányzatok hivatalvezetőinek szakmai továbbképzését, mely segítséget nyújt a tapasztalatcserében és a szövetség tagjai közötti információáramlásban. „A szövetség véleményezi és javaslatokat dolgoz ki a nemzetiségeket érintő jogszabályok kialakításában, tárgyalásokat folytat és folyamatosan aktívan részt vett az EMMI, az NGM és a NEM képviselőinek munkájában.”¹⁸³

6.2. Kapcsolat a területi szintű nemzetiségi önkormányzatokkal¹⁸⁴

Az Njtv. szabályozásának egyik sarkpontja, hogy a települési, területi országos nemzetiségi önkormányzatok a feladat- és hatáskörükbe tartozó nemzetiségi közügyek önálló intézésére jöttek létre. „Az országos és helyi szint közötti megszünt ezzel a jogintézménnyel (mármint a területi szint létrehozásával – a Szerző), helyébe a középszintű kisebbségi önkormányzati intézményrendszer kerül. A rendszer ezáltal megszüntette egyben a korábbi centralizált formáját”¹⁸⁵.

Az előzőekben írtakból, valamint abból fakadóan, hogy a megyei önkormányzatok feladat- és hatásköre, továbbá szerepe a megye életében a Mötv. hatálybalépésével radikálisan megváltozott, következik a megyei nemzetiségi önkormányzatokkal való kapcsolataik „mássága” is. Ez nem jelenti azt, hogy ne látnák el mindazokat a feladatokat, amelyek elvégzésére mint helyi önkormányzatokat az Njtv. kötelez, és ne alkotnák meg ama szabályokat, amelyek számukra úgyszintén kötelezettségeket jelentenek – természetesen ott, ahol a törvény előírja, a megyei önkormányzatokkal való együttes döntéssel. (Például SZMSZ, Együttműködési Megállapodás, belső szabályzatok; a feladatellátás tekinteteiben pedig mindaz, amit a települési önkormányzatok kapcsán már érintettünk, és a területi szintre vonatkoztatva.)

Tapasztalataink szerint az itt jelzett önkormányzatok között a kapcsolatok korrektek, és a megyei önkormányzatok lehetőségeik szerint támogatják magát a területi nemzetiségi önkormányzatot, sőt a megyében működő települési nemzetiségi önkormányzatokat is. Mindezekre példaként adjuk közre *egy megyei önkormányzat főjegyzőjével készített rövid interjút*.

¹⁸² Szerző megjegyzése, hogy hasonló szervezetet működtetnek a települési, területi önkormányzatok is. Országos szervezeteik és a Kormány létrehozta az Országos Önkormányzati Szövetségek Nemzeti Tanácsát. Ismereteink szerint azonban a két szervezet között semmiféle intézményes kapcsolat nem alakult ki az elmúlt esztendőik során.

¹⁸³ A Bírósághoz benyújtott 2017. évi beszámolóból. (A kettős könyvvitelt vezető egyéb szervezet egyszerűsített beszámolója és közhasznúsági melléklete 2017. évről.) www.birosag.hu.

¹⁸⁴ Njtv. 2. § 2. pont.

¹⁸⁵ CSEFKÓ Ferenc – FÁBIÁN Adrián – LÁSZLÓNÉ Kovács Ilona (2007): *A Baranya megyei területi kisebbségi önkormányzatok működésének kezdeti tapasztalatai*. Pécs, A Jövő Közigazgatásáért Alapítvány. 10.

A megye mint területi önkormányzat, pontosabban ennek hivatala, a területi szintű nemzetiségi önkormányzatok tekintetében (itt roma, német, horvát) szoros kapcsolatot tart fenn, s elvégzik ugyanazokat a feladatokat, amelyeket helyi szinten a polgármesteri hivatalok, közös hivatalok.

Ugyan a megyei önkormányzatok szerepe lényegesen megváltozott a korábbiakhoz képest (lásd területfejlesztés és -rendezés, vidékfejlesztés és koordináció), ennek ellenére igyekszik települési kapcsolatait is ápolni. A területi nemzetiségi önkormányzattal – mint két független, azonos jogállású szervezettel – működnek együtt, ápolnak közvetlen kapcsolatot.

Az is megállapítható, hogy más a kapcsolatuk a németekkel és a horvátokkal (ők nincsenek a közvetlen segítségnyújtásra, támogatásokra rászorulva), míg a roma önkormányzat nagyobb hivatali segítségnyújtással tudja ellátni feladatát.

A megye fontosnak tartja, hogy támogassa a településeket. Ennek érdekében korábban rendeleti formában határozott arról, hogy nyilvános pályázat útján a nemzetiségi programok megvalósítására a nemzetiségi önkormányzatok is pályázhatnak. Ez egy darabig jól működött, időközben azonban megszűnt. Ettől függetlenül a megye számára a településekkel való kapcsolatok fontosak maradtak s ezen belül a nemzetiségi önkormányzatokkal kialakultak is.¹⁸⁶

Az Njtv. szabályozása kevés teret szentel a területi és a települési nemzetiségi önkormányzatok közötti együttműködésnek. Hogy ennek ellenére ez a gyakorlatban hogyan működik, arról képet kaphatunk a következő interjúból, amelyet a Megyei Horvát Önkormányzat elnökével készítettünk.

A megyei nemzetiségi önkormányzat és a települések között a kapcsolatok szerteágazóak, de a megyének nincs semmilyen „intézkedési” joga. A megyei önkormányzatnak is megváltoztak a lehetőségei, funkciói; megszűnt az intézményfenntartás, területfejlesztéssel foglalkoznak elsősorban. Így hatékonyságuk, erejük is gyengült. Korábban a kultúra, a nemzetközi kapcsolatok terén, sőt szociális és gazdasági kérdésekben is sokszor kikérték a véleményüket, ez ma már nem működik. Működésüknek, illetve feladatellátásuknak finanszírozása ugyanaz, mint a településeké, azaz, ha a jegyzőkönyvekben jól vannak leírva a feladatok, és megfogalmazva a határozatok, akkor valószínűleg nagyobb összegű támogatást kapnak, persze csak akkor, ha határidőben és nem egy nappal később küldik meg e dokumentumokat. (Jelzi: előfordult az, hogy a jegyzőkönyv felküldésénél egy napot késtek, ez elegendő ok volt arra, hogy elessenek a támogatástól.) Hogy miként történik az elbírálás, arról nincs információja.

A megyei önkormányzat biztosít számukra megfelelő irodát, informatikai eszközöket, jogi segítségnyújtást, és ami a gyakorlatban nagyon fontos, a pénzügyek bonyolításában is közreműködnek; kapcsolataikat együttműködési megállapodásban szabályozzák. Évente általában 8-9 ülést tartanak. A közmeghallgatást a megyei horvát nap keretében oldják meg.

A megyei horvát nemzetiségi önkormányzat fontos célja általában a segítségnyújtás, az „összehangolás” azért, hogy az éves munkatervekben is szereplő rendezvények, események ne essenek egybe, így azokon kölcsönösen részt vehessenek. Különösen érvényes ez a megyei és a községi vagy városi horvát napokra.

Települési kapcsolataikban az információ-közvetítői szerep mellett meghatározóak a közös rendezvények is. A helyi rendezvények közül kiemeli így pl. halfőző versenyek, bosnyák, vagy horvát napok, adventi koncertek, búcsúk, stb.

¹⁸⁶ A főjegyző által mondottakat az időközben hatályon kívül helyezett megyei önkormányzat közgyűlésének rendelete tette lehetővé – a Szerző.

Emellett a megye segíti a helyi közösségek identitását, nyelvhasználatát, célul tűzve ki, hogy a horvátság maradjon stabil nemzetiség. A megyei nemzetiségi önkormányzat lehetőségei szerint támogatást is ad helyi rendezvényekre, segít a pályázatokban, együttműködik a hivatalokkal.

A településekkel egyébként napi személyes, telefonos, elektronikus kapcsolatot tartanak; részt vesznek a rendezvényeiken; egyfajta tanácsadói, információs központ szerepet töltenek be.

Végezetül kiemeljük, hogy (véltetőleg nem csupán ebben a megyében) a Megyei Önkormányzat és az itt működő 3 területi nemzetiségi önkormányzat (horvát, német, roma) között az amúgy is igen jónak mondható szakmai kapcsolat erősödött a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program előkészítése során.

X. ÖSSZEGZŐ ÉRTÉKELÉS, JAVASLATOK

1. A TÖRVÉNYES MŰKÖDÉS SZERVEZETI GARANCIÁI

Az elmúlt évek során mind szélesebb körben általánosan elfogadottá vált, hogy a települési nemzetiségi önkormányzatok az állami/önkormányzati/nemzetiségi társadalmi rendszer meghatározó képviselői szervei, helyi egyései: autonóm, független szervek.

Rögzítendő viszont, hogy speciális, funkcionális, egy (konkrét, nem nevesített tagokkal rendelkező csoportként nehezen meghatározható¹⁸⁷) adott nemzetiségre irányuló tevékenységet folytatnak.

Bár önállóságuk megkérdőjelezhetetlen, a „jognak megfelelő” működés rajtuk kívül álló szervezetek közreműködésének függvénye. Ebben döntő szerepük – a jogi szabályozás mellett – a tanulmányunkban részletezett különböző központi és területi állami szerveknek, valamint a helyi önkormányzatoknak (kiemelve itt a polgármesteri hivatalokat) van.

Az *Országgyűlés* a gyakorlati tapasztalatokat és a folyamatos jogszabály-módosításokat is figyelembe vevő – végül az Njtv. elfogadását eredményező – tevékenységével, a költségvetési támogatások növelésével járult hozzá elsősorban e nemzetiségi önkormányzatok működésének jobbításához. A *nemzetiségi szószólói* jogintézmény bevezetése ugyan csak részben oldotta meg országgyűlési képviselőjüket, de a számukra biztosított jogok és a nemzetiségeket képviselő bizottság érdekérvényesítési, képviselői lehetőségei jelentősen bővültek.

A *Kormány* tanulmányunkban meghivatkozott rendeletei és egyéb döntései révén kívánta elősegíteni a nemzetiségi önkormányzatok kiteljesedését, a nemzetiségi jogokkal való élést – a nemzetiségi lét szinte valamennyi területére vonatkoztatva. Tény viszont az is, hogy a finanszírozásukra és az informatikai eljárásokra vonatkozó különböző döntések tartós vagy átmeneti problémákat is okoztak (okoznak), és nem csökkentek az adminisztrációs terhek.

A *Kormány* tevékenységéből kiemelendő az a két, szakmailag megalapozott, tartalmas beszámoló, amely – egyebek mellett – témánkat érintően is összefoglalja azokat az intézkedéseket, tapasztalatokat, amelyek hivatottak voltak a nemzetiségek egyéni, illetve közösségi jogainak gyakorlását garantálni, és amelyek lényegét foglaltuk össze munkánkban.

A *megyei/fővárosi kormányhivatalokkal* való kapcsolatok összegző értékeléseként levonhattuk azt a következtetést, hogy a nemzetiségi önkormányzatok működésében a korábbi esztendőkhöz jelen voltak kisebb-nagyobb jogszabálysértések, mára azonban tevékenységük összessége törvényesnek minősíthető. Hozzáteszük, hogy ezen államigazgatási szervek felügyeleti tevékenységének alapvető filozófiája a segítségnyújtás, a szakmai egyeztetés, tevékenységük különböző eszközökkel való támogatása; mindezeket messzemenően igazolták a települési, nemzetiségi önkormányzatok vezetőivel készült interjúink.

A nemzetiségi önkormányzati működés gyakorlatának másik pillére a Hivatal, pontosabban a *polgármesteri hivatalok, közös önkormányzati hivatalok*. Gyakorlatilag rajtuk nem csupán a jogkövető magatartás biztosítása, ha-

¹⁸⁷ A 2011. évi népszámlálás tanulmányunkban is jelzett problémáira tekintettel – a Szerző.

nem a tartalmi feladatok, azaz a tevékenység megvalósítása is múlik. Azok a többletfeladatok, amelyeket e hivatalok ellátnak, nagy munkaterhet jelentenek, és csupán részbeni finanszírozást. Miként az egyik kormánybeszámoló rögzíti, minél nagyobb segítséget nyújt a helyi önkormányzati hivatal a nemzetiségi önkormányzat számára, annál kevesebb törvénysértésre kerül sor.

A tanulmányunkban vizsgált Állami Számvevőszék, Államkincstár ellenőrzéseinek tapasztalatai egyrészt a nemzetiségi önkormányzatok együttműködéséről adnak számot, másrészt a kisebb súlyú szabálysértések mellett általában működésük alapvetően törvényes voltáról számolnak be.

Az *Alkotmánybíróság*, a *Kúria* és a *bíróságok* egy-egy döntésükkel voltak hivatottak közreműködni a törvényesség (Alaptörvénynek való megfelelés) garantálásában.

Kiemelten kell szólni a *nemzetiségi biztoshelyettes* tevékenységéről, aki közvetlenül is szerzett információk alapján fogalmazta meg jelentéseit, tett törvénymódosító javaslatokat a nemzetiségek, nemzetiségi önkormányzatok érdekében az illetékes állami szervek felé.

Szólnunk kell természetesen a *területi és országos nemzetiségi önkormányzatokkal*, civil szervezetekkel, helyi nemzetiségi társadalommal való kapcsolatokról is. Az itt jelzett nemzetiségi önkormányzatok mintegy információs, tájékoztató, segítő feladatuk ellátása mellett közvetlen kapcsolattartással, lehetőségük szerinti pénzügyi támogatásokkal erősítik a nemzetiségi önkormányzatok működését.

A *nemzetiségi civil szervezetek* természetes együttműködő partnerei a nemzetiségi önkormányzatoknak, függetlenül attól, hogy megfelelnek-e az Njtv. szabályozása szerinti nemzetiségi szervezetnek, avagy „egyszerű” alapítványként, egyesületként működnek.

A *helyi nemzetiségi társadalommal, nemzetiségi polgárokkal* való kapcsolat közvetlen, mindennapi, személyes, telefonos, internetes, „Facebookos” stb., továbbá a különböző rendezvényeken, egyéb együttműködési fórumokon realizálódik. (Itt jegyezzük meg, hogy a honlapon való kapcsolattartás – vizsgálataink alapján – elhanyagoltnak minősíthető.)

2. MŰKÖDÉSÜK ELEMZÉSÉBŐL LEVONHATÓ NÉHÁNY KÖVETKEZTETÉS

Megállapítható a nemzetiségi (kisebbségi) önkormányzatok számának választási ciklusonkénti folyamatos emelkedése, amelynek indoka lehetett korábban az úgynevezett „etnobiznisz”, az utóbbi években pedig mind a *települési, mind a települési nemzetiségi önkormányzat egybeeső érdekeinek szolgálata* (például közoktatási intézmények feladatfinanszírozása).

A *nyelvhasználati jogokat* garantáló rendelkezések mindenütt teljeskörűen biztosítottak, a *gyakorlatban azonban az adott nemzetiség nyelvén történő kommunikáció inkább tájékoztatókra, kiadványokra, „társalgásra”, ünnepekre, egyházi szertartásokra korlátozódik.*

A javaslattevési, véleményezési, kezdeményezési, egyetértési jogok gyakorlásával a települési nemzetiségi önkormányzatok élnek, s ezek a javaslatok, kezdeményezések a címzettek oldaláról elfogadásra kerülnek; a felterjesztési joggyakorlás nem jellemző.

Kapcsolataik a települési önkormányzatokkal kiegyensúlyozottak. Ez vonatkozik a polgármesteri hivatalra, közös hivatalra is (sőt!); manapság már ritkán fordul elő a települési nemzetiségi önkormányzat elnöke és a polgármester közötti feszültség.

Működési feltételeiket – igaz, egymástól lényegesen eltérő színvonalon – a települési önkormányzatok biztosítják, problémák elsősorban a rendezvények szervezése során fordulnak (vagy inkább fordultak a korábbi esztendőknél) elő.

Kötelező feladataikat nemzetiségi sajátosságaik és lehetőségeik szerint ellátják. A dolog természetéből fakadóan az önként vállaltak igen nagy „szórást” mutatnak –tartalmukat, nagyságrendjüket illetően.

Gazdálkodásuk alapvetően törvényes; saját ingatlannal, vagyonnal csak a nagyobb városokban rendelkeznek. Döntő többségüknél a központi költségvetési támogatás a meghatározó. *A feladatalapú költségvetési támogatáshoz való jogosultság pontrendszeri szabályozása erősítette az adminisztratív fegyelmet, e rendszer megítélése viszont jelentős problémákra utal.*

Üléseik jegyzőkönyveinek és határozataiknak döntő része jelenleg már megfelel az Njtv. szabályozásának. Öszszeférhetetlenségre, kizárásra, méltatlanság megállapításra csak elvétve kerül sor.

3. A SZABÁLYOZÁSI KÖRNYEZET FONTOSABB ELEMEI

Elsőként említjük a működést érintő, megfelelő részletezettségű szabályozási környezet kialakítását, amely magába foglalja a 13 nemzetiség (korábban kisebbség) egyenlőségét.

Az Alaptörvényben (illetve korábban az Alkotmányban) rögzített államalkotó tényező mivoltuk egyre erőteljesebben jelenik meg a szabályozásban. Államszervezeti helyük 2011-óta sokat tisztult, ha tetszik stabilizálódott, továbbá a települési önkormányzatok és nemzetiségi önkormányzatok közötti mellérendeltség garantálása jelent meg.

A központi joganyag általános érvényűen érintette a nemzetiségeket és azok önkormányzatait – azonos szabályozási módszerrel és részletezettséggel – az aprófalvaktól a nagyvárosokig. Ez viszont a gyakorlati működés során számos anomáliát jelentett.

A gyakorlatban településtípusonként, a települések anyagi és egyéb lehetőségei szerint, és különösen nemzetiségenként óriási különbségek mutatkoznak működésükben, ezt azonban a jogi szabályozás (beleértve a helyi normákat is) kevésbé tudta és tudja megjeleníteni.

Szólni kell a szabályozás komplexitásáról, amely azt eredményezte, hogy szinte alig van ezen önkormányzatok működésének olyan területe, amelyet ne regulálna valamilyen szintű jogi norma, így aztán a függetlenség és autonómia megvalósulása értelemszerűen csak e keretek között – sok esetben jelentős megszorításokkal – érvényesülhet.

A jogszabályokat vizsgálva értelemszerűen kiemelendő az Njtv., az Möt., a mindenkori költségvetési törvények, és azok az ágazati törvények, amelyek a nemzetiségi önkormányzatok működésének egy-egy területét is érintik, és ismerik el tevékenységük sajátosságait.

A kormányrendeletek közül külön említendő a mindenkori kormányok tagjainak feladat-és hatáskörét rögzítő jogszabályok, amelyekből témánkra vonatkoztatva a legfontosabb a nemzetiségi politikáért felelős kormánytag feladatainak rögzítése.

A helyi szintű (*jog*)szabályok közül elsőként a rendeleti formában elfogadott szervezeti és működési szabályzatok emelendők ki, amelyek kötelező tartalmi elemeit meghatározza a Njtv., de az önkormányzatok szabad kezűt kapnak abban, hogy milyen részletezettséggel, és milyen témákat kívánnak saját képviselőtestületük alapszabályában rögzíteni.

A fentebb említett jogszabálytípusokon túlmenően mind a települési önkormányzatok, mind a nemzetiségi önkormányzatok jogszabálynak nem minősülő határozatokat alkothatnak (közülük első helyen említve a nemzetiségi önkormányzatok szervezeti és működési szabályzatait).

Tekintettel arra, hogy a nemzetiségi önkormányzati működés gyakorlatban való legfontosabb normája, ezért az Együttműködési Megállapodásokról kell ezután szólni. E megállapodások kötelező tartalmára, felülvizsgálati kötelezettségeire az Njtv. részletes előírásokat határoz meg.

A törvényes, jogszerű működés elengedhetetlen tartozékainak minősül az úgynevezett belső szabályzatok, utasítások rendkívül gazdag tárháza. E normák különböző jogtechnikai eljárások eredményeképpen születnek, és alkalmazandók a nemzetiségi önkormányzatokra.

A *polgármesteri hivatalok, közös önkormányzati hivatalok* szervezeti és működési szabályzatai, ügyrendjei jeleltik meg az Njtv.-ben a települési önkormányzatokra meghatározott feladatok tényleges biztosításának módját, mikéntjét, formáját, stb. Végül a működést bemutató, a nemzetiségi önkormányzatok finanszírozására döntő kihatású dokumentumnak minősülnek az üléseikről, közmeghallgatásaikról – ma már általában a törvényi szabályozásnak megfelelően – készült jegyzőkönyvek, határozatok.

4. NÉHÁNY KODIFIKÁCIÓS TARTALMÚ JAVASLAT

4.1. *Koncepcionális felvetések az Njtv. módosítására*

Indokoltnak tartjuk az Njtv. és a Mötv. „összefésülését”, a szövegadaptációk és ismétlések áttekintését, a Mötv.-re, avagy más jogszabályokra történő visszautalások átgondolását, lehetséges mérvű konkretizálását.

Az Mötv. és az Njtv. részletező elemzése alapján szükségesnek véljük több jogintézmény egymáshoz való önmagában történő értelmezését.

Mindenképpen indokoltnak mutatkozik a határozatlan jogfogalmak lehetséges mérvű „kigyomlálása”, illetőleg az Njtv. fogalomrendszerébe való beépítése az adott tartalom meghatározásával.

Az Njtv.-ben rögzített feladatok és hatáskörök egzaktabb tipizálásának igénye is felvethető. Több olyan jogsultság is szerepel az Njtv.-ben, amelynek életszerűsége vitatható.

Jelentős feladatként lenne megjelölhető a jogalkotó számára a „kis” és „nagy” nemzetiségek önkormányzatainak, illetőleg a kistépüléseken és a városokban, nagyvárosokban működő önkormányzatoknak a sajátosságok szerinti átvizsgálása.

A nemzetiségi önkormányzatok, polgármesteri hivatalok feladatai több helyütt is szerepelnek az Njtv.-ben. Célszerűnek mutatkozna megvizsgálni ezek egy csoportba való elhelyezését, másrészt markánsabban kifejezni meghatározó szerepüket a nemzetiségi önkormányzatok működtetésében.

A nemzetiségi önkormányzatok finanszírozási rendszerének alapjaival kapcsolatban egyik kiemelt feladatnak tartjuk a feladatalapú támogatási rendszer elbírálási rendjének, pontrendszerének, a szempontrendszer értelmezésének részletező szabályozását. Lényeges feladatnak jelöljük meg továbbá polgármesteri hivatalok, és főként a közös önkormányzati hivatalok nemzetiségi önkormányzati feladatellátásuk finanszírozásának valóságban az ellátott feladatokra történő módosítását. Végül, bár az országban mindösszesen két településen működik átalakult nemzetiségi települési önkormányzat, ezek szabályozása újragondolást igényel – elsősorban a nemzeti-ségi feladatellátásukra is tekintettel.

4.2. Konkrét javaslatok az Njvt. felülvizsgálatára

A gyakorlati tapasztalatokra figyelemmel indokoltnak tartjuk a nyelvhasználati jogok biztosításának rendelkezéseit átalakítani; nem tartjuk szerencsésnek az „ülésem használt nyelv” rögzítését, mivel így és ebben a formában nem jelenti automatikusan az adott nemzetiség nyelvét.

Javasoljuk az elnök összeférhetlensége kapcsán beiktatni a polgármesteri és elnöki tisztség egyidejű betöltésének összeférhetlenségét.

Javasoljuk, hogy az internetes kapcsolattartás sokszínűségének lehetősége jelenjen meg a szabályozásban is, figyelemmel arra, hogy a honlapok gyakorlatilag alig töltik be az informatív, avagy kapcsolattartási eszköz szerepét.

Javasoljuk megvizsgálni, hogy a bírósági népi ülnökök választása maradjon-e a nemzetiségi önkormányzat feladatai és hatáskörei között.

Indokoltnak tartjuk pontosítani az „igazgatásra” vonatkozó rendelkezéseket arra az esetre, amikor a nemzetiségi önkormányzat intézményt tart fenn.

Indokoltnak tartjuk az úgynevezett „személyes érintettség” be nem jelentésének következményeit az Njvt.-ben szabályozni.

Tisztázandónak véljük az együttműködési megállapodások polgári jogi, közigazgatási jogi jellege szabályozásának rendezését.

Bizonyos tekintetben eltérő szabályokat találhatunk a zárt ülés kapcsán a Möt.-ben és az Njvt.-ben, amelyet szükséges lenne harmonizálni.

Javasoljuk újragondolni azt a szabályozást, hogy a nemzetiségi képviselő az eskütétel előtt is gyakorolhassa jogait.

Célszerűnek tartanánk kiegészíteni az Njvt. nemzetiségi önkormányzatot értelmező rendelkezését a nemzetiségi lakossággal való kapcsolattartással.

Javasoljuk az Njvt. hatályos szövegéből kiemelni a Ket.-et, és helyette beilleszteni az Ákr.-t, és áttekinteni a nemzetiségi önkormányzatok ügyféli jogállásának jelenlegi szabályozását.

A választási szabályokkal függ ugyan össze, de mindenképpen jelezni kívánjuk, hogy a nyelvismeretre vonatkozó jelölti nyilatkozat hamissága esetét szankcionálni kellene.

A finanszírozási, főként a feladatalapú támogatási rendszer problémáit az előző pontban érintettük, ehhez annyit teszünk hozzá, hogy az értelmezési rendelkezések között meg kellene határozni, hogy mit jelent a feladatával „közvetlenül” összefüggő feladatkör.

E rész végén jelezzük, hogy tanulmányunkban mindezen túl részben a Szerző, másrészt a polgármesterek, jegyzők, nemzetiségi önkormányzati elnökök – az általunk példálózó jelleggel felsoroltakon túl is – számos problémát jeleztek, avagy fogalmaztak meg javaslatot a jogi szabályozás továbbfejlesztésére. Ezeket nem kívántuk megismételni.

4.3. Javaslatok a helyi szabályozás továbbfejlesztésére

Indokolt a települési önkormányzatok Szervezeti és Működési Szabályzatainak részletesebb, és ott, ahol több nemzetiségi önkormányzat is működik, rájuk vonatkozó egyediesített rendelkezéseinek elkészítése, figyelemmel az adott konkrét település nemzetiségi és egyéb sajátosságaira.

Megvizsgálandó a nemzetiségi önkormányzat elnökére értendően a rendeletalkotás kezdeményezési jogának biztosítása. Szükségesnek mutatkozik a nemzetiségi civil szervezetekkel való kapcsolatok részletes szabályozása a helyi normákban.

Az adott település képviselő-testülete SZMSZ-ének függvényében (mármint, hogy milyen részletezettséggel foglalkozik egyes jogintézményekkel) fontosnak tartjuk a polgármesteri hivatalok nemzetiségi önkormányzatokkal kapcsolatos részletező, konkrét feladatainak rögzítését. Az úgynevezett minták alapján való szabályzatkészítés ugyan elfogadható, azonban kerülni kellene a minták és az Njtv. szó szerinti ismétlését, ehelyett azoknak a valóságban létező sajátosságok szerinti adaptálására kellene törekedni.

Helytelennek tartjuk az Njtv. valamelyik jogszabályhelyére való utalás szerepeltetését, ehelyett az adott rendelkezés adaptálásának szabályozása indokolt.

Az előző bekezdésekben írtak érvényesek a nemzetiségi SZMSZ-ekre és az Együttműködési Megállapodásokra is.

Ezekben az alapszabályokban célszerű lenne konkretizálni (akár az intézmények, szervezetek, személyek felsorolásával) a feladatokat, szolgáltatásokat, kötelezettségeket, jogokat.

Az Njtv.-ben rögzített háromféle feladatmeghatározást – főként az önként vállaltakat – részletezni kellene a fentebb idézett normákban.

Indokoltnak tartjuk az elnök helyettesítésének eseteivel kapcsolatos jogok rögzítését mind a települési, mind a nemzetiségi önkormányzati SZMSZ-ekben.

Az elnöknél maradván indokoltnak tartjuk szabályozni, hogy melyek az eredeti, és melyek a számára átruházott feladatok.

A közmeghallgatások rendje részletesebb szabályozást kíván. Hozzátesszük, hogy itt két kérdés tisztázandó: csak a nemzetiségi lakosok vehessenek-e részt azokon, továbbá hogy az itt tárgyaltak csak nemzetiségi ügyek lehetnek, vagy a település közügyei is.

A nemzetiségi önkormányzat üléseit illetően indokolt rögzíteni azt az esetet, ha valaki hozzászólásának szó szerinti megjelenítését kéri.

Szabályozni szükséges az előterjesztésekkel szembeni tartalmi követelményeket, továbbá azt, hogy mely témákban kötelező az írásbeli előterjesztés.

Végül. Általános érvényű javaslatunk, hogy olyan közérthető, egy-egy témára koncentrált tájékoztató anyagok készüljenek, amelyek eligazítást nyújtanak a nemzetiségi önkormányzati képviselők számára saját, és az önkormányzatuk feladataira, kötelességeire, jogaira, a polgármesteri hivatallal való kapcsolataikra, stb.

* * *

Tanulmányunkban igyekeztünk egyrészt átfogó képet adni a települési nemzetiségi önkormányzatok majd fél évtizedes tapasztalatairól. E körben a pozitív, jó gyakorlatok ismertetése mellett számos kritikai észrevételt is megfogalmaztunk mind a jogalkotók, mind a települési és a nemzetiségi önkormányzatok számára.

Bízunk abban, hogy azok az érintettek, akik megismerik e munkát, tudják, miszerint alapvető célunk volt hozzájárulni ahhoz, hogy „jogszerű és jogkövető tevékenységük keretei között lássák el feladataikat annak tudatában, hogy a nemzetiségi önkormányzatiság mára beágyazódott a társadalomba, a nemzetiségi önkormányzatok a közélet megkerülhetetlen szereplői. Létüknek köszönhetően a közigazgatás valamennyi szintjén választott, legitim testület képviseli a nemzetiségi közösségeket.”¹⁸⁸

¹⁸⁸ Idézet: Nemzetiségi önkormányzatok kézikönyve (EMMI, 2013), Hölvényi György által írt előszóból.

IRODALOMJEGYZÉK

- CSEFKÓ Ferenc – FÁBIÁN Adrián – LÁSZLÓNÉ Kovács Ilona (2007): *A Baranya megyei területi kisebbségi önkormányzatok működésének kezdeti tapasztalatai*. Pécs, A Jövő Közigazgatásáért Alapítvány.
- CSEFKÓ Ferenc (1998): *A kisebbségi önkormányzatok közjogi státusa, működésük meghatározó területei*. Régió, IX. évf. 4. sz.
- DOBOS Balázs (2011): *A kisebbség joga: Kisebbségi törvénykezés Magyarországon (1988-2006)*. Budapest, Argumentum Kiadó.
- EMBERI JOGOK (é.n.): Magyarországi bolgárok. URL: <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-bolgarok> (Letöltés ideje: 2018. 09. 05.)
- EMBERI JOGOK (é.n.): Magyarországi lengyelek. URL: <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-lengyelek> (Letöltés ideje: 2018. 09. 05.)
- EMBERI JOGOK (é.n.): Magyarországi örmények. URL: <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-ormenyek> (Letöltés ideje: 2018. 09. 10.)
- EMBERI JOGOK (é.n.): Magyarországi romák. URL: <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-romak> (Letöltés ideje: 2018. 09. 10.)
- EMBERI JOGOK (é.n.): Magyarországi ruszinok. URL: <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-ruszinok> (Letöltés ideje: 2018. 09. 12.)
- EMBERI JOGOK (é.n.): Magyarországi szlovákok. URL: <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-szlovakok> (Letöltés ideje: 2018. 09. 12.)
- EMBERI JOGOK (é.n.): Magyarországi szlovének. URL: <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-szlovenek> (Letöltés ideje: 2018. 09. 15.)
- EMMI (2013): Idézet, Hölvényi György által írt előszóból. *Nemzetiségi önkormányzatok kézikönyve*.
- EPERJESSY Ernő (szerk.) (1996): *Tanulmányok a magyarországi bolgár, görög, lengyel, örmény és ruszin nemzetiség néprajzából*. 1-es kötet, Budapest, Magyar Néprajzi Társaság – Mikszáth Kiadó.
- ERDŐS Csaba (2017): *A közérdek és a törvényhozó hatalom*. In: LAPSÁNSZKY András – SMUNK Péter – SZIGETI Péter (szerk.): *Köz/érdek*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- FATA Márta (é.n.): *Németek*. URL: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/altalanos/nemzeti_es_etnikai_kisebbssegek_magyarorszagon/pages/008_nemetek.htm (Letöltés ideje: 2018. 09. 23.)
- HORVÁTOK (é.n.): *A magyarországi horvátok rövid története*. URL: <http://www.horvatok.hu/index.php/hu/aktualitasok/horvatokrol/tortenelem> (Letöltés ideje: 2018. 09. 30.)
- HOSSZÚ János (2016): *Dunaújváros Megyei Jogú Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata és Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata együttműködése*. Új Magyar Közigazgatás, IX. évf. 1. sz.
- KISEBBSÉGI OMBUDSMAN (2009): *Bolgárok*. URL: http://www.kisebbségiombudsman.hu/word/01-15-2009_11_19_47/bolgarok.html (Letöltés ideje: 2018. 10. 01.)
- KIS KELEMEN Bence (2014): *A helyi önkormányzati képviselők választása nemzetiségi szemszögből*. In: CSEFKÓ Ferenc – HORVÁTH Csaba (szerk.): *Választások Magyarországon – 2014*. Pécs, PTE ÁJK – A Jövő Közigazgatásáért Alapítvány.
- KÓNYA László Ferenc – PUSZTAI Adél (2015): *A helyi nemzetiségi önkormányzat működése, szervezése és a migráció kezelése*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.

- LATORCAI Csaba (2014): *A nemzetiséghez tartozók önkormányzáshoz fűződő jogai az Alaptörvény és a nemzetiségi törvény tükrében. Rövid történeti áttekintés 1993-tól. A „kakukktojás” jelenség.* Kisebbségkutatás, 23. évf. 1. sz.
- MAGICZ András: *Kisebbségpolitika, kisebbségi érdekérvényesítés Magyarországon.* Jegyzet, Összeállította KOLLER Inez 2008. május 6.
- MAGYARORSZÁG KORMÁNYA (2015): *B/6626. számú beszámoló a Magyarország területén élő nemzetiségek helyzetéről (2013. február – 2015. február).* Előadó: Balog Zoltán az emberi erőforrások minisztere. Budapest. URL: <https://www.parlament.hu/irom40/06626/06626.pdf> (Letöltés ideje: 2018. 10. 13.)
- MAGYARORSZÁG KORMÁNYA (2018): *B/2160. számú beszámoló a Magyarország területén élő nemzetiségek helyzetéről (2015. február – 2017. február).* Előadó: dr. Semjén Zsolt nemzetpolitikáért, egyházügyiért és nemzetiségekért felelős miniszterelnökhelyettes. Budapest. URL: <https://www.kormany.hu/download/b/84/91000/parlament%20honlapj%C3%A1r%C3%B3l.pdf> (Letöltés ideje: 2018. 10. 15.)
- MORAUSZKI András – PAPP Z. Attila (2014): *Nemzetiségi revival? Magyarország nemzetiségei a 2011. évi népszámlálás megváltozott módszertana tükrében.* Kisebbségkutatás, 23. évf. 3. sz.
- MÓRÉ Sándor (2016): *A nemzetiségi szószólói intézmény jogi kerete és működésének első két éve.* Parlamenti Szemle, 1. évf. 2. sz.
- PÁLFFY Ilona (2015): *A nemzeti választási iroda elnökének beszámolója a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint a nemzetiségi önkormányzati választások tapasztalatairól.* Új Magyar Közigazgatás, 8. évf. 1. sz.
- PÁLNÉ KOVÁCS Ilona (1999): *A kisebbségi önkormányzatok jogállása.* In: CSEFKÓ Ferenc – PÁLNÉ KOVÁCS Ilona (szerk.): *Kisebbségi önkormányzatok Magyarországon.* Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely, MTA Regionális Kutatások Központja.
- PAPADOPULOSZ Filiposz (1996): *A magyarországi görögök múltjáról és jelenéről.* In: Eperjessy Ernő (szerk.): *Tanulmányok a magyarországi bolgár, görög, lengyel, örmény és ruszin nemzetiség néprajzából 1.* Magyar Néprajzi Társaság – Mikszáth Kiadó, Budapest. URL: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/gorogok/mikent_a_madarak_1/pages/magyar/002_magyarorszag_i_gorogok.htm (Letöltés ideje: 2018. 10. 17.)
- PETRUSÁN György (é.n.): *Románok.* URL: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/altalanos/nemzeti_es_etnikai_kisebbsenek_magyarorszagon/pages/010_romanok.htm (Letöltés ideje: 2018. 10. 17.)
- PETRUSÁN György – MARTYIN Emília – KOZMA Mihály (2000): *A Magyarországi Románok.* Győr, Széchenyi Nyomda Kft.
- SIPOS Mónika (2010): *Kisebbségi joggyakorlás Magyarországon és Ukrajnában.* In: KÁKAI László (szerk.): *Születésnap vagy halotti tor – húsz évesek az önkormányzatok.* Pécs, Publikon Kiadó.
- SOKCSEVITS Dénes (é.n.): *A magyarországi horvátok rövid története.* URL: <http://www.horvatok.hu/index.php/hu/aktualitasok/horvatokrol/tortenelem> (Letöltés ideje: 2018. 10. 17.)
- SZERB ORSZÁGOS ÖNKORMÁNYZAT (é.n.): *Történelmi áttekintés a magyarországi szerbekről.* URL: <http://www.szerb.hu/hu/tortenelmi-atekintes.php> (Letöltés ideje: 2018. 10. 17.)
- UDVARI István (1998): *Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon.* Budapest, Auktor Könyvkiadó. (Szaklektorok: NIEDERHAUSER Emil – SZÁSZ Zoltán)
- UDVARI István (é.n.): *Ruszinok és ukránok.* URL: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/altalanos/nemzeti_es_etnikai_kisebbsenek_magyarorszagon/pages/011_ruszinok.htm (Letöltés ideje: 2018. 10. 17.)
- WIKIPÉDIA (é.n.): *Magyarországi ruszinok.* URL: https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1gi_ruszinok (Letöltés ideje: 2018. 10. 17.)

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem kiadványa

Kiadó:

Nemzeti Közszolgálati Egyetem;
Közigazgatási Továbbképzési Intézet
www.uni-nke.hu

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert dékán
Címe: 1083 Budapest, Üllői út 82.

Kiadói szerkesztő:

Kelemen Dóra

Tördelőszerkesztő:

Mikes Vivien

ISBN 978-963-498-135-0 (elektronikus)